

Ensimmäisen kauden edustajat

Keskustan ensimmäisen kauden kansanedustajien asema eduskunnassa
kausina 1966-1970, 1987-1991 ja 1991-1995

Janne Anttila

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Poliittinen historia

Pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2019

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos	
Tekijä – Författare – Author Janne Anttila			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Ensimmäisen kauden edustajat – Keskustan ensimmäisen kauden kansanedustajien asema eduskunnassa.kausina 1966-1970, 1987-1991 ja 1991-1995			
Oppiaine – Läroämne – Subject Poliittinen historia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year 04/2019	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 126
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Ensimmäisen kauden kansanedustajia on eduskunnassa joka vaalikaudella noin kolmannes. Tämä ryhmä on kuitenkin tutkimuskohteena aliedustettu. Millainen on ensimmäisen kauden kansanedustajan asema eduskunnassa ja millaisia edustajia nousee eduskuntaan? Tässä tutkimuksessa pyritään kuvaamaan Suomen Keskustan veteraanikansanedustajien kokemuksia ensimmäisen kauden kansanedustajan asemasta eduskunnassa kolmella eri vaalikaudella: 1966-1970, 1987-1991 ja 1991-1995. Vaikka kansanedustajan työ on hyvin julkista, tapahtuu suuri osa työstä suljettujen ovien takana valiokunnissa ja eri ryhmien kokouksissa.</p> <p>Suljettujen ovien takana tapahtuneesta saa parhaiten tiedon, kun keskusteluun osallistunut kertoo tapahtuneesta. Tämän tutkimuksen metodi onkin ymmärtävä muistitietotutkimus, jonka pääasiallisena lähteenä toimivat veteraanikansanedustajien muistitietotietojen järjestämät haastattelut, joista on valikoitu edellä mainittujen vaalikausien ensimmäisen kauden Keskustan kansanedustajat. Haastatteluista kertyy yhteensä 19 kappaletta. Tutkimuksen tarkoitus on tarkastella kansanedustajien kokemuksia ja kuvauksia ensimmäisestä vaalikaudesta. Tätä tutkitaan kolmen teeman kautta, joita ovat kansanedustajan tausta, työ ja suhteet.</p> <p>Keskustan kansanedustajien taustat olivat haastatteluiden perusteella muuttuneet. Kaudella 1966-1970 edustajat olivat koulutukseltaan peruskoulun tai toisen asteen koulutuksen suorittaneita, kun kausilla 1987-1991 ja 1991-1995 edustajista yhdeksällä yhdestätoista oli yliopistotutkinto. Kauden 1966-1970 kansanedustajat olivat maanviljelysperheistä, kun myöhemmillä kausilla perhetaustat vaihtelivat suuresti. Vaalikampanjointi on muuttunut puhetilaisuuksista ja tupailloista huomattavasti monipuolisemmaksi ja vaihtelevammaksi, vaikka varsinkin puhetilaisuudet olivat yhä viimeisellä tarkastelujaksolla tärkeä kampanjointimetodi.</p> <p>Eduskunta alkoi 1980-luvulla järjestää perehdytystä kansanedustajan työhön, kun aiemmin kansanedustajan työhön oppiminen oli kansanedustajan omasta aktiivisuudesta kiinni. Aloitteiden merkityksestä edustajien mielipiteet vaihtelivat laidasta laitaan, mutta yleisimmin kerrottiin, kuinka niitä tehtiin uran alussa enemmän. Valiokunnissa työskentely oli edustajien keskeinen työ. Eduskunnassa oli uusille kansanedustajille suunnattuja valiokuntia, joihin tämän tutkimuksen kansanedustajat pääasiassa päätyivät ensimmäisellä kaudellaan.</p> <p>Kansanedustajien suhteiden käyttö oli tärkeä osa työn jatkuvuuden ja kansanedustajan uralla etenemisen kannalta. Eduskunnassa on senioriteettiperiaate, jonka mukaan vanhemmat kansanedustajat ovat etulyöntiasemassa merkittäviin valiokuntiin ja luottamustehtäviin. Lainsäädäntökokemus ja edustajan luotettavuus olivat tärkeämmät kuin työkokemus tai asiantuntevuus eduskunnan ulkopuolelta. Kansanedustajan työ oli yhteistyötä. Haastatteluiden perusteella yksi kansanedustaja voi vaikuttaa eduskunnassa, mutta ei yksin. Verkostoituminen ja yhteistyökyky olivat olleet tärkeitä elementtejä kansanedustajan työssä kaudesta riippumatta.</p> <p>Tämän tutkimuksen kansanedustajien haastatteluissa, kuten veteraanikansanedustajien haastatteluissa yleisesti, on kyse pääasiallisesti pitkäaikaisista kansanedustajista, jotka ovat päässeet vaikutusvaltaiseen asemaan eduskunnassa. Ensimmäisen kauden perusteella tämä ei kuitenkaan näkynyt vaan suuri osa edustajista päätyi uusien kansanedustajien valiokuntiin, eikä heillä ollut eduskuntaryhmän sisällä vielä merkittävää vaikutusvaltaa.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Eduskuntatutkimus – muistitietotutkimus – veteraanikansanedustajat – Suomen Keskusta			

Sisällys

1 Johdanto.....	1
1.1 Aiempi tutkimus	4
1.2 Muistitieto metodina ja tutkittava aineisto	7
1.3 Tutkimuskysymykset	10
1.4 Tutkielman rakenne.....	11
2 Keskustapuolueen uudet kansanedustajat 1966	13
2.1 Keskustapuolueen vaalikausi 1966-1970	15
2.2 Uusien edustajien taustat ja vaalikampanjat 1966-1970.....	19
2.3 Ensimmäisen kauden kansanedustajan työ 1966-1970.....	23
2.3.1 Aloitteet, puheet sekä suulliset ja kirjalliset kysymykset 1966-1970.....	25
2.3.2 Valiokuntatyö ja valiokuntapaikat 1966-1970.....	28
2.4 Aloittavien kansanedustajien suhteet ja verkostot eduskunnassa 1966-1970	34
2.4.1 Suhteet eduskuntaryhmän sisällä 1966-1970	34
2.4.2 Uusien kansanedustajien suhteet hallitukseen ja presidenttiin 1966-1970	36
2.4.3 Kansanedustajien suhteet maakuntaan ja puoluerajojen yli 1966-1970.....	37
2.4.4 Naisten asema ensimmäisellä kaudella 1966-1970	38
2.5 Yhteenveto kaudesta 1966-1970	39
3 Keskustapuolueen / Suomen Keskustan uudet kansanedustajat 1987	42
3.1 Keskustapuolueen / Suomen Keskustan vaalikausi 1987-1991	43
3.2 Uusien edustajien taustat ja vaalikampanjat 1987-1991.....	46
3.3 Ensimmäisen kauden kansanedustajan työ 1987-1991.....	49
3.3.1 Aloitteet, puheet sekä suulliset ja kirjalliset kysymykset 1987-1991.....	51
3.3.2 Valiokuntatyö ja valiokuntapaikat 1987-1991.....	53
3.4 Aloittavien kansanedustajien suhteet ja verkostot eduskunnassa 1987-1991	56
3.4.1 Suhteet eduskuntaryhmän sisällä 1987-1991	58

3.4.2 Uusien kansanedustajien suhteet hallitukseen ja presidenttiin 1987-1991	60
3.4.3 Kansanedustajien suhteet maakuntaan ja puoluerajojen yli 1987-1991.....	63
3.4.4 Naisten asema ensimmäisellä kaudella 1987-1991	66
3.5 Yhteenveto kaudesta 1987-1991	67
4 Suomen Keskustan uudet kansanedustajat 1991	70
4.1 Suomen Keskustan vaalikausi 1991-1995	71
4.2 Uusien edustajien taustat ja vaalikampanjat 1991-1995.....	74
4.3 Ensimmäisen kauden kansanedustajien työ 1991-1995.....	79
4.3.1 Aloitteet, puheet sekä suulliset ja kirjalliset kysymykset 1991-1995.....	83
4.3.2 Valiokuntatyö ja valiokuntapaikat 1991-1995.....	87
4.4 Aloittavien kansanedustajien suhteet ja verkostot eduskunnassa 1991-1995	95
4.4.1 Suhteet eduskuntaryhmän sisällä 1991-1995	96
4.4.2 Uusien kansanedustajien suhteet hallitukseen ja presidenttiin 1991-1995	99
4.4.3 Kansanedustajien suhteet maakuntaan ja puoluerajojen yli 1991-1995.....	102
4.4.4 Naisten asema ensimmäisellä kaudella 1991-1995	103
4.5 Yhteenveto kaudesta 1991-1995	104
5. Ensimmäisen kauden muuttuva asema	107
5.1 Uusien edustajien taustat ja vaalikampanjat	107
5.2 Ensimmäisen kauden kansanedustajien työ	110
5.3 Aloittavien kansanedustajien suhteet ja verkostot eduskunnassa	114
6. Tutkimustulokset ja jatkotutkimus	117
Lähteet	121

Tutkielmassa käytettävät lyhenteet

LKP: Liberaalinen Kansanpuolue

MTK: Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto

NKL: Nuoren Keskustan Liitto

RKP: Suomen ruotsalainen kansanpuolue

SDP: Suomen Sosialidemokraattinen Puolue

SKDL: Suomen Kansan Demokraattinen Liitto

SKL: Suomen Kristillinen Liitto

SMP: Suomen Maaseudun Puolue

TPSL: Työväen ja Pienviljelijäin Sosialidemokraattinen Liitto

1 Johdanto

Vuoden 2015 eduskuntavaalien jälkeen Juha Sipilä sai tehtäväkseen muodostaa hallituksen. Hän valitsi hallitukseensa liikenne- ja viestintäministeriksi ensimmäisen kauden kansanedustajan, Anne Bernerin. Bernerillä on ollut huomattava ura yksityisellä puolella, jossa hän on toiminut toimitusjohtajana, useiden yritysten hallituksien jäsenenä ja saanut tunnustusta työstään tasavallan presidentin myöntämän Suomen Leijonan komentajamerkin muodossa. Poliittista kokemusta hänellä ei ollut, mutta eduskuntaan noustessaan hän pääsi suoraan ministeriksi. Tämä herätti kiinnostukseni ensimmäisen kauden kansanedustajien mahdollisuuksiin eduskunnassa yleisemmin. Millaisia käytäntöjä puolueilla on työhön perehdyttämisessä ja luottamustehtävien jakamisessa? Bernerin ensimmäisen kauden ministeriys ei kuitenkaan ole ainutlaatuista, vaan ensimmäisen kauden ministereitä on ollut lukuisia ja eduskunnan ulkopuolelta on myös valittu useita ministereitä. Millainen on siis tyypillinen ensimmäisen kauden kansanedustajan asema eduskunnassa? Itse olen äänestäessäni vaaleissa suosinut itseni kaltaisia, usein keskimääräistä kansanedustajaa nuorempia ehdokkaita, joilla ei kaikilla ole ollut kokemusta kansanedustajan tehtävästä. Onko heillä välineitä ajaa tärkeinä pitämiään asioita, vai joutuvatko he sivustakatsojan rooliin ja yhdeksi lisä-ääneksi puolueen kokeneempien jäsenten linjatessa poliittista suuntaa?

Kansanedustajan työn jatkuvuutta vuodesta 1966 vuoteen 1991 kuvataan taulukossa 1. Selvästi suurin osa, noin 2/3 istuvista kansanedustajista jatkoi toimessaan, mutta on huomattavaa myös, kuinka keskimäärin kolmannes kansanedustajista oli ensikertalaisia. Pienin osuus kansanedustajista oli kerran eduskunnan jättäneitä ja sinne uudelleen nousseita kansanedustajia. Heitä valittiin joka vaaleissa kymmenen molemmin puolin.

Ensimmäisen kauden kansanedustajia valittiin keskimäärin 63 vuosina 1966-1991, mutta silti eduskuntatutkimuksessa heihin ei ole juuri keskitytty. On tutkimuksia, joissa he ovat laskettu osaksi tilastoa, tai joissa heillä on lyhyt alalukunsa. Tutkimusta, joka olisi keskittynyt täysin ensimmäiseen kauteen ei ole julkaistu. Pro gradu -tutkielmaksi kaikkien ensimmäisen kauden kansanedustajien tutkiminen olisi liian suuri projekti, joten tämä tutkielma on rajattu kolmeen vaalikauteen ja yhteen puolueeseen. Tutkimusmenetelmäksi tutkielmaan on valittu muistitietotutkimus. Metodien valintaa perustellaan myöhemmin. Tähän suuntaan ja tähän metodiin tutkimusta vei eduskunnan kirjaston järjestämä veteraanikansanedustajien haastatteluprojekti, jossa eduskunnan kirjasto on vuodesta

1988 koonnut muistitietoa entisiä kansanedustajia haastattelemalla. Tutkimuskäyttöön tarkoitettuja haastatteluja on vuoteen 2017 mennessä kerätty 404 kappaletta.¹

Taulukko 1. Kansanedustajien vaihtuvuus 1966-1991.

Vuosi	Istuva kansanedustaja jatkaa	Entinen kansanedustaja nousi eduskuntaan	Ensikertalainen
1966	122	15	63
1970	115	3	82
1972	156	9	35
1975	131	7	62
1979	135	8	57
1983	120	11	69
1987	121	12	67
1991	127	6	67
Keskiarvo 1966-1991	128	9	63

Lähde: Paloheimo, Heikki (2007) Eduskuntavaalit 1907-2003. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.)

Kansanedustajan työ ja arki. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 5, Edita, Helsinki, 351.

Tässä tutkielmassa yhtenä teemana on ensimmäisen kauden kansanedustajan työnkuvan lisäksi kansanedustajan työn muutos. Tutkielman aikajakso on rajattu kolmeen vaalikauteen: 1966-1970, 1987-1991 ja 1991-1995. Nämä kaudet valikoituivat paitsi veteraanikansanedustajien haastatteluiden saatavuudella myös muuten kiinnostavilla käännekohtilla Suomen poliittisessa historiassa. Vaalikaudella 1966-1970 vasemmistopuolueet saivat enemmistön eduskunnassa ja Suomen Kansan Demokraattinen Liitto (SKDL) hyväksyttiin hallituspuolueeksi ensimmäistä kertaa 18 vuoteen. Tässä Rafael Paasion hallituksessa oli SKDL:n lisäksi pääministeripuolue Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP), Työväen ja Pienviljelijäin Sosialidemokraattinen Liitto (TPSL) ja Keskustapuolue. Tämä avasi Keskustan ja vasemmistoryhmien hallituskausien sarjan, joka jatkui vaihtelevin kokoonpanoin aina vuoteen 1987. Vaalikauden 1987-1991 otin mukaan, sillä Keskusta päätyi tuolloin ensimmäistä kertaa oppositioon sitten vuoden 1972 Paasion hallituksen.² Tämän kauden valinta mahdollistaa ensimmäisen kauden kansanedustajan aseman tarkastelun hallituksen ja opposition välillä. Vaalikausi 1991 oli puolestaan merkittävä kausi Suomen historiassa: suurin

¹ Tutkimuskäytössä olevat veteraanikansanedustajien haastattelut, <https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/palvelut/Arkiston_palvelut/Documents/Haastatellut-veteraaniedustajatFISV.pdf> (luettu 1.9.2018).

² Lukuun ottamatta virkamieshallituksia. Jussila, Osmo – Hentilä, Seppo – Nevakivi, Jukka (2009) Suomen poliittinen historia 1809-2009, WSOY, Helsinki, 6. uudistettu painos, 378.

taloudellinen lama 1930-luvun laman jälkeen, Euroopan unioniin liittyminen ja Neuvostoliiton hajoamisen seurausten kanssa toimiminen. Lisäksi veteraanikansanedustajan muistitietoarkistossa tämä oli viimeisin vuosi, josta sai vielä riittävän suuren ryhmän tutkimukseen.

Toinen tekijä vaalikausien valinnassa on tutkielmaan valittu puolue, Suomen Keskusta. Keskusta on vaihtanut nimensä 1965 Maalaisliitosta Keskustapuolueeksi ja 1990 Keskustapuolueesta Suomen Keskustaksi. Tutkielmassa käytetään kohteena olevan vaalikauden mukaista nimeä Keskustasta sekä yleistä termiä, Keskusta, joka kattaa kaikki vaalikaudet. Tämän kaltaiseen tutkimukseen on nykyhetkestä katsoen kolme vaihtoehtoa: SDP, Suomen Keskusta ja Kansallinen Kokoomus. Muistakin puolueista tutkimus olisi mahdollista tehdä, mutta nämä kolme puoluetta ovat olleet suuria puolueita pitkään, joten aineistoa on tarjolla enemmän, ja puolueelle on ehtinyt kertyä eduskuntaryhmän sisäisiä havainnoitavia tapoja ja hierarkioita. Aikavälillä 1966-1991 SDP:n kannatusprosentti on vaihdellut 22,1 (1991) ja 27,2 (1966) välillä, Keskustan 16,4 (1972) ja 24,8 (1991) välillä sekä Kokoomuksen 13,8 (1966) ja 23,1 (1987) välillä.³ Kansanedustajien määrät vaihtelivat SDP:llä 48 (1991) ja 57 (1983) välillä, Keskustalla 35 (1972) ja 55 (1991) välillä sekä Kokoomuksella 26 (1966) ja 53 (1987) välillä.⁴ Samalla aikavälillä toimi 16 hallitusta, joista SDP ja Keskusta osallistuivat molemmat yhteentoista ja kokoomus kahteen.⁵ SDP oli aikavälillä vakain: sen kannatusprosentti heitteli vain 5,1 prosenttiyksikköä ja edustajamäärän erotus parhaan ja huonoimman tuloksen välillä oli vain 9. Vastaavat luvut olivat Keskustalla 8,4 prosenttiyksikköä ja 20 edustajaa sekä Kokoomuksella 9,3 prosenttiyksikköä ja 27 edustajaa. SDP oli hieman vakaampi puolue kuin Keskusta sen kannattajamäärän suhteen. Keskusta on kuitenkin ajankohtaisempi puolue sen ollessa pääministeripuolueena tämän pro gradu -tutkielman aloitushetkellä. Myös Keskustan ainutlaatuinen suhde maamme pitkäaikaisimpaan presidenttiin Urho Kekkoseen tuo kiinnostavan näkökulman kansanedustajien ja presidentin väliseen suhteeseen.

³ Tilastokeskuksen vaalitulokset, Suurimpien puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa 1945 - 2003 (%) http://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit2003/vaalit2003_vaalitulokset_aspuoluekannatus.html (luettu 1.9.2018).

⁴ Tilastokeskuksen vaalitulokset, Puolueiden edustajapaikat eduskuntavaaleissa 1945 - 2003 http://www.tilastokeskus.fi/tk/he/vaalit/vaalit2003/vaalit2003_vaalitulokset_aspuolueidenedustajapaikat.html (luettu 1.9.2018).

⁵ Jussila– Hentilä– Nevakivi, 376-378.

1.1 Aiempi tutkimus

Kuten aiemmin tuli ilmi, on ensimmäisen kauden kansanedustajan erityisyyden tutkiminen ollut hyvin vähäistä ja pyrin osaltani paikkaamaan tätä tutkimusaukkoa. Aiempaa tutkimusta eduskunnasta, Suomen puolueista ja naisen asemasta Suomen poliittisessa kentässä on tehty laajasti. Kaikki nämä ovat osa-alueita, jotka nousevat esiin myös ensimmäisen kauden toimintaa tutkiessa.

Vuonna 2006 Suomen eduskunta täytti sata vuotta, minkä johdosta Turun Yliopiston ja varsinkin yliopiston poliittisen historian laitoksen toimesta aloitettiin 12-osainen kirjasarja Suomen eduskunnasta, jonka päätoimittajana toimi Juhani Mylly. Tätä tutkielmaa inspiroi kyseisen kirjasarjan osa 5, joka käsittelee kansanedustajan työtä. Teoksen ensimmäisessä osassa Anne Ollila kuvaa kansanedustajan työtä ja arkea veteraanikansanedustajien haastatteluiden avulla.⁶ Saman kirjan toisessa osassa Heikki Paloheimo kuvaa järjestelmällisesti eduskuntavaaleja ja niiden kehitystä vuodesta 1907 vuoteen 2003. Paloheimon osa antoi vihjeitä varsinkin vaalikausien 1966-1970 ja 1987-1991 valinnassa, sillä hän on kuvaillut kansanrintaman valtakauden alkaneen 1966 ja tämän jälkeisen vakaan parlamentarismien kauden alkaneen 1987.⁷ Molemmat antavat myös osioiltaan hyvää taustaa tähän tutkielmaan. Ollilalla on jopa yksi alaluku, joka käsittelee aloittamista kansanedustajan ammatissa. Muista saman kirjasarjan osista tässä tutkielmassa käytetään kirjoja 2, 4, 6, 7, 10 ja 11.⁸ Kirjasarjan teokset jakautuvat kahdesta neljään osaan, joista jokaisella on oma kirjoittajansa. Kirjasarja on kattava varsinkin tämän tutkielman kannalta. Tämän lisäksi tutkimuksessa käytetään Timo Forstenin väitöskirjaa, jossa hän käsittelee valiokuntien toimintaa eduskunnassa. Valiokuntien ollessa keskeinen osa kansanedustajan työtä on tässä tutkimuksessa tarpeellista tarkastella aihetta kattavammin. Forstenin teoksessa on kuvattu valiokuntapaikkojen jako sekä puolueyhmän toiminta kyseisessä jaossa. Valiokuntapaikat jaetaan aluksi puolueittain, jonka jälkeen puolueet jakavat omat edustajansa valiokuntiin. Varsinkin puolueyhmyjen sisällä on

⁶ Ollila, Anne (2007) Ammattina kansan edustaminen, teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Kansanedustajan työ ja arki. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 5, Edita, Helsinki, 10.

⁷ Paloheimo, 248, 261.

⁸ Mylly, Juhani (toim. 2006) Eduskunnan muuttuva asema, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 2, Edita, Helsinki; Mylly, Juhani (toim. 2006) Naiset eduskunnassa, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 4, Edita, Helsinki; Mylly, Juhani (toim. 2006) Miten eduskunta toimii. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 6, Edita, Helsinki; Mylly, Juhani (toim. 2007) Valiokunnat lähikuvassa, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 7, Edita, Helsinki; Mylly, Juhani (toim. 2007) Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 10, Edita, Helsinki; Mylly, Juhani (toim. 2007) Kansainvälinen eduskunta, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 11, Edita, Helsinki;

selkeä strategia, jolla valiokuntapaikat jaetaan, ja eräänlainen hierarkia valiokuntien välillä. Forstenin mukaan eduskunnassa on olemassa uusille kansanedustajille koulutusvaliokuntia, joissa he hankkivat poliittista kokemusta.⁹

Yksi keskeisimmistä Keskustaa käsittelevistä teoksista on tällä hetkellä viisiosainen kirjasarja Maalaisliitto-Keskustan historia, jonka ensimmäinen osa käsittelee vuosia 1906-1917, toinen osa vuosia 1918-1939, kolmas 1939-1950, neljäs 1950-1962 ja viides ja tämän tutkielman aikaan viimeisin käsittelee vuosia 1963-1981. Vaikka kirjasarja onkin perusteellinen, osuu tähän tutkielmaan vain teoksista uusin, joka käsittelee vuosia 1963-1981.¹⁰ Sarja ei vielä ulotu aivan 1990-luvulle, johon ajoittuu tämän tutkimuksen viimeisin tarkasteltava ajanjakso. Toinen keskeinen Keskustaa käsittelevä teos on Seppo Kääriäisen väitöskirja, joka keskittyy Keskustan puoluestrategiaan ja se tuo esille Keskustan politiikan keskeisiä tavoitteita ja pyrkimyksiä näiden strategioiden kautta.¹¹ Molempia teoksia tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon, että ne teoksen on kirjoittanut Keskustan kansanedustajana toiminut henkilö: Tytti Isohookana-Asunmaa toimi Keskustan kansanedustajana vuosina 1983-2003 ja Seppo Kääriäinen puolestaan vuosina 1987-2019. Suomen puolueita ja puolueiden historiaa yleisemmin on tutkinut Rauli Mickelsson. Hänen puolueiden historiaa käsittelevään teokseensa tukeudutaan tässä tutkielmassa, kun taustoitetaan puolue toimintaa ja tarkastellaan pintapuolisesti muita puolueita.¹²

Naisen asema ensimmäisen kauden kansanedustajan työssä tuo mielenkiintoisen näkökulman eduskuntaan. Noin puolet haastatelluista veteraanikansanedustajista, jotka toimivat tämän tutkielman pääaineistona, ovat naisia, joten sukupuoliroolit kuuluvat olennaisena osana aiheeseen. Tähän paneutuu edellä mainitun Suomen eduskunta 100 vuotta -kirjasarjan neljäs osa. Teos koostuu kolmesta osasta, joista tässä tutkielmassa käytetään toista osaa, joka keskittyy eduskunnan naisten historiaan.¹³ Naisen asemasta ja roolista politiikassa ja yhteiskunnassa yleisesti löytyy lukemattomasti tutkimuksia, mutta tässä tutkielmassa pyrin pitäytymään vain haastateltujen omissa kokemuksissa.

⁹ Forsten, Timo (2005) Valiokuntapalapeli eduskunnassa – Valiokuntajäsenyydet 1945-2002, Turun yliopisto, Turku.

¹⁰ Isohookana-Asunmaa, Tytti (2006) Virolaisen aika – Maalaisliitosta Keskustapuolue 1963-1981. Maalaisliitto-keskustan historia 5, WSOY, Porvoo.

¹¹ Kääriäinen, Seppo (2002) Sitä niittää, mitä kylvää – Keskustan strategiset valinnat 1964-2001, Gummerus, Jyväskylä.

¹² Mickelsson, Rauli (2007) Suomen puolueet – Historia, muutos ja nykypäivä, Vastapaino, Tampere.

¹³ Lähteenmäki, Maria (2006) Naiset tasa-arvoisemman yhteiskunnan puolesta 1907-2003. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Naiset eduskunnassa, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 4, Edita, Helsinki.

Keskustan ja muiden puolueiden lisäksi tutkielmassa käsitellään myös merkittäviä tapahtumia vaalikausien poliittisessa historiassa. Aiemmin esiintyneet Keskustan puoluestrategiaa ja historiaa käsittävät kirjat käsittelevät myös koko Suomea koskevia historiallisia tapahtumia, joihin kansanedustajat ovat voineet vaikuttaa, mutta lisäksi taustoituksessa auttaa myös Osmo Jussilan, Seppo Hentilän ja Jukka Nevakiven yhteisö Suomen poliittisesta historiasta.¹⁴ Vaalikausien esittelyssä käytetään kaudella 1966-1970 Jouko Puoskarin väitöskirjaa¹⁵, kaudella 1987-1991 Jouko Marttilan väitöskirjaa¹⁶ ja kaudella 1991-1995 Sami Outisen väitöskirjaa¹⁷.

Muistitietotutkimuksesta on tehty runsaasti teoreettisia teoksia metodin poikkitieteellisyydestä ja monipuolisuudesta johtuen. Tässä tutkimuksessa käytetään pääasiallisesti kolmea metoditeosta ohjaamaan metodin käyttöä. Kahta artikkelikokoelmaa: Outi Fingerroosin, Riina Haanpään, Anne Heimon ja Ulla-Maija Peltosen toimittamaa muistitiedon metodiopasta, joka koostuu kahdestatoista artikkelista eri tieteenaloilta, sekä Donald A. Ritchien vastaavaa metodiopasta, jossa on 40:ltä tutkijalta 33 artikkelia.¹⁸ Molemmissa artikkelikokoelmissa on teoreettisia tutkimuksia eri tieteenaloilta sekä tarkempia tapaustutkimuksia, jotka auttavat hahmottamaan, miten metodologia on aiemmin julkaistuissa tutkimuksissa käytetty. Kolmas metodiopas on Lynn Abramsin teos, joka tuo metodin teoriaa esiin luoden yhtenäisen teoreettisen kuvan muistitietotutkimuksesta tukien artikkelikokoelmia ja tarjoten laajemman yhtenevän perustan metodista.¹⁹ Näiden lisäksi käytetään Pia Koivusen ja Kari Teräksen artikkelia historiallisesta muistitietohaastattelusta. Molemmat heistä ovat käyttäneet aiemmissa tutkimuksissaan veteraanikansanedustajien muistitietohaastatteluja ja artikkelissaan he käyvät läpi näiden haastattelujen tutkimusta teoreettisella tasolla.²⁰

¹⁴ Jussila, Osmo – Hentilä, Seppo – Nevakivi, Jukka (2009) Suomen poliittinen historia 1809-2009, WSOY, Helsinki, 6. uudistettu painos.

¹⁵ Puoskari, Pentti (2013) Väärää politiikkaa suuren muuton vuosina? Virolaisen ja Paasion hallitusten elinkeino- ja rakennepolitiikka 1964-1968. Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere.

¹⁶ Marttila, Jouko (2016) Hillitty markkinatalous. Kokoomuksen ja SDP:n talouspoliittinen lähentyminen ja hallitusyhteistyö 1980-luvulla. Docendo, Jyväskylä.

¹⁷ Outinen, Sami (2015) Sosiaalidemokraattien tie talouden ohjailusta markkinareaktioiden ennakointiin. Työllisyys sosiaalidemokraattien politiikassa Suomessa 1975-1998. Into Kustannus Oy, Helsinki.

¹⁸ Fingerroos, Outi – Haanpää, Riina – Heimo, Anne – Peltonen, Ulla-Maija (toim. 2006) Muistitietotutkimus – metodologisia kysymyksiä, Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki; Donald A. Ritchie (toim. 2011) The Oxford Handbook of Oral History, Oxford University Press, Inc. New York.

¹⁹ Abrams, Lynn (2010) Oral History Theory, Routledge, New York.

²⁰ Koivunen, Pia – Teräs, Kari (2017) Historiallinen muistitietohaastattelu. Teoksessa Hyvärinen, Matti – Nikander, Pirjo – Ruusuvuori, Johanna (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja, Vastapaino, Tampere.

1.2 Muistitieto metodina ja tutkittava aineisto

Tutkimuksen pääasiallinen aineisto koostuu veteraanikansanedustajien haastatteluista, joiden virallinen kerääminen alkoi vuonna 1988 ja joita on kertynyt muistitietoarkistoon jo yli 400 kappaletta. Projektin tavoitteena on ollut *”tallentaa mahdollisimman paljon ’elävästi esitettyjä näkemyksiä’ eduskunnasta yhteisöllisenä työympäristönä, jossa sattuu ja tapahtuu paljon sellaista, mitä ei aiemmin ole taltioitu”*.²¹ Haastattelut ovat elämänkertamuotoisia puolistrukturoituja haastatteluja, jotka keskimäärin kestävät 5-6 tuntia, mutta enimmillään jopa kaksi kertaa pidempään. Tämän tutkimuksen 19 haastattelussa haastattelijoita on seitsemän: Eeva Ahtisaari, Henrik Ekberg, Marjatta Hietala, Jorma Kallentautio, Joni Krekola, Tapani Kunttu ja Juhani Mylly.

Kansanedustajan tärkein tehtävä on Montesquieun vallan kolmijako-opin mukainen lakien säätäminen. Tämä tapahtuu pääasiassa valiokunnissa. Valiokuntatyö onkin edustajien mielestä keskeinen tehtävä kansanedustajalle. Valiokunnat lähikuvassa -teoksessa Helander ja Pekonen kuvaavat kansanedustajien tavoitteita osuvasti: *”Edustajat yrittävät kaikessa toiminnassaan – myös valiokuntavalinnoissa – toteuttaa ennen kaikkea kolmea keskeistä tavoitetta. He pyrkivät toteuttamaan omasta mielestään hyvää politiikkaa, turvaamaan uudelleenvalintansa ja hankkimaan vaikutusvaltaa parlamentissa.”*²² Nämä tavoitteet ovat kuitenkin melko abstrakteja, joten edustajat pyrkivät vaikuttamaan niihin eri tavoin. Suuri osa kansanedustajan työstä tapahtuu suljettujen ovien takana ja vain valikoitu osa päätyy kansalaisten tietoon, yleensä median välityksellä. Vaikuttamisen tavat ja niiden erot edustajien toimissa ja mielipiteissä ovat kiinnostavia ja niihin saa parhaiten vastauksia haastatteluiden kautta. Haastatteluissa saa myös kuvan siitä, mitä kansanedustajat pyrkivät tekemään, vaikka eivät aina pyrkimyksissään onnistuneet. Tästä syystä muistitietotutkimus metodina toimii hyvin tässä tutkielmassa. Tarkoituksena ei ole tutkia pelkästään menneitä tapahtumia ja faktoja, vaan kansanedustajien kokemuksia ja muistoja tapahtumista ja siitä, kuinka he ovat mielestään osallistuneet niiden kulkuun.

Muistitietotutkimuksesta metodina on kirjoitettu useita teoksia, joista suuri osa keskittyy *oral historyyn*, joka suoraan käännettynä tarkoittaa suullista historiaa. *Oral history* tarkoittaa yleisemmin

²¹ Graae, Kristiina – Hietala, Marjatta (2006) Veteraanikansanedustajien muistitieto on osa eduskunnan 100-vuotishistoriaa. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Miten eduskunta toimii. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 6, Edita, Helsinki, 351.

²² Helander, Voitto – Pekonen, Kyösti (2007) Eduskunnan vahvistuva valiokuntalaitos. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Valiokunnat lähikuvassa, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 7, Edita, Helsinki, 27.

ja yksinkertaistetummin haastatteluin kerättyä tietoa, tai tietoa, joka perustuu haastateltavan muistiin.²³ Tämä voi olla tallenteena tai tekstinä – tässä tutkimuksessa pelkästään tekstinä. Lynn Abrams jakaa muistitiedon neljään osaan: haastatteluun, haastattelun tallenteeseen, tallenteen käsikirjoitukseen ja haastattelumateriaalin tulkintaan. Hänen mukaansa jokainen osa on erilainen ja jokaisessa osassa on omat huomioitavat erityispiirteensä.²⁴ Muistitietotutkimuksen haastattelun tekeminen on oma taiteenlajinsa, jossa tulee ottaa lukuisia asioita huomioon, kuten haastattelun tila ja jäsenet, kuinka haastatteliija käyttäytyy ja kuinka paljon hän entuudestaan tietää haastateltavasta aiheesta. Samoin tulee huomioida se, videoidaanko haastattelu vai nauhoitetaanko vain ääni, onko haastatteliija samaa sukupuolta haastateltavan kanssa ja useita muita haastattelutilanteen muuttujia.²⁵ Veteraanikansanedustajien haastattelut ovat kirjallisessa muodossa, mikä myös aiheuttaa muutoksia ja tulkintaa, koska puhe pyritään muokkaamaan helposti luettavaan muotoon. Tällöin siihen lisätään välimerkkejä ja kielioppisääntöjä, eivätkä intonaatiot, rytmi, puheen nopeus, haastateltavan ilmeet, käsien liikkeet tai kehonkieli välity tekstiin.²⁶ Tekstin lukemisen ja tulkitsemisen tasolle päästessä on siis jo tapahtunut jonkin verran etääntymistä alkuperäisestä haastattelusta. Tässä suhteessa veteraanikansanedustajien muistitietoarkiston haastattelijat ovat ammattimaisia ja asiantuntevia. Lisäksi kaikki haastattelijat ovat historian tutkijoita. Veteraanikansanedustajien haastattelun runko lähetetään haastateltaville etukäteen. Lisäksi haastatteliija perehtyy haastateltavan poliittiseen uraan ja mahdollisiin teoksiin.²⁷

Muistitiedon tarkoitus ei ole olla luotettava kuvaus menneistä tapahtumista ja faktoista, vaan sen luotettavuus ja hedelmällisyys korostuu, kun tutkitaan kokemuksia, muistelijoiden näkökulmia tai tapahtuneen tulkintaa. Tällöin muistitietoa käytetään lähteenä ja muistitietotutkimus on

²³ Fingerroos, Outi – Peltonen, Ulla-Maija (2006) Muistitieto ja tutkimus. Teoksessa Fingerroos, Outi – Haanpää, Riina – Heimo, Anne – Peltonen, Ulla-Maija (toim.) Muistitietotutkimus – metodologisia kysymyksiä, Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 8.

²⁴ Abrams, 9.

²⁵ Tästä mm. Abrams, 9-11; Portelli, Alessandro (2006) – Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? Teoksessa Fingerroos, Outi – Haanpää, Riina – Heimo, Anne – Peltonen, Ulla-Maija (toim.) Muistitietotutkimus – metodologisia kysymyksiä, Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 60-61; Ukkonen, Taina (2006) Yhteistyö, vuorovaikutus ja narratiivisuus muistitietotutkimuksessa. Teoksessa Fingerroos, Outi – Haanpää, Riina – Heimo, Anne – Peltonen, Ulla-Maija (toim.) Muistitietotutkimus – metodologisia kysymyksiä, Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 183-186; Quinlan, Mary Kay (2011) The Dynamics of Interviewing. Teoksessa Donald A. Ritchie (toim.) The Oxford Handbook of Oral History, Oxford University Press, Inc. New York, 27-31.

²⁶ Portelli, 50-52; Abrams 11-14.

²⁷ Koivunen – Teräs, 205.

ymmärtävää eli muistitietoa käytetään menneisyyden tulkintana muisteluhetkellä.²⁸ Tässä tutkielmassa muistitietoa käytetään veteraanikansanedustajien haastatteluiden tulkitsemisen metodina keskittyen siihen, miten he ovat kokeneet vaalikampanjansa ja ensimmäisen kautensa eduskunnassa sekä mitä asioita he nostavat ensimmäiseltä kaudeltaan tärkeiksi. Tutkimuksessa nousee myös esiin tilastoja ja taulukoita edustajien valiokuntapaikoista ja aloitteista, jotka tukevat edustajien muistelua ja antavat kattavamman kuvan tapahtumista. Tällöin muistitietoa käytetään realistisena aineistona, eli kerätään tietoa siitä, mitä on tapahtunut ja mitä siitä kerrotaan.²⁹ Aiemmin samaa aineistoa tutkineet Koivunen ja Teräs arvioivat veteraanikansanedustajien haastatteluista kahden näkökulman kautta. Heidän mukaansa veteraanikansanedustajien haastattelut voi mieltää eliittimuistitiedoksi, jossa haastateltava ja haastattelija pyrkivät kontrolloimaan informaatiota. Vallassa olleiden henkilöiden oletetaan pyrkivän ohjaamaan haastattelua tavanomaista enemmän. Veteraanikansanedustajat ovat usein sosiaalisesti taitavia ja osaavat esittää asiansa tilanteeseen sopivalla tavalla. Toinen Koivusen ja Teräksen näkökulma aineistoon on, että haastatteluissa on kyse institutionaalisesta muistitiedosta. Tämä tarkoittaa, että kansanedustajilla on eduskunnan legitimaatio ja haastattelu tapahtuu sen ehdoilla.³⁰

Veteraanikansanedustajien muistitietoarkiston suorittamista haastatteluista käytetään tässä tutkimuksessa jokaista vaalikausina 1966-1970, 1987-1991 ja 1991-1995 ensimmäistä kauttaan eduskunnassa ollutta ja arkiston haastattelemaa Keskustan kansanedustajaa. Haastatteluja kertyy yhteensä 19: kahdeksan kaudelta 1966-1970, neljä kaudelta 1987-1990 ja seitsemän kaudelta 1991-1995. Täysin kattavaa kuvaa ei tästä määrästä haastatteluja saa, mutta ryhmän määrä on riittävän suuri, jotta kansanedustajien haastatteluiden perusteella voi tulkita ensimmäisen kauden yleisiä piirteitä. Samalla haastatteluiden määrä on riittävän pieni, että haastateltavien kokemusten ja mielipiteiden erityispiirteitä voi tuoda esiin.

Metodissa on myös omat ongelmansa. Haastattelut on tehty eri aikoihin ja muisteltaessa asioita menneisyydestä heijastuu nykyisyyden tilanne yhteydessä menneeseen.³¹ Haastatteluiden nykyisyydet vaihtelevat ensimmäisellä vaalikaudella 8.1.1990 ja 3.6.1994 välillä, toisella vaalikaudella 24.10.2006 ja 12.6.2013 välillä ja kolmannella vaalikaudella 6.9.2006 ja 1.6.2015

²⁸ Fingerroos, Outi – Haanpää, Riina (2006) Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa Fingerroos, Outi – Haanpää, Riina – Heimo, Anne – Peltonen, Ulla-Maija (toim.) Muistitietotutkimus – metodologisia kysymyksiä, Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 28,39.

²⁹ Ukkonen, 187-188.

³⁰ Koivunen – Teräs, 207.

³¹ Fingerroos – Haanpää, 33.

välillä. Jokaisen haastattelun hetkellä on omat ajankohtaiset kysymykset ja käsitykset, jotka voivat näkyä haastatteluissa. Samalla haastattelut on kerätty yhden tai kahden päivän aikana, jotka tapahtuivat useita kymmeniä vuosia kansanedustajien ensimmäisen kauden jälkeen, joten varsinkin pidemmän aikaa eduskunnassa toimineilla kansanedustajilla voi olla hankaluuksia olla yhdistelemättä eri vaalikausien tapahtumia. Suullisten lähteiden ja muistin luotettavuus on erilaista kuin muiden lähteiden luotettavuus. Suullisissa lähteissä ei täysi faktapohjaisuus ole tärkeintä, vaan se että asiat ovat psykologisesti tosia ja sitä kautta merkittäviä. Muisti ei ole passiivinen faktojen säilytyspaikka, vaan ennemmin aktiivinen merkitysten luomisprosessi.³² Lisäksi tämän kaltaisissa muistitietotutkimuksissa on vaarana tulkita liikaa haastatteluista omien tutkimuskysymyksien kautta. Tämä on historian tutkimuksessa ylipäättään yleinen ongelma. Muistitiedossa tulkinta on subjektiivista ja siten aina vain tutkimuksen tekijän tulkinta tapahtuneesta, eikä aukoton selitys tapahtumista.³³

1.3 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tavoite on selkeyttää ensimmäisen kauden kansanedustajan työtä ja kansanedustajiksi valittujen taustoja sekä luoda veteraanikansanedustajien kokemusten kautta kuva ensimmäisen kauden kansanedustajan ympäristöstä ja puitteista. Absoluuttista oikeaa kuvausta ei ensimmäisestä kaudesta ole mahdollista saada yleistävässä mielessä työnkuvan monipuolisuudesta johtuen, mutta joitain yhteisiä huomioita ja mahdollisia muutoksia kansanedustajan ensimmäisessä kaudessa voi nousta esiin. Idealistisena tavoitteena olisi myös saada tietoa siitä, kannattaako ensimmäiselle kaudelle nousevaa kansanedustajaa äänestää sekä kannattaako kansanedustajaan sitoutua äänestämällä uudestaan edustajaa, jonka ei koe saaneen tarpeeksi aikaan ensimmäisellä kaudella. Perimmäinen tavoite on kerätä tietoa ensimmäisen kauden kansanedustajan merkityksestä eduskuntalaitoksessa.

Tutkimuskysymykset liittyvät ensimmäisen kauden erityisyyteen. Miten veteraanikansanedustaja päätyi kansanedustajaehdokkaaksi ja millainen oli hänen vaalikampanjansa? Miten ensimmäisen

³² Portelli, 57-58; Abrams, 79-81; Thomson, Alistair (2011) Memory and Remembering in Oral History. Teoksessa Donald A. Ritchie (toim.) The Oxford Handbook of Oral History, Oxford University Press, Inc. New York, 78-82.

³³ Fingerroos – Haanpää, 39.

kauden kansanedustajan taustat ja rooli ovat muuttuneet vaalikausien välillä? Mitä asioita veteraanikansanedustajat nostavat merkittäviksi ensimmäiseltä kaudeltaan? Millainen asema ensimmäisen kauden kansanedustajalla on eduskunnassa? Tämän tutkielman tulokset ovat veteraanikansanedustajien haastatteluiden perusteella tulkitsemalla saatuja vastauksia, jotka voivat vaihdella huomattavasti kansanedustajien välillä. Kaikki tämän tutkielman kohteena olevat kansanedustajat ovat Keskustan kansanedustajia. Pelkästään Keskustan kansanedustajia tarkasteltaessa ei voi luoda täysin yleistäviä vastauksia ensimmäisen kauden kansanedustajuudesta, vaan pikemminkin kaikki vastaukset ovat Keskustan ensimmäisen kauden kansanedustajuudesta. Kuitenkin ensimmäisellä kaudella toimitaan paitsi oman puolueen eduskuntaryhmän kanssa, niin myös osana eduskuntaa ja hankitaan kontakteja muista puolueryhmistä ja kansanedustajista. Ei olisi yllättävää, jos edustajalle syntyisi paremmat suhteet esimerkiksi valiokunnan kautta toisen puolueen edustajaan kuin oman puolueen toisia intressejä omaaviin jäseniin. Toinen ongelma nousee siitä, että veteraanikansanedustajat, joiden haastatteluja käytetään tässä tutkielmassa, ovat lähes aina useamman kauden edustajia. Tutkielmassa on vain yksi yhden kauden edustaja. Yhden kauden edustajilta voisi nousta mielenkiintoisia ideoita kansanedustajuudesta, jotka jäävät pois useamman kauden edustajilta. Tämä on aineiston ongelma tämän tutkimuksen kannalta, mutta muuten kansanedustajien kausien määrä vaihtelee kahdesta kaudesta kuuteen kauteen, joten eri pituiset urat tulevat edustetuiksi.

1.4 Tutkielman rakenne

Seuraavat luvut käsittelevät kukin omaa vaalikauttaan kronologisessa järjestyksessä: luku 2 käsittää vaalikauden 1966-1970, luku 3 vaalikauden 1987-1991 ja luku 4 vaalikauden 1991-1995. Nämä kolme aineistolukua ovat rakenteellisesti hyvin samankaltaiset keskenään. Aluksi esitellään aineiston kansanedustajat ja ensimmäisen kauden teemat. Ennen teemoihin paneutumista käydään läpi kyseisen vaalikauden merkittäviä tapahtumia. Tämä antaa selvemmän kuvan ajasta ja kansanedustajien työn raameista. Samalla näihin yleisesti merkittävinä pidettyihin tapahtumiin voi verrata ensimmäisen kauden kansanedustajien toimintaa: pääsivätkö he osallistumaan tapahtumiin sekä miten he muistelevat niiden ilmenneen eduskunnassa?

Teemat käydään kussakin vaalikaudessa läpi samaan tapaan: aluksi kerrotaan kansanedustajien taustoista, jonka jälkeen työstä ja viimeisenä suhteista. Kansanedustajan työ -osio on jakautunut kahteen alalukuun: ensimmäisenä aloitteisiin sekä suullisiin ja kirjallisiin kysymyksiin ja toisena valiokuntatyöhön. Suhteet -osio puolestaan on jaoteltu kansanedustajan suhteisiin eduskuntaryhmän sisällä, suhteeseen hallituksen ja presidentin kanssa, suhteisiin puoluerajojen yli ja suhteeseen omaan vaalipiiriin sekä viimeisenä naisten asemaan vaalikaudella. Jokaisen pääluvun lopussa on lyhyt yhteenveto vaalikaudesta. Yksittäisten vaalikausien jälkeen käsitellään luvussa 5 ensimmäisen kauden kansanedustajan vaalikautta ja sen muutoksia kokonaisuudessaan teemoittain. Tämän jälkeen luvussa 6 käydään läpi tutkimuksen tulokset, johtopäätökset sekä jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 Keskustapuolueen uudet kansanedustajat 1966

Tässä luvussa käsitellään Keskustapuolueen vuoden 1966 uusia kansanedustajia, joita on haastateltu veteraanikansanedustajien muistitietoarkistoon. Heitä oli yhteensä kahdeksan – kolme naista ja viisi miestä: Katri-Helena Eskelinen, Veikko Hanhirona, Erkki Haukipuro, Katri Kaarlonen, Heimo Linna, Eino Lottanen, Sylvi Saimo ja Aulis Sileäkangas. Taulukossa 2 näkyy tietoja valituista kansanedustajista ja heidän haastatteluistaan.

Taulukko 2. Tietoja 1966 eduskuntaan nousseista Keskustapuolueen kansanedustajista ja heidän haastatteluistaan.

Nimi	Koulutus	Ikä 1	Vaalipiiri	Kaudet	Haastattelijä	Haastattelun ajankohta	Ikä 2
Katri-Helena Eskelinen	Kansakoulu ja kansanopisto	40	Kuopion läänin	6	Eeva Ahtisaari	19.3.1991	66
Veikko Hanhirona	Kansakoulu ja maanviljelysteknikko	50	Lapin läänin	3	Marjatta Hietala	25.7.1990	75
Erkki Haukipuro	Kansakoulu ja kansankorkeakoulu	44	Oulun läänin	3*	Juhani Mylly	8.1.1990	70
Katri Kaarlonen	Keskikoulu ja puutarhaopettaja	50	Turun läänin eteläinen	2	Juhani Mylly	9.9.1992	77
Heimo Linna	Kansakoulu, maamieskoulu ja agrologi	40	Vaasan läänin	6	Jorma Kallenautio	3.6.1994	68
Eino Lottanen	Kansakoulu, maamieskoulu ja maamiesopisto	56	Hämeen läänin eteläinen	3	Jorma Kallenautio	1.2.1991	81
Sylvi Saimo	Kansakoulu, kansanopisto, maamieskoulu ja liikuntaneuvoja	51	Keski-Suomen läänin	4	Eeva Ahtisaari	15.1.1991	77
Aulis Sileäkangas	Ylioppilas	42	Turun läänin pohjoinen	2	Tapani Kunttu	29.8.1991	68

* = Siirtynyt 30.9.1973 Oulun läänin maaherraksi.

Ikä 1 = Kansanedustajan ikä eduskuntaan noustessa.

Ikä 2 = Kansanedustajan ikä veteraanikansanedustajan haastattelun aikana.

Lähde: Eduskunnan keskuskanslia (1966) Suomen eduskunta 1966-1969 Finlands riksdag, Valtioneuvoston kirjapaino, Helsinki, 15, 24-26. 39, 66, 68, 102, 109.

Tutkielmaan tältä kaudelta valikoituneet kansanedustajat olivat eduskuntaan mennessään yli 40-vuotiaita. Vanhin edustajista oli Eino Lottanen, joka oli 56-vuotias päästessään ensimmäiselle kaudelle eduskuntaan. He edustivat kaikki eri vaalipiirejä ja heidän kautiensa määrä vaihteli kahdesta kuuteen. Kahdeksassa haastattelussa oli kuusi eri haastattelijaa. Runko oli kaikissa

haastatteluissa samanlainen, joten merkittäviä tai huomattavia eroja ei haastatteluissa haastattelijoiden osalta ollut. Haastattelut tapahtuivat 1990-luvun alkupuoliskolla. Tämä vaikutti haastatteluihin, sillä haastatteluissa, kuten muistitiedossa yleensä, menneisyyttä peilataan nykyisyyden kautta. Samalla kansanedustajien ensimmäisestä kaudesta oli kulunut jo noin 25 vuotta. Veteraanikansanedustajien iät haastattelun aikaan esitetään taulukossa 2. Myöhemmin kansanedustajan uralla ministeriksi päätyivät Eskelinen, Haukipuro ja Linna. Eskelinen oli ministeri sosiaali- ja terveysministeriössä Karjalaisen toisessa hallituksessa 1970-1971 ja Koiviston toisessa hallituksessa 1979-1982. Haukipuro oli maa- ja metsätalousministerinä Sorsan hallituksessa 1972-1973. Linna oli Haukipuron jälkeen maa- ja metsätalousministeri Sorsan hallituksessa 1973-1975 ja saman ministeriyyden hän sai myös Mieltusen toisessa hallituksessa 1975-1976.

Tässä tutkielmassa ensimmäisen kauden kansanedustajia käsitellään kolmen pääteemaan kautta, jotka ovat kansanedustajan työn ja varsinkin ensimmäisen kauden osalta tärkeimpiä. Nämä teemat valikoituivat myös veteraanikansanedustajien haastattelupohjan sekä kansanedustajien omien korostusten mukaan. Ensimmäisen kauden teemat vuodelta 1966 ovat seuraavat:

1. Tausta

Veteraanikansanedustajan taustat: koulutus, perhetausta, puoluejärjestötausta, aiempi osallistuminen eduskuntavaaleihin sekä vaalikampanjointi, puolueen tuki, valinta kansanedustajaksi ja odotukset kansanedustajan työstä.

2. Työ

Mielipiteet perehdytyksen riittävydestä, eduskunnan tiloista, henkilöstöstä ja palveluista varsinkin tiedonkeruun suhteen. Suhtautuminen aloitteisiin sekä suullisiin ja kirjallisiin kysymyksiin. Mihin valiokuntaan tai valiokuntiin ensimmäisellä kaudella päätyi ja miksi? Miten eduskunnassa voi vaikuttaa, tai mitkä olivat tärkeimmät vaikutuskanavat?

3. Suhteet

Ryhmän sisäiset suhteet ensimmäisellä kaudella: kuinka pääsi sisään eduskuntaryhmään ja vaikuttivatko puolueen sisällä jotkin rajaavat linjat? Mikä oli edustajan suhde hallitukseen, presidenttiin sekä muihin eduskuntaryhmiin ja muiden ryhmien edustajiin? Miten edustajan vaalipiiri vaikutti kansanedustajaan ja minkä arvon hän tälle antoi?

Kansanedustajan työn kannalta olennaisimmat asiat, kuten kansanedustajan työtehtävät, vaikutusmahdollisuudet ja työympäristö keskittyvät toiseen ja kolmanteen teemaan. Ensimmäisessä teemassa pyritään tuomaan esiin vuoden 1966 kansanedustajien taustaa,

koulutusta, työ- ja puoluejärjestökokemusta ja vaalikampanjaa, joka johti pääsyyn ensimmäiselle kaudelle. Taustan tarkoitus on myös korostaa Keskustan eduskuntaehdokkaiden yhteiskunnallista asemaa ja sitä, kuinka se on muuttunut. Haastattelut kävivät läpi edustajien taustoja, joten tämä on otettu tutkimukseen mukaan, vaikka suoraan ensimmäisen kauden edustajan rooliin tämä ei vaikuta. Edustajien taustat kertovat myös puoluetta kannattavista ihmisistä, joten taustoista näkee puolueen yhteiskunnallisen aseman. Taustojen tarkastelulla vaalikausien välillä huomaa, millaista edustajaa kansa äänesti Keskustasta eduskuntaan.³⁴

Ennen edustajien haastatteluiden analyysiä tämä luku tuo esiin Keskustapuolueen ja Suomen yleistä poliittista historiaa kyseiseltä ajanjaksolta. Ensimmäisessä alaluvussa esitellään keskeisimmät tapahtumat vaalikaudelta 1966-1970, jotta lukija saisi paremman kontekstin ajasta, tilanteesta ja aiheista, joita kansanedustajat muistelevat. Tutkimuksen kannalta on myös kiinnostavaa se, olivatko ensimmäisen kauden kansanedustajat vahvasti mukana näissä ajan merkittävässä päätöksissä ja miten he kokivat niiden teon ja vaikutukset.

2.1 Keskustapuolueen vaalikausi 1966-1970

Tällä vaalikaudella Keskustapuolueen kannalta huolestuttavin yksittäinen asia oli väestömuutto maaseudulta kaupunkeihin tai Ruotsiin, sillä tämä merkitsi samalla entistä Maalaisliittoa äänestäneiden katoa. Vaaliohjelmaan koottiin asioita mm. hajakeskittämisestä, taloudellisen kasvun ja viljelijäin tulotason turvaamisesta, asutustoiminnan jatkamisesta, kehitysaluepolitiikan vahvistamisesta, kattavasta eläketurvasta ja siirtymisestä koulutusyhteiskuntaan.³⁵ Nämä olivat osana Keskustapuolueen uudistamisstrategiaa, jossa entinen Maalaisliitto profiloitui nyt Keskustapuolueena. Väestömuutoksen johdosta Keskustapuolueen pyrkimys oli muuntautua yhteiskunnan rakenteen mukana agraaripuolueesta yleispuolueeksi. Tämä muutos oli alkanut jo hitaasti 1950-luvulla ja tähän muutokseen liittyi nimen vaihtaminen ylimääräisessä puoluekokouksessa Kuopiossa 17.10.1965.³⁶ Vuoden 1966 eduskuntavaalien jälkeen Keskustapuolue kuitenkin keskittyi yhä vahvemmin maanviljelijän asemaan kuin muihin ajamiinsa

³⁴ Mickelsson, Rauli (2007) Suomen puolueet – Historia, muutos ja nykypäivä, Vastapaino, Tampere, 17-18, 28-30.

³⁵ Isohookana-Asunmaa, Tytti (2006) Virolaisen aika – Maalaisliitosta Keskustapuolue 1963-1981. Maalaisliitto-keskustan historia 5, WSOY, Porvoo, 72, 74.

³⁶ Kääriäinen, 90-92, 100-105.

asioihin, joita olivat keskeisimpinä kehitysaluelakien, korkeakoululakien ja asuntolakien toimeenpano.³⁷

Vuoden 1966 eduskuntavaaleissa Keskustapuolueen suurimmaksi kilpailijaksi nousi SDP ja erityisesti pohjoisessa SKDL. Eduskunnasta tuli vasemmistoenemmistöinen suhteessa 103-97. SDP oli Suomen suurin puolue saaden 27,2 % äänistä, mikä tarkoitti 55 edustajaa. Keskustapuolueesta tuli toiseksi suurin puolue 21,23 % äänimäärällä, jolla puolue hävisi 4 paikkaa edellisistä vaaleista, päätyen 49 edustajaan. Kolmanneksi suurin puolue oli SKDL 21,1 % ja 41 edustajalla.³⁸

Vaalikaudella oli kaksi hallitusta, joista molempiin Keskustapuolue osallistui. Pääministeripuolueena molemmissa hallituksissa oli SDP. Paasion I hallitukseen Keskustapuolue sai kuusi ministeripaikkaa, jotka olivat ulkoasiainministeri, toinen sisäasiainministeri, puolustusministeri, maatalousministeri, toinen kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeri ja toinen opetusministeri.³⁹

Vaalikauden aikana, vuonna 1968, käytiin presidentinvaalit, jossa istuvaa presidentti Kekkonen tukivat SDP, SKDL, Liberaalinen Kansanpuolue (LKP), Suomen ruotsalainen kansanpuolue (RKP) ja Keskustapuolue. Kekkonen kannatti 201 valitsijamiestä, kun seuraavaksi tullut Kokoomuksen ehdokas Virkkunen sai 66 valitsijaa ja Suomen Maaseudun Puolueen (SMP) Veikko Vennamo 33 valitsijaa. Vaikka selkeä enemmistö oli Kekkonen kannalla, oli lopputulos Kekkoselle pettymys.⁴⁰ Vakiintuneen tavan mukaan presidentin vaalien jälkeen Paasion hallitus pyysi eroa tehtävästään ja tämä heille myönnettiin. Uusi hallitus toimi samalla pohjalla kuin edellinen, poikkeuksena se, että RKP otettiin mukaan. Hallituksen pääministeriksi nousi SDP:n Mauno Koivisto. Keskustan hallituspaikat olivat ulkoasiainministeri, ministeri sisäasiainministeriössä, puolustusministeri, opetusministeri, maatalousministeri ja ministeri sosiaaliministeriössä. Keskustapuolueen opetusministerillä ja puolueen puheenjohtajalla Johannes Virolaisella oli myös pääministerin sijaisuus hallituksessa.⁴¹

³⁷ Puoskari, Pentti (2013) Väärää politiikkaa suuren muuton vuosina? Virolaisen ja Paasion hallitusten elinkeino- ja rakennepolitiikka 1964-1968. Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere, 223.

³⁸ Suurimpien puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa 1945 - 2003 (%); Puolueiden edustajapaikat eduskuntavaaleissa 1945 - 2003.

³⁹ Rafael Paasion hallituksen kokoonpano ja tiedot <<http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/50>> (luettu 14.1.2019).

⁴⁰ Isohookana-Asunmaa, 98-99.

⁴¹ Mauno Koiviston hallituksen kokoonpano ja tiedot <<http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/51>> (luettu 14.1.2019).

Hallitukseen osallistuminen ja presidentinvaalien menestys ei kuitenkaan luvannut pelkästään hyvää, sillä Paasion hallituskaudella maatalous oli budjetissa ainoa pääluokka, jossa varoja oli huomattavasti supistettu. Tämän lisäksi muuttoliike autioitti maalaiskuntia, rintamamiesten ja perheenemäntien eläketoiveet eivät edenneet eikä riittäviä toimia työttömyyden vähentämiseksi oltu saatu aikaan. Maatalouden verotus myös uusittiin, kun pinta-alaverosta siirryttiin tulojen verotukseen.⁴² Verotuksen uusiminen vain vauhditti maatalouden rakennepolitiikan muutosta ja maaltamuuttoa varsinkin uudistuksen alkuvaiheessa. Verouudistuksen tekeminen oli lakiteknisesti ja hallinnollisesti työläs prosessi, joten sitä varten perustettiin uusi väliaikainen verovaliokunta.⁴³ Kasvava ongelma oli maatalouden jatkuva ylituotanto, joka syntyi osittain tekniikan kehityksestä ja osittain peltujen uudisraivauksesta, kun Keskustapuolue ajoi asutustoimintaa ja tuottamaton maa saatiin tuottavaksi. Paasio olisi halunnut jo lakkauttaa asutustoiminnan tukemisen, mutta Keskustapuolueelle tämä ei käynyt, sillä tuki oli merkittävä keino ylläpitää pienviljelyn elinkelpoisuutta. Samalla kuitenkin kotimainen maataloustuotteiden kulutuksen kasvu hidastui, tuontirasvojen ja margariinin kulutus nousi ja kansainvälinen maataloustuotteiden markkinatilanne heikkeni. Ylituotanto-ongelman ratkaisuksi oli tehty ehdotuksia ja sitä oli käsitelty eri komiteoissa. Lopulta käyttöön otettu ratkaisu oli Keskustapuolueen maatalousministeri Miettuselta tullut pellonvarausjärjestelmä, joka hyväksyttiin eduskunnassa 25.4.1969. Järjestelmä esitettiin halpana, tilapäisenä ja vapaaehtoisena keinona tasapainottaa maataloutta. Samaan aikaan voin kulutus saatiin nousemaan noin viidellä miljoonalla kilolla. Pienviljelyalueita paketoitiin runsaasti, mutta etelän suuret maatilat jatkoivat tuotannon kasvattamista. Vuonna 1969 paketoitiin 85 000 hehtaaria peltoa ja seuraavina vuosina yhteensä 134 000 – 164 000 hehtaaria, joista pääosa Oulun ja Lapin lääneissä. Peltujen paketoinnin lisäksi vuonna 1970 otettiin käyttöön teurastuspalkkiot, joilla 50 000 lehmää saatiin pois tuotannosta ja näillä toimilla purettiin voivuolet. Asenteet olivat kuitenkin jo kääntyneet toimia vastaan, eivätkä päättäjät olleet ymmärtäneet täysin peltopaketoinnin vaikutuksia maaltamuuttoon. Pohjois-Suomesta muutti 1969-1970 pois yli 60 000 henkeä. Jo 1969 Keskustapuolueen järjestöväki alkoi vaatia pääsyä ulos hallituksesta. Peltopaketointi lopetettiin 1974, jolloin kehitysalueilla keskustalaiset tunnustivat sen suureksi virheeksi.⁴⁴

⁴² Isohookana-Asunmaa, 85-90.

⁴³ Puoskari, 231.

⁴⁴ Isohookana-Asunmaa, 108-110, 113

Muita keskeisiä toimia tällä vaalikaudella olivat Koiviston hallituksen tulopoliittinen kokonaisratkaisu, jossa indeksittömään järjestelmään siirtyminen edellytti, että hallitus sai jälleen hintojen ja palkkojen säännöstelyvaltuudet. Tämän lisäksi vaalikaudella hyvinvointiyhteiskunnan perusteita vahvistettiin, sosiaaliturva parani, lakiesitykset maatalousyrittäjien ja yrittäjien eläkkeistä menivät eduskuntaan ja astuivat vuoden 1970 alussa voimaan. Vuonna 1969 kokonaistuotanto kasvoi noin 7 %, hallituskauden merkittävät devalvaation jälkihoitotoimet purivat, maksutase parani ja työttömyys aleni selvästi: vuonna 1969 oli 25 000 työtöntä vähemmän kuin edellisellä vuonna.⁴⁵ Vuonna 1969 eduskunta oli myös uudistanut puoluelain ja vaalilain, joiden mukaan vain rekisteröitynyt puolue voi asettaa kansanedustajaehdokkaita ja ehdokkaaksi sai asettua vain yhdessä vaalipiirissä. Puolueet kytkeytyivät lakimuutosten johdosta vahvemmin valtioon ja puolueiden eduskuntaryhmät sidottiin kiinteämmin puoluejärjestöihin.⁴⁶

Seuraaviin vaaleihin mentäessä Keskustapuolueelle tuotti ongelmia Veikko Vennamo ja Suomen Maaseudun Puolue. Vennamo oli kritisoinut Keskustapuoluetta hallitustoimista. Varsinkin puoluetuki ja rintamamiesasia olivat kaksi tärkeää kohtaa, joita Vennamo käytti Keskustapuoluetta vastaan. SMP vetosi köyhiin alueisiin ja sai vastakaikua myös poliittisesti vieraantuneista ihmisistä. Keskustapuolue piti aluksi SMP:tä ja Vennamoa kiusallisena mutta harmittomana. Vuoden 1968 presidentinvaalien jälkeen SMP:n kasvuun alettiin reagoida, mutta SMP:n suosion kasvu näkyi seuraavissa eduskuntavaaleissa 1970, jolloin puolueen kansanedustajien määrä nousi yhdestä kahdeksaan. Vuoden 1970 eduskuntavaaleissa Keskustapuolue hävisi 13 paikkaa ja yli 4 prosenttiyksikköä annetuista äänistä jääden kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi Suomessa 17,1 % kannatuksella. Kokoomus sijoittui toiseksi 18,0 % kannatuksella ja SDP oli yhä suurin puolue 23,4 % äänimäärällä, vaikka menettikin 3 edustajaa ja 3,8 prosenttiyksikköä annetuista äänistä.⁴⁷

⁴⁵ Isohookana-Asunmaa, 114, 232.

⁴⁶ Nousiainen, Jaakko (2006) Suomalainen parlamentarismi. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Eduskunnan muuttuva asema, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 2, Edita, Helsinki, 243.

⁴⁷ Isohookana-Asunmaa, 140-141; Suurimpien puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa 1945 - 2003 (%); Puolueiden edustajapaikat eduskuntavaaleissa 1945 - 2003.

2.2 Uusien edustajien taustat ja vaalikampanjat 1966-1970

Uudet Keskustapuolueen kansanedustajat, jotka ovat valikoituneet tähän tutkielmaan, olivat jokainen maanviljelijäperheestä ja tätä kautta suurimmalle osalle Keskustapuolue oli puoluevalintana itsestäänselvyys. Koulutustaustat olivat edustajilla hieman vaihtelevat. Suurimmalla osalla tutkinnot olivat yleissivistäviä, mutta muutama maanviljelykseen erikoistunut tutkinto oli myös ryhmässä mukana, kuten taulukossa 2 näkyy. Ainoa selvästi eroava koulutus oli Sylvi Saimolla liikuntaneuvojan tutkinto, joka pohjautuu hänen taustaansa olympiatason urheilijana. Saimo voitti 1952 Helsingin olympialaisissa melonnasta kultaa ja oli jo sitä ennen kaksinkertainen maailmanmestari Tanskan MM-kilpailuista vuodelta 1950.⁴⁸ Moni esittää ammatikseen maanviljelijän ja agrologeina työskennelleitä oli kaksi: Heimo Linna ja Eino Lottanen. Lähes kaikilla oli ilmoitettu kaksi ammattia, joista toinen oli maanviljely. Tästä voi saada käsityksen, että maanviljely on elämäntapa tai harrastus ennemmin kuin työ. Parhaana esimerkkinä tästä nousee esiin Veikko Hanhirova, joka on ilmoittanut ammateikseen pankinjohtajan ja maanviljelijän.⁴⁹

Kansanedustajien poliittinen tausta vaihtelee hieman. Aulis Sileäkangas toimi Pomarkun kunnanvaltuustossa vuodesta 1947.⁵⁰ Hanhirova oli vuodesta 1952 toiminut Karungin kunnanvaltuustossa⁵¹, Saimo vuodesta 1953 vastaavasti Laukkaan kunnanvaltuustossa.⁵² Haukipuro toimi Merijärven kunnanvaltuustossa vuodesta 1951. Eskelinen ja Kaarlonen toimivat keskeisemmin omien piiriensä naisjärjestöissä.⁵³ Toisaalta Lottanen sekä Linna valitsivat ammattiensa takia toimia poliittisesti sitoutumattomina, kunnes Lottanen lähti kansanedustajaehdokkaaksi vuoden 1958 eduskuntavaaleihin ja Linna kansanedustajaehdokkaaksi vuoden 1962 eduskuntavaaleihin. Linna toimi Maataloustuottajajärjestön toimihenkilönä ja Lottanen viljelysneuvojana, joissa molemmissa tehtävissä joutui tekemisiin varsinkin Kansallisen Kokoomuksen kanssa, joten he valitsivat

⁴⁸ Veteraanikansanedustaja Sylvi Saimon haastattelu 15.1.1991. Haastattelija Eeva Ahtisaari, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 17.

⁴⁹ Eduskunnan keskuskanslia, 24.

⁵⁰ Veteraanikansanedustaja Aulis Sileäkankaan haastattelu 29.8.1991. Haastattelija Tapani Kunttu, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 10.

⁵¹ Veteraanikansanedustaja Veikko Hanhirovan haastattelu 25.7.1990. Haastattelija Marjatta Hietala, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 47-48.

⁵² Saimo (haastattelu), 18-19.

⁵³ Veteraanikansanedustaja Katri-Helena Eskelisen haastattelu 19.3.1991. Haastattelija Eeva Ahtisaari, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 9; Veteraanikansanedustaja Katri Kaarlosen haastattelu 9.9.1992. Haastattelija Juhani Mylly, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 10.

toimivansa poliittisesti sitoutumattomina.⁵⁴ Kaikki edustajat toimivat urallaan myös presidentin valitsijamiehinä, heistä Hanhirona, Kaarlonen, Lottanen, Saimo ja Sileäkangas jo ennen kansanedustajaksi valintaansa vuonna 1962. Saimo oli ainoana edustajista toiminut jo vuonna 1956 presidentin valitsijamiehenä.

Muutamia selkeitä syitä nousi esiin eduskuntaan pyrkimiselle. Lähes kaikki haastatellut toivat esiin sen, kuinka heitä pyydettiin kansanedustajaehdokkaaksi joltakin tasolta, usein vaalipiirin Keskustapuolueen toimijoilta. Usealla edustajalla tuli esiin se, etteivät he aluksi olisi edes halunneet pyrkiä: Haukipuro kertoi kieltäytyneensä ehdokkuudesta, mutta piirikokous päätti, että hänestä tulee ehdokas, joten hän lähti mukaan.⁵⁵ Kaarlonen kertoi vastustaneensa aluksi lähtemistä, koska oli nähnyt minkälaista työ oli hänen isällään, presidentti Kyösti Kalliolle, sekä hänen sisarellaan, kansanedustaja Kerttu Saalastilla. Vaikka Kaarlonen oli päättänyt, että hän ei halua kansanedustajan toimeen, häntä ruvettiin painostamaan. Kaarlonen esitti aluksi ehtoja, mm. että hän ei pidä puheita ja vaalimainosten pitää olla hillittyjä. Lopulta hän kuitenkin koki velvollisuudekseen osallistua ja pitää tilaisuuksia.⁵⁶ Vaatimattomuus ja epäusko omiin mahdollisuuksiin nousi esiin usealla kansanedustajalla haastatteluissa varsinkin, jos he tulivat valituiksi ensimmäisellä yrityksellään. Toisaalta samoja epäilyksiä tuli esiin myös niillä, jotka eivät ensimmäisellä kerralla päässeet eduskuntaan. Myöhemmistä eduskuntavaaleista kertoessaan kansanedustajilla oli vertailupohja edellisiin ja he ainakin kokivat ennakoineensa tuloksia paremmin. Eskelinen, Hanhirona, Haukipuro, Kaarlonen ja Linna⁵⁷ pääsivät ensimmäisellä yrityksellä eduskuntaan. Sileäkangas pääsi toisella, Saimo ja Lottanen puolestaan kolmannella yrityksellä.⁵⁸ Ehdokkaan saadessa vanhan edustajan tuen, pääsi hän poikkeuksetta heti eduskuntaan. Katri-Helena Eskelinen lähti Hilja Väänäsen seuraajana, Veikko Hanhirona suostui ehdokkaaksi vasta, kun oman vaalipiirin edustaja Markus Niskala menehtyi kesken edustajakautensa 1963, vaikka Niskalan virallinen seuraaja oli Pekka Vilmi samasta vaalipiiristä. Erkki Haukipuro kertoi olleensa epävirallisesti Eeli Erkkilän, joka myös kuoli 1963, manttelin perijä. Heimo Linna puolestaan sai Kauno Kleemolan paikan. Kleemola kuoli

⁵⁴ Veteraanikansanedustaja Heimo Linnan haastattelu 3.6.1994. Haastattelija Jorma Kallenautio, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 28; Veteraanikansanedustaja Eino Lottasen haastattelu 1.2.1991. Haastattelija Jorma Kallenautio, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 54.

⁵⁵ Veteraanikansanedustaja Erkki Haukipuron haastattelu 8.1.1990. Haastattelija Juhani Mylly, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 13.

⁵⁶ Kaarlonen (haastattelu), 9, 14-15.

⁵⁷ Linna pyrki kansanedustajaehdokkaaksi 1962, mutta häntä ei valittu.

⁵⁸ Sileäkangas totesi, ettei muistanut hakiko aiemmin kuin 1962 ehdokkaaksi, Sileäkangas (haastattelu) 20.

edustajatehtävissä 1965. Eino Lottanen nousi kolmannella yrityksellään edustajaksi Eemil Luukkaan jätettyä paikkansa. Luukka sanoi, ettei virallisesti tue Lottasta, mutta Lottanen kertoi hänen järjestäneen kuitenkin asiamiehensä Lottaselle, jotta äänestäjät huomaisivat merkin.⁵⁹ Katri Kaarlonen oli ainoa haastatelluista veteraanikansanedustajista, joka nousi ensimmäisellä yrityksellään eduskuntaan ilman, että olisi ainakaan maininnut edeltäjästä. Hän oli tosin presidentti Kyösti Kallion tytär ja kansanedustaja Kerttu Saalastin sisar. Kaarlonen kertoi sanoneensa kampanjassaan tukiväelle, etteivät nosta Kallion nimeä esille sillä hän halusi päästä eduskuntaan omin ansioin.⁶⁰ Saimo ja Sileäkangas pääsivät kansanedustajiksi ilman mainintaa edeltäjästä, mutta eivät ensimmäisellä ehdokkuudellaan. Saimo oli saanut jo nimeään tunnetuksi olympiakultamitalistina, joten tämä oli mahdollinen etu hänelle.

Vaalikampanjat sekä tukiverkostojen järjestäytyminen ja toiminta olivat kaikilla ehdokkailla hyvin samankaltaisia. Vaikka televisio ja radio nostivat jo profiiliaan vaalikampanjoissa, kukaan kohderyhmän kansanedustajista ei maininnut käyttäneensä niitä vielä vuoden 1966 kampanjoissaan. Television rooli vaalikampanjoissa oli tähän aikaan erilainen kuin nykyään, eivätkä henkilökohtaiset vaalimainokset olleet yleisiä, vaan ennemmin erilaiset poliittiset keskusteluohjelmat, joihin pääsivät osallistumaan vain harvat ja usein jo tunnetut kansanedustajat.⁶¹ Lehtimainokset ja muut seinäilmoitukset olivat mainonnan kannalta kaikilla se väline, jota he muistelivat käyttäneensä ehdokkaaksi asetuttuaan. Puhetilaisuudet vaihtelivat puolueen järjestämistä suuremmista tilaisuuksista pieniin tupailtoihin, joissa oli isäntien lisäksi vain pari vierasta. Kaikki edustajat eivät maininneet käyneensä tupailloissa, mutta jotkut puhuivat käyneensä 100-200 tilaisuudessa ja ajan tapaan liittyen voi olettaa suuren osan näistä tilaisuuksista olleen juuri tupailtoja. Merkittäväksi teemaksi Eskelinen, Hanhirona ja Haukipuro nostivat esiin sen, että vaalitalaisuuksissa oli tapana tulla ehdokkaita ainakin kahdesta puolueesta, joten väittelyjä syntyi. Suurimmaksi kilpailijaksi ja väittelypartneriksi nousivat SKDL:n edustajat, mutta myös SMP oli joissain määrin mukana. SMP tuli tärkeäksi kilpakumppaniksi myöhemmillä kausilla, mutta vuonna 1966 se ei vielä ollut yhtä aktiivinen.⁶² SMP:n puheenjohtaja Veikko Vennamo toimi kansanedustajana 1945-1962 ja 1966-1987. Hän nousi eduskuntaan Kuopion läänin vaalipiiristä, samasta vaalipiiristä kuin Katri-Helena Eskelinen. Eskelinen kertoi Vennamon valinnan samasta

⁵⁹ Lottanen (haastattelu), 63.

⁶⁰ Kaarlonen (haastattelu), 17.

⁶¹ ⁶¹ Pernaa, Ville (2007) Neljäs valtiomahti haastaa ensimmäisen. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 10, Edita, Helsinki, 51-52.

⁶² Eskelinen (haastattelu), 13; Hanhirona (haastattelu), 52, 57; Haukipuro (haastattelu), 17.

vaalipiiristä vaikuttaneen hänen vaalipiirinsä maineeseen negatiivisesti. Seuraavissa vaaleissa Eskelinen kertoi saaneensa hyvityksen tästä SMP:n paljon edustajia muistakin vaalipiireistä – kaiken kaikkiaan yhteensä 18 edustajaa.⁶³

Tukiverkosto vaalikampanjoihin syntyi pääasiassa oman pitäjän kontakteista sekä puolueaktiiveista ja muista kontakteista, joita oli aiemmassa puoluejärjestötoiminnassaan saanut. Useissa muisteluissa ilmeni kuinka edustaja ei ollut täysin tietoinen mitä tukijärjestö teki, vaan tukijat toimivat usein oma-aloitteisesti. Kansanedustajat kertoivat tukijoiden toimineen puhumalla edustajan puolesta, järjestämällä erilaisia puhetilaisuuksia ja jakamalla mainoksia lehtiin tai muilla tavoin levittäen. Heimo Linna ja Aulis Sileäkangas totesivat kuinka innokkaimpia tukijoita joutui hillitsemään, jotta he eivät vahingossakaan loukkaisi toisia ehdokkaita. Molemmat edustajat olivat ottaneet kannakseen sen, että muista ehdokkaista ei puhuta pahaa. Naisten kampanjointi oli hyvin pitkälle samankaltaista kuin miesten, mutta he keskittyivät haastatteluissaan sukupuolen merkitykseen luonnollisesti enemmän. Vuoden 1966 kansanedustajista 33 oli naisia, joista kuusi oli Keskustapuolueesta ja näistä kuudesta kolme ensimmäistä kautta.⁶⁴ Katri Kaarlonen kertoi toimineensa lähinnä maaseudun ja Keskustapuolueen naisten järjestöjen kautta. Hänen kohderyhmänään oli juuri maaseudun naiset ja hän kertoi käyneensä naisten kotitilaisuuksissa, joissa tunnelma oli erilainen kuin muilla edustajilla. Näissä tilaisuuksissa laulettiin ja puhuttiin muutakin kuin politiikkaa. Samoin nämä tilaisuudet eivät ajan tapaan tapahtuneet koskaan ilta-askareiden aikaan, koska silloin ei olisi yksikään Kaarlosen mukaan tullut kuuntelemaan.⁶⁵ Myös Saimo nosti esiin kuinka erilaista hänen mielestään naisen oli hakea eduskuntaan kuin miehen. Eskelinenkin mainitsi kuinka vaikeaa oli kilpailu miesten ja naisten kesken.⁶⁶

Vaalikampanjoinnin hinnasta edustajat puhuivat hyvin ympäripyöreästi. Rahallisia arvioita ei kukaan muu kertonut kuin Eino Lottanen, joka muisteli 1966, 1970 ja 1972 vaalibudjetin olleen hänelle 30 000 – 40 000 markkaa, mikä tarkoittaa karkeasti arvioiden noin 44 000 – 59 000 euroa.⁶⁷ Yleinen konsensus oli, että vaalityö oli kallista ja lähes kaikki joutuivat maksamaan vaalikustannukset yksin. Katri-Helena Eskelistä auttoi kustannuksissa Keskustapuolueen Pohjois-Savon naisten piiri, mutta

⁶³ Eskelinen (haastattelu), 29.

⁶⁴ Eli kaikki tähän tutkielmaan valikoituneet naiskansanedustajat. Isohookana-Asunmaa, 77.

⁶⁵ Kaarlonen (haastattelu), 17-21.

⁶⁶ Saimo (haastattelu), 23; Eskelinen (haastattelu), 20.

⁶⁷ Lottanen (haastattelu), 74. Laskettu vuoden 1970 markan arvolla ja käännetty vuoden 2019 euroiksi. Markan arvo muuttui huomattavasti kausien välillä. Vuonna 1966 tämä olisi tarkoittanut noin 53 000 – 71 000 euroa, kun taas 1972 noin 39 000 – 52 000 euroa.

vastavuoroisesti kansanedustaja antoi naisten piirille osan palkastaan joka kuukausi. Naisten piirissä ehdokkaalle annettiin rahallista tukea jäsenien omien kykyjen mukaan, joten tässäkään ei suurista summista ollut Eskelisen mukaan kyse.⁶⁸ Myös Katri Kaarlonen sai rahallista tukea Keskustapuolueen naisten Varsinais-Suomen piiriltä. Heimo Linna mainitsi haastattelussaan kuinka muutama viikko hänen valintansa jälkeen tukiryhmä toi laskut kampanjasta sanoen, että ”jos joku nyt tästä hyötyi niin sinä, maksa nämä laskut, kun jaksat.” Laskuja oli Linnan mukaan useita tuhansia markkoja ja hän maksoi niitä puoli vuotta.⁶⁹

Odotukset kansanedustajan tehtävistä olivat edustajilla omien käsitystensä mukaan realistiset. Monilla kansanedustajilla oli omia aiempia kontakteja eduskuntaan. Osalla kontaktina oli edeltäjä, jonka kanssa edustaja oli jo käynyt eduskuntatalossa ja jonka kautta hän sai hyvän kuvan kansanedustajan työstä. Osa uusista kansanedustajista oli vierailut valiokunnissa asiantuntijoina. Osa pääsi tutustumaan eduskuntataloon presidentin valitsijamiehenä. Kaikilla nousi esiin kuitenkin muutamia heille odottamattomia asioita kansanedustajan työssä. Hanhirova ei pitänyt siitä, kuinka hitaasti eduskunnassa asiat etenivät.⁷⁰ Haukipuro kertoi, kuinka hänellä oli paljon ”uusia” ideoita, joita kukaan ei varmaankaan ollut huomannut. Pian hänelle kuitenkin selvisi kuinka näitä ideoita oli yritetty saada läpi jo aiemmin, mutta niillä ei ollut poliittisia mahdollisuuksia toteutua.⁷¹ Linna korosti, kuinka odotuksena oli mahdollisuus vaikuttaa, mutta yllätyksenä tuli, kuinka vaikeaa vaikuttaminen oli. Esitysten ja aloitteiden teko oli helppoa, mutta niiden läpikäynti ja konkreettisten tulosten saaminen oli todella vaikeaa.⁷² Sileäkangas uskoi, että kaikilla kansanedustajilla oli varmasti odotuksia paljon enemmän kuin mitä voi toteutua.⁷³

2.3 Ensimmäisen kauden kansanedustajan työ 1966-1970

Kansanedustajan työ eduskunnassa on tässä tutkimuksessa jaettu kahteen osioon: ensimmäisenä aloitteisiin sekä suullisiin ja kirjallisiin kysymyksiin, toisena valiokuntatoimintaan. Näiden osioiden lisäksi kansanedustajilla oli muitakin toimia, kuten edustustehtävät, yhteydenpito vaalipiiriin ja

⁶⁸ Eskelinen (haastattelu), 20.

⁶⁹ Linna (haastattelu), 40.

⁷⁰ Hanhirova (haastattelu), 68.

⁷¹ Haukipuro (haastattelu), 19-20.

⁷² Linna (haastattelu), 73.

⁷³ Sileäkangas (haastattelu), 28.

median kanssa toimiminen. Nämä tulevat esiin tarkemmin suhteita käsittelevässä osiossa. Luku alkaa kansanedustajien kokemuksilla työhön perehdyttämisestä sekä eduskunnan tiloista ja henkilökunnasta, jonka jälkeen muut osiot käydään läpi.

1966 vaalikampanjat käytyään ja päästyään eduskuntaan uusilla kansanedustajilla oli runsaasti uusia tehtäviä ja vastuita, joita kansanedustajan työhön kuuluu. Perehdytyksessä oli kuitenkin puutteita ja veteraanikansanedustajien haastatteluissa yleinen mielipide oli se, että perehdytys oli riittämätön. Perehdytyksestä keskusteltaessa edustajien mieleen oli jäänyt vain pieniä yksityiskohtia opastuksesta. Eskelisen mukaan pääsihteeri kierrätti uudet edustajat talossa kertoen samalla mitä missäkin tapahtui.⁷⁴ Hanhirova mainitsi ryhmän sihteerin opastaneen hieman käytännön asioissa.⁷⁵ Haukipuron mukaan opastus oli puutteellista ja vanhemmat edustajat saattoivat jyrätä eivätkä neuvoneet kaikissa asioissa.⁷⁶ Kaarlone muisteli saaneensa perustietoa sisältävää kirjallista materiaalia käytännön tehtävistä ja lakiprosessista.⁷⁷ Lottanen kertoi perehdytyksen rajoittuneen siihen, että vanhempi kansanedustaja näytti kuinka suljetussa lippuäänestyksessä lippu taitetaan.⁷⁸ Sileäkankaan mukaan riittävää opastusta ei saatu, ryhmässä kerrottiin joitain yleisasioita mutta muuten kaikki tieto piti itse selvittää.⁷⁹ Heimo Linna korosti, kuinka oli samaa mieltä siitä, että uuden kansanedustajan kannattaisi olla vuoden tai kaksi hiljaa ennen kuin käyttää yhtään puheenvuoroa. Ensimmäisestä vaalikaudesta meni Linnan mukaan ainakin puolet siihen, että oppi käytännöt ja oikeat vaikutuskeinot.⁸⁰ Perehdytyksestä puhuttaessa on kuitenkin pidettävä mielessä, kuinka tuoreille kansanedustajille tuli kauden alussa valtavasti uusia asioita, joten kaikki perehdytys ei välttämättä muistunut mieleen ja aloituksen hankaluus saattoi muistellessa korostua. Perehdytyksen laadusta kertoo kuitenkin jo itsessään se, että sen riittämättömyys on jäänyt jokaiselle mieleen. Vasta 1980-luvulla uusia kansanedustajia alettiin järjestelmällisemmin perehdyttää työhön. Sitä ennen oli työn oppiminen kiinni uuden kansanedustajan aktiivisuudesta sekä vanhemmista kansanedustajista, jotka saattoivat neuvoa tulokkaita.⁸¹

Eduskunnan vakituudesta henkilökunnasta mainittaessa oli kaikilla vain positiivista sanottavaa. Henkilökunta oli palveluultista ja miellyttävää, heidän sanottiin olleen helposti lähestyttäviä ja he

⁷⁴ Eskelinen (haastattelu), 22.

⁷⁵ Hanhirova (haastattelu), 68.

⁷⁶ Haukipuro (haastattelu), 20-21.

⁷⁷ Kaarlone (haastattelu), 33.

⁷⁸ Lottanen (haastattelu), 28.

⁷⁹ Sileäkangas (haastattelu), 30.

⁸⁰ Linna, (haastattelu), 74-77.

⁸¹ Ollila, 33.

autoivat mielellään. Kaikilla oli yhteneväinen linja myös työtilojen suhteen. Työhuoneet olivat liian ahtaat: piti jakaa huone kolmen tai jopa kuuden edustajan kesken⁸² ja puhelimia huoneessa oli vain yksi, joka oli jatkuvasti käytössä. Yksityisyyttä ei puhelimen käytössä ollut eikä työrauhaa keskittymistä vaativiin tehtäviin. Eskelinen oli edustajista ainoa, joka mainitsi työhuoneiden ahtaudesta positiivisen puolen: kansanedustajilla tuli läheinen suhde työhuonekavereihin.⁸³ Työhuoneet olivat eduskunnan työtiloista keskeinen asia, jota kommentoitiin haastatteluissa. Toinen keskeinen asia eduskunnan palveluista oli tiedonhankinta, mikä tarkoitti pääasiassa eduskunnan kirjaston sekä eduskunnan tarjoaman tietopalvelun käyttöä. Nämä palvelut olivat kaikkien niitä käyttäneiden mielestä hyvät. Hanhirova mainitsi haastattelussaan, että monet edustajat eivät kuitenkaan käyttäneet niitä. Myös ryhmän sihteeri mainitaan useammassa haastattelussa ja se miten häntä kykeni pyytämään hankkimaan asiatietoa. Hanhirovan mielestä oli kuitenkin parempi tehdä asiat itse, koska ryhmällä oli vain yksi sihteeri eikä hänellä ollut aina aikaa. Tämän lisäksi sihteerillä ei ollut samaa tuntemusta asioista kuin jos olisi itse ollut niissä mukana ja tästä syystä olisi kulunut turhaa aikaa sihteerin opettamiseen.⁸⁴

2.3.1 Aloitteet, puheet sekä suulliset ja kirjalliset kysymykset 1966-1970

Aloitteet olivat yksi keskeinen ja näkyvä kansanedustajan vaikutuskanava, johon kansanedustajat kuitenkin suhtautuivat hyvin eri tavalla. Mielipiteet aloitteista jakautuivat aloitejärjestelmää vahvasti puolustaviin ja paljon aloitteita tehneisiin sekä toisena ääripäänä aloitejärjestelmää kritisoiviin edustajiin, jotka puolestaan tekivät vain vähän aloitteita. Tältä väliltä löytyi edustajia, jotka eivät pitäneet kanavaa parhaana keinona, mutta silti keskeisenä ja tarpeellisenä vaikutusvälineenä eduskunnassa. Vuosina 1965-1969 pantiin vireille 224 lakialoitetta, 611 raha-asia-aloitetta ja 793 toivomusaloitetta. Noin puolet lakialoitteista jäi käsittelemättä.⁸⁵ Aloitteiden läpimeno oli myös erittäin epätodennäköistä. Kuvaavaa oli, kuinka vuosina 1975-1978 lakialoitteita tehtiin 1046 kappaletta, joista hyväksyttiin neljä, hylättiin 363 ja loput jätettiin käsittelemättä. Toivomusaloitteita tehtiin 1975-1978 3246 kappaletta, joista hyväksyttiin kolme, hylättiin 164 ja loput jätettiin käsittelemättä. Raha-asia-aloitteita tehtiin samoina vuosina 4325 kappaletta, joista

⁸² Kansanedustajien haastatteluissa Erkki Haukipuro muisteli olleensa kuuden hengen huoneessa, yleisin oli kuitenkin neljän hengen huone. Haukipuro (haastattelu), 24.

⁸³ Eskelinen (haastattelu), 24.

⁸⁴ Hanhirova (haastattelu), 141-141.

⁸⁵ Nousiainen, 259-260.

hyväksyttiin 83 ja hylättiin 4242. Suuri osa aloitteista jäi käsittelemättä, vaikka niitä koski periaatteellinen käsittelypakko. Hallituksen esitykset ja vireillepanot työllistivät ensisijaisesti valiokuntia, joten ne eivät ehtineet käymään kaikkia aloitteita läpi.⁸⁶

Eskelinen edustaa aloitteita vastustavaa puolta. Kuten taulukosta 3 voi havaita, hän teki vain vähän aloitteita. Hän kertoi huomanneensa nopeasti, että aloitteilla ei asioita eduskunnassa hoideta. Eskelisen mukaan konkreettinen vaikutuskanava oli hallitusohjelma.⁸⁷ Lottanen oli toinen aloitteita vastustava kansanedustaja. Hän teki niitä vain vähän ja keskittyikin pääasiallisesti vain yhteen asiaan: kotimaisen sokerijuurikastuotannon tukemiseen. Lottanen piti aloitteita propagandana, jolla sai julkisuutta kotipitäjän lehtiin. Hän myönsi itsekkin tehneensä yhden propaganda-aloitteen vaalien alla tietäen ettei se mene läpi. Lisäksi hän mainitsi aloitteiden toimivan sielunhoitona joillekin henkilöille: esimerkkinä häntä pyydettiin katsomaan jotain tietä ja tekemään siitä aloite, vaikka aloitteella tuskin olisi mitään vaikutusta.⁸⁸ Hanhirova edustaa toista näkökantaa, sillä hän antoi ymmärtää, että hyvät kansanedustajat saivat aloitteita läpi eduskunnassa ja huonot puolestaan vain tekivät niitä mutta eivät saaneet läpi. Hanhirovan haastattelussa käydään yksityiskohtaisemmin hänen aloitteitaan läpi noin 35 sivun verran, sillä hänellä oli niitä huomattavasti jo ensimmäisellä kaudellaan, 168 kappaletta, mikä oli yli kaksi kertaa enemmän kuin tämän tutkimuksen toiseksi eniten aloitteita tehneellä edustajalla. Vaikka Hanhirovan mielestä aloiteoikeus kuului demokratiaan ja oli hyvä, että se oli olemassa, niin jollain tavoin aloitteita tulisi karsia. Hänen mukaansa aloitteiden painoarvo kärsi, kun niitä tulee paljon. Hänen mielestään korjaus tähän tilanteeseen olisi tehdä paremmin perusteltuja aloitteita.⁸⁹ Haukipuro toi esiin sen, että aloiteprosessi oli yhteistyötä, yksin niitä ei aina kannattanut tehdä. Hän teki runsaasti aloitteita, mutta myös sanoi päässeensä nopeasti asemaan, jossa sai hoidettua asioita paremmin kuin aloitteilla.⁹⁰ Kaarlonen teki tämän tutkimuksen vuoden 1966 kansanedustajista vähiten aloitteita ja hän kertoi kuinka usein aloitteet eivät välittömästi toteutuneet. Mutta niitä on mahdollista ”lämmittää”, millä tarkoitettiin toisen kansanedustajan aiemmin tekemän aloitteen ottamista uudelleen esille.⁹¹ Myös Saimo puhui aloitteiden kertauksesta eli uudelleen käsittelyyn tuomisesta.

⁸⁶ Ahonen, Pertti (1980) Eduskunta, informaatio, hallinto. Tutkimus valtion keskushallinnon ja eduskunnan välisestä informaationkulusta, Valtiovarainministeriön järjestelyosasto, Helsinki, Liite 2.

⁸⁷ Eskelinen (haastattelu), 22.

⁸⁸ Lottanen (haastattelu), 150-158.

⁸⁹ Hanhirova (haastattelu), 134, hänen aloitteitaan käsitellään sivuilla 135-170.

⁹⁰ Haukipuro (haastattelu), 20-21, 52.

⁹¹ Kaarlonen (haastattelu), 27-28.

Saimo piti aloitteita vaikutusmahdollisuutena, jota hän myös käytti melko paljon ja loi puoluerajat ylittävää yhteistyötä aloitteiden kanssa.⁹² Kaarlonen ja Haukipuro toivat molemmat haastatteluissa esiin, kuinka aloitteet eivät välttämättä heti toteutuneet, mutta ajan kuluessa se asia, jota aloitteella ajoi, toteutui. Sileäkangas kertoi, että hänen käsityksensä aloitteiden ja aloitejärjestelmän merkityksestä oli tuoda esiin jokin epäkohta. Usein tärkeä aloite sai julkisuutta maakuntien lehdistössä ja sitä kautta levisi muidenkin päättäjien tietoon, jolloin he voivat pohtia sitä, oliko kyseessä ongelma vai ei. Aloite toimi liikkeelle panevana toimenpiteenä.⁹³

Taulukko 3. Uusien kansanedustajien aloitteiden ja suullisten ja kirjallisten kysymysten määrät 1966-1969.

1966-1969	Eskelinen	Hanhirova	Haukipuro	Kaarlonen	Linna	Lottanen	Saimo	Sileäkangas
Lak.al.	0	9	3	2	3	3	1	9
Toiv.al.	32	44	46	9	11	9	18	16
Rah.al.	10	115	31	5	11	10	27	2
Yhteensä:	42	168	80	16	25	22	46	27
Kirj.kys.	2	3	8	2	6	0	8	12
Suul.kys.	0	6	0	1	14	6	8	3

Lähde: Valtiopäiväasiakirjojen hakemistojen kansanedustajaesitykset valtiopäivittäin 1966-1969.

Hakemisto löytyy osoitteesta <<http://avoindata.eduskunta.fi/digitoidut/>> (luettu 28.1.2019).

Suulliset ja kirjalliset kysymykset sekä eduskunnan täysistunnot eivät niiden julkisesta merkityksestä huolimatta nousseet esille haastatteluissa merkittävästi, vaikka näitä keinoja kansanedustajat myös käyttivät. Suulliset kysymykset olivat tulleet uutena menettelynä eduskuntaan vuonna 1965. Niiden tavoitteena oli luoda vuoropuhelua hallituksen ja eduskunnan välillä.⁹⁴ Menetelmänä se oli siis 1966 vielä uusi, mutta taulukon 3 mukaisesti edustajat käyttivät tätäkin menetelmää jonkin verran. Linna korosti sitä, kuinka eduskunnan täysistunnoissa ei kovin paljon tullut muutoksia valiokunnissa päätettyihin asioihin. Hänen mukaansa täysistunnot olivat vain julkinen kanava puheelle, josta oli päätetty julkisuudelle salaisissa valiokunnissa. Eduskunnan suuressa salissa vain hyväksyttiin valiokuntien mietinnöt. Täysistunnoissa keskustelua Linnan mukaan nousi eniten silloin, kun käsiteltiin jotain julkisuudessa paljon käsiteltyä asiaa. Mikäli näitä asioita ei ollut, niin keskustelut olivat lyhyitä.⁹⁵ Lottanen mainitsi samaan tapaan täysistunnoissa puhumisesta kuin Linna, kuinka

⁹² Saimo (haastattelu), 27-28.

⁹³ Sileäkangas (haastattelu), 87-88.

⁹⁴ Nousiainen, 254.

⁹⁵ Linna (haastattelu), 170, 173.

valiokunnissa pyrki vaikuttamaan asioihin, eikä täysistunnossa puheet muuttaneet mielipiteitä.⁹⁶ Sileäkangas korosti sitä, että julkisuuteen tuli vääristynyt kuva siitä, että hyvä kansanedustaja oli täysistunnoissa mukana, mikä ei pitänyt paikkaansa, sillä päätökset oli tehty valiokunnissa. Hänen mukaansa valiokuntien työtä olisi pitänyt julkisuudessa korostaa.⁹⁷ Saimo antoi toisen näkökulman suullisiin kysymyksiin. Hänen mukaansa ne olivat nopeampaa yhteydenpitoa maakuntaan, jos oli jokin käsitteillä oleva asia, jossa oli maakunnan intresseistä kyse. Suullisiin kysymyksiin sai vastauksen välittömästi, kun aloitteiden käsittelyssä kului enemmän aikaa.⁹⁸

2.3.2 Valiokuntatyö ja valiokuntapaikat 1966-1970

Valiokuntien keskeinen tehtävä on valmistella hallituksen esityksiä ja lainsäädäntöaloitteita ennen eduskunnan täysistuntoja. Valiokunnat voivat tarvittaessa muokata hallituksen lakiehdotuksia, hyväksyä ne sellaisenaan tai ehdottaa niitä hylättäväksi. Näin valiokunnilla on mahdollisuus vaikuttaa hallituksen lakiehdotuksien sisältöön. Usein kansanedustajat pitävät valiokuntatyöskentelyä tärkeimpänä osa-alueena kansanedustajan työssä.⁹⁹ Valiokuntatyöskentely nousi haastatteluissa kansanedustajien keskeiseksi ja merkittävimmäksi työtehtäväksi. Täysistuntojen kohdalla ilmeni jo, kuinka kansanedustajat olivat sitä mieltä, että valiokunnissa tehty työ oli ratkaisevaa, siellä kuultiin asiantuntijoita ja perehdyttiin käsitteillä olevaan asiaan. Täysistunnoissa esiteltiin ja käytiin läpi valiokunnan mietinnöt, mutta siellä ei ollut asiantuntijoita tai aikaa perehtyä käsitteillä olevaan asiaan. Jos valiokunnassa oli päästy yksimieliseen päätökseen, meni se edustajien mukaan lähes poikkeuksetta läpi eduskunnassa. Demokratian kannalta oli tärkeää antaa valiokunnan ulkopuolella mahdollisuus muille kansanedustajille tarkastella ehdotusta. Mikäli siinä oli selkeitä puutteita, pystyi ehdotuksen lähettämään uudelleen mietittäväksi. Tämä suojasi päätöstä ja nosti samalla kaikki kansanedustajat vastuuseen ehdotusten läpäisemisestä. Samaa periaatetta käyttivät puolueiden eduskuntaryhmät, kun kansanedustajat esittelivät eduskuntaryhmän kokouksissaan valiokuntien asioita ja varmistivat puolueen kannan käsitteillä oleviin mietintöihin. Samalla ryhmä sai kattavan näkemyksen käsitteillä olevista asioista,

⁹⁶ Lottanen (haastattelu), 114-115.

⁹⁷ Sileäkangas (haastattelu), 33-34.

⁹⁸ Saimo (haastattelu), 53-54.

⁹⁹ Helander – Pekonen, 10.

jotta yllätyksiä ei sattuisi ja kansanedustaja selvisi vähemmällä kritiikillä hyväksytettyään ehdotuksen ryhmässä.¹⁰⁰

Valiokuntapaikat jaettiin eduskuntavaalien jälkeen suhteellisesti oikeiston ja vasemmiston välillä, jonka jälkeen valiokuntien johtopaikat ja jäsenten määrä jaettiin suhteellisuusperiaatteen mukaisesti eduskuntaryhmille. Ryhmät puolestaan jakoivat sisäisesti valiokuntapaikat jäsenilleen ottaen huomioon jäsenten lainsäädäntökokemuksen ja valiokuntatoiveet.¹⁰¹ Yleisesti eduskuntaryhmät halusivat kokeneimmat jäsenensä merkittävimpiin valiokuntiin. Valiokunnilla oli eduskunnassa kansanedustajien mielestä selvä hierarkia, jossa merkittävin valiokunta oli valtiovarainvaliokunta, kun taas toinen ääripää oli monen kansanedustajan mukaan suuri valiokunta.¹⁰² Valiokuntien hierarkia oli edustaja- ja puoluekohtainen, mutta ne voitiin laittaa arvojärjestykseen valiokuntien jäsenien keskimääräisen valtiopäiväkokemuksen mukaan, jolloin ulkoasiainvaliokunta, valtiovarainvaliokunta, pankkivaliokunta (1945-1990) ja perustuslakivaliokunta olivat arvokkaimmat ja talous-, laki- ja suuri valiokunta (1945-1994) olivat vähiten arvokkaita.¹⁰³ Timo Forsten jakaa valiokunnat väitöskirjassaan kolmeen osaan vuosina 1945-2002: keskeisiin valiokuntiin, ammattivaliokuntiin ja uusien kansanedustajien valiokuntiin. Keskeisiä valiokuntia olivat ulkoasiainvaliokunta, valtiovarainvaliokunta, pankkivaliokunta (1945-1990), perustuslakivaliokunta ja suuri valiokunta (1995-2002). Ammattivaliokuntia olivat maa- ja metsätalousvaliokunta, liikennevaliokunta, laki- ja talousvaliokunta, puolustusvaliokunta, sosiaalivaliokunta ja sivistysvaliokunta. Uusien kansanedustajien valiokunnat olivat talousvaliokunta, lakivaliokunta ja suuri valiokunta (1945-1994).¹⁰⁴ Keskustapuolueelle keskeinen ja haluttu valiokunta oli myös maa- ja metsätalousvaliokunta, vaikka Haukipuron mielestä valtiovarainvaliokunnan maatalousjaosto oli tärkeämpi kuin maa- ja metsätalousvaliokunta.¹⁰⁵ Kohderyhmän kansanedustajilla oli useilla omat preferenssinsä muissa valiokunnissa ja ne arvotettiin hieman eri tavoin omien arvojen ja oman asiantuntijuuden mukaan. Kuten taulukosta 4 voi havaita, Keskustapuolueen ensimmäisen kauden kansanedustajista vain Veikko Hanhirona pääsi

¹⁰⁰ Mm. Haukipuro (haastattelu), 31; Linna (haastattelu), 154.

¹⁰¹ Helander – Pekonen, 106-107; Forsten, 65-66.

¹⁰² Valtiovarainvaliokunnan asemasta Kaarlone (haastattelu); 37, Hanhirona (haastattelu); 103, Haukipuro (haastattelu); 27-28, Kaarlone (haastattelu); 37, Linna (haastattelu); 151-152, Suuren valiokunnan merkityksestä Kaarlone (haastattelu); 38-40, Hanhirona, (haastattelu); 121, Sileäkangas (haastattelu); 34-35.

¹⁰³ Kunttu, Tapani (2007) Valiokuntapersoonia viideltä vuosikymmeneltä. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Valiokunnat lähikuvassa, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 7, Edita, Helsinki, 285.

¹⁰⁴ Forsten, 158.

¹⁰⁵ Haukipuro (haastattelu), 28.

yhteen arvokkaammiksi laskettuun valiokuntaan, valtiovarainvaliokunnan varajäsenen paikallaan. Tähän valiokuntaan hänkin pääsi vasta hänen ensimmäisen kautensa viimeisillä valtiopäivillä, 1969. Yleisimmät valiokuntapaikat olivat Keskustapuolueen uusilla kansanedustajilla lakivaliokunta, suuri valiokunta ja talousvaliokunta, eli Forstenin kuvaamat uusien kansanedustajien valiokunnat. Tällä kaudella yksikään tutkimuksen kansanedustajista ei päässyt valiokunnista perustuslakivaliokuntaan, ulkoasiainvaliokuntaan, pankkivaliokuntaan tai maa- ja metsätalousvaliokuntaan. Nämä kaikki olivat Keskustan kansanedustajien keskuudessa tavoiteltuja valiokuntia, joten ei ollut yllättävää ensimmäisen kauden kansanedustajilta jäädä näiden ulkopuolelle.

Taulukko 4. 1966 uusien kansanedustajien valiokuntapaikat.

Alkoholi-*	Laki-	II Laki-	Laki- ja talous-	Liikenne-	Puolustus-
Eskelinen	Eskelinen	Kaarlonen ^c	Sileäkangas ^a	Hanhirova	Linna
	Haukipuro	Linna ^b			Sileäkangas
	Lottanen				Saimo ^c
	Hanhirova ^c				

Sivistys-	Sosiaali-	Suuri	Talous-	Valtiovarain-	Vero-*
Linna ^b	Eskelinen ^c	Hanhirova ^b	Hanhirova	Hanhirova ^c	Haukipuro ^a
Saimo ^c	Saimo ^d	Lottanen	Kaarlonen		Linna
		Saimo	Sileäkangas		
		Sileäkangas ^d			

* = väliaikainen valiokunta

a = varajäsen

b = ei koko kautta

c = varajäsen, ei koko kautta

d = varajäsen / jäsen

Lähde: Valtiopäiväasiakirjojen hakemistojen kansanedustajaesitykset valtiopäivittäin 1966-1969.

Lakivaliokunnan jäsenet kehuivat haastatteluissaan sitä, kuinka valiokuntana se oli aloittavalle kansanedustajalle hyvä. Eskelinen kertoi, kuinka oli pyrkinyt lakivaliokuntaan, jotta näkisi kuinka lainsäädäntö toteutuu ja kuinka tarkkaa lakitekstin työstäminen oli. Hänen mielestään kausi lakivaliokunnassa oli hyvä, vaikka siellä ei päässyt osallistumaan suoranaisesti ihmisten elämään vaikuttaviin päätöksiin.¹⁰⁶ Lottasen mukaan lakivaliokuntaan sijoittui uusia kansanedustajia, koska

¹⁰⁶ Eskelinen (haastattelu), 31-32.

vanhempien kansanedustajien keskuudessa se ei ollut suosiossa.¹⁰⁷ Haukipuro ja Hanhirona eivät haastatteluissaan maininneet lakivaliokunnan työstä mitään, vaan he keskittyivät enemmän myöhempiin valiokuntiinsa.

Eskelinen osallistui toisena valiokuntanaan väliaikaiseen alkoholivaliokuntaan, jonka tehtävä oli päättää keskiolut- ja alkoholilaista. Tähän hän oman kertomansa mukaan päätyi, koska puolueessa tiedettiin hänen suhtautumisensa alkoholiin, eli hänen raittiusmielisyydestään. Lainsäädäntöä oli suunniteltu jo edellisellä vaalikaudella, mutta päätöstä oli Eskelisen mukaan lykätty, koska toivottiin seuraavan eduskunnan olevan raittiusmielisempi. Kuitenkin itse valiokunnassa keskiolutlain säätämistä vastusti vain kolme seitsemästätoista, joten Eskelinen ei saanut toivomaansa tulosta. Eskelinen vastusti alkoholilain vapautumista, koska pelkäsi ihmisten vahingoittavan itseään alkoholilla.¹⁰⁸

Hanhirona oli valiokuntajäsenyydessä poikkeustapaus, sillä hän pääsi talousvaliokunnassa varapuheenjohtajaksi jo ensimmäisellä kaudellaan. Valiokunnan silloinen puheenjohtaja, Veikko Helle, oli Hanhironan mukaan usein poissa, joten Hanhirona pääsi myös toimimaan puheenjohtajana. Tästä hän kertoi saaneensa hyvää palautetta valiokunnan sihteeriltä.¹⁰⁹ Haastatteluissa talousvaliokunnan työstä korostettiin sitä, että se käsitteli keskeisesti kansanterveysasioita. 1966 vaalikaudella tärkeitä talousvaliokunnan käsittelemiä asioita olivat mm. aborttilaki ja seksuaalirikoslaki. Aborttilain käsittely oli herättänyt kiinnostusta ja mielipiteitä eduskunnan ulkopuolella ja Katri Kaarlonsen mainitsi haastattelussaan, kuinka oli asian käsittelyssä tulilinjalla ja saanut soittoja kotiinkin aiheeseen liittyen. Hänen mielipiteensä lainsäädäntöön oli, että äänestettäisiin vaalien yli ja Keskustanaisten riveissä oli hänen mukaansa mielipiteenä se, että ei tehtäisi abortista niin helppoa kuin mikä siitä tuli. Talousvaliokunnasta Kaarlonsen myös mainitsi, kuinka uusia tulokkaita Keskustapuolueesta sekä muista puolueista laitettiin usein juuri kyseiseen valiokuntaan.¹¹⁰ Sileäkangas päätyi talousvaliokuntaan oman käsityksensä mukaan siksi, että hänelle oli kertynyt kokemusta kunnallisen terveydenhuollon käsittelyn piiristä ja hänen asiantuntemuksensa korostui talousvaliokunnassa. Hän kertoi kuinka yleisesti Keskustapuolueessa

¹⁰⁷ Lottanen (haastattelu), 82-83.

¹⁰⁸ Eskelinen (haastattelu), 32-34.

¹⁰⁹ Hanhirona (haastattelu), 67-68.

¹¹⁰ Kaarlonsen (haastattelu), 31-32, 37.

tarkasteltiin edustajien taustoja, kun mietittiin valiokuntapaikkoja ja kuinka valinnassa pyrittiin huomioimaan aikaisempi kokemus ja asiantuntemus.¹¹¹

Myös Heimo Linna puhui kokemuksistaan valiokuntavalinnoissa. Hän selitti valtiovarainvaliokunnan valintoja sillä, että oli turvallista valita siihen kokeneempia edustajia kaikista puolueista. Linnan mukaan ensimmäisellä vaalikaudella ei olla niin perillä asioista kuin muutaman eduskuntavuoden jälkeen.¹¹² Linnalla oli kokemuksen merkityksestä eniten sanottavaa kansanedustajista. Hän toi esille, kuinka pelkkä asiantuntijuus ei riittänyt valiokuntatyössä, vaan merkittävimpiin valiokuntiin, kuten valtiovarainvaliokuntaan, tarvittiin myös kokemusta lainsäädäntötyöstä. Eduskunnassa lainsäädäntökokemusta arvostettiin suuresti. Linna oli samaa mieltä Sileäkankaan kanssa siitä, että asiantuntijuus huomioitiin ja kansanedustajat pyrittiin sijoittamaan valiokuntiin, joissa heillä oli asiantuntemusta. Hän myös korosti, että suuressa puolueessa joutui usein aluksi harjoittelijan paikalle, koska lainsäädäntökokemus arvotettiin korkeammalle kuin asiantuntijuus.¹¹³ Haukipuro nosti esiin alueellisuuden merkityksen valiokunnissa. Valiokuntapaikkoja jaettaessa oli Keskustapuolueella myös se kriteeri, ettei varsinkaan samoilta alueilta asetettaisi useita jäseniä varsinkaan valtiovarainvaliokuntaan, jotta koko maa olisi edustettuna.¹¹⁴

Verolakivaliokunta käsitteli verolakien uudistusta kutakin viittä eri tulomuotoa varten: palkkaverotusta, elinkeinotulon verotusta, maatalouden verotusta, kiinteistöverotusta ja omaisuusverotusta. Näistä Keskustapuolueen uudet kansanedustajat osallistuivat keskeisimmin maatalouden verolakien uudistukseen. Kuten luvussa 2.1 on mainittu, aiemmin maataloutta verotettiin pinta-alan perusteella, mutta uudistus muutti verotuksen tuloihin perustuvaksi. Uudistus suosi alussa varakkaampia tiloja poisto-oikeuksilla ja tämä aiheutti pienviljelijöissä protestointia pienten tilojen joutuessa paikoitellen maksamaan enemmän veroa kuin suuret. Myöhemmin tämä tilanne kääntyi, kun poisto-oikeudet oli käytetty. Haukipuron mielestä uudistuksessa mentiin vähän liian pitkälle, mutta muutoin hän ei sitä kritisoinut.¹¹⁵ Linna puolestaan kertoi verouudistuksen kostautuneen vuoden 1970 vaaleissa, kun SMP ja Vennamo käyttivät tilaisuutta hyväkseen ja kritisoivat Keskustapuoluetta tästä päätöksestä. Linna myös mainitsi, että uudistuksessa ja poisto-oikeuksissa otettiin mallia kansainvälisistä säännöksistä. Linna päätyi kertomansa mukaan

¹¹¹ Sileäkangas (haastattelu), 32-33.

¹¹² Liina (haastattelu), 152-153.

¹¹³ Linna (haastattelu), 166-167.

¹¹⁴ Haukipuro (haastattelu), 27-28.

¹¹⁵ Haukipuro (haastattelu), 16-17.

verolakivaliokuntaan, koska oli ollut maatalouspolitiikassa mukana ja hän pyrki perehtymään asioihin mahdollisimman tarkkaan. Tämän huomasi verovaliokunnan silloinen puheenjohtaja Wiljam Sarjala ja hän halusi ottaa Linnan mukaan. Linna olisi itse halunnut agrologitaustansa myötä maatalousvaliokuntaan, mutta siellä oli paikat varattu kokeneemmille kansanedustajille. Hänet laitettiin aluksi sivistysvaliokuntaan koulutuksensa takia, mutta hän toimi siellä vain yhden valtiopäivät. Ensimmäisellä vaalikaudella hänelle jäi vakituiseksi valiokuntapaikaksi siis vain puolustusasiainvaliokunta.¹¹⁶

Puolustusasiainvaliokuntaan osallistui Linnan lisäksi ensimmäisen kauden kansanedustajista Aulis Sileäkangas. Edustajien mielipiteet vaihtelivat hieman puolustusasiainvaliokunnan merkityksestä. Molemmat olivat sotaveteraaneja ja pitivät maanpuolustusta tärkeänä. Linnalle jäi ajastaan puolustusvaliokunnassa muutama asia hyvin mieleen: toinen oli laki aseettomasta palveluksesta ja toinen oli ulkomaanmatka Sveitsiin, jossa he tutustuivat Sveitsin puolustuslaitokseen. Linnan mukaan kuitenkin puolustusvaliokunnan tehtävä oli toimia linkkinä puolustushallinnon ja eduskunnan välillä. Tämä oli valiokunnan pääasiallinen tehtävä ja Linnan mielestä merkittävämmät maanpuolustukselliset päätökset tehtiin muualla.¹¹⁷ Hän korosti, kuinka valtiovarainvaliokunnan puolustusjaosto käsitteli puolustusvoimien budjettipuolen, eikä siihen puolustusvaliokunta osallistunut. Toinen tehtävä puolustusvaliokunnalla oli lainsäädäntö maanpuolustukseen liittyvissä asioissa. Linna mainitsi Keskustapuolueen arvostaneen maanpuolustustyötä hänen ensimmäisellä vaalikaudellaan, vaikka sinä aikana protestoitiin puolustuslaitosta ja arvosteltiin veteraaneja.¹¹⁸ Sileäkangas puolestaan piti puolustusasiainvaliokunnan työskentelyä hyvin tärkeänä. Hän kertoi toisaalta kiistelyn puolustusmäärärahoista ja siitä, kuinka rauhantahtoisuus vaatii rinnalleen puolustusvalmiuden, mikä puolestaan vaati määrärahoja.¹¹⁹

Sylvi Saimo puhui edustajista vähiten valiokuntien merkityksestä. Hän ei suoraan nostanut valiokuntatyöskentelyä merkittävämmäksi kansanedustajan tehtäväksi kuten muut ensimmäisen kauden edustajat. Saimo korosti aloitteiden ja suhteiden merkitystä eduskunnassa. Saimo kertoi haastattelussaan, että ei tiennyt eduskuntaan mennessään mihin valiokuntaan haluaisi. Hän sanoi ajavansa naisen asemaa, varsinkin maatilalla asuvien ja työskentelevien naisten lomaa ja lomittajaa sekä naisten eläkeasioita. Hän pääsi sosiaalivaliokuntaan näiden intressien perusteella, jossa hän

¹¹⁶ Linna (haastattelu), 74, 79, 88-91.

¹¹⁷ Sama, 84.

¹¹⁸ Linna (haastattelu), 80-87.

¹¹⁹ Sileäkangas (haastattelu), 31-32.

myös puhui näiden asioiden puolesta. Saimo valittiin myös suureen valiokuntaan, mutta sen osalta hän mainitsi vain siitä, kuinka siellä asiat käytiin kattavasti läpi.¹²⁰

Valiokuntatyötä pidettiin ensimmäisen kauden edustajien keskuudessa pääsääntöisesti merkittävimpänä työnä, vaikka vain harva pääsi suoraan haluamaansa valiokuntaan. Suuri osa oli tästä huolimatta tyytyväisiä valiokuntapaikkoihinsa ja koki ne opettavaisiksi sekä hyödyllisiksi. Mitä pidempään kansanedustajat olivat eduskunnassa, sitä varmemmin he itse saivat valita valiokuntapaikkansa. Merkittävistä valiokuntapaikoista oli kuitenkin aina kilpailua.

2.4 Aloittavien kansanedustajien suhteet ja verkostot eduskunnassa 1966-1970

Eduskunnassa kansanedustajien vuorovaikutus toisiinsa on merkittävä osa kansanedustajan vaikutusmahdollisuuksista. Haastatteluissa toistui usein lause siitä, kuinka asiat taistelivat, eivät ihmiset. Tässä luvussa pyritään tarkastelemaan kansanedustajien suhteita heidän kokemuksensa perusteella. Mitkä suhteet nousivat esille ensimmäisellä kaudella ja miten kansanedustajat suhtautuivat toisiinsa eduskunnassa ja sen ulkopuolella. Luvussa käydään läpi kansanedustajien suhteita omaan puolueeseen, hallitukseen, presidenttiin, maakuntaan, muihin puolueisiin sekä suhtautumista naisen asemaan eduskunnassa. Naisen asema eduskunnassa on itsessään hyvin laaja teema, mutta tässä tutkimuksessa pyritään pitäytymään kansanedustajien kokemuksissa. Naisen asema korostui selkeimmin naisten haastatteluissa, joten aihetta käsitellään pääasiassa naiskansanedustajien kokemusten perusteella. Haastatteluissa esiintyi runsaasti lyhyitä kuvauksia muista läheisistä kansanedustajista, jotka olivat jokaisella edustajalla henkilökohtaisia. Niihin ei tässä tutkimuksessa paneuduta, vaan enemmän tarkoitus on selvittää suhteiden käyttöä ja verkoston merkitystä aloittavalla kansanedustajalla eduskunnan ja eduskuntatyön raameissa.

2.4.1 Suhteet eduskuntaryhmän sisällä 1966-1970

Keskustapuolueen eduskuntaryhmän sisällä oli omia valtataisteluita ja ryhmittymiä, joista selkein tällä kaudella oli K-linja tai K-ryhmä. Tämä oli Keskustapuolueen sisäinen ryhmä, joka oli syntynyt jo 1940-luvulla ja jonka kannattajat tukivat varsinkin ulkopoliitikassa hyviä suhteita

¹²⁰ Saimo (haastattelu), 60-62, 64.

Neuvostoliittoon.¹²¹ Musta tusina ja tohtorien taistelu, jotka olivat tunnettuja Keskustapuolueen sisäisiä ryhmittymiä, alkoivat edustajien mielestä nousta esiin vasta myöhemmillä vaalikausilla 1970-luvulla.¹²² Ryhmä 70, joka oli myös eräs Keskustapuolueen sisäinen ryhmä, ei haastatteluissa noussut esiin, mutta ns. V-linja, eli Johannes Virolaisen tukijoiden ryhmä mainittiin. Kohderyhmän kansanedustajista selkeimmin K-linjaan osallistui Katri-Helena Eskelinen, joka kuvaili K-linjaa seuraavasti: *"meillä oli sitten sellainen joukko, jonka presidentti Kekkonen oli ikään kuin koonnut ymmärtäjäksi sille, mitä meidän pitää eduskunnassa voida hoitaa ja siinähan tämä K-ryhmäksi mainittu toiminta oli olemassa. Ja minusta se ei ollut mitään muuta kuin sitä, että me otimme vastuun niistä päätöksistä, joita meidän oli ulkopoliittisestikin välttämätöntä tehdä."*¹²³ Kaikki eivät olleet yhtä mieltä tästä aiheesta. Heimo Linnan mielestä K-linjan ajattelu oli puhdasta valtiopolitiikkaa, jossa K-linja valitsi keskenään Keskustapuolueen avainpaikat ryhmästä ja valiokunnista. He olivat Linnan mukaan etukäteen sopineet luottamustehtäväpaikkojen jaon ja äänestyksissä heitä oli enemmistö. Pääosin Linna luonnehti K-linjan agendan olleen ulkopoliittinen, jossa pidettiin tärkeänä olla hyvissä väleissä Neuvostoliittoon. Tämän toiminnan Linna mainitsi huomanneensa vasta ensimmäisen kauden jälkeen. Ensimmäisen kauden eduskuntaryhmä oli Linnan mielestä yhtenäinen ja näkemykset pystyttiin käymään läpi yhdessä siten, että kenenkään ei tarvinnut ryhmittyä.¹²⁴ Toisaalta päinvastaisen käsityksen antoi haastattelussaan Haukipuro, jonka mielestä puolueen ilmapiiri ei ollut ensimmäisellä vaalikaudella paras mahdollinen. Tämän syyksi hän kertoi entisen Keskustapuolueen puheenjohtajan V. J. Sukselaisen roolin ja hänen kannattajansa.¹²⁵

Linna ja Sileäkangas olivat osa myöhemmin 1970-luvulla vaikuttanutta mustaa tusinaa, joka ei ollut yhtä ehdoton tai järjestäytynyt linjavedoissaan kuin K-linja. Sileäkangas kertoi, kuinka ennen merkittäviä päätöksiä ryhmä kokoontui ja keskusteli aiheesta. Yhteisiä päätöksiä he eivät kuitenkaan tehneet, vaan jokainen toimi sen mukaan minkä koki oikeaksi. Yhteisissä asioissa pyrittiin

¹²¹ Isohookana-Asunmaa, 11.

¹²² Haukipuro (haastattelu), 32-33; Kaarlonen (haastattelu), 42; Linna (haastattelu) 173-189; Lottanen (haastattelu), 118; Sileäkangas (haastattelu), 43-48. Musta tusina syntyi Arvo Salon (SDP) nimityksestä, kun 1977 toukokuussa enemmistöhallitukseen menosta äänestettiin keskustan eduskuntaryhmässä ja osa edustajista, musta tusina, ei ollut kompromissin takana. Tohtorien taistelu oli pääasiassa Karjalaisen ja Virolaisen sekä heidän tukijoidensa välistä keskustan sisäistä kamppailua, joka kesti koko 70-luvun. Kamppailuun liittyi myös kolmas tohtori, Paavo Väyrynen, joka 1972 Jyväskylän puoluekokouksessa hävisi keskustan puheenjohtajavaalit Virolaiselle, mutta voitti 1980 ja päättyi kymmeneksi seuraavaksi vuodeksi Keskustapuolueen puheenjohtajaksi. Isohookana-Asunmaa, 308, 314, 477-478, 578; Kääriäinen 150-154.

¹²³ Kaarlonen (haastattelu), 82.

¹²⁴ Linna (haastattelu), 177-180, 182.

¹²⁵ Haukipuro (haastattelu), 32-33.

Sileäkankaan mukaan kompromisseihin, mutta oli asioita, joissa ei kompromissia pystynyt hyväksymään. Sileäkangas korosti myös, kuinka 1966 puolueen eduskuntaryhmä oli suuri, joten ei ollut yllättävää, että puolueen sisällä löytyi eriäviä mielipiteitä.¹²⁶

Hanhirova koki kuuluneensa Virolaisen ryhmään ja hänen mielestään K-linjalaiset ja Virolaisen linjan kannattajat olivat lähes yhtä suuria ryhmiä.¹²⁷ Hanhirona ei haastattelussaan tuonut näitä linjaeroja vahvasti esille. Hän kertoi olleensa enemmän henkilökohtaisten suhteiden kannalla ja toimi näiden suhteiden kautta ajaen vaalipiirinsä asioita. Sylvi Saimo mainitsi myös toisena tämän tutkimuksen kansanedustajista olleensa Virolaisen puolella siitä syystä, että Virolainen oli raitis mies, joka ei ollut viinalla ostettavissa.¹²⁸ Saimo vaikutti Hanhironan tavoin enemmän henkilösuhteiden kautta. Kohderyhmän kansanedustajista Hanhirona arvioi eniten muita kansanedustajia henkilöinä. Hän kuvaili muutamilla lauseilla kymmeniä muita kansanedustajia Keskustapuolueesta sekä muista puolueista. Saman tapaisia henkilökuvia muista kansanedustajista esiintyi jokaisessa haastattelussa.

2.4.2 Uusien kansanedustajien suhteet hallitukseen ja presidenttiin 1966-1970

Uusien kansanedustajien suhtautuminen Keskustapuolueen hallituksessa oloon oli yhtenäinen. Jokaisella, joka aiheesta haastattelussaan mainitsi, oli periaatteena se, että Keskustapuolueelle olisi tehnyt hyvää mennä välillä oppositioon, mutta oppositiossa ei kuitenkaan olisi voinut vaikuttaa samaan tapaan kuin hallituksessa. Hallituksessa oli tästä syystä aina parempi olla kuin oppositiossa. Ehdot hallitukseen menoon olivat kuitenkin heikot. Haukipuro mainitsee haastattelussaan kansanrintamahallituksesta sen, kuinka vaaleissa Keskustapuolue taisteli pääasiassa kommunisteja vastaan ja sitten he menivät hallitukseen heidän kanssaan, mikä aiheutti katkeruutta.¹²⁹ Hallituspuolueessa toimiminen auttoi tämän tutkimuksen kansanedustajia vain niiltä osin, että heidän oli helpompi pyrkiä vaikuttamaan ministereiden ja puolueen kautta hallituksen toimintaan. Haukipuron mielestä pääministeripuolueen eduskuntaryhmän puheenjohtajalla oli jopa enemmän valtaa ja vaikutusmahdollisuutta kuin ministerillä.¹³⁰ Haukipuro toimi Keskustapuolueen eduskuntaryhmän puheenjohtajana toisella kaudellaan 1971-1972.

¹²⁶ Sileäkangas (haastattelu), 46-50.

¹²⁷ Hanhirona (haastattelu), 126.

¹²⁸ Saimo (haastattelu), 41-42.

¹²⁹ Haukipuro (haastattelu), 17.

¹³⁰ Haukipuro (haastattelu), 36.

Keskustapuolueen kansanedustajilla oli presidentti Kekkoseen läheisemmät välit kuin muilla puolueilla. Kekkonen halusikin tietää Keskustapuolueen sisäisistä asioista ja hän pyrki usein jopa vaikuttamaan näihin. Linnan mukaan Kekkonen sai hyvin tarkkaan tiedon Keskustapuolueen eduskuntaryhmän toimista K-linjan kautta.¹³¹ Eskelinen, kohderyhmän K-linjalaisena, mainitsi olleensa alussa kapinamielellä Kekkosen toimia kohtaan, mutta keskusteltuaan Kekkosen kanssa, meni Kekkosen päätösten taakse.¹³² Kekkonen vaikutti varsinkin siinä suhteessa, että hän halusi pitää keskustapuolueen hallituksessa. Tämä aiheutti Keskustapuolueen kansanedustajissa kiistelyä.

Kaikki kohderyhmän kansanedustajat toimivat Kekkosen valitsijamiehinä presidentinvaaleissa, suurin osa jopa useamman kerran. Konsensus kansanedustajien keskuudessa oli se, että Kekkonen oli oikea valinta presidentiksi ja vahva vallankäyttäjä, vaikka Saimo ja Lottanen mainitsivat huomanneensa, että viimeisillä kausilla Kekkosen kunto oli jo heikko.¹³³ Haastatteluissa myös nousi esiin Kekkosen vahva vaikutus sisäpolitiikassa. Siitä ei puhuttu negatiiviseen sävyyn vaan joko korostettiin Kekkosen aseman tärkeyttä¹³⁴ tai luonnehdittiin häntä neutraalisti vahvaksi vallankäyttäjäksi.¹³⁵ Yksikään tämän tutkimuksen kansanedustajista ei suoranaisesti kritisoinut Kekkosta.

2.4.3 Kansanedustajien suhteet maakuntaan ja puoluerajojen yli 1966-1970

Edustajat pitivät suhdetta maakuntaan tärkeänä tehtävänä. Mikäli yhteydenpito kentän kanssa lakkasi, oli kansanedustajan tilanne huono seuraavissa vaaleissa.¹³⁶ Kansanedustajien kuvaillessa viikko-ohjelmiaan oli suurella osalla rytmitys samankaltainen: viikot Helsingissä ja viikonloput maakunnassa. Maakunnissa maakuntaliitot antoivat alueen kansanedustajille aloitteita ja muita asioita, jotka olivat alueellisesti merkittäviä ja näitä kansanedustajat pyrkivät ajamaan myös yli puoluerajojen.¹³⁷ Merkittävimpiin asemiin päästyään oli maakuntaan hankalampi pitää yhteyttä, sillä varsinkin ministerinä piti pyrkiä edistämään koko valtakunnan asioita. Samalla myös aika tuli vastaan, sillä luottamustehtävät veivät paljon aikaa, jolloin täytyi karsia jostain. Moni

¹³¹ Linna (haastattelu), 189.

¹³² Eskelinen (haastattelu), 74.

¹³³ Saimo (haastattelu), 52-53; Lottanen (haastattelu), 139.

¹³⁴ Eskelinen (haastattelu), 82-83; Haukipuro (haastattelu), 61-62; Sileäkangas (haastattelu), 114.

¹³⁵ Hanhiova (haastattelu), 132, Linna (haastattelu), 23.

¹³⁶ Haukipuro (haastattelu), 43.

¹³⁷ Eskelinen (haastattelu), 27-28.

kansanedustajista mainitsikin, kuinka he olisivat halunneet olla enemmän yhteydessä maakunnan asioihin tai jopa lähemmin yksittäisten ihmisten asioihin, joita myös tuli kansanedustajille paljon.¹³⁸

Puoluerajat ylittävät toimet olivat pääasiallisesti yhteistyötä joko samassa valiokunnassa olevien kansanedustajien tai samassa maakunnassa toimivien kansanedustajien kanssa. Näitä suhteita löytyi jokaisella kohderyhmän kansanedustajalla. Puoluerajat ylittävää toimintaa lähensivät myös muut yhteiset intressit kuten saunominen sekä Hanhirovon mainitsemat ”laulumiehet”.¹³⁹ Eduskuntaan sauna valmistui vasta ensimmäisen lisärakennuksen yhteydessä 1978, joten tällä vaalikaudella saunominen tapahtui eduskunnan ulkopuolisissa tilanteissa.¹⁴⁰ Hanhirova kertoi olleensa paikoitellen mukana Kekkosen saunaryhmässä.¹⁴¹ Keskustapuolueen kansanedustajat toivat haastatteluissa yhteistyökumppaneista esille Kokoomusta, SKDL:ää sekä SDP:tä. Suhteita oli siis vasemmisto–oikeisto -akselilla molemmin puolin. Kokoomukseen siitä huolimatta, että Keskustapuolue ei toiminut samassa hallituksessa Kokoomuksen kanssa sinä aikana, kun kohderyhmän kansanedustajat toimivat eduskunnassa.¹⁴²

2.4.4 Naisten asema ensimmäisellä kaudella 1966-1970

Naiskansanedustajien haastatteluissa nousi selvästi esiin naisten erilainen vaalikampanjointi. Ensimmäiseen kauteen liittyen sukupuolirooli ei haastatteluissa noussut esiin, vaan pääasiallisesti juuri eduskuntaan pyrkimiseen ja eduskunnassa toimimiseen yleisesti. Naisten vaaliteemat poikkesivat selvästi miesten vaaliteemoista, koska naisten vaalikampanjat olivat pääasiassa suunnattu naisille. Tupailtoja vaalikampanjoissaan käyttivät kaikki, mutta naisehdokkaiden tupaillat keskittyivät naisille tärkeämpiin asioihin. Naiset osallistuivat myös yleisiin puolueiden järjestämiin vaalitilaisuuksiin ja muuhun vähemmän sukupuolittuneeseen kampanjointiin, mutta haastatteluissa tulee esiin selvä ero naisten ja miesten kampanjoinnissa.

Kaarlonen kertoi vaalikampanjoinnistaan, kuinka naiset itse järjestivät eräänlaisia koti- ja yhteiskuntapäiviä, joissa maaseudun naiset kertoivat yhteiskunnallisista huolistaan ja niistä keskusteltiin. Näissä tilaisuuksissa oli Kaarlosen mukaan lämmin henki ja niissä laulettiin ja puhuttiin

¹³⁸ Mm. Hanhirova (haastattelu), 72-73; Sileäkangas (haastattelu), 66.

¹³⁹ Hanhirova (haastattelu), 54-56.

¹⁴⁰ Ollila, 82.

¹⁴¹ Hanhirova (haastattelu), 132.

¹⁴² Pois lukien Virolaisen hallituksen, joka toimi 12.9.1964 - 27.5.1966, eli noin kaksi kuukautta ensimmäisen kauden kansanedustajien ensimmäisestä kaudesta.

muutakin kuin politiikkaa. Kaarlonen mainitsi kohderyhmäkseen maaseudun naiset ja hän kertoi, kuinka hänet innosti mukaan hätä naisten näkemysten vähäisyydestä eduskuntatyössä. Kaarlonen mukaan naiset olivat niin sidottuja omaan elämänpiiriinsä, että nuoria naisia ei ollut maaseudulta lähtemään edustajiksi tai edes ehdokkaiksi.¹⁴³ Eskelinen kertoi kuinka ehdokkaita valitessa miehet ajattelivat, että kun laitetaan muutamia naisia ehdokkaaksi niin he pudottavat toisensa.¹⁴⁴

Sylvi Saimo kertoi haastattelussaan, kuinka ei päässyt ensimmäisellä tai toisella kerralla eduskuntaan, koska ihmisillä oli sellainen käsitys, että naiset eivät kuulu politiikkaan.¹⁴⁵ Saimolla ja Kaarlosella tuli molemmilla esille, kuinka miesten taustajoukotkin olivat kokeneempia kuin mitä heillä oli.¹⁴⁶ Kaikki naiset toimivat myös erinäisissä Keskustapuolueen naisjärjestöissä tai valtuuskunnissa. Eskelinen kertoi, kuinka hänen piirinsä naisten johtokunnan kokous jouduttiin järjestämään rappukäytävässä, koska isäpiirin taholta ei sallittu puolueen toimiston puolella kokoustamista.¹⁴⁷

Eskelinen kertoi eduskunnan alkuaikansa parlamenttimatkastaan Englantiin, jonne matkusti viisi edustajaa, joista kolme oli naisia. Eskelisen mukaan englantilaiset luulivat aluksi, että naiset olivat näiden miesten rouvia ja heille oli tehty eri ohjelma. Naiskansanedustajat kuitenkin tekivät selväksi, että he kaikki olivat yhdessä ohjelmassa.¹⁴⁸

Veikko Hanhirova kertoi valtiovarainvaliokunnan liikennejaoston välttäneen naisjäseniä, koska siellä *”kerrottaan niin paljon ryöttejä kaskuja ja kun kuljetaan niin paljon, niin jos yksi nainen tulee sinne, niin häntä varten pitää sauna erikseen laittaa ja kaikkea tuollaista”*. Hänen mukaansa oli liikennejaoston perinne, että sinne ei tullut naisia.¹⁴⁹

2.5 Yhteenveto kaudesta 1966-1970

Tässä luvussa käytiin läpi vaalikautta 1966-1970 ja Keskustapuolueen uusien kansanedustajien taustoja, työtä ja suhteita eduskunnassa. Tämän vaalikauden poliittisessa historiassa korostuu

¹⁴³ Kaarlonen (haastattelu), 18-20, 98-99.

¹⁴⁴ Eskelinen (haastattelu), 16-17.

¹⁴⁵ Saimo (haastattelu), 20.

¹⁴⁶ Saimo (haastattelu), 21; Kaarlonen (haastattelu), 20.

¹⁴⁷ Eskelinen (haastattelu), 16-17.

¹⁴⁸ Eskelinen (haastattelu), 84.

¹⁴⁹ Hanhirova (haastattelu), 63.

hallituksen ja presidentin toimet, sillä usein ne olivat merkittävimpiä ja määräisivät eduskunnan työtä. Valtioneuvoston toimiin rivikansanedustaja pystyi parhaiten vaikuttamaan asianomaisen valiokunnan kautta, mutta merkittävimpiin valiokuntiin kuten valtiovarainvaliokuntaan, ulkoasiainvaliokuntaan ja varsinkin Keskustalle merkittävään maa- ja metsätalousvaliokuntaan valittiin yleisesti kokeneita kansanedustajia. Tämän tutkimuksen ensimmäisen kauden kansanedustajat päätyivät tekemään työtä yleisissä ensimmäisen kauden edustajien valiokunnissa, joita olivat lakivaliokunta, suuri valiokunta ja talousvaliokunta. Tästä syystä tutkimuksen kansanedustajat eivät olleet suoraan tekemisissä tämän kauden merkittäviin tapahtumiin, kuten tulopoliittiseen kokonaisuudistukseen, peltojen paketointiin tai ulkopoliitiikkaan. Verouudistukseen kuitenkin osallistui valiokuntatyön kautta kaksi tämän tutkimuksen kansanedustajaa: Heimo Linna ja Erkki Haukipuro.

Ensimmäisen kauden kansanedustajat olivat taustoiltaan melko yhteneväisiä, vaikka he tulivat eri vaalipiireistä eri puolelta Suomea. Jokaisella oli henkilökohtaisia suhteita maaseutuun – suuri osa oli maanviljelijöiden lapsia. Koulutukset vaihtelivat edustajilla, mutta kukaan ei ollut erityisen korkeasti tai matalasti koulutettu. Aiemmat työurat keskittyivät maanviljelyyn ja erinäisiin maaseutuelinkeinon työnkuviin. Suurimmalla osalla oli puoluejärjestötaustaa ja erilaisia luottamustehtäviä Keskustapuoleen aluejärjestöissä. Vain Lottanen ja Linna olivat sitoutumattomia ammattiensa takia siihen asti, kunnes he päättivät pyrkiä eduskuntaan. Myös eduskuntatalo koettiin tuttuna, sillä edustajat olivat käyneet siellä jo ennen kansanedustajakauttaan asiantuntijoina, presidentin valitsijamiehinä tai vierailijoina. Tästä huolimatta työhön perehdytys koettiin riittämättömäksi. Muistikuvat perehdytyksestä vaihtelivat paljon, mutta kaikkien mielestä se oli liian vähäistä.

Tämän tutkimuksen kansanedustajat keskittyivät työssään moneen eri asiaan ja suurin osa koki valiokuntatyön merkittävimmäksi tavaksi vaikuttaa tai ajaa asioita. Ensimmäisellä kaudella edustajat eivät suureksi osaksi päässeet haluamiinsa valiokuntiin, koska Keskustapuolueessa ja eduskunnassa yleensä arvostettiin kokemusta lainsäädäntötyöstä ja kansanedustajana toimimisesta enemmän kuin pelkkää asiantuntijaosaamista.¹⁵⁰ Luotettavuus oman ryhmän sisällä oli haastatteluiden perusteella tärkeää. Pääosin edustajat olivat kuitenkin tyytyväisiä valiokuntiin, varsinkin lakivaliokunta koettiin hyvin opettavaisena valiokuntana. Aloitteet jakoivat edustajien mielipiteitä.

¹⁵⁰ Mm. Ollila, 34-35, Helander – Pekonen, 107-109, Forsten, 50.

Toiset pitivät aloitteiden tekoa ajanhukkana, kun taas toiset kokivat voivansa aloitteilla vaikuttaa hyvin. Aloitteiden määrä vaihteli Hanhirovän 168 aloitteen ja Kaarlosen 16 aloitteen välillä.

Keskustapuolue oli suuri puolue, joten erimielisyyksiä ja ryhmittymiä puolueen sisällä oli olemassa. K-linja ja V-linja olivat kaksi tämän kauden suurinta ryhmittymää. Vain Katri-Helena Eskelinen oli K-linjalainen, kun taas Hanhirova ja Saimo kokivat olleensa enemmän Virolaisen puolella. Muut edustajat eivät kokeneet olleensa missään sisäpiiriryhmässä mukana ensimmäisellä vaalikaudellaan. Hallitukseen ja presidenttiin liittyen oli haastateltavilla melko yhtenevät kokemukset: Keskustapuolueen olisi ollut hyvä käydä välillä oppositiossa, vaikka sieltä ei olisi samaan tapaan voinut vaikuttaa ja Kekkonen oli ainoa valinta presidentiksi, vaikka edustajat eivät olleet samaa mieltä kaikista Kekkosen toimista. Kansanedustajien suhdetta omaan maakuntaan ja vaalipiiriin pidettiin tärkeänä ja viikonlopuksi edustajat pyrkivät aina palaamaan kotiseudulleen, jotta suhteet kotiseutuun eivät katoaisi ja äänestäjät näkisivät kansanedustajan yhä ajavan oman vaalipiirinsä etua.

Ensimmäisen kauden Keskustapuolueen kansanedustajat eivät päässeet vaikuttamaan valtakunnallisesti merkittäviin tapahtumiin näkyvästi. Suureksi osaksi he joutuivat alussa harjoittelemaan eduskunnan toimintaa ja etsimään omaa verkostoaan ja tapaa vaikuttaa. Hanhirova oli valiokuntatyöskentelyssä poikkeus päästessään ensimmäisellä vaalikaudella talousvaliokunnan varapuheenjohtajaksi ja ensimmäisen kautensa viimeisillä valtiopäivillä myös valtiovarainvaliokunnan varajäseneksi. Myöhemmillä kausilla muutkin veteraanikansanedustajat pääsivät suuremmalla osuvuudella haluamiinsa valiokuntapaikkoihin ja saivat enemmän merkittäviä luottamustehtäviä. Ensimmäinen kausi jäi vaikutusmahdollisuuksiltaan heikoksi. Haastatteluiden mukaan piti myös huomioda se, että kansanedustajana toimiminen oli yhteistyötä, yksi kansanedustaja ei voinut ilman apua saada eduskunnassa ihmeitä aikaan.

3 Keskustapuolueen / Suomen Keskustan uudet kansanedustajat 1987

Tässä luvussa käsitellään toista tutkimukseen valikoitunutta vaalikautta: vuonna 1987 ensimmäistä kertaa eduskuntaan nousseita kansanedustajia. Vuoden 1987 Keskustapuolueen eduskuntaryhmään päätyi 40 kansanedustajaa, joista 16 oli eduskunnassa ensimmäistä vaalikauttaan. Tähän ajanjaksoon kuuluneista ensimmäisen kauden kansanedustajista kuitenkin vain neljää kansanedustajaa on tämän tutkimuksen tekoajankohtana haastateltu veteraanikansanedustajien muistitietoarkistoon: Jorma Huuhtanen, Mirja Ryyänen, Pauli Saapunki ja Matti Väistö. Taulukossa 5 on tietoa kansanedustajista ja heidän haastatteluistaan.

Taulukko 5. Tietoja 1987 eduskuntaan nousseista Keskustapuolueen kansanedustajista ja heidän haastatteluistaan.

Nimi	Koulutus	Ikä 1	Vaalipiiri	Kaudet	Haastattelija	Haastattelun ajankohta	Ikä 2
Jorma Huuhtanen	yleislääketieteen erikoislääkäri	41	Kuopion	4*	Jorma Kallenaudio	18.12.2007 & 21.12.2007	62
Mirja Ryyänen	filosofian maisteri (kielitieteet)	42	Kuopion	4**	Jorma Kallenaudio	26.6.2008	63
Pauli Saapunki	konepuuseppä, meijeriteknikko	41	Oulun	4	Jorma Kallenaudio	24.10.2006 & 2.11.2006	61
Matti Väistö	Agronomi	37	Pohjois-Karjalan	5	Jorma Kallenaudio	12.6.2013	64

*Siirtyi Kelan pääjohtajaksi neljännen kauden alussa

**6 päivää kaudella 1995-1999 Suomen eduskunnassa, loput Euroopan parlamentissa

Ikä 1 = Kansanedustajan ikä eduskuntaan noustessa.

Ikä 2 = Kansanedustajan ikä veteraanikansanedustajan haastattelun aikana.

Lähde: Eduskunnan tiedotusyksikkö (1987) Suomen eduskunta – Valittu 1987. Finlands riksdag – Vald 1987. Valtion painatuskeskus, Helsinki, 31, 104-105, 138.

Uudet kansanedustajat olivat iältään eduskuntaan noustessaan neljäkymmenen vuoden tienoilla. He edustivat kolmea vaalipiiriä. Huuhtanen ja Ryyänen valittiin molemmat Kuopion vaalipiiristä. Saapunki valittiin Oulun vaalipiiristä ja Väistö Pohjois-Karjalan vaalipiiristä. Kausien määrä edustajilla vaihteli neljästä viiteen, mutta Ryyänen valittiin 1995 myös Euroopan parlamenttiin, joten eduskunnassa hän toimi kolme täyttä kautta, vaikka hänet valittiin neljälle kaudelle. Haastattelut tehtiin pääasiassa 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla, kun haastateltavien ensimmäisestä kaudesta oli kulunut noin 20 vuotta. Matti Väistön haastattelu tapahtui hieman muita myöhemmin vuonna 2013. Haastattelun aikaan kaikki kansanedustajat olivat yli 60-vuotiaita ja tällä kertaa haastattelijana toimi kaikissa haastatteluissa Jorma Kallenaudio. Jorma Huuhtanen oli

ryhmästä ainoa, joka päätyi ministeriksi. Hän toimi sosiaali- ja terveysministerinä toisella kaudellaan Ahon hallituksessa 1992-1995.

3.1 Keskustapuolueen / Suomen Keskustan vaalikausi 1987-1991

Vuoden 1987 eduskuntavaaleissa Keskustapuolue menetti ääniä edellisiin vaaleihin verrattuna noin 18 000, mutta äänen suhteellinen osuus pysyi samana ja Keskustapuolueen onnistui saada jopa kaksi edustajaa lisää pysyen kolmanneksi suurimpana puolueena yhteensä neljälläkymmenellä edustajalla. Vaaleissa suurin puolue oli SDP, vaikka edellisiin vaaleihin verrattuna puolue menetti yli 100 000 ääntä. SDP:n ääniosuus putosi 2,6 prosenttiyksikköä, mutta tämä tarkoitti vain yhden edustajan menettämistä. Toinen suuri vasemmistopuolue SKDL menetti vaaleissa myös noin 130 000 ääntä, mikä vastasi 4,1 prosenttiyksikön ääniosuutta ja kymmentä kansanedustajaa. SKDL jäi neljänneksi suurimmaksi puolueeksi kuudellatoista edustajalla. Myös SMP menetti yli 100 000 ääntä ja 8 edustajaa, minkä jälkeen heille jäi vielä yhdeksän kansanedustajaa. Varsinainen vaalivoittaja oli Kokoomus, joka vain hieman yli 7000 äänen voitolla sai yhdeksän uutta edustajapaikkaa. Kokoomuksesta tuli toiseksi suurin puolue 53 edustajalla ja 23,13 % ääniosuudella. Kaikkiaan äänestysaktiivisuus jäi alhaiseksi. Äänestämässä kävi noin 100 000 ihmistä vähemmän kuin edellisissä vaaleissa.¹⁵¹

1980-luvulle tultaessa Keskustapuolueen puheenjohtajaksi valittiin Paavo Värynen, joka nousi Johannes Virolaisen tilalle. Värynen toimi puheenjohtajana aina vuoteen 1990 asti, kunnes hänen tilalleen nousi Esko Aho. 1987 eduskuntavaalien yhteydessä Värynen oli keskeinen tekijä niin kutsutun kassakaappisopimuksen parissa, jonka tarkoitus oli vaalien jälkeen muodostaa porvaripuolueiden enemmistöhallitus ja jättää vasemmisto oppositioon. Tämän salaisen sopimuksen osapuolina olivat Värysen lisäksi Kokoomuksen ja RKP:n silloiset puheenjohtajat Ilkka Suominen ja Christoffer Taxell. Sopimuksen tultua julki tasavallan presidentti Mauno Koivisto ei arvostanut sitä, että hänet oli jätetty sivuun hallituksen muodostuksesta. Tämän johdosta hän nimitti hallituksen muodostajaksi Kokoomuksen Harri Holkerin eikä silloista puolueen

¹⁵¹ Tilastokeskus (2004) Suomen tilastollinen vuosikirja 2004. Karisto Oy, Hämeenlinna, 562.
<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/90078/yyti_stv_200400_2004_net.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
(luettu 18.10.2018).

puheenjohtajaa Ilkka Suomista. Holkerin hallitukseen osallistui Kokoomuksen lisäksi SDP, RKP sekä SMP. Hallituksen ministeripaikkojen määrä oli seuraava: SDP 8, Kokoomus 7, RKP 2 ja SMP 1.¹⁵² Keskustalle tämä oli pettymys. Ennen tätä kautta Keskustapuolue oli ollut viimeksi oppositiossa Paasion vähemmistöhallituksen aikaan 23.2.1972–4.9.1972. Kausi 1987-1991 oli Keskustalle pisin yhtäjaksoinen oppositiokausi puolueen historiassa. Tätä ennen pisin yhtäjaksoinen oppositiokausi oli Fagerholmin ensimmäisen hallitus, joka toimi 29.7.1948 - 17.3.1950.¹⁵³ Oppositiokauden harmillisuutta lisäsi se, että vaaleissa Keskustapuolue sai kaksi paikkaa lisää eduskuntaan, vaikka äänimäärä laskikin hieman. Holkerin hallituksessa suurin osa ministereistä oli SDP:stä, vaikka SDP menetti vaaleissa yli 100 000 ääntä edelliseen kauteen verrattuna. Kääriäinen pitää tätä sinipunahallituksen muodostumista käännekohtana Suomen poliittisessa elämässä, kun punamullasta siirryttiin Kokoomuksen ja SDP:n yhteishallitukseen. Hänen mukaansa tässä oli tarkoituksena myös päästä eroon Väyrysestä tulevaa presidentinvaalia ajatellen. Koivisto paransi omia mahdollisuuksiaan jatkokauteen, kun taas Keskusta joutui arvioimaan omaa puoluestrategiaansa oppositiossa.¹⁵⁴ Kokoomuksen hyväksyminen hallitukseen ei ollut mitenkään ennakoimaton tapahtuma, vaan SDP:n edellisen kauden pääministeri Kalevi Sorsa oli jo 1985 myöntänyt ilmapiirin sallivan Kokoomuksen mukaantulon hallitukseen. Merkityksellistä oli kuitenkin se, että keskusta ei ollut mukana oikeiston ja vasemmiston välissä.¹⁵⁵

Holkerin koko neljä vuotta kestäneen hallituskauden keskeiseksi teemaksi nousi talous. Hallitusohjelman mukaan *”hallituksen toimien keskeisenä lähtökohtana on pyrkimys omalta kansalliselta pohjaltamme uudenaikaiseen ja tasa-arvoiseen hyvinvointiyhteiskuntaan. Rakennemuutoksen hallittu toteuttaminen edellyttää erityistoimia talouden ja työelämän, tieteen, tutkimuksen ja koulutuksen sekä kulttuurin saroilla.”*¹⁵⁶

Keskustapuolueelle oppositioasema oli pettymys. Puolueen sisällä tästä syytettiin montaa eri tahoa. Presidentti Koivistoa kritisoitiin poliittisesta pelaamisesta hallitusta muodostettaessa. Kokoomusta syytettiin, koska heidän kanssaan sovitut hallitussuunnitelmat epäonnistuivat. Lisäksi myös puolueen johtoa, Paavo Väyrystä ja Seppo Kääriäistä, syytettiin tapahtuneesta. Puolueen

¹⁵² Marttila, Jouko (2016) Hillitty markkinatalous. Kokoomuksen ja SDP:n talouspoliittinen lähentyminen ja hallitusyhteistyö 1980-luvulla. Docendo, Jyväskylä, 173, 198.

¹⁵³ Jussila – Hentilä – Nevakivi, 376-378.

¹⁵⁴ Kääriäinen, 241-242.

¹⁵⁵ Nousiainen, 295.

¹⁵⁶ Pääministeri Harri Holkerin hallituksen ohjelma 30.4.1987, hallituksen toiminnan lähtökohdat, <https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/64-paaministeri-harri-holkerin-hallituksen-ohjelma> (luettu 16.10.2018).

oppositioasemasta johtunutta hämmennystä kesti noin puoli vuotta, jonka aikana puoluejohto sai oppositiostrategiansa hiottua. Keskustapuolue ryhtyi aktiivisesti oppositiossa kritisoimaan Kokoomusta ja varsinkin Holkeria sekä ajamaan mm. pientuloisten asemaa ja vahvaa aluepolitiikkaa. Keskustapuolueen hallituskritiikki kohdistui talous- ja veropolitiikkaan, perusturva- ja aluepoliittiseen toimintaan ja politiikan tervehdyttämiseen.¹⁵⁷

Keskustapuolueen nimenvaihto Suomen Keskustaksi oli paitsi etukäteen suunniteltua puolueen uudistamista, niin myös oppositiostrategiaan sopinutta integraatiokorostusta, jonka tarkoitus oli tuoda suomalainen ja kansallinen lähtökohta esiin puolueen tavoitteissa. Puolueen puheenjohtajan, Paavo Värysen, suunnitelmissa oli nimen vaihdon lisäksi suurempi keskustapaketti, jossa puolue liittyi Liberaaliseen internationaaliin ja keskiryhmien aatteellisten keskusteluiden siirtyminen Tasavalta-seuraan. Tällä keskustapaketilla pyrittiin avartamaan puolueen kuvaa, karistamaan liiallista puolueleimaa, vahvistamaan liikepiirteitä sekä kansainvälistämään kansalliselta pohjalta ponnistavan puolueen olemusta.¹⁵⁸

Vuoden 1988 presidentinvaaleissa oli ensimmäistä kertaa mahdollisuus valita Suomen seuraava tasavallan presidentti suoralla kansanvaalilla. Vaaleissa oli kaksi osaa: ensimmäiselle kierrokselle äänestettiin suoraan presidenttiehdokasta ja mikäli kukaan ehdokkaista ei saisi vaadittavaa yli 50 % äänimäärää ensimmäisellä kierroksella, mentäisiin toiselle kierrokselle. Toiselle kierrokselle äänestettiin valitsijamiestä. Ensimmäisellä kierroksella Koivisto sai 48,90 % äänistä, toiseksi eniten ääniä sai Paavo Värynen, 20,57 %. Kokoomuksen pääministeri Harri Holkeri tuli kolmanneksi 18,43 % äänimäärällä. Toisella kierroksella Koivistoa äänesti 144 valitsijamiestä, Värystä 68 ja Holkeria 63.¹⁵⁹

Holkerin hallitusta pidettiin epäonnistuneena, koska verotuksen kokonaisuudistuksessa ja kansantalouden vakauttamisessa epäonnistuttiin. Monia Holkerin hallituksen päätöksiä, varsinkin rahoitusmarkkinoiden hallitsematonta vapauttamista, on pidetty 1990-luvun talouskriisiin keskeisinä syinä.¹⁶⁰ Seuraavissa eduskuntavaaleissa vuonna 1991 SDP menetti 8 paikkaa ja Kokoomus 14. Keskusta puolestaan sai 7,2 prosenttiyksikköä enemmän ääniä kuin 1987

¹⁵⁷ Kääriäinen, 241-246.

¹⁵⁸ Sama, 252.

¹⁵⁹ Tilastokeskus (1988) Presidentin vaalit 1988. Suomen virallinen tilasto, Valtion painatuskeskus, Helsinki, 31-32.

¹⁶⁰ Marttila, 300.

eduskuntavaaleissa ja sai sillä 15 kansanedustajaa lisää, mikä teki Keskustasta eduskunnan suurimman puolueen. Vaalikautta 1991-1995 käsitellään enemmän seuraavan luvun johdannossa.

3.2 Uusien edustajien taustat ja vaalikampanjat 1987-1991

Tällä vaalikaudella tutkielmaan valikoituneita kansanedustajia oli vain neljä, joten heidän henkilökohtaisia kokemuksiaan tuodaan enemmän esiin kuin edellisellä kaudella. Samasta syystä myös mahdollisia yhteisiä piirteitä ensimmäiselle kaudelle voi olla hankalampi löytää. Tässä helpottaa osaltaan se, että kaikissa haastatteluissa oli sama haastattelija, Jorma Kallenautio.

Yhteistä kaikille neljälle veteraanikansanedustajalle oli se, että he olivat yhä maataloilta lähtöisin. Vaikka Keskustapuolue oli lähtenyt irtautumaan pelkästä maaseutupuolueen imagosta, oli se yhä agraarikuntaan vetoava puolue.¹⁶¹ Keskustan kansanedustajista oli ammattiasemaltaan maanviljelijöitä huomattavasti suurempi osa kuin millään muulla puolueella.¹⁶² Kansanedustajat edustivat maantieteellisesti Keski- ja Pohjois-Suomen vaalipiirejä, jotka ovat historiallisesti Keskustapuolueelle tuttua maaperää. Saapunki oli veteraaniedustajista ainut, joka ei ollut suorittanut yliopistotutkintoa. Kolme neljästä edustajasta valmistui yliopistosta. Pääaineet ja tiedekunnat vaihtelivat ja vain yksi oli maa- ja metsätaloustieteellisestä valmistunut agronomi. Saapunki muistutti eniten vuonna 1966 valittuja Keskustapuolueen edustajia: vähemmän koulutettu, työssä oppinut ja uralla edennyt, työn kautta tekemisissä maanviljelijöiden ja maidontuottajien kanssa, joista hän sai kontakteja, ja joka lähti ehdolle vaalipiiriin edellisen Keskustapuolueen edustajan ilmoittaessa, ettei hän jatka seuraavalla kaudella.¹⁶³

Ryynäsellä ja Huuhtasella oli samankaltaiset tarinat ehdokkaaksi asettumisestaan. Kuopion vaalipiiristä jäi 1987 kolme pitkäaikaista Keskustapuolueen kansanedustajaa pois eikä seuraajia ollut valmiina, joten puolue alkoi etsiä potentiaalisia ehdokkaita.¹⁶⁴ Molemmat edustajat olivat erilaisia

¹⁶¹ Koiranen, Ilkka – Koivula, Ari – Saarinen, Arttu – Räsänen, Pekka (2017) Puolueiden rakenteet ja jäsenistön verkostot, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu, 18-19.

¹⁶² Forsten, 99.

¹⁶³ Veteraanikansanedustaja Pauli Saapunkin haastattelut 24.10.2006 & 2.11.2006. Haastattelija Jorma Kallenautio, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 9-12, 19-20.

¹⁶⁴ Veteraanikansanedustaja Jorma Huuhtasen haastattelut 18.12.2007 & 21.12.2007. Haastattelija Jorma Kallenautio, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 25; Veteraanikansanedustaja Mirja Ryynäsen haastattelu 26.6.2008. Haastattelija Jorma Kallenautio, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 19.

kuin mitä aiemmat puolueen edustajat olivat olleet, Huuhtanen oli lääkäri ja Ryyränen oli korkeasti koulutettu virkanainen. Molemmat sopivat puolueen silloiseen tavoiteltuun imagoon hyvin. Tähän puoluetta uudistavaan teemaan sopi myös molempien vaalikampanjat, joissa he kokeilivat uusia tapoja kampanjoida. Huuhtanen lääkärinä tarjosi lääkäripalveluita matkailuvaunusta, ja kun hän ei itse ehtinyt niitä tekemään, oli mukana koulutettuja sairaanhoitajia. Hän myös korosti matkailuvaunun merkitystä sen liikkuvuuden vuoksi. Huuhtasen mielestä äänestäjät eivät tulleet niin innokkaasti puhetilaisuuksiin, vaan piti mennä äänestäjien luo.¹⁶⁵ Samaan ratkaisuun päätyi myös Saapunki, jolla oli kampanjointiaan varten hankittu linja-auto.¹⁶⁶ Huuhtanen uskoo olevansa ensimmäinen, joka käytti isoja, useamman lastulevyn kokoisia vaalimainoksia teiden varsilla.¹⁶⁷ Samankaltaisesti muistelee myös Ryyränen, joka kertoi siitä, kuinka hänen vaaliryhmänsä kehitti vaalimainoksen, jossa nimi ja numero olivat kirjoitettu isoon peitepressuun ja sijoitettu liikenteellisesti hyvälle paikalle. Ryynäsellä oli lisäksi uudenaikaisena kampanjavälineenä lehti-ilmoitus, jossa oli tekstinä vain ”kuuntele vihreän naisen viesti” ja puhelinnumero, johon soittamalla sai vastaajasta viestin, jota Ryyränen vaihteli.¹⁶⁸ Väistö ja Huuhtanen jakoivat kampanjoissaan myös erilaisia pieniä esineitä kuten kyniä.¹⁶⁹ Näiden uusien kampanjakeinojen lisäksi ehdokkaat käyttivät tupailtoja, puhetilaisuuksia, lehti-ilmoituksia ja muita tavanomaisempia kampanjakeinoja. Kaikki mainitsivat kuinka he joutuivat kampanjoissaan kiertämään paljon. Väistö oli ainoa näistä neljästä veteraanikansanedustajasta, joka pääsi vasta toisella yrityksellä eduskuntaan, muut pääsivät ensimmäisellä yrityksellä.

Vaalibudjetit olivat hieman erilaiset edustajien muisteluiden mukaan. Saapungilla jäi oman rahan käyttö vähiin kampanjoinnissa. Hän joutui maksamaan lähinnä polttoaineet eikä hän joutunut koskaan ottamaan velkaa vaaleihin. Hän sai 1983 eduskuntaan valitulta Jukka Vihriälältä vaalilehtikonseptin, johon myytiin niin paljon mainoksia, että hän sai sillä kampanjan kulut katetuksi.¹⁷⁰ Huuhtanen ei myöskään antanut budjettiarviota, mutta totesi budjetin olleen melko pieni, ”häntäpäästä”.¹⁷¹ Ryyränen käytti pääasiassa omaa rahaa ja hän arvioi ensimmäisiin vaaleihin

¹⁶⁵ Huuhtanen (haastattelu), 31, 36-37.

¹⁶⁶ Saapunki (haastattelu), 26.

¹⁶⁷ Huuhtanen (haastattelu), 31.

¹⁶⁸ Ryyränen (haastattelu), 27-28.

¹⁶⁹ Huuhtanen (haastattelu), 37; Veteraanikansanedustaja Matti Väistön haastattelu 12.6.2013. Haastattelija Jorma Kallentautio, Veteraanikansanedustajien muistitietoaarkisto, Eduskunnan kirjasto, 56.

¹⁷⁰ Saapunki (haastattelu), 26-27.

¹⁷¹ Huuhtanen (haastattelu), 32.

budjetin olleen noin kymmenentuhannen euron luokkaa.¹⁷² Väistö muisteli budjettinsa olleen vaaleissa 10 000 – 30 000 euron välillä, joista hän itse maksoi suurimman osan. Valio ja muutama yksittäinen yrittäjä rahoittivat hänelle noin 10-15 prosenttia kampanjarahoituksesta.¹⁷³

Huuhtanen liittyi Keskustapuolueeseen vuonna 1980 ja pyrki samana vuonna kunnallispolitiikkaan, johon hänet valittiin suurella äänimäärällä.¹⁷⁴ Ryyänen liittyi keskustapuolueen jäseneksi 1985, noin puolitoista vuotta ennen ensimmäisiä eduskuntavaaleja.¹⁷⁵ Saapunki liittyi Keskustapuolueeseen 1968 ja vuonna 1980 osallistui kunnallisvaaleihin, missä hänkin tuli valituksi suurella äänimäärällä.¹⁷⁶ Väistö muistelee liittyneensä Nuorten keskustan liittoon 60-luvulla ja myöhemmin 70-luvulla menneen eri tehtäviin puolueessa. Kunnallispolitiikassa hän toimi lyhyen jakson ja tämän lisäksi hänellä oli joitain luottamustehtäviä Keskustapuolueessa.¹⁷⁷

Huuhtanen vertasi vaalikamppailussaan omaa osaamistaan ja puhumistaan Seppo Kääriäiseen, joka myös nousi eduskuntaan ensimmäistä kertaa vuoden 1987 vaaleissa Huuhtasen kanssa samasta vaalipiiristä, mutta joka oli toiminut Keskustapuolueen puoluesihteerinä vuodesta 1980 alkaen. Huuhtasen mukaan Kääriäiseen verrattuna vaikutti, ettei hän itse osannut oikein mitään ja hän kertoi kokeneensa alemmuudentunnetta omista kyvyistään. Ensimmäiselle kaudelle Huuhtasen tavoitteena oli oppia käytännöt ja luoda verkostoa eduskunnassa.¹⁷⁸ Saapunki mainitsi myös ensimmäiseksi tavoitteekseen luoda verkostot. Hän kertoi, ettei suuremmin suunnitellut omia tavoitteitaan, vaan tarttui ja perehtyi asioihin sen mukaan miltä hänestä tuntui. Saapunki kertoi seuranneensa edeltäjänsä Mauno Mannisen työtä eduskunnassa, joten hänellä oli jo jonkinlainen käsitys kansanedustajan tehtävästä.¹⁷⁹ Ryyänen puolestaan kertoi, kuinka hänellä oli realistinen kuva edustajan työstä. Myös työn negatiiviset puolet olivat hänelle tuttuja ja hänestä tuntui vaaleihin lähtiessä vaikealta ajatella sitä omaksi työksi. Kampanjan myötä nousi kuitenkin innostus, joka kasvoi koko kampanjan ajan ja vaalit voitettuaan hän koki haluavansa päästä käsiksi töihin.¹⁸⁰ Väistöllä oli jo konkreettisempia valiokuntapaikkatavoitteita, mutta hän kertoi ymmärtäneensä, että aloitteleva kansanedustaja lähtee niistä tehtävistä mitä ryhmä antaa. Oman

¹⁷² Ryyänen (haastattelu), 30.

¹⁷³ Väistö (haastattelu), 59-60.

¹⁷⁴ Huuhtanen (haastattelu), 22.

¹⁷⁵ Ryyänen (haastattelu), 19.

¹⁷⁶ Saapunki (haastattelu), 14, 17.

¹⁷⁷ Väistö (haastattelu), 16-17, 43-44.

¹⁷⁸ Huuhtanen (haastattelu), 30, 46-47.

¹⁷⁹ Saapunki (haastattelu), 45, 47, 144.

¹⁸⁰ Ryyänen (haastattelu), 21, 44-45.

taustansa johdosta sivistysvaliokunta sekä maa- ja metsätalousvaliokunta olivat Väistön toiveet, mutta molemmat olivat Keskustapuolueen piirissä melko haluttuja valiokuntia, joten niihin oli hankala päästä. Ensimmäisellä kaudellaan hän ei kumpaankaan päässyt.¹⁸¹

3.3 Ensimmäisen kauden kansanedustajan työ 1987-1991

1980-luvulla eduskunta alkoi perehdyttää uusia kansanedustajia sen sijaan, että kansanedustajat olisivat pelkästään itse perehtyneet työhön.¹⁸² Perehdytyksen lisäksi uudet kansanedustajat käyttivät erilaisia keinoja työn opetteluun. Haastattelujen perusteella tärkeä tapa oppia oli yhä muilta kansanedustajilta kysymällä. Ryynänen muisteli, kuinka auditoriossa oli joitain yhteisiä tilaisuuksia, joissa perusasioita selvitettiin, mutta se ei ollut hänen mukaansa kovin organisoitua. Hän korosti sitä, kuinka alussa tuli paljon uusia ihmisiä ja asioita. Ensimmäisen kevään hän sanoi olleen opettelu-aikaa. Hän oli kuitenkin hyvin luottavainen siitä, että työ opettaa. Työn lisäksi hän myös nosti esiin kansanedustaja Marjatta Väänäsen erityisen avuliaaksi henkilöksi eduskunnassa.¹⁸³ Huuhtasen kokemukset olivat hyvin samanlaiset alussa kuin Ryynäsellä. Hänen mukaansa alussa kaikki tuntui vaikeammalta, koska kaikki oli uutta. Huuhtanen nosti seinänaapurinsa Hannu Tenhiälän roolin alussa merkittäväksi, koska hän oli ystävällinen, valmis puhumaan asioista, eikä hänellä ollut vanhemman valtiomiehen asennetta.¹⁸⁴ Väistö oli alun opastuksesta eri mieltä kuin Huuhtanen ja Ryynänen. Hänen mukaansa työhön oppiminen oli melko helppoa. Käytännön rutiineista ja toimista, aloitteista ja puheenvuoroista sai opastusta virkamiehiltä ja keskuskanslian väeltä, lainsäädäntöjohtajalta, valiokuntaneuvoksilta ja valiokuntasihteereiltä. Tämän lisäksi eduskuntaryhmässä oli myös opastusta. Väistö antoi eduskunnan virkamiehistöstä positiivista palautetta.¹⁸⁵ Samoin Saapunki kertoi haastattelussaan, kuinka hän oli varsin tyytyväinen eduskunnan virkamiehistöön. Saapunki muisteli ensimmäisen kautensa alussa puhuneensa silloisen Keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtajan Kauko Juhantalon kanssa eduskunnan saunassa ja kysyneensä hyvää valiokuntapaikkaa häneltä. Juhantalo oli pyytänyt Saapungin huoneeseensa ja

¹⁸¹ Väistö (haastattelu), 74.

¹⁸² Honka-Hallila, Helena (2006) Eduskunta sosiaalisena työyhteisönä. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Miten eduskunta toimii, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 6, Edita, Helsinki, 223; Ollila 33.

¹⁸³ Ryynänen (haastattelu), 46-47.

¹⁸⁴ Huuhtanen (haastattelu), 48-49.

¹⁸⁵ Väistö (haastattelu), 75-77.

opastanut häntä muutamissa asioissa. Saapunki päätyikin ensimmäisellä kaudellaan Keskustan kannalta varsin keskeisiin valiokuntapaikkoihin. Näistä kerrotaan myöhemmin valiokuntia käsittelevässä alaluvussa. Saunassa oli myös SDP:n Timo Roos antanut Saapungille neuvoksi, että kannattaa mennä heti puhumaan salin eteen puhujakorokkeelle, jotta ei jännittäisi sitä tilannetta liikaa ja tämän Saapunki myös teki. Saapunki kertoi myös oppineensa Keskustapuolueen pukukoodin ensimmäisen kautensa alussa, kun hän meni villapuserossa eduskuntasalin takapenkille istumaan, jolloin muutaman minuutin kuluttua Johannes Virolainen tuli mainitsemaan, ettei kunnon Maalaisliittolainen pukeudu tässä salissa tuolla tavalla.¹⁸⁶

Tiedonhausta ja eduskunnan tietopalvelusta ei veteraanikansanedustajilla jälleen ollut muuta kuin hyvää sanottavaa. Ryynänen kertoi, kuinka hän olisi voinut alussa käyttää tietopalvelua enemmänkin, mutta ei kehdannut pienempien asioiden takia sitä tehdä.¹⁸⁷ Eduskunnan tietopalvelun lisäksi edustajat painottivat käyttäneensä asiantuntijoita ja omaa valiokuntatyöstä kehittyntä tai muiden luottamustehtävien kautta löytynyttä verkostoa. Väistö mainitsee, kuinka hän käytti eduskunnan tietopalvelua lähinnä aluksi, mutta seuraavalla kaudella tietoliikenneyhteyksien ja tietojärjestelmien tultuaan eduskuntaan hän ei sitä tarvinnut.¹⁸⁸ Edustajien työhuoneisiin vaadittiin tiedonvälityspalveluja jo kauden 1987 alussa. Internet tuli eduskuntaan vuoden 1995 lopussa. Sen alkuperäinen tarkoitus oli valtiopäiväasiakirjojen välittäminen ja käyttö paikasta riippumatta.¹⁸⁹

Työn prioriteeteista, vallankäytöstä ja vastuusta puhuttaessa kansanedustajilla näkyi asiakeskeisyyden ihannoiti ja myös hyvin selvästi oppositiokauden vaikutus ja opposition merkitys rajaavana kehyksenä heidän toiminnalleen. Asiakeskeiselle annettiin vastakohtaksi puoluepoliittisen lisäksi myös populistinen ja julkisuushakuinen toimiminen, mikä alkoi haastatteluiden perusteella tulla ilmi television myötä selvemmin kuin aiemmin. Huuhtasen mukaan alkuun valta ja vallan käyttö tuntui merkittävältä, mutta pian se muuttui arkiseksi asiaksi. Vastuu oli hänen mukaansa myös erilaista hallituksessa ja oppositiossa. Oppositiossa asenne ”tein parhaani, mutta se ei riittänyt” oli varsin yleinen.¹⁹⁰

¹⁸⁶ Saapunki (haastattelu), 47-49.

¹⁸⁷ Ryynänen (haastattelu), 46.

¹⁸⁸ Väistö (haastattelu), 76.

¹⁸⁹ Laaksovirta, Tuula H. (2007) Eduskunnan virallinen tiedonvälitys. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 10, Edita, Helsinki, 182, 187.

¹⁹⁰ Huuhtanen (haastattelu), 46, 164-165.

3.3.1 Aloitteet, puheet sekä suulliset ja kirjalliset kysymykset 1987-1991

Edustajien suhtautuminen aloitteisiin vaihteli hieman. Kansanedustajauran alussa Huuhtanen ja Saapunki kertoivat molemmat tehneensä enemmän aloitteita, mutta ne vähenivät uran edetessä. He kokivat, että niistä ei saanut tuloksia ja kokemuksen karttuessa huomasi selvemmin miten vähän aloitteita menee läpi. Saapunki mainitsi, kuinka jokainen kansanedustaja tietää, että eduskunnan tuhansista aloitteista vain muutama kappale menee läpi vuodessa. Hän myös korosti, että alkuajan aloitteiden jälkeen hän pyrki tekemään kansanedustajan työtä sitä kautta, mistä voi vaikuttaa asioihin. Molemmat Huuhtanen ja Saapunki kuitenkin kertoivat myös omista onnistuneista aloitteistaan. Huuhtasella oli aloitteisiin hieman Saapunkia suopeampi asenne. Hän korosti sitä, kuinka aloitteissa oli muitakin asiaan vaikuttaneita, eivätkä hänenkään läpimenneet aloitteensa olleet täysin yksin tehtyjä, vaikka niissä hänen nimensä olikin.¹⁹¹ Myös Rynnänen korosti samankaltaista yhteistyön merkitystä, vaikka hänen mukaansa yksinkin pystyi viemään aloitteita eteenpäin. Rynnänen korosti myös kokemuksen merkitystä siinä mielessä, että kokeneempi kansanedustaja tietää millä asioilla on laajempaa tukea.¹⁹² Rynnäsen käsitys aloitteista oli lähes päinvastainen kuin Saapungilla. Väistö oli vahvimmin aloitteiden puolella. Hän myös nosti yhteistyön esiin varsinkin opposition ja hallituksen edustajien näkökulmasta. Ensimmäisestä kaudesta Väistö antoi esimerkin, kuinka Kokoomuksen edustaja samasta vaalipiiristä lähti ajamaan Väistön tiehankealoitetta valtiovarainvaliokunnassa. Seuraavalla kaudella Keskustan ollessa hallituksessa Väistö pystyi ohjaamaan asian etenemistä. Väistö korosti aluepoliittista merkitystä sillä, kuinka joitakin asioita, jotka oli valmisteltu maakuntaliitossa, laitettiin eteenpäin Pohjois-Karjalan kansanedustajien yhdessä tehdyillä aloitteilla. Väistö myös puolusti aloitteiden julkista merkitystä: niillä sai nostettua asiaa ja samalla itseään esille. Aloitteiden tekemisessä myös joutui perehtymään paremmin ajettavaan asiaan.¹⁹³ Saapunki taas kuvaili aloitteiden julkista merkitystä huomattavasti negatiivisempaan sävyyn: *”Sen minä huomasin, että tyhjänpäiväinen lehtiin kirjoittelu, tyhjänpäiväiset aloitteet – kun eivät ne aloitteet mene läpi; niistä vaan kirjoitellaan lehtiin, ja sitä kautta yritetään saada julkisuutta”*¹⁹⁴. Näinkin pienessä, neljän veteraanikansanedustajan ryhmässä mielipide-erot aloitteiden merkityksestä olivat huomattavan suuria. Tällä kaudella aloitteita tehtiin huomattavasti enemmän kuin kaudella 1966, kuten taulukosta 6 ilmenee.

¹⁹¹ Saapunki (haastattelu), 47, 111-112; Huuhtanen (haastattelu), 110.

¹⁹² Rynnänen (haastattelu), 131.

¹⁹³ Väistö (haastattelu), 181-184.

¹⁹⁴ Saapunki (haastattelu), 47.

Taulukko 6. Uusien kansanedustajien aloitteiden ja suullisten ja kirjallisten kysymysten määrät 1987-1990.

1987-1990	Huuhtanen	Ryynänen	Saapunki	Väistö
Lak.al.	0	3	6	2
Toiv.al.	16	36	24	63
Rah.al.	55	103	102	65
Yhteensä	71	142	132	130
Kirj.kysym.	2	4	8	22
Suul.kysym.	0	0	3	13

Lähde: Valtiopäiväasiakirjojen hakemistojen kansanedustajaesitykset valtiopäivittäin 1987-1990.

Väistön ja Saapungin mielipide-erot jatkuivat myös eduskunnan puheisiin ja niiden vaikutuksiin. Saapunki kertoi, kuinka tuli pitäneeksi alkuaikoina puheita. Silloin hän uskoi, että voi vaikuttaa niillä, mutta loppua kohti hänen puheensa vähenivät. Vähenemiseen vaikutti se, että hän huomasi, kuinka asiat oli jo käsitelty valiokunnissa, eivätkä ne puheista muuttuneet. Saapungin mielestä puhekulttuurista olisi pitänyt saada uskottavampaa. Salissa oli usein istumapaikat tyhjillään, ja edustajat seurasivat työhuoneissa muiden töiden taustalla salityöskentelyä. Hänen ratkaisuehdotuksensa tähän olisi ollut tiivistää eduskuntasalissa työskentelyä siten, että lyhyempänä aikana olisi ollut enemmän kansanedustajia paikalla.¹⁹⁵ Väistön mielestä sellainen asenne ei toiminut, että jos ei heti saanut asioita muutettua, niin ei puhu. Hänestä oli hyvä puhua, koska kaikki taltioitiin ja näkökulmien esiintulo saattoi toimia alkuna muutokselle. Kaikki toiminta ei ole välitöntä, vaan asiat voivat nousta myöhemmin esille. Hänkin toisaalta myönsi, että mikäli valiokunnasta oli tullut yksimielinen mietintö, niin se ei eduskuntasalissa mihinkään siitä muuttuisi. Puheilla eduskuntasalissa oli merkitystä myös keskustelun julkisuuden takia.¹⁹⁶ Ryynäsen mielestä täysistunnoissa oli paljon väärää ajankäyttöä, kun kansanedustajat tiesivät jo toisen edustajan puheen sisällön ja mielipiteet, koska asiaa on käsitelty moneen otteeseen. Tästä huolimatta samat puheet käytiin läpi. Hänkin kertoi, että kaikki työ oli jo tehty ennen päätöksen viemistä eduskuntasaliin.¹⁹⁷ Huuhtanen kertoi halunneensa enemmän persoonallisia puheenvuoroja eduskunnassa. Hänen mielestään ei välttämättä tarvinnut vain kertoa faktoja ja lainata tekstejä, vaan kehittää omaa sanomista. Puolueen tai eduskuntaryhmän agenda on yleisesti tiedossa, niitä ei tarvinnut jokaisen tuoda esille. Huuhtanen myös koki, että eduskunnassa oli runsaasti

¹⁹⁵ Saapunki (haastattelu), 87-89.

¹⁹⁶ Väistö (haastattelu), 133-135.

¹⁹⁷ Ryynänen (haastattelu), 94-95.

puheenvuoroja käyttäviä henkilöitä, joilla ei ollut oikein mitään sanottavaa. Hänen mukaansa eduskunnassa oli ääneen ajattelihoitoja mutta myös vastapainona loistavia puhujia.¹⁹⁸

3.3.2 Valiokuntatyö ja valiokuntapaikat 1987-1991

Kuten taulukosta 7 käy ilmi, olivat ensimmäistä kauttaan vuonna 1987 olevat veteraanikansanedustajat jakautuneet varsin tasaisesti eri valiokuntiin. Samat valiokunnat kuin vuonna 1966 olivat yleisiä ensimmäisen kauden edustajilla. Lakivaliokunta oli tämän kauden yleisin kahdella edustajalla. Suuressa valiokunnassa oli myös kaksi edustajaa, mutta molemmat olivat varajäseniä. Huomattavaa on, että Pauli Saapunki pääsi Keskustapuolueessa halutuille valiokuntapaikoille maa- ja metsätalousvaliokuntaan sekä varajäseneksi perustuslakivaliokuntaan jo ensimmäisellä kaudellaan. Muille uusille edustajille valiokuntapaikat oli jaettu kompromissina: yksi ”harjoitteluvaliokunta” – joita olivat yleisesti tähän aikaan talousvaliokunta, lakivaliokunta ja suuri valiokunta – ja yksi valiokunta, johon edustaja toivoi pääsevänsä. Tällä kaudella muita mahdollisia valiokuntia olisi ollut ulkoasiainvaliokunta, valtiovarainvaliokunta, liikennevaliokunta, puolustusvaliokunta ja toinen lakivaliokunta. Edustajat olivat jaettu eri valiokuntiin tasaisesti, joten vaikka heitä oli vain neljä, niin he edustivat silti kahdeksaa eri valiokuntaa.

Taulukko 7. 1987 ensimmäisen kauden kansanedustajien valiokuntapaikat.

Laki-	Maa- ja metsätalous-	Pankki-	Perustuslaki-	Sivistys-	Sosiaali-	Suuri	Talous-
Ryynänen	Saapunki	Huuhtanen	Saapunki*	Ryynänen	Väistö	Huuhtanen*	Huuhtanen
Väistö						Ryynänen*	

*=Varajäsen

Lähde: Valtiopäiväasiakirjojen hakemistojen kansanedustajaesittelyt valtiopäivittäin 1987-1990.

Huuhtasella osui omat intressit pankki- ja talousvaliokuntiin ja näihin molempiin hänet valittiin. Näiden lisäksi hän päätyi suureen valiokuntaan varajäseneksi. Alkuun hän oletti suuren valiokunnan olevan tarpeellinen, koska hän uskoi kaiken eduskunnassa tehdyn työn olevan tarpeellista. Hän kertoi kuitenkin nopeasti huomanneensa suuren valiokunnan merkityksen vähäiseksi. Pankkivaliokuntaan hän hakeutui, koska oli ollut jo aiemmin pankkitoiminnassa mukana. Hän oli toiminut Osuuspankissa johtokunnan varapuheenjohtajana, mutta pankkivaliokunta ei täyttänyt

¹⁹⁸ Huuhtanen (haastattelu), 80-82.

hänen odotuksiaan. Tulevaa pankkikriisiä koskevia asioita Huuhtanen ei tunnistanut valiokunnan työssä. Hän kuvaili valiokunnan tehtäviä vaatimattomiksi käytännön pankkitoimintaa koskeviksi, mutta valiokuntaa hän piti monimutkaisena ja vaikeana. Huuhtasen mielestä pankkivaliokunta oli valtiovarainministeriön linjauksiin sitoutunut ja hänen mukaansa pankkikriisiin johtaneet toimet olivat alkaneet jo ennen 1987 vaalikautta. Hän koki myös finanssikriisiin osaltaan vaikuttaneen rahamarkkinoiden vapauttamisen välttämättömäksi ja vähätteli pankkivaliokunnan roolia kriisissä. Talousvaliokunnassa puolestaan käsiteltiin terveyspalveluihin liittyvät asiat, joten lääkärinä talousvaliokunta kuului Huuhtasen toivomuslistalle. Sairaalalaitos oli talousvaliokunnassa Huuhtasen keskeistä osaamista ja hän halusi päästä toimimaan sen parissa.¹⁹⁹ Vuoden 1990 valiokuntauudistuksessa talousvaliokunnasta tuli kauppa- ja teollisuusministeriön vastikevaliokunta, mihin suuri osa lakkautetun pankkivaliokunnan toimista siirtyi. Terveyspalvelut yhdistyivät puolestaan sosiaalipuolen kanssa, josta syntyi sosiaali- ja terveysvaliokunta. Nämä muutokset astuivat voimaan 1991 valtiopäivillä, joten aihetta käsitellään kattavammin seuraavassa luvussa.²⁰⁰

Ryynänen kuului ensimmäisellä kaudellaan taulukon 7 mukaisesti lakivaliokuntaan, sivistysvaliokuntaan ja varajäsenenä suureen valiokuntaan. Lakivaliokuntaan hän ei haastattelunsa mukaan pyrkinyt. Alkuun hän ei uskonut lakivaliokunnan sopivan hänelle lainkaan, koska se oli täynnä juristeja, jotka puhuivat juristikielellä. Hän kuitenkin oppi siellä peruslainsäädäntöä ja alkoi löytää käsiteltäviin asioihin omia näkökulmia, joita Ryynäsellä oli etenkin nuoriin suunnattujen rangaistusten kehittämisestä.²⁰¹

Sivistysvaliokunta oli Ryynäsen toive ja hän kertoi viihtyneensä siellä hyvin. Ongelmaksi hän kuvaili sen, että oppositiopuolueella oli rajoitetut mahdollisuudet valiokunnassa. Sivistysvaliokunnasta Ryynänen löysi samoista asioista kiinnostuneita kansanedustajia ja ystävystyi monien kanssa yli puoluerajojen. Suuri osa lainsäädäntömuutoksista tällä kaudella oli hänen mukaansa pieniä, mutta näiden muutoksien yhteydessä pystyi hänen mukaansa käsittelemään laajempia asioita. Suurta valiokuntaa Ryynänen kuvaili hyvin poikkeukselliseksi valiokunnaksi, joka tuntui eduskunnan

¹⁹⁹ Huuhtanen (haastattelu), 51-54.

²⁰⁰ Helander – Pekonen, 46-48; ks. myös luku 4.3.2 tästä tutkimuksesta.

²⁰¹ Ryynänen (haastattelu), 48-49.

arkityössä lähinnä muodollisuudelta. Hänen mielestään sen merkitys tuntui vähäiseltä ja sen jäsenillä olikin muut valiokunnat päävaliokuntina ja suuri valiokunta vain lisänä.²⁰²

Matti Väistö oli ensimmäisellä kaudellaan lakivaliokunnan ja sosiaalivaliokunnan jäsen. Lakivaliokuntaa hän piti hyvänä kouluna, työläänä mutta mielenkiintoisena, vaikka sen käsittelemissä asioissa ei hänen mielestään ollut yhteiskunnallista ja poliittista jännitettä. Enemmän Väistö kertoi sosiaalivaliokunnasta ja varsinkin tulevaan lamaan liittyvistä asioista. Oppositiopuolueen ensimmäisen kauden kansanedustajan kokemuksella hän ihmetteli valiokunnan työjärjestystä ja puheenjohtajan toimintaa. Hänen mukaansa valiokunnan puheenjohtaja katsoi kokoonpanon mukaan sen, mitä asioita juoksutetaan. Väistö ajatteli tämän olleen hallituksen näkökulmasta ehkä tarkoituksenmukaista, mutta itse hän ei aina tiennyt etukäteen mitä asiaa kulloinkin käsiteltiin. Hänen mukaansa toisen kauden Keskustan kansanedustaja Juhani Alaranta pysyi paremmin mukana. Myös toinen oppositioedustaja, Demokraattisen Vaihtoehdon Marjatta Stenius-Kaukonen, ymmärsi Väistön mukaan nopeasti oikeat kohdat aiheissa. Väistö kertoi valiokunnassa olleen tästä huolimatta hyvä yhteishenki, mutta oppiminen valiokunnan toimintaan oli hankalaa. Myöhemmin Väistön päätyessä valiokunnan puheenjohtajaksi hän pyrki siihen, että kaikki valiokunnan jäsenet tiesivät missä vaiheessa asialistaa mennään.²⁰³

Pauli Saapunki kuului kahteen valiokuntaan: perustuslakivaliokuntaan ja maa- ja metsätalousvaliokuntaan. Perustuslakivaliokunnassa hän oli varajäsen vuoden 1990 kevääseen asti. Perustuslakivaliokuntaa hän luonnehti samalla tavoin kuin Ryyränen ja Väistö kertoivat lakivaliokunnan roolista, eli kasvatuksellinen valiokunta, jossa oppi lainsäädäntötyön perusteet hyvin. Varajäsenenä sai hänen mukaansa olla perustuslakivaliokunnassa paljon, koska hyvin usein joku vakiojäsenistä puuttui.²⁰⁴ Maa- ja metsätalousvaliokunnassa toimiessaan Saapunki kertoi solmineensa hyvät suhteet maatalousministeriön virkamiehiin ja luoneensa vahvan verkoston. Hän pyrki Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliiton (MTK) torstaipalaveriin, mutta häntä ei hyväksytty sinne, vaikka hänellä olikin asiantuntemusta varsinkin meijeritoiminnasta entisen työnsä kautta. Tämä ei kuitenkaan Saapungin mukaan riittänyt, koska hänellä ei ollut asianmukaista koulutusta. Kotiseudullaan hänellä oli kuitenkin hyvät välit MTK:n kanssa ja heiltä hän sai tarvittavaa

²⁰² Ryyränen (haastattelu), 51-53, 71.

²⁰³ Väistö (haastattelu), 83-87.

²⁰⁴ Saapunki (haastattelu), 50.

informaatiota kotiseudustaan. Saapunki kertoi haastattelussaan tehneensä töitä useampien tilojen säilymisen puolesta Pohjois-Suomessa, mutta koki tehneensä sen huonolla tuloksella.²⁰⁵

Kaikki neljä edustajaa olivat sitä mieltä, että valiokuntalaitos oli merkityksellinen eduskunnassa ja hyvä tapa hoitaa asioita. Huuhtanen halusikin olla vahvasti mukana valiokuntatyössä, sillä hän koki tavallisella edustajalla olevan siellä mahdollisuus vaikuttaa. Joskus kuitenkin hänen mielestään valiokunnissa kuultiin liikaa asiantuntijoita.²⁰⁶ Rynnänen uskoi myös valiokuntatyöhön, mutta hänen mielestään oli tärkeää kuulla monipuolisesti asiantuntijoita, koska monipuolisuus auttoi oman ajattelun kehittymisessä. Valiokunnat olivat hänen mielestään myös tärkeitä verkostojen luonnissa.²⁰⁷ Saapungin näkemys valiokuntien vahvuudesta oli niiden demokraattisuus ja asiakohtaisuus. Työt tehtiin julkisuuden ulkopuolella ja asioita saatiin aikaan, mikäli edustajat olivat yksimielisiä. Samalla prosessi oli hänen mukaansa niin kattava, että huonosti valmisteltuja asioita ei kulkenut koneiston läpi.²⁰⁸ Väistön mielestä valiokuntalaitos oli Suomen oloihin hyvä ja oikea eduskuntaan. Ainoa kritiikki valiokuntalaitosta kohtaan hänellä oli valiokuntien työmäärän eriarvoisuus, joka riippui siitä, tuliko hallitukselta esityksiä eduskunnalle. Jos ei tullut valmisteltavia asioita, niin joillain valiokunnilla saattoi olla pitkäänkin tyhjäkäyntiä.²⁰⁹

3.4 Aloittavien kansanedustajien suhteet ja verkostot eduskunnassa 1987-1991

Keskustapuolueen politiikassa oli 1980-luvun loppuun tultaessa siirrytty jo pois aiempien vuosikymmenten sisäisistä linjajaoista, K- ja V-linjoista, vaikka mukana oli yhä muutamia hahmoja, jotka jakoivat mielipiteitä. Ajalle keskeisiksi henkilöiksi nousivat varsinkin Kauko Juhantalo ja Paavo Väyrynen, eli Keskustapuolueen eduskuntaryhmän puheenjohtaja ja Keskustapuolueen puheenjohtaja.

Uutena kohtana tässä luvussa käsitellään myös ensimmäisen kauden kansanedustajan suhdetta mediaan. Vaikka 1966 vaaleja voidaan kutsua ensimmäisiksi televisiovaaleiksi, ei televisioita ollut vielä niin monessa kotitaloudessa kuin myöhempinä vaalikausina. Median aktiivisempi rooli ja

²⁰⁵ Saapunki (haastattelu), 55.

²⁰⁶ Huuhtanen (haastattelu), 77, 117.

²⁰⁷ Rynnänen (haastattelu), 91-93, 127.

²⁰⁸ Saapunki (haastattelu), 85-86.

²⁰⁹ Väistöä (haastattelu), 124-125.

uutisoinnin tyyli muuttuivat jatkuvasti. 1980-luvulla uutiset olivat vähemmän julistavia ja kansanedustajat otettiin pois jalustoilta. Eduskunnan uutisointi alkoi keskittyä eduskunnan epäkohtiin ja ristiriitoihin. Eduskunnan täysistunnot eivät itsestään ylittäneet enää uutiskynnystä. Vaalien uutisoinnista käytettiin termiä ”hevoskilpailujournalismi”, jossa huomio ei keskittynyt asiaan vaan onnistujiin ja epäonnistujiin. Poliitikko myös henkilöityi 1980-luvulta alkaen.²¹⁰ Tässä tutkielmassa pysytellään aineiston luomissa raameissa ja tarkastellaan haastatteluiden kautta edustajien suhdetta mediaan. Media ja mediajulkisuus tulivat suuremmaksi osaksi edustajan arkea.

Huuhtanen koki, että media päätti mistä valtakunnassa puhutaan. Poliitikko voisi julkisuuslähtöisesti pyrkiä kommentoimaan mediassa esiin nousevia tapahtumia, jolloin Huuhtasen mukaan saisi näkyvyyttä. Huuhtanen ei kuitenkaan itse kokenut olevansa julkisuuslähtöinen poliitikko, vaan asialähtöinen kansanedustaja. Hän sai eniten huomiota ministerikaudellaan 1992-1995, jolloin hän koki saaneensa ryöpytystä medialta. Hän ei kokenut olleensa taitava median hallinnassa.²¹¹ Julkisuuden merkityksestä Väistö kertoi aloitteiden yhteydessä. Aloitteet ajankohtaisista aiheista voivat nousta julkisuuteen ja aloitteen tehnyt kansanedustaja voi saada näkyvyyttä. Tämä näkyvyys oli Väistön mukaan tärkeää kansanedustajalle. Väistön mukaan toimittajat toivoivatkin, että kansanedustajat tekisivät sensaatiomallisia toimia. Hän myös kertoi kuulleensa toimittajalta, että jos halusi julkisuutta niin piti haukkua oman puolueen tai vähintään eduskuntaryhmän johto.²¹² Saapungilla ja Rynnäsellä oli edustajakausiensa alussa melko vastakohtaiset kokemukset mediasta. Rynnäselle media ei alkuvaiheessa tuntunut isolta asialta. Hän koki tulleen jo tarpeeksi tunnetuksi ja saaneensa äänestäjien luottamuksen, että ei kokenut paineita näkyvyydestä. Hänen aviomiehensä oli töissä toimittajana vaalipiirinsä maakuntalehdessä ja Rynnäsen mukaan tämä loi erityispaineen häntä kohtaan. Hän kuvasi sitä hätävarjelun liioitteluksi, kuinka häntä kohdeltiin maakuntalehdessä huonoimmin sen takia, että hänen miehensä oli töissä siellä. Hän ei kokenut saaneensa samanlaista tukea omalta lehdelstään kuin muut edustajat saivat omiltaan ja hän väsyi mediataisteluun, koska ei pystynyt taistelemaan koko Suomen julkisuudesta.²¹³ Saapunki puolestaan kertoi, kuinka media selätti hänet heti toisena päivänä eduskunnassa. Saapungista oltiin tekemässä henkilökuvausta Seura-lehteen, koska Saapunki oli saksalaista sukujuurta. Saapungille tämä oli ilmeisen heikko kohta, koska hän reagoi tähän varsin negatiivisesti. Toimittaja teki kuitenkin

²¹⁰ Pernaa, 85, 91, 94-96.

²¹¹ Huuhtanen (haastattelu), 46, 113-115.

²¹² Väistö (haastattelu), 184, 217.

²¹³ Rynnänen (haastattelu), 132-133.

Saapungille selväksi, että jos hän ei antanut juttua, niin se tehtäisiin huhupuheiden perusteella. Saapunki kertoi pyytäneensä kaksi päivää miettimisaikaa. Saunassa SDP:n kokeneempi edustaja Timo Roos suositteli Saapunkia antamaan jutun, koska muuten media kiusaisi häntä jatkuvasti. Saapunki antoi haastattelun ja siitä tehty artikkeli oli hänen mukaansa erittäin myönteinen. Tästä alkoi Saapungin mukaan hänen positiivinen suhteensa lehdistöön ja häntä pyydettiin myös paljon mukaan erilaisiin televisio-ohjelmiin, joissa hän vieraili mielestään keskimääräistä kansanedustajaa enemmän.²¹⁴

3.4.1 Suhteet eduskuntaryhmän sisällä 1987-1991

Keskustapuolueen eduskuntaryhmän puheenjohtajana toimi tällä ajanjaksolla Kauko Juhantalo, joten hän oli näkyvä henkilö myös veteraanikansanedustajien haastatteluissa. Huuhtasen mukaan puolueen ja eduskuntaryhmän välinen jännite oli olemassa, mikä näkyi varsinkin eduskuntaryhmän puoluekokouksissa. Keskustapuolueen puheenjohtaja Paavo Värysen ja eduskuntaryhmän puheenjohtaja Kauko Juhantalon välillä. Näistä kahdesta Huuhtanen kertoi, että Värysen oli taivuttava muutaman kerran. Kyseessä oli se, että Värysen halusi eduskuntaryhmän olevan puolueen ohjauksessa, kun taas Juhantalon mukaan puolueen eduskuntaryhmä oli itsenäinen.²¹⁵ Huuhtasen mukaan Keskustapuolueen eduskuntaryhmällä oli kentälle suurempi merkitys kuin puoluehallituksella, koska yksittäisenkin kansanedustajan oli helpompi saada puolueeryhmän edustajana julkisuutta kuin puoluehallituksen.²¹⁶ Myös Saapungin mielestä eduskuntaryhmän asema oli erittäin vahva organisaatiossa.²¹⁷ Ryhmän sisäisistä linjoista Huuhtanen tulkitsi ryhmässä olevan juhantalolaisia ja väyrysläisiä, mutta ei muuta linjajakoa.²¹⁸ Saapungin mukaan Keskustapuolueen eduskuntaryhmän sisäiset linjajaot loppuivat vuoden 1987 eduskuntavaaleihin. Hänen mukaansa tätä edeltävässä eduskunnassa niitä vielä oli, mutta ne loppuivat tähän eivätkä tulleet myöhemmin hänen aikanaan takaisin. Saapunki koki, että Juhantalon ympärille ei tullut mitään ryhmittymää, vaan eduskuntaryhmä toimi koalitiona.²¹⁹ Väistö puolestaan väitti, että

²¹⁴ Saapunki (haastattelu), 142-143.

²¹⁵ Huuhtanen (haastattelu), 85.

²¹⁶ Huuhtanen (haastattelu), 102-103.

²¹⁷ Saapunki (haastattelu), 107.

²¹⁸ Huuhtanen (haastattelu), 88.

²¹⁹ Saapunki (haastattelu), 93.

linjajako vaikutti vielä joissain asioissa, lähinnä suhteissa Venäjään. Hänen mielestään vanha linjajako näkyi hieman äänestyksissä.²²⁰

Keskustapuolueen eduskuntaryhmässä jakoi mielipiteitä myös oppositioroolissa toimiminen. Tässäkin Huuhtasen haastattelun mukaan oli samoihin henkilöihin koostuvaa linjajakoa. Hän nosti esiin, kuinka varsinkin Väyrynen ja Keskustapuolueen sihteerinäkin silloin toiminut kansanedustaja Seppo Kääriäinen edustivat aggressiivista oppositiotyyliä, jonka mukaan tuli uskaltaa haastaa hallitusta. Juhantalo puolestaan edusti rauhallisempaa linjaa, joka valikoi ne asiat, joilla saavuttaa kannatusta takaisin puolueelle.²²¹

Puolueen eräänlaista jakautumista kuvaa hyvin Ryynäsen ja Väistön erilaiset kuvaukset siitä, minkälainen ryhmän sisäinen suhde oli. Molemmat pitivät ryhmää erinomaisena ja toivat esiin oman näkökulmansa ryhmän sisältä. Ryynäsen korosti sitä, kuinka puolueen eduskuntaryhmään tuli paljon uusia virka- tai yritysuraa omaavia edustajia, kun aiemmin puolue oli ollut hyvinkin viljelijävaltainen. Näitä uusia ja uudenlaisia edustajia oli Ryynäsen mukaan ainakin kymmenkunta. He kokivat, ettei puolueessa ollut kysymys ammatista tai koulutuksesta, vaan aatteesta ja sen puolesta he halusivat tehdä töitä. Ryynäsen laski myös Huuhtasen tähän uusien ryhmään kuuluvaksi.²²² Huuhtanen mainitsi Jokiniemen, Lehtosaaren, Jäätteenmäen ja Ryynäsen muodostaneen hänen kaveripiirinsä. He edustivat koulutettua väkeä ja ottivat etäisyyttä pelkkään maatalouteen liittyvistä asioista, vaikka kaikki ymmärsivätkin niitä hyvin.²²³ Väistö puolestaan kertoi, kuinka hän sopeutui ryhmään nopeasti ja kuinka siellä oli jo ennestään tuttuja henkilöitä. Näitä olivat Juhantalo, Pesälä, Tähkämaa, Väyrynen, Väänänen ja Virolainen.²²⁴ Nämä kaikki kansanedustajat olivat toimineet useita kausia eduskunnassa. Puolueen historian mukanaolosta Saapunki mainitsi Keskustapuolueen nimen vaihdon yhteydessä, kuinka hän kuuli eduskunnassa yhä sitä, että jotkut Keskustan kansanedustajat sanoivat olevansa Maalaisliittolaisia edelleen.²²⁵

Keskustapuolueen eduskuntaryhmän ryhmäkurista oli Huuhtasella vain positiivista sanottavaa. Hänen mukaansa ryhmä lienee ollut yksi parhaita kuriltaan, eikä pakottamista tapahtunut. Keskustalla oli tapana hänen mukaansa keskustella asiat ja ohjata ryhmäkuriin. Ketään ei Huuhtasen

²²⁰ Väistö (haastattelu), 140.

²²¹ Huuhtanen (haastattelu), 88.

²²² Ryynäsen (haastattelu), 45, 100-101.

²²³ Huuhtanen (haastattelu), 86.

²²⁴ Väistö (haastattelu), 139.

²²⁵ Saapunki (haastattelu), 157.

mukaan suljettu ryhmätyöskentelyn ulkopuolelle ja vain harvoin puheenjohtajien tarvitsi keskustella kahden kenenkään kanssa. Muutamia tapauksia oli, joissa edustajat olivat eri mieltä, eikä Huuhtasen mukaan näitä voinut politiikassa kokonaan välttää.²²⁶ Saapunki puolestaan kertoi, ettei ryhmäkuria tarvittu kuin hallituksessa. Hän toimi yhden kauden hallituspuolueen jäsenenä ja silloin hän koki ryhmäkurilla olevan merkitystä. Yleensä myös Saapungin mukaan sai vapautuksen ryhmän kannasta, kun perustellusti pyysi, mutta hallituspuolueena tämä ei onnistunut helposti.²²⁷ Väistö myös kertoi, että eduskuntaryhmän kokouksessa pyytämällä vapautusta asiasta, josta oli aidosti eri mieltä, sai myös yleensä vapautuksen eduskuntaryhmän linjasta. Väistön mukaan myös oppositiossa yritettiin hakea yhteinen linja, mutta hän ei kokenut sitä kurina.²²⁸

Ryynänen onnistui löytämään ryhmän sisältä itselleen pienryhmän, jossa olivat hänen lisäksi Eeva Kuuskoski ja Anneli Jäätteenmäki. He kutsuivat tätä ryhmää ”sillanrakentajiksi”, koska he pyrkivät nostamaan esille ja korjaamaan vastakkainasetteluiden, kuten kaupungin ja maaseudun, vanhojen ja nuorten sekä miesten ja naisten välisiä kuiluja. He pyrkivät myös ajamaan asioita puoluerajojen yli, koska yhteisten asioiden hoitaminen vaati yhteistyötä. Heitä yhdisti tämän agendan lisäksi myös se, että he eivät olleet kunnallisvaaleissa mukana. Ryynäsen mielestä kansanedustajan ei tullut olla kuntien ja kaupunkien valtuutettuja. He halusivat tehdä toisella tavalla työtä kunnissa, siten ettei itse ollut ehdokkaana. He loivat ja organisoivat erilaisia tilaisuuksia, joiden kohteina olivat isot kaupungit, joissa Keskustapuolue oli ollut vähemmän mukana.²²⁹

3.4.2 Uusien kansanedustajien suhteet hallitukseen ja presidenttiin 1987-1991

Keskustalla oli ollut pitkä hallitushistoria ja vuoteen 1987 asti se oli ollut yhtäjaksoisesti hallituksen ulkopuolella vain 595 päivää, eli noin 20 kuukautta. Tämä tapahtui Fagerholmin hallituksen aikaan 29.7.1948 - 17.3.1950. Viimeisin kausi hallituksen ulkopuolella Keskustalla oli ennen tätä kautta ollut 13.6.1975 - 30.11.1975, Liinamaan virkamieshallituksessa. Nyt Keskusta joutui toimimaan oppositiossa koko nelivuotiskauden, 1456 päivää.²³⁰ Väistön mukaan tämän kauden alussa vanhemmilla Keskustapuolueen kansanedustajilla oli havaittavissa sopeutumisvaihe oppositiorooliin. Kansanedustajat miettivät sitä, miten toimitaan, mihin ryhdytään ja mitä tehdään.

²²⁶ Huuhtanen (haastattelu), 101-103.

²²⁷ Saapunki (haastattelu), 106.

²²⁸ Väistö (haastattelu), 176-177.

²²⁹ Ryynänen (haastattelu), 102-103, 106.

²³⁰ Jussila – Hentilä – Nevakivi, 377-378.

Tämä ei ollut Väistön mukaan mukava vaihe, sillä oppositioasema tuli Keskustapuolueelle yllättäen ja eräät vanhemmat edustajat olivat jo odottaneet ministerisalkkuja. Keskustapuolueen oppositiokautta lähdettiin Väistön mukaan rakentamaan siitä ajatuksesta, että SDP ja Kokoomus laiminlyövät aluepolitiikan ja maaseutuasiat. Myös perusturvaa lähdettiin puolustamaan. Alkuhämmennyksen jälkeen ja hallituksen esitysten myötä alkoi nousta asiakysymyksiä joihin pääsi tarttumaan.²³¹ Myös Rynnänen nosti esiin oppositioaseman pettymyksen. Hän kertoi, kuinka hallitusta muodostaessa Väyrynen vakuutteli, että olkaa rauhassa, asiat menevät eteenpäin ja neuvoteltiin. Rynnänen kertoi, kuinka oppositioon joutuminen oli shokki vanhemmille edustajille ja sen koki vahvasti Keskustan eduskuntaryhmässä.²³²

Huuhtasen mukaan oppositiolla oli hallitusta huomattavasti vähemmän vastuuta, mutta samalla myös tuloksellisuus laski.²³³ Saapungin mukaan oppositioasema antoi myös vapautta toimia mielialojensa mukaan ja salissa pystyi sanomaan vahvoja näkökulmia ja purkamaan pettymyksiä.²³⁴ Tässä vaikutti myös jo aiemmassa alaluvussa esiintynyt ryhmäkuri, joka oppositiossa ollessa oli Keskustapuolueella haastatteluiden mukaan löyhempi. Aiemmin tuli myös esille Keskustapuolueen sisällä erilainen suhtautuminen oppositiorooliin ja se, kuinka aktiivisesti ja aggressiivisesti hallituksen toimia tulisi arvostella. Huuhtanen kertoi opposition kahdesta roolista, joista toisena pyrittiin tietenkin ajamaan oman puolueen asioita läpi, mutta samalla poliittisen kilpailun takia olisi pitänyt antaa hallitukselle selkeä ja tiukka vaihtoehto, eikä tarkoituksaan ollut pyrkiä yhteistyöhön hallituksen kanssa.²³⁵ Rynnäsen mukaan oppositioroolin jälkeen kansanedustajan ja puolueen oli helpompi valmistautua vaaleihin kuin hallitusvastuun jälkeen. Rynnänen kertoi, että oppositiossa voi tehdä hyviä esityksiä ja aloitteita ja äänestää niiden puolesta. Sieltä käsin voi myös äänestää hallituksen huonoja esityksiä vastaan, keskittyä tavoitteisiin ja näyttää, minkä puolesta oli toiminut. Tätä voi Rynnäsen mukaan kokenut kansanedustaja käyttää oppositiossa hyväkseen tekemällä populistisia aloitteita ja esityksiä, joista tiesi jo tekovaiheessa, että niillä ei ollut edellytyksiä mennä läpi. Mutta vaaleissa kansanedustaja voi osoittaa, että tätä hyvää asiaa olen pyrkinyt ajamaan.²³⁶

Oppositiossa toimiminen vaikutti valiokuntatyöskentelyyn. Rynnänen kertoi sivistysvaliokunnan olleen täynnä samanhenkisiä ihmisiä, joten heillä oli samantyyppisiä tavoitteita hallitus-oppositio-

²³¹ Väistö (haastattelu), 143-144.

²³² Rynnänen (haastattelu), 45.

²³³ Huuhtanen (haastattelu), 165.

²³⁴ Saapunki (haastattelu), 94.

²³⁵ Huuhtanen (haastattelu), 104.

²³⁶ Rynnänen (haastattelu), 34.

asetelmasta riippumatta. Hallituspuolueilla oli kuitenkin budjettirajoitteet valiokunnissa, joten helposti eivät hallituspuolueetkaan saaneet asioita läpi. Ryytänen kertoi, kuinka tuli uskoa siihen, että valiokunnan mietinnöissä sai kerrotuksi valiokunnan tahdon, joka voi myöhemmin toteutua budjettipäätöksenä ja lainsäädäntönä. Muutosesityksiä ei pystynyt Ryytäsen mukaan saamaan läpi oppositiokaudella, koska enemmistöhallitukset eivät niitä hyväksyneet.²³⁷ Huuhtanen mainitsi, kuinka yhteistyötä hallituksen kanssa tehtiin vain valiokuntatyössä. Siellä kansanedustaja vaikutti puheenvuoroilla, joilla pyrki saamaan mietintöön jotain opposition kantoja, vaikka laki ei sisällöllisesti muuttuisi. Huuhtanen sanoi sen olevan asiantuntevuutta, että pystyi saamaan oman ryhmänsä mielipiteitä näkyviin.²³⁸ Väistön valiokuntakokemuksista mainittiin tässä tutkimuksessa jo aiemmassa luvussa, kuinka sosiaalivaliokunnassa hän ei ensimmäisellä kaudella aina tiennyt mitä asiaa käsiteltiin ja kuinka eri asioita juoksutettiin kokoonpanon mukaan.²³⁹ Ryytänen nosti esiin suuren puolueen ongelman oppositiossa, joka koski luottamustehtävien jakautumista. Hallituspuolueessa eduskuntaryhmästä pääsi moni kokenut kansanedustaja ministeriksi ja oli jaettavaa valiokuntien johtopaikoista ja muista luottamustehtävistä, mutta oppositiokaudella ei Ryytäsen mukaan ollut samaan tapaan jaettavana merkittäviä tehtäviä.²⁴⁰

Suhde presidenttiin ei tällä kaudella ollut Keskustapuolueen kansanedustajilla läheinen. Koiviston toiminta presidenttinä ei ollut myöskään yhtä kokonaisvaltaista kuin se oli Kekkosella ollut, vaikka Koivisto käytti asemaansa kuuluvia oikeuksia varsinkin Holkerin hallituksen luomisessa. Henkilökohtaista suhdetta presidentti Koivistoon ei edustajille syntynyt. Koivisto jakoi edustajien mielipiteitä. Huuhtanen kommentoi, kuinka hänen arvostuksensa Koivistosta talousasiantuntijana horjui laman alkuvaiheissa.²⁴¹ Saapungin mielestä kaikki Koiviston liikkeet eivät olleet kovin viisaita. Näistä hän nostaa esimerkiksi sen, että Koivisto kieltäytyi ottamasta vastaan Karjalan presidentti Stepanovia. Nuorempana Saapunki kertoi ihannoineensa Koivistoa, kun Koivisto oli pääministerinä. Saapunki olisi myös toivonut presidentti-instituution pysyneen vahvempana.²⁴² Vaikka kritisointi oli vähäistä, oli se silti huomattavan erilaista kuin miten tämän tutkimuksen vaalikauden 1966-1970 kansanedustajat puhuivat Kekkosesta. Ryytäsen mukaan Keskustapuolueen perinteenä oli tukea ja arvostaa presidenttiä. Tämä perinne oli hänen mukaansa peräisin Kekkonen ajalta. Ryytäsen

²³⁷ Ryytänen (haastattelu), 51-52.

²³⁸ Huuhtanen (haastattelu), 104-105.

²³⁹ Väistö (haastattelu), 85-87.

²⁴⁰ Ryytänen (haastattelu), 109-110.

²⁴¹ Huuhtanen (haastattelu), 150.

²⁴² Saapunki (haastattelu), 164, 167, 169-170.

mielestä Koivistossa oli valtiomiehen karismaa ja hän arvosti Koivistoa.²⁴³ Väistö kommentoi presidentin aseman ulkopoliittisen roolin kuuluneen aikakauteen ja sen näkyneen jo presidenttiä valittaessa. Hän olisi toivonut kuitenkin hieman erilaista toimintaa varsinkin Neuvostoliiton hajoamisen ja Baltian maiden itsenäistymisen yhteydessä.²⁴⁴

3.4.3 Kansanedustajien suhteet maakuntaan ja puoluerajojen yli 1987-1991

Keskustapuolueella oli historiallisesti ollut paljon kannatusta kaupunkien ulkopuolella, varsinkin Pohjois- ja Itä-Suomessa sekä lännessä Vaasan vaalipiirissä. Myös Keski-Suomessa Keskustapuolueella oli vakiintunut asema.²⁴⁵ Keskustapuolue myös koki keskittyvänsä aluepolitiikkaan ja näiden alueiden kehittämiseen aktiivisemmin kuin muut puolueet, mikä heijastui myös Keskustan oppositiopolitiikassa. Kansanedustajan suhteet maakuntaan olivat tärkeitä eduskuntalaitoksen keskittyessä etelään. Keskustapuolueen kansanedustajan tuki riippui paljon siitä, kokivatko valitsijat heidän ajavan alueensa asiaa. Huuhtanen kuvaili aluepoliittista politiikkaa siltarumpupoliitikoksi ja valtakunnallista politiikkaa maailmoja syleileväksi politiikoksi. Itse hän halusi olla enemmän ”isänmaan edustajana” eduskunnassa, mutta aluepolitiikan hän koki silti välttämättömäksi. Jos sitä ei itse tehnyt, niin jotkut muut tekivät. Huuhtanen toimi pitkän ajan maakuntahallituksen puheenjohtajana eikä halunnut väistää aluepoliittisia asioita, mutta hän sanoi kokonaisuuksien kiinnostaneen häntä enemmän.²⁴⁶

Huuhtanen ja Ryyänen kertoivat haastatteluissaan Keskustapuolueen maakuntaedustajan roolista. Huuhtanen sanoi maakuntaedustajan roolin olevan erilainen kuin kaupunkiedustajien, sillä maakunnissa haluttiin kansanedustajat mukaan pieniinkin tilaisuuksiin. Jos niihin ei mennyt, maakunnassa loukkaannuttiin ja sana lähti kiertämään, että edustaja oli laiska ja varmaan ylpeäkin. Huuhtasen mukaan tilaisuuksiin oli mentävä, vaikka olisi ollut levon tarpeessa.²⁴⁷ Ryyänen kertoi samaan tapaan, kuinka Keskustapuolueen kansanedustajien poliittiseen kulttuuriin kuului pieniin tilaisuuksiin ja tupailtoihin osallistuminen. Tätä kautta kentällä ymmärrettiin, että edustaja halusi pitää yhteyttä kenttään. Ryyänen piti tätä hyvänä asiana, sillä näin hän koki saaneensa kuvan siitä

²⁴³ Ryyänen (haastattelu), 194-195.

²⁴⁴ Väistö (haastattelu), 191-192.

²⁴⁵ Koiranen – Koivula – Saarinen – Räsänen, 18.

²⁴⁶ Huuhtanen (haastattelu), 109.

²⁴⁷ Huuhtanen (haastattelu), 116-117.

mitä vaalipiirissä haluttiin ja pysyi kiinni todellisuudessa.²⁴⁸ Huuhtanen kertoi saaneensa myös yhteydenottoja valitsijoiltaan koskien yksittäisiä päätöksiä. Huuhtanen sanoi kuitenkin, että kansanedustajilla oli tapana liioitella yhteydenottojen määrää.²⁴⁹ Saapunki kertoi, ettei hän pärjännyt ilman torilla juoksemista ja baarissa istumista. Hän koki vahvasti olevansa valitsijoidensa edustaja ja toi esiin kansanomaisen ja läheisen suhteensa äänestäjiin.²⁵⁰

Aluepolitiikka oli tällä kaudella uusilla kansanedustajilla mielessä, kuten Huuhtasen kuvailusta jo aiemmin tuli esille. Rynnäsen mielestä Itä-Suomi oli jäänyt kehityksestä jälkeen ja koko maan hyvinvoinnille oli huono asia, että keskityttiin niin vahvasti pääkaupunkiseutuun. Aluepoliittinen toiminta ja hajasijoittaminen olivat hänen mukaansa tärkeitä.²⁵¹ Myös Saapungille aluepolitiikka oli tärkeää ja hänelle oli itsestäänselvyys, että hän tarkasteli toimintaa Pohjois- ja Itä-Suomen asuttuna pitämisen näkökulmasta.²⁵² Usein edustajien pahimmat kilpailijat ovat oman vaalipiirin oman puolueen muut edustajat. Huuhtanen ja Rynnäsen olivat molemmat Kuopion vaalipiiristä ja vielä melko samanlaiset edustajat: korkeasti koulutettuja ja ensimmäistä kertaa ehdolla kansanedustajaksi vaaleissa 1987. Tästä huolimatta he eivät kokeneet olevansa kilpailijoita, vaan tulivat hyvin toimeen keskenään.²⁵³ Saapunki koki kilpailuaseman edustajista selkeimmin. Hän kommentoi nimeltä Keskustan kansanedustaja Kyösti Karjula, joka oli Saapungin kanssa samasta läänistä. Karjula vastusti muun muassa Saapungin valintaa Soneran hallintoneuvostoon. Saapungin mukaan siksi, että jos Karjula itse ei tullut kysymykseen, niin eivät muutkaan Keskustan kansanedustajat hänen vaalipiiristään. Saapunki sanoi pahimman ongelman olleen saman piirin väen tukemisessa ja siinä ettei kenellekään saanut antaa etulyöntiasemaa julkisuusmielessä. Saapungilla oli myös luottohenkilöitä vaalipiiristään, jotka olivat samalla hänen kilpailijoitaan, mutta tukivat häntä kuitenkin.²⁵⁴

Saapunki ja Väistö kertoivat, kuinka heillä oli oman läänin edustajien kanssa yhteisiä kokouksia, joissa he kävivät läpi läänien kehitystarpeita ja ajoivat niitä eteenpäin eduskunnassa yhteistyössä. Väistöllä oli Pohjois-Karjalan maakuntaliitossa SDP:n ja Kokoomuksen edustajien kanssa viikoittain kokous, jonka jälkeen he kävivät ministeriöissä tai virastoissa edustamassa Pohjois-Karjalan

²⁴⁸ Rynnäsen (haastattelu), 129-130.

²⁴⁹ Huuhtanen (haastattelu), 107-108.

²⁵⁰ Saapunki (haastattelu), 110-111.

²⁵¹ Rynnäsen (haastattelu), 132.

²⁵² Saapunki (haastattelu), 113.

²⁵³ Huuhtanen (haastattelu), 86; Rynnäsen (haastattelu), 109.

²⁵⁴ Saapunki (haastattelu), 103.

maakuntaliittoa.²⁵⁵ Saapungin mukaan Oulun läänin kansanedustajilla oli ainakin kerran kuussa yhteinen palaveri, jossa vuosittain valittiin puheenjohtaja, joka kiersi eri puolueet ja he alkoivat yhteistyössä ajaa vaalipiirinsä asioita.²⁵⁶ Nämä aluepoliittisten asioiden ajamiset olivat yksi puoluerajat ylittävä yhteistyökeino. Toinen yleinen puoluerajat ylittävä yhteistyö syntyi valiokuntien parissa. Useissa valiokunnissa oli tapana järjestää yhteinen matka valiokuntaan valittujen edustajien kanssa, joka auttoi edustajia tutustumaan toisiinsa työn ulkopuolellakin. Tämän tarkoitus oli helpottaa yhdessä työskentelyä ja luoda verkostoa. Samaan valiokuntaan hakeutui yleensä samakaltaisten intressien omaavia edustajia, joten sekin helpotti verkostoitumisessa.²⁵⁷ Usein ensimmäisen kauden jälkeen oman valiokunnan muut edustajat saattoivat olla tutumpia kuin oman puolueen eduskuntaryhmän muut jäsenet.

Saapungille eduskunnan sisäinen puolueiden välinen yhteistyö tuli hieman yllätyksenä. Hän kertoi haastattelussaan tarinan siitä, kuinka hän kävi eduskuntakautensa alussa Keskustapuolueen puheenjohtajan Kauko Juhantalon huoneessa. Juhantalo tuli huoneeseensa kahden muun miehen kanssa, joista toista Saapunki ei tunnistanut. Saapungin kysyessä kävi ilmi, että Saapungille tuntematon mies oli SDP:n silloinen puheenjohtaja Pertti Paasio. Saapunki kertoi, ettei uskonut sen voivan olla Paasio, vaikka hän vaikutti tutulta, koska SDP:llä ja Keskustapuolueella oli puolueiden välillä riitaa. Tästä tapauksesta Saapunki sanoi tajunneensa sen, että ihmissuhteilla on merkitystä puoluerajojen yli.²⁵⁸

Väistö toi puoluerajojen ylittämistä esille myös eduskunnan saunan, jossa hän itse oli aktiivinen kävijä. Hän kertoi, että hänet nimitettiin saunavaliokunnan puheenjohtajaksi, koska hän oli ahkerimpia aamusaunojia. Vajaa kymmenen kävijää muodosti hänen mukaansa aktiivisimman saunaryhmän. Saunan lisäksi Väistö nosti esiin myös kahvilakulttuurin ohimenneen, joka toisaalta muuttui sen jälkeen, kun eduskuntaan tuli lisärakennus ja työhuoneet hajautuivat. Väistön mukaan nuoremmat ikäluokat tekivät mieluummin töitä omissa oloissaan ja omissa työhuoneissaan, mutta hän vielä itse koki istuntosalin ja valiokuntatyön ulkopuoliset keskustelut ja kahvihetket tärkeiksi ja mukaviksi.²⁵⁹

²⁵⁵ Väistö (haastattelu), 185-186.

²⁵⁶ Saapunki (haastattelu), 113.

²⁵⁷ Mm. Huuhtanen (haastattelu), 105; Ryytänen (haastattelu), 47-48; 106, 128.

²⁵⁸ Saapunki (haastattelu), 135.

²⁵⁹ Väistö (haastattelu), 178-180.

3.4.4 Naisten asema ensimmäisellä kaudella 1987-1991

Tällä kaudella aloittaneista Keskustapuolueen naispuolisista kansanedustajista on veteraanikansanedustajien muistitietoarkistoon haastateltu vain Mirja Ryynästä. Vuonna 1987 Keskustapuolueesta nousi neljä uutta naiskansanedustajaa eduskuntaan ja eduskuntaryhmässä toimi yhteensä tällä kaudella yksitoista naiskansanedustajaa. Keskustapuolueen eduskuntaryhmä koostui neljästäkymmenestä edustajasta, joten naisia heistä oli hieman yli neljännes.

Huhtasen mukaan Keskustapuolueessa naisten rooli nousi 90-luvun loppua kohti. Hän kertoi, kuinka nuorempia naisia alkoi tulla politiikkaan näkyvämmiin mukaan. Nimeltä hän mainitsi vuonna 1987 aloittaneet Mirja Ryynäsen ja Anneli Jäätteenmäen sekä heidän sillanrakentajatoimintansa.²⁶⁰ Ryynänen itse kertoi kuinka ennen kuin hän lähti pyrkimään eduskuntaan, hän oli kuullut puhuttavan Keskustapuolueen tarvitsevan uusia voimia. Tämä tarkoitti koulutetun naisehdokkaan löytämistä. Hän lähti mukaan vasta pitkäaikaisen kansanedustajan Katri-Helena Eskelisen tavattuaan, joka hänkin sanoi, että nyt tarvitaan uusia ehdokkaita.²⁶¹ Ryynänen myös arvioi, että Keskustapuolueessa ei ollut vielä niin kovin suurta tungosta nuorista akateemisista naisista, joilla olisi hänen kaltaisansa tausta. Tällä hän oletettavasti tarkoitti taustaansa maatilalta ja sitä, kuinka hän oli työskennellyt Keskustapuolueen kanssa aiemmin.²⁶² Aiemmin esiin nousi myös Mirja Ryynäsen, Anneli Jäätteenmäen ja Eeva Kuuskosken sillanrakentajat-nimellä kulkenut yhteistyö, jonka yksi agenda oli tasa-arvo, vastakkainasettelujen esilletuomisen kautta.²⁶³

Väistö toi haastattelussaan esiin toisenlaisen näkökulman tasa-arvon noususta. Hän kritisoi silloista tapaa, jonka mukaan poliittiset nimitykset, kuten ministerien salkut pitäisi jakaa tasan sukupuolten kesken. Tämä teki naisista hänen mukaansa ”tasa-arvoisempia” kuin miehistä, koska naisten määrä eduskunnassa oli pienempi kuin miesten. Väistö täydensi vielä, että äänestäjille ei voinut asettaa kiintiötä, että tietyn verran naisia ja miehiä tuli äänestää eduskuntaan, vaan äänestäjät äänestivät omaa ehdokastaan. Mikäli äänestäjät äänestivät vaalipiiristä esimerkiksi pelkkiä miehiä ja eduskuntaryhmässä jaettiin paikat mies ja nainen -periaatteella, niin miesten oli Väistön mukaan luonnollisesti hankalampi päästä merkittäviin asemiin. Väistö korosti, että hän ei kritisoinut naisten

²⁶⁰ Huuhtanen (haastattelu), 97-98.

²⁶¹ Ryynänen (haastattelu), 19.

²⁶² Ryynänen (haastattelu), 16.

²⁶³ Ryynänen (haastattelu), 104.

pätevyyttä tai osaamista, mutta näissä asioissa ei hänen mielestään tullut olla liian orjallinen. Kokemuksen, osaamisen ja taustan tulisi vaikuttaa tehtäviä jaettaessa, oli kyseessä sitten mies tai nainen.²⁶⁴

3.5 Yhteenveto kaudesta 1987-1991

Luvun kansanedustajaryhmä oli selvästi pienempi kuin kahden muun vaalikauden vastaavat, joten tässä luvussa päästiin paremmin kuvailemaan jokaisen edustajan mielipiteitä, mutta samalla yleisiä suuntia oli hankalampi löytää. Luvun tarkoitus oli tuoda oppositiokauden tuomia vaikutuksia ja kokemuksia esille. Luvun tarkoitus oli myös täydentää ensimmäisen kauden kansanedustajan työnkuvaa oppositiokaudella.

Tutkimuksen kansanedustajat olivat tällä kaudella huomattavan korkeasti koulutettuja: kolmella neljästä oli yliopistotutkinto. Kaikilla oli kuitenkin yhä taustaa maaseudulta, mikä oli Keskustassa ollut yleistä, vaikka Keskusta olikin ajautunut jatkuvasti enemmän kohti yleispuolueen roolia. Tästä huolimatta se oli yhä Suomen merkittävin maaseutupuolue.²⁶⁵

Aloitteet olivat yhä edustajilla mielipiteitä jakava aihe. Tällä kaudella tutkimukseen valikoituneet ensimmäisen kauden kansanedustajat tekivät aloitteita enemmän kuin kauden 1966-1970 kansanedustajat. Tämän kauden haastatteluissa korostettiin, kuinka vaikea aloitteita oli saada läpi, joten aloitteiden tekeminen uran jatkuessa jäi haastatteluiden mukaan vähemmälle. Väistö ja Ryytänen puolustivat aloitteiden merkitystä ja vetosivat esimerkiksi siihen, kuinka puheet, kysymykset ja aloitteet eivät vaikuttaneet välittömästi, vaan niiden kanssa tuli olla kärsivällinen. Huuhtanen ja Saapunki puolestaan eivät uskoneet aloitteilla olevan riittävää vaikutusta, jotta niitä kannattaisi tehdä.

Oppositiosta puhuttaessa haastatteluissa nostettiin esiin se, että oli vaikeampi päästä luottamustehtäviin, kun hallituksen tuomat ministeri- ja muut luottamustehtävät eivät enää varanneet puolueen eduskuntaryhmän johtavia hahmoja. Tästä syystä hekin olivat kiinnostuneita vähistä arvostetuista valiokuntapaikoista. Tästä huolimatta tämän kauden kansanedustajat pääsivät

²⁶⁴ Väistö (haastattelu), 187-189.

²⁶⁵ Koiranen – Koivula – Saarinen – Räsänen, 18-19.

melko hyvin haluamiinsa valiokuntiin periaatteella yksi uusien kansanedustajien valiokunta ja yksi toivottu valiokunta. Pauli Saapungin onnistui jopa päästä Keskustapuolueessa suosittuun maa- ja metsätalousvaliokuntaan sekä varajäseneksi perustuslakivaliokuntaan. Perustuslakivaliokunta oli mielenkiintoinen poikkeus valiokunnissa, joissa valiokunnan arvostus ja sen edustajien keskimääräinen valtiopäiväkokemus yleisesti kulkivat yhdessä. Perustuslakivaliokunta arvostettiin usein kolmanneksi merkittävimmäksi valiokunnaksi, mutta sen jäsenten keskimääräinen valtiopäiväkokemus on ollut vuosina 1945-2002 vain 6,8 valtiopäivät, kun esimerkiksi ulkoasiainvaliokunnassa kyseinen luku oli samaan aikaan 11,4.²⁶⁶

Talouspolitiikan ja laman noustessa haastatteluissa esiin oli Jorma Huuhtasella suurin vaikutusvalta kyseiseen alueeseen pankkivaliokunnasta käsin, mutta Huuhtanen koki, että pankkivaliokunta hoiti vain pankkien käytännön asioita. Tulevaa pankkikriisiä koskevia asioita hän ei tunnistanut valiokunnassa ja hänen mukaansa pankkivaliokunta oli sidottu valtiovarainvaliokunnan linjauksiin. Hänen mukaansa myös pankkikriisiin johtaneet toimet oli aloitettu jo ennen tätä vaalikautta.²⁶⁷

Oppositiovaihe kansanedustajien ensimmäisellä kaudella nousi esiin haastatteluiden mukaan turhautumisena siitä, että asioita ei saanut ajettua läpi. Edustajat kokivat, että vaikka olisi ollut hyväkin ehdotus, niin hallitus ei voinut tätä hyväksyä. Ehdotus piti tuoda hallituspuolueiden ideana, eli unohtaa oma rooli asian esittelijänä. Vaihtoehtoisesti ehdotus torjuttiin suoraan. Oppositioroolista kansanedustajat kannattivat haastatteluiden mukaan passiivisempaa otetta, jossa eduskuntaryhmä valitsisi tarkasti kritisoinnin kohteet ennemmin kuin aggressiivista kaikkia hallituksen toimia kritisoivaa tapaa. Tutkimuksen tämän kauden kansanedustajista vain Matti Väistö toimi riittävän pitkään, jotta hän pääsi osallistumaan kahteen Keskustan hallituskauteen: 1991-1995 ja 2003-2007. Muiden hallituspuoluekaudet jäivät kauteen 1991-1995, joten oppositiorooli tuli edustajille tutummaksi kuin hallituspuolueessa toimiminen.

Haastatteluissa ei presidentinvaaleista puhuttu, vaikka vuonna 1988 tutkielmaan valikoidut tämän kauden kansanedustajat olivat kaikki Väyrysen valitsijamiehiä ja Väyrysen äänisaalis yli Kokoomuksen presidenttiehdokkaan, Harri Holkerin, oli voitto Keskustapuolueelle. Valitsijamiesvaalit kuvattiin haastatteluissa lyhyesti vain antavan suuntaa seuraaviin eduskuntavaaleihin, mikäli niistä jotain mainittiin. Vaikka Väyrynen oli ollut keskeisessä asemassa

²⁶⁶ Forsten, 160-161.

²⁶⁷ Huuhtanen (haastattelu), 52-53.

puolueessa jo 1970-luvulta ja puolueen puheenjohtaja koko 1980-luvun, olivat haastatteluissa puheet hänestä melko vähätteleviä. Tähän vaikutti osaltaan varmasti edustajien ensimmäisen kauden alkaminen kassakaappisopimuksen epäonnistumisen alla ja Keskustan joutuessa oppositioon. Väyrynen oli toisaalta mielipiteitä jakava henkilö ja hän on ollut jatkuvasti mukana politiikassa myös tutkimukseen valikoituneiden kansanedustajien jälkeen, joten hänen myöhempi asemansa on voinut vaikuttaa kansanedustajien muisteluun hänestä.

4 Suomen Keskustan uudet kansanedustajat 1991

Vuoden 1991 eduskuntaan ensimmäistä kertaa nousseita kansanedustajia. Kyseessä oleva vaalikausi oli Suomelle poikkeuksellisen tapahtumarikas ja Keskusta toimi tämän vaalikauden pääministeripuolueena. Keskusta sai oppositiokautensa jälkeen huomattavan vaalivoiton, jonka seurauksena Keskustan eduskuntaryhmä koostui 55 kansanedustajasta, joista 25 toimi ensimmäistä kauttaan. Näistä uusista kansanedustajista veteraanikansanedustajien muistitietoarkistoon tämän tutkimuksen tekohetkellä oli haastateltu Maria Kaisa Aula, Rose-Marie Björkenheim, Juha Korkea-oja, Markku Laukkanen, Raimo Liikkanen, Maija-Liisa Lindqvist ja Aino Suhola. Taulukossa 8 näkyy tietoja kansanedustajista ja heidän haastatteluistaan.

Taulukko 8. Tietoja 1991 eduskuntaan nousseista Keskustan kansanedustajista ja heidän haastatteluistaan.

Nimi	Koulutus	Ikä 1	Vaalipiiri	Kaudet	Haastattelija	Haastattelun ajankohta	Ikä 2
Maria Kaisa Aula	Valtiotieteiden lisensiaatti	28	Lapin läänin	3	Joni Krekola	1.6.2015	53
Rose-Marie Björkenheim	Diplomiekonomi	52	Vaasan läänin	1	Henrik Ekberg	21.11.2013	75
Juha Korkea-oja	Agronomi	41	Satakunnan*	5	Tapani Kunttu	7.5.2013 & 20.8.2013	63
Markku Laukkanen	Yhteiskuntatieteiden maisteri	40	Kymen läänin	4	Tapani Kunttu	3.6.2014	63
Raimo Liikkanen	Yhteiskuntatieteiden maisteri	48	Kymen läänin	2	Tapani Kunttu	6.9.2006	64
Maija-Liisa Lindqvist	Merkonomi	39	Hämeen läänin eteläinen	3	Jorma Kallenaudio	15.6.2011	60
Aino Suhola	Filosofian maisteri	41	Keski-Suomen läänin	2	Jorma Kallenaudio	28.6.2007	57

*Ennen 1999 Turun läänin pohjoinen vaalipiiri.

Ikä 1 = Kansanedustajan ikä eduskuntaan noustessa.

Ikä 2 = Kansanedustajan ikä veteraanikansanedustajan haastattelun aikana.

Lähde: Eduskunnan tiedotusyksikkö (1991) Suomen eduskunta – Valittu 1991. Finlands Riksdag – Vald 1991. Valtion painatuskeskus, Helsinki, 29-30, 60-61, 69-70, 75-76, 125.

Tältä vaalikaudelta tutkielmaan valikoituneiden kansanedustajien iät vaihtelivat melko paljon. Suurin osa heistä oli neljäkymmenen vuoden tienoilla, mutta Aula oli 28-vuotias ja Björkenheim vanhimpana 52-vuotias. Aula oli samalla nuorin tähän tutkielmaan valikoitunut kansanedustaja. Seitsemän kansanedustajaa tuli kuudesta eri vaalipiiristä, Kymen vaalipiiristä edustajia nousi kaksi: Laukkanen ja Liikkanen. Tälle kaudelle valikoitui myös tutkielman ainoa yhden kauden edustaja,

Rose-Marie Björkenheim. Muuten tällä kaudella aloittaneet kansanedustajat olivat kahdesta viiteen kauteen eduskunnassa. Eri haastattelihoita oli neljä. Haastattelut pidettiin 2010-luvun molemmin puolin, noin 15-25 vuotta edustajien ensimmäisen kauden jälkeen. Ryhmän ainoa ministerinä toiminut kansanedustaja oli Juha Korkeaoja. Hän oli maa- ja metsätalousministeri Jäätteenmäen hallituksessa sekä sitä seuranneessa Vanhasen hallituksessa vuosina 2003-2007.

4.1 Suomen Keskustan vaalikausi 1991-1995

Oppositio kautensa jälkeen keskusta sai ”veret seisauttavan” vaalivoiton. Vaalivoittoa osattiin ennustaa aiemman kauden aikana järjestettyjen presidentinvaalien ja kunnallisvaalien tulosten perusteella, mutta voiton laajuus yllätti jopa Keskustan puoluejohton. Keskustan edustajien paikkamäärä nousi 15:llä yhteensä 55:een ja ääniä Keskusta sai lähes 170 000 enemmän kuin edellisissä vaaleissa. Tämä teki Suomen Keskustasta suurimman puolueen ensimmäistä kertaa sitten vaalikauden 1962-1966. SDP menetti jälleen noin 92 000 ääntä ja kahdeksan edustajapaikkaa. Vuoden 1987 ja 1991 vaaleissa SDP menetti yhteensä lähes 200 000 ääntä. Kokoomus menetti kuitenkin SDP:tä enemmän äänestäjiä. Ääniä Kokoomukselta lähti noin 140 000, mikä tarkoitti 13 kansanedustajaa vähemmän eduskunnassa. Myös muut Holkerin hallituksen puolueet, RKP ja SMP, menettivät ääniä. Kolme suurinta puoluetta olivat Keskusta 24,83 % kannatuksella ja 55 kansanedustajalla, SDP 22,12 % kannatuksella ja 48 edustajalla sekä Kokoomus 19,31 % kannatuksella ja 40 edustajalla.²⁶⁸

Vaalivoitolla Keskustan puheenjohtaja ja eduskunnan puhemies Esko Aho aloitti hallitusneuvottelut enemmistöhallituksen aikaansaamiseksi. SDP ilmoitti eduskuntavaalien jälkeen jäävänsä oppositioon, joten kolmesta suuresta puolueesta Keskusta ja Kokoomus päätyivät hallitukseen. Pienemmistä puolueista RKP ja Suomen Kristillinen Liitto (SKL) olivat myös mukana. Hallituksen kokoonpanoksi tuli Keskustalle 8 ministeriä, Kokoomukselle 6, RKP:lle 2 ja SKL:lle 1. Hallitus toimi koko kauden, 1449 päivää.²⁶⁹

²⁶⁸ Suomen tilastollinen vuosikirja 2004, s.562.

²⁶⁹ Esko Ahon hallituksen tiedot ja kokoonpano, <<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/65>> (luettu 18.10.2018).

Kääriäisen mukaan Keskustan strategia vaihtui vaalien jälkeen pääministeripuolueen strategiaksi suuren vaalivoiton ja poikkeuksellisen kauden vuoksi. Pelkästään Suomen lama ja EU olisivat tehneet kaudesta hankalan, mutta Länsi-Euroopan taloustaantumien ja Neuvostoliiton hajoamisen aiheuttamat muutokset Suomen toimintaympäristössä lisäsivät kauden haastavuutta. Kääriäinen nimitti Keskustan pääministerikauden strategiaa välttämättömyyden politiikaksi Keskustan pyrkiessä tekemään välttämättömyydestä poliittinen hyve.²⁷⁰ Anu Kantolan mukaan Suomen talouskriisin tuomat ongelmat saattaisivat asettaa kyseenalaiseksi poliittisen hallinnan legitimitetin. Tämän yhtenä ratkaisuna on käyttää selitystä markkinoiden ohjaamasta yhteiskunnasta: Markkinat valitsevat ketkä voittavat ja häviävät. Markkinoiden vapauttaminen, joka tapahtui 1980-luvun lopulla, vähensi poliittista vastuunkantoa, koska markkinavoimien ohjauksessa päätöksiä kukaan ei ole vastuussa.²⁷¹ Myös media tuki politiikan vaihtoehtomuutta tulkitsemalla hallituksen ratkaisut usein ainoina oikeina.²⁷²

Suomessa oli 1990-luvun alussa pahin talouskriisi sitten 1930-luvun. Lamasta ja sen aikaisista toimista on tehty lukuisia tutkimuksia. Aihe on myös hyvin laaja, joten siihen ei tässä tutkielmassa paneuduta tarkasti, vaan lama esitellään yleisellä tasolla ja lamasta nostetaan esiin niitä puolia, jotka vaikuttivat kansanedustajien työhön. Lamaan johtaneita sisäisiä tekijöitä olivat talouden ylikuumeneminen, rahoitusmarkkinoiden vapauttaminen ja kasinotalous. Ulkoisia tekijöitä olivat puolestaan mm. vientiongelmat idässä ja lännessä, vaihtosuhteen heikkeneminen ja kansainvälisten korkojen nousu.²⁷³ Talouskriisi hankaloitti kansanedustajien tehtäviä, kun vaalikaudella keskityttiin lähinnä säästöihin ja leikkauksiin. Uusia määrärahoja ei julkisiin toimiin juuri saanut, sillä hallitus pyrki taistelemaan lamaa vastaan varsinkin rajoittamalla julkisia menoja.²⁷⁴ Suomen taloustilanne alkoi kääntyä viennin kysynnän kasvamisella vuoden 1993 lopulla, mutta työttömyys, joka kävi korkeimmillaan 16,7 %:ssa ei laskenut lamaa edeltävälle tasolle.²⁷⁵ Hallitus heikensi 1988 säädettyä

²⁷⁰ Kääriäinen, 284.

²⁷¹ Kantola, Anu (2002) Markkinakuri ja managerivalta – Poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä, Pallas, Tampere, 155.

²⁷² Kiander, Jaakko (2001) 1990-luvun talouskriisi – Suomen Akatemian tutkimusohjelma: Laman opetukset – Suomen 1990-luvun kriisin syyt ja seuraukset, valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki, 54.

²⁷³ Kiander, Jaakko – Vartia, Pentti (1998) Suuri lama – Suomen 1990-luvun kriisi ja talouspoliittinen keskustelu, Taloustieto Oy, Helsinki, 68-69, 99; Kiander, 23.

²⁷⁴ Outinen, Sami (2015) Sosiaalidemokraattien tie talouden ohjailusta markkinareaktioiden ennakointiin. Työllisyys sosiaalidemokraattien politiikassa Suomessa 1975-1998. Into Kustannus Oy, Helsinki, 231; Kiander, 91-92.

²⁷⁵ Kiander – Vartia, 156-157.

valtion työllistämisvelvoitetta vuonna 1992 ja purki sen kokonaan vuonna 1993. Tämä vaikeutti varsinkin pitkäaikaistyöttömien työllisyysmahdollisuuksia.²⁷⁶

Yksi vaalikauden 1991-1995 merkittävimmistä päätöksistä oli Euroopan unioniin liittyminen.²⁷⁷ Hallituksen EU-linjaan vaikutti useita tekijöitä, kuten Ruotsin EY-hakemus 1991 sekä ETA:n roolin kyseenalaistus.²⁷⁸ Neuvostoliiton hajoaminen teki poliittisen suuntautumisen länsivaltoihin mahdolliseksi. Presidentti Mauno Koiviston mukaan turvallisuuspoliittiset tekijät olivat myös tärkeä syy liittyä Euroopan Yhteisöön.²⁷⁹ Keskustalle EU:n liittymisprosessissa oli tärkeä saada riittävästi Keskustan omia kansanedustajia liittymisen taakse, jotta 2/3 enemmistö saataisiin eduskunnassa.²⁸⁰ Puolet eduskunnasta oli jo SDP:n, Kokoomuksen ja RKP:n myötä taattu, mutta 2/3 enemmistö tarvittiin, jotta äänestys ei menisi seuraavan eduskunnan päätettäväksi. Keskustan äänestäjät vieroksuivat EY:n maatalous- ja aluepolitiikkaa. Kansanäänestyksessä enemmistö äänestäjistä, 57 %, äänesti liittymisen puolesta. Maanviljelysväestöstä 94 % kuitenkin äänesti liittymistä vastaan ja keskustan kannattajista yhteensä 64 % vastusti liittymistä. Kansanäänestystä seuranneessa eduskuntapäätöksessä Keskustan eduskuntaryhmä jakautui yhä: 31 äänesti puolesta ja 24 vastaan. Silti päätös meni riittävällä 2/3 enemmistöllä läpi äänin 152-45-1-1.²⁸¹

Tälläkin vaalikaudella, vuonna 1994, järjestettiin presidentinvaalit, jotka olivat ensimmäiset täysin suoralla kansanäänestyksellä suoritettut presidentinvaalit Suomessa. Keskustan ehdokkaana toimi jälleen Paavo Väyrynen, mutta hajaannusta aiheutti Eeva Kuuskosken ja Keijo Korhosen valitsijayhdistysten ehdokkuudet, jotka söivät Väyrysen ääniä. Ensimmäisellä kierroksella Väyrynen jäi kolmanneksi 19,5 % kannatuksella, Kuuskoski sai 2,6 % äänistä ja Korhonen 5,8 %. Toiselle kierrokselle eteni SDP:n Martti Ahtisaari 25,9 % äänimäärällä ja RKP:n Elisabeth Rehn 22,0 % tuloksella. Toisen kierroksen voitti Ahtisaari, joka toimi yhden kauden presidenttinä.²⁸² Keskustan tappiot vuoden 1992 kunnallisvaaleissa ja 1994 presidentinvaaleissa ennustivat Keskustalle huonoa tilannetta seuraavissa eduskuntavaaleissa, missä Keskusta lamakauden ja integraatioajan

²⁷⁶ Outinen, 236-237.

²⁷⁷ Euroopan Yhteisö muutti nimensä Euroopan unioniksi Maastrichtin sopimuksen jälkeen 1992.

²⁷⁸ ETA:n asemaa pidettiin liian vähäisenä ja merkityksettömänä verrattuna jäsenyyteen Euroopan Yhteisössä. Kallenautio, Jorma (2007) Puolueettomuuspolitiikan linjalla kohti Euroopan unionia. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Kansainvälinen eduskunta. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 11, Edita, Helsinki, 140.

²⁷⁹ Jyränki, Antero (2006) Kansanedustuslaitos ja valtiosääntö 1906-2005. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Eduskunnan muuttuva asema. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 2, Edita, Helsinki, 129.

²⁸⁰ Kallenautio, 145.

²⁸¹ Jyränki, 133-135.

²⁸² Tilastokeskus (1994) Presidentin vaalit 1994. Suomen virallinen tilasto, Kirjapaino Raamattutalo, Helsinki, 14-15.

pääministeripuolueena koki merkittävän tappion hävitessään 5 prosenttiyksikköä edelliskauden äänistä, mikä tarkoitti 11 kansanedustajaa vähemmän eduskunnassa.²⁸³

4.2 Uusien edustajien taustat ja vaalikampanjat 1991-1995

Tällä aikakaudella ei kaikilla tämän tutkimuksen kansanedustajilla ollut maatilataustaa, vaan maatilalla kasvaneet olivat vähemmistönä. Juha Korkeaajalla oli perinteinen tausta Keskustan kansanedustajaksi, hän oli maatilalta kotoisin ja opiskeli agronomiksi. Samalla hän oli aktiivinen Keskustalainen opiskeluissa ja myöhemmin Korkeaaja työskenteli Maataloustuottajien Satakunnan Liiton konsulenttina ja toiminnanjohtajana, vaikka korosti olleensa maatalouden ohella myös taloudessa ja kansainvälisissä asioissa profiloitunut.²⁸⁴ Maria Kaisa Aula asui puolestaan nuorena maatilalla, mutta lähti opiskelemaan Helsinkiin valtiotieteitä, jolloin kontakti maanviljelykseen katosi. Aulan äiti oli aktiivisesti mukana Tervolan kunnallispolitiikassa, joten hänen kotonaan politiikka tuli esille.²⁸⁵ Raimo Liikkanen oli edustajista kolmas, jolla oli omakohtaista maatilataustaa, vaikkakin vain isovanhempiensa kautta. Hän kertoi viettäneensä maatilalla kesät lapsena ja se vaikutti hänen mukaansa merkittävästi puoluevalintaan.²⁸⁶ Muilla edustajilla ei haastatteluissa ilmennyt maatilallisia yhteyksiä. Björkenheim syntyi Helsingissä, mutta jo yksivuotiaana hänen perheensä muutti Espooseen kesämökilleen silloisen Kockbyn alueelle, koska talvisota syttyi ja Helsinkiä alettiin pommittaa. Björkenheim asui siellä kolmetoistavuotiaaksi ja muutti tämän jälkeen takaisin Helsinkiin. Helsingistä hän muutti vuonna 1965 Isokyröön, mistä hän myöhemmin haki eduskuntaan.²⁸⁷ Laukkanen asui lapsena maalaishylässä, mutta ei maatilalla.²⁸⁸ Suhola vietti lapsuutensa Reisjärvellä Pohjois-Pohjanmaalla ja hänen adoptiovanhempansa olivat

²⁸³ Tilastokeskus (1995) Kansanedustajain vaalit 1995. Suomen virallinen tilasto, Paino-Center Oy, 14, 18.

²⁸⁴ Veteraanikansanedustaja Juha Korkeaajan haastattelut 7.5.2013 & 20.8.2013. Haastattelija Tapani Kunttu, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 1-3, 6-7, 15-16, 22.

²⁸⁵ Veteraanikansanedustaja Maria Kaisa Aulan haastattelu 1.6.2015. Haastattelija Joni Krekola, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 1, 4, 9-10.

²⁸⁶ Veteraanikansanedustaja Raimo Liikkasen haastattelu, 6.9.2006. Haastattelija Tapani Kunttu, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 1-2, 6.

²⁸⁷ Veteraanikansanedustaja Rose-Marie Björkenheimin haastattelu 21.11.2013. Haastattelija Henrik Ekberg, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 3, 15.

²⁸⁸ Veteraanikansanedustaja Markku Laukkasen haastattelu 3.6.2014. Haastattelija Tapani Kunttu, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 1, 3.

opettajapariskunta.²⁸⁹ Lindqvist oli kotoisin Lahdesta ja hänen äitinsä oli kotiäitinä siihen asti, että Lindqvist meni kouluun, jonka jälkeen hän työskenteli sairaala-apulaisena. Lindqvistin isä oli taiteilija. Lindqvist kertoi 1991 vaalien jälkeen saaneensa Johannes Virolaiselta puhelun, jossa Virolainen onnitteli häntä eduskuntaan noususta ja siitä, että Lindqvist oli ensimmäinen syntyperäinen etelän kaupunkilainen Keskustan kansanedustajana.²⁹⁰

Koulutustaso oli tämän kauden tutkimukseen valituilla kansanedustajilla jälleen varsin korkea. Kuusi seitsemästä oli ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita, kuten taulukosta 8 käy ilmi ja näistä vain Korkeaojan koulutus oli maanviljelyyn liittyvä. Keskustan rakennemuutos yleispuolueeksi näkyy yhä selvemmin tämän kauden edustajissa. Edustajia oli myös enemmän vaalipiireistä, joissa Keskusta ei ollut suurin puolue. Aula, Björkenheim ja Suhola olivat Keskustalle voittoisista vaalipiireistä ja samalla tämän vaalikauden tutkimuksen kansanedustajista pohjoisimmista vaalipiireistä, Keski-Suomen läänin vaalipiiristä, Vaasan vaalipiiristä ja Lapin läänin vaalipiiristä. Keskusta ei myöskään ollut kaikille edustajille itsestäänselvyys puoluevalintana, vaan osa edustajista alkoi ennen puoluepäättöstä perehtyä puolueohjelmiin ja miettiä arvojaan.²⁹¹

Vuoden 1987 uusista Keskustapuolueen kansanedustajista osa oli jo vailla pitkää keskustalaista järjestötaustaa, ja sama tilanne oli tälläkin kaudella²⁹². Toisaalta myös pitkän ajan puolueaktiiveja oli mukana. Korkeaojan puoluevalinta tapahtui jo 60- ja 70-lukujen taitteessa, kun hän osallistui opiskeluissaan Viikin keskustalaisten kerhoon, jonka jälkeen Helsingin opiskeleviin keskustanuoriin.²⁹³ Björkenheim valittiin 1977 kunnanvaltuustoon Isossakyrössä, jossa hän toimi vuosina 1977-1984. Myöhemmin hän toimi kunnanvaltuuston puheenjohtajana 1989-1995.²⁹⁴ Aula toimi jo yläasteella Keskustan varhaisnuorisojärjestön kerhonohjaajana. Yliopistoon mennessä hän oli jo ottanut selville, missä keskustaopiskelijoiden toimisto oli ja meni aikaisin liittymään mukaan toimintaan.²⁹⁵ Liikkanen oli liittynyt Maalaisliittoon vuonna 1969, kun hän haki Luumäen kunnallisvaltuustoon.²⁹⁶ Laukkanen päätyi Nuoren Keskustan Liiton (NKL) Lapin piirin

²⁸⁹ Veteraanikansanedustaja Aino Suholan haastattelu 28.6.2007. Haastattelija Jorma Kallentautio, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 1.

²⁹⁰ Veteraanikansanedustaja Maija-Liisa Lindqvistin haastattelu 15.6.2011. Haastattelija Jorma Kallentautio, Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto, 1, 22-23.

²⁹¹ Björkenheim (haastattelu), 23; Liikkanen (haastattelu), 5-6; Lindqvist (haastattelu), 8; Suhola (haastattelu), 38-39.

²⁹² Laukkanen (haastattelu), 27; Suhola (haastattelu), 30.

²⁹³ Korkeaoja (haastattelu), 6-7.

²⁹⁴ Björkenheim (haastattelu), 23-24.

²⁹⁵ Aula (haastattelu), 2, 22-23.

²⁹⁶ Liikkanen (haastattelu), 5-6.

puheenjohtajaksi 70-luvun lopulla, vaikka kokikin ettei ollut maalaisliitto-keskustan järjestökoneen kasvatti missään vaiheessa.²⁹⁷ Lindqvist lähti Keskustan järjestötyöhön mukaan 1980-luvun alussa, kun häntä pyydettiin 1982 piirin markkinointisihteeriksi ja 1983 toiminnanjohtajaksi.²⁹⁸ Lindqvist ja Björkenheim olivat edustajista ainoat, jotka olivat olleet ehdolla kansanedustajaksi jo edellisissä vaaleissa vuonna 1987.

Edustajien vuoden 1991 vaalikampanjointi rakentui puolueen järjestämille puhetapahtumille sekä itse rakennetuille esiintymisille ja puhetilaisuuksille. Ehdokkaat joutuivat kiertämään runsaasti, mikä oli yleistä suurissa vaalipiireissä ja kaupunkikeskittymien ulkopuolella. Vaalipiirien kampanjoinneilla oli edustajien mukaan eroa ja oma vaalipiiri oli tunnettava. Helsingin ja pääkaupunkiseudun erilaisuus nousi usein esiin haastatteluissa. Korostettiin, että Helsingissä oli täysin erilaista toimia vaaleissa: kuinka muualla Suomessa pitää kiittää ja mennä ihmisten luo, kun taas äänestäjät Helsingissä tulivat ehdokkaan luo. Edustajat kokivat kiertämisen olleen kovaa työtä ja vieneen paljon aikaa.²⁹⁹ Vaalipiirien erilaisuudesta kertoo myös se, että edustajilla oli jokin omanlainen näkökulma vaalikampanjointiin. Björkenheimiä tuli vaalidelegaatio kysymään jo vuonna 1987 Keskustan ehdokkaaksi, johon hän pohdinnan jälkeen suostui. Hänen vaalikampanjansa koostui 1987 noin 180 tupaillasta, jotka hänen kampanjapäällikkönsä organisoivat. Seuraavissa vaaleissa 1991 hän kävi myös runsaasti tupailloissa.³⁰⁰ Korkeaojan mukaan vaalikampanjan ja puhetilaisuuksien keskeinen tarkoitus oli saada oma äänestäjäkunta aktivoitumaan ja vaalitunnelmaan. Hänen mukaansa kuulijat tilaisuuksissa olivat kaikki aktiivikeskustalaisia. Mielenpitoisiin vaikutettiin hänen mukaansa valtakunnallisilla vaalikeskusteluilla.³⁰¹ Laukkanen kertoi aloittaneensa vaaliväittelyn perinteen Kokoomuksen Kari Häkämiehen ja SDP:n Jussi Rannan kanssa. Hän kertoi tuoneensa Kymen vaalipiiriin myös toisen uuden poliittisen toimintakulttuurin piirteen, jonka hän oli oppinut Väyryselä. Hän kiersi 7-8 tapahtumaa päivässä, koska oli Lapissa politiikan toimittajana ollessaan seurannut Väyrysen kampanjoita, ja ajatteli, että kampanjaa kuului tehdä siten. Kymessä oli Laukkasen mukaan totuttu siihen, että hyvä jos oli kaksi tilaisuutta päivässä.³⁰² Aulan mukaan Lapissa äänestäminen perustui siihen, että ehdokas oli jollakin tavalla tuttu tai tutun suosittelu. Aulan äiti oli toiminut kunnallispoliitikkona Lapissa ja molemmat vanhemmat olivat olleet

²⁹⁷ Laukkanen (haastattelu), 10-11, 27.

²⁹⁸ Lindqvist (haastattelu), 8.

²⁹⁹ Esim. Liikkanen (haastattelu), 11-12, 16; Korkeaoja (haastattelu), 43, 128; Suhola (haastattelu), 194-195.

³⁰⁰ Björkenheim (haastattelu), 29.

³⁰¹ Korkeaoja (haastattelu), 30.

³⁰² Laukkanen (haastattelu), 20-21, 29.

poliittisesti aktiivisia, joten tämä verkostokin tavallaan auttoi häntä, vaikka nuorempana häntä ärsyttivät kommentit, joiden mukaan hän oli päässyt äitinsä maineella eduskuntaan.³⁰³

Edustajien kampanjoiden tukipiiri ja ammattimaisuus vaihtelivat suuresti. Suholan tukiryhmällä ja Suholalla ei ollut kokemusta vaaleista, joten hän kertoi kyselleensä Keskustan piirijärjestöstä neuvoja siitä, kuinka kampanjaa tulisi käydä.³⁰⁴ Myös Korkeaaja kuvaili vaalikampanjaansa amatöörimäiseksi. Hänellä oli tukenaan MTK:n johtokuntaa, jonka varaan hänen kampanjansa rakentui.³⁰⁵ Liikkasella, Lindqvistillä ja Laukkasella oli mukana puolueen tukihenkilöitä, jotka olivat kokeneita piirijärjestöissä ja kunnallispolitiikassa.³⁰⁶ Liikkanen kertoi, että tukiryhmä vastasi suuresti kampanjan työstä, hän sanoi itse käyneensä vain tilaisuuksissa näyttäytymässä ja vastaamassa kysymyksiin.³⁰⁷ Laukkanen kertoi joka vaalipiirissä olevan tietynlainen poliittinen perintö, joka Keskustalla Kymen vaalipiirissä tuli hänelle Sulo Suorttaselta. Suorttanen oli Laukkasen mukaan saanut toimintaansa puolestaan Johannes Virolaisen kannattajien tuen. Laukkanen sai tämän organisaation vaalitukiryhmäkseen.³⁰⁸ Korkeaaja puolestaan ei suoranaisesti ollut kenenkään työn jatkaja, mutta hänkin valikoitui hyvään tilanteeseen, kun alueen vanha Keskustan kansanedustaja, Einari Nieminen, jäi pois. Jos Nieminen olisi jäänyt pois eduskunnasta jo 1987, olisi Korkeaaja silloin tarttunut ehdokkuuteen.³⁰⁹ Aulan ehdokkuus osui myös hyvään ajankohtaan, sillä Lapin vaalipiiristä Keminmaalta lähti Keskustan Paavo Väyrynen Uudellemaalle ja hänen äänensä vapautuivat. Aulan kotikunta Tervola oli Keminmaan naapurikunta, joten ajankohta ja paikka osuivat yhteen.³¹⁰

Vaalikampanjat ja vaalikampanjointi olivat edustajien kertomusten mukaan melko perinteistä Keskustan vaalikampanjointia. Ehdokkaat kiersivät vaalipiirejään, kävivät puhetilaisuuksissa, toreilla ja tupailloissa, mutta varsinkin tupaillat alkoivat jo vähentyä ja Lindqvistin mukaan Lahdessa niitä ei ollut lainkaan.³¹¹ Björkenheim oli poikkeus tässä, sillä kuten aiemmin mainittiin, hän kävi ahkerasti tupailloissa vaalikampanjoissaan.³¹² Suhola ja Liikkanen eivät maininneet tupailtoja lainkaan kampanjoista kertoessaan. Mainonta, varsinkin lehtimainonta, vaikutti olleen näissä vaaleissa

³⁰³ Aula (haastattelu), 6, 35-36.

³⁰⁴ Suhola (haastattelu), 41.

³⁰⁵ Korkeaaja (haastattelu), 22-24.

³⁰⁶ Liikkanen (haastattelu), 11-12; Lindqvist (haastattelu), 18; Laukkanen (haastattelu), 19.

³⁰⁷ Liikkanen (haastattelu), 15.

³⁰⁸ Laukkanen (haastattelu), 19.

³⁰⁹ Korkeaaja (haastattelu), 21.

³¹⁰ Aula (haastattelu), 30-31.

³¹¹ Lindqvist (haastattelu), 13.

³¹² Björkenheim (haastattelu), 28.

itsestäänselvyys. Radiomainontaa oli Suholalla ja Lindqvistillä. Useimmiten lehtimainokset olivat pieniä ilmoituksia siitä, missä tilaisuuksissa oli mukana, mutta tästä poikkeuksena Laukkanen sanoi, että hänellä oli enemmän yleismainoksia kuin tilaisuusmainontaa.³¹³ Korkeaojalla oli oma vaalilehti, jolla hän sai näkyvyyttä ja johon hän keräsi yrityksiltä ilmoituksia, millä hän sai sekä kontakteja vaalipiirin yrittäjiin ja samalla rahoitti vaaleja.³¹⁴ Suhola rahoitti kampanjaansa ostamalla suurehkon tilauksen grafiikkaa, jota hän myi voitolla eteenpäin yksityisille ja yrityksille.³¹⁵ Björkenheimillä oli erillinen ryhmä, joka keräsi hänen vaalirahoitustaan, eikä hänellä ollut tarkkaa tietoa siitä, mistä rahoitus tuli.³¹⁶

Vaalibudjetit vaihtelivat edustajilla Lindqvistin 30 000 markan ja Laukkanen 120 000 markan välillä niillä kansanedustajilla, jotka mainitsivat budjetistaan arvion. Vaalilehden ja taulujen myynnin lisäksi rahoitusta tuli kunnallisjärjestöiltä ja yrityksiltä. Laukkanen mukaan hänelle yritysrahoituksen saaminen oli hyvin helppoa, koska tuolloin ei ollut pelisääntöjä vaalirahoitukselle eikä siitä käyty keskustelua. Lindqvist puolestaan kertoi saaneensa joitain tuhansia markkoja näistä tuista ja loput, eli suurimman osan, menneen omista rahoistaan.³¹⁷ Laukkasella oli etunaan usean vuoden televisiotyöskentely Kotimaan katsauksessa TV 2:lla, mistä hän koki tulleen tunnetuksi ja tutuksi ehdokkaaksi. Hän mainitsi, kuinka 1991 vaaleissa oli toreilla olalle taputtelijaa ja nimikirjoituksen pyytäjää.³¹⁸ Suhola koki olleensa Keskustan Keski-Suomen ensimmäinen ”julkkisehdokas”, joka otettiin keräämään puolueelle ääniä, joita se ei muuten saisi. Suhola arvioi Keskustan luottaneen siihen, että häntä äänestettäisiin ihmisenä eikä Keskustan ehdokkaana. Hän myös koki Keskustalla olleen epäilyksiä häntä kohtaan, koska hänellä ei ollut puoluejärjestötaustaa. Tästä syystä Suhola koki, ettei onnistunut yhtä hyvin luomaan verkostoa ja kenttäorganisaatiota.³¹⁹

Edustajat kertoivat tavoitteistaan ja odotuksistaan vähäisesti. Edustajat mainitsivat pääasiassa menneensä nöyrinä eduskuntaan ja kertoivat saaneensa äänestäjiltään ja tukiryhmältään useita konkreettisia parannuskohteita, kuten tiettyjä tiehankkeita, maakuntahallinnon järjestämistä ja maaseudun muistamista. Korkeaoja kertoi kuitenkin ensimmäisen kerran valituksi tulemisen riemusta ja siitä, ettei heti välittänyt siitä mitä seuraavaksi tapahtuu, koska valituksi tuleminen oli jo

³¹³ Laukkanen (haastattelu), 22.

³¹⁴ Korkeaoja (haastattelu), 24-25.

³¹⁵ Suhola (haastattelu), 39-40.

³¹⁶ Björkenheim (haastattelu), 30.

³¹⁷ Liikkanen (haastattelu), 10-11; Lindqvist (haastattelu), 22; Laukkanen (haastattelu), 22.

³¹⁸ Laukkanen (haastattelu), 18, 25.

³¹⁹ Suhola (haastattelu), 45-46.

iso asia. Hän myös toi esille, kuinka hänen mielestään ensimmäisen kauden kansanedustajat joutuivat tyytymään niihin paikkoihin, mitä heille annettiin. Korkeaojan mielestä tämä myös yleensä riitti uusille edustajille, sillä valituksi tulemisen riemu peitti alleen paljon.³²⁰ Haastatteluissa tuli myös esille se, kuinka talouslaman johdosta tavoitteilla ei ollut hyviä mahdollisuuksia tulla toteutetuiksi.³²¹

4.3 Ensimmäisen kauden kansanedustajien työ 1991-1995

Suurimmaksi osaksi perehdytys oli kansanedustajien mielestä hyvällä tasolla eduskunnassa vuonna 1991. Tässäkään ei oltu täysin yhtä mieltä, sillä Björkenheimin mielestä perehdytystä ei ollut paljoa ja Suhola koki perehdytyksen liian nopeaksi.³²² Lindqvist kertoi, kuinka rutiinityöt oppi eduskunnassa nopeasti, mutta vei vuosia ymmärtää kokonaisuuksia ja luoda verkostoa.³²³ Tälläkin kaudella eduskuntarakennus oli monille edustajille tuttu aiempien töiden ja toimien kautta, joten tilat eivät olleet kaikille uusia. Laukkanen kertoi perehdytyksessä tulleen uusina asioina valiokuntien työskentelymetodeja ja kansanedustajan oikeuksia siitä huolimatta, että oli politiikan toimittajana seurannut kansanedustajien työtä.³²⁴ Korkeaoja kuvaili ensimmäisiä päiviä unenomaisiksi: edustajat ohjattiin paikasta toiseen, otettiin valokuvia ja näytettiin valtakirjoja.³²⁵ Tämän alun jälkeen alkoi taistelu paikoista. Korkeaojan mukaan muut ajattelivat ensimmäisen kauden kansanedustajia vasta-alkajina, vaikka heillä olisi kuinka ollut työelämätaustaa. Siihen oli hänen mukaansa vain sopeuduttava.³²⁶

Eduskunnan tilat olivat edustajien mielestä pääsääntöisesti hyvät, mutta työhuoneet olivat Laukkasen ja Liikkasen mukaan liian pienet.³²⁷ Jokainen edustaja kehui henkilökuntaa monin eri termein. Tietopalvelua käytettiin ja myös keuhuttiin, vaikka senkin merkitys väheni hakukoneiden yleistyessä.³²⁸ Laukkanen toimi myöhemmin eduskunnan kirjaston hallituksessa ja uskalsi sen

³²⁰ Korkeaoja (haastattelu), 45.

³²¹ Mm. Björkenheim (haastattelu), 36; Lindqvist (haastattelu), 47-48.

³²² Björkenheim (haastattelu), 36; Suhola (haastattelu), 67.

³²³ Lindqvist (haastattelu), 49.

³²⁴ Laukkanen (haastattelu), 38.

³²⁵ Korkeaoja (haastattelu), 48.

³²⁶ Korkeaoja (haastattelu), 103.

³²⁷ Laukkanen (haastattelu), 40-41; Liikkanen (haastattelu), 19.

³²⁸ Korkeaoja (haastattelu), 52-53; Lindqvist (haastattelu), 49.

myötä kehua myös kirjaston palveluita. Hän kertoi itse olleensa tietopalvelun aktiivinen käyttäjä. Laukkanen korosti, että kaiken tiedon mitä halusi sai muutamassa tunnissa. Tämän jälkeen oli edustajasta kiinni, kuinka hyvin tietoa pystyi hyödyntämään ja käyttämään.³²⁹ Liikkasen mukaan vaikutti siltä, että kansanedustajat eivät juuri käyttäneet tietopalvelua, koska siellä oli aina tilaa. Hän itse koki käyttäneensä sitä paljon.³³⁰ Suhola kertoi tähän liittyen, kuinka valiokunnassa tietoa ja informaatiota tuli jo valmiiksi hyvin paljon, joten tietopalvelua ei tarvinnut käyttää valiokunnan asioihin.³³¹ Korkeaoja kertoi käyttäneensä tietopalvelua puheisiin ja aloitteisiin taustaksi, tilastoaineistona ja eri maiden toimintojen tarkasteluun, mutta vähemmän itse lainsäädännön käsittelyyn.³³² Muista edustajista poiketen Björkenheim käytti pääasiassa Keskustan eduskuntaryhmän sihteerejä ja henkilökuntaa tiedonhaussa.³³³

Kansanedustajilla oli erilaiset tavoitteet ja keskittymiskohteet eduskuntatyössä. Kansanedustajan työ oli sirpaleista eikä siinä ollut yhtä oikeaa tapaa toimia, joten eri prioriteettien ilmeneminen ei ollut yllättävää, vaikka kyseessä olikin saman puolueen ja saman vaalikauden edustajia. Kaudella oli muutama aihe, joissa Keskusta antoi kansanedustajien äänestää omantuntonsa mukaan. Näistä merkittävin oli päätös Euroopan unioniin liittymisestä. Muuten Keskustalla oli suurimpana hallituspuolueena kova paine pitää puoluekuri tiukkana ja edustajat yhteisten päätösten takana, varsinkin lamasta johtuvien poliittisesti ikävien päätösten kanssa. Osa edustajista muisteli kauden 1991-1995 olleen hyvin raskas. Korkeaoja toi sen esille seuraavasti: *”Kyllä se oli näistä vaalikausista poliittisesti ehdottomasti ylivoimaisesti raskain ja vaikein se 91-95. Varmaan, kun historiaa kirjoitetaan aikanaan, monta vaalikautta jää, että ei tarvitse juurikaan mitään riviä kirjoittaa, mutta tällä 91-95 kaudella oli niin valtavia...”*³³⁴

Aulan mielestä kansanedustajan työssä täytyi valikoida mihin asioihin halusi vaikuttaa, koska kaikkea ei voinut tehdä, vaan tuli valita itselle tärkeimmät alueet ja koettaa verkostoitua niissä myös eduskunnan ulkopuolelle. Aula myös korosti johdonmukaisuutta päätöksissä yksilötasolta aina puolueen käytökseen asti. Tämä oli tärkeää varsinkin kaudella 1991-1995, kun hallitus joutui tekemään hankalia päätöksiä. Hänen mukaansa olisi voinut olla hetkellisesti helpompaa kertoa äänestäjille, että ei oikeastaan halunnut äänestää jonkin ikävän kohdan puolesta, mutta oli pakko.

³²⁹ Laukkanen (haastattelu), 42.

³³⁰ Liikkasen (haastattelu), 21.

³³¹ Suhola (haastattelu), 68.

³³² Korkeaoja (haastattelu), 53.

³³³ Björkenheim (haastattelu), 37.

³³⁴ Korkeaoja (haastattelu), 116.

Tämä kuitenkin olisi luonut hänen mukaansa epäjohtonmukaisen ja ailahtelevan kuvan kansanedustajasta. Hänen mielestään äänestäjä ei voi luottaa ehdokkaaseen, joka puhuu näin. Parempi oli pystyä käymään asioita läpi, olla niiden kannalla ja perustella, että miksi tehtiin niin kuin tehtiin.³³⁵ Laukkanen toi esille kansanedustajan tehtävissä luottamustehtävien tärkeyden. Hän pääsi heti ensimmäisellä kaudella Ylen hallintoneuvoston jäseneksi, jonka hän koki kaksipuoliseksi asiaksi: toisaalta sitä voitiin kummastella, että heti päätyi Ylen toimittajan työtehtävistä yhtiön korkeimpaan päättävään elimeen, mutta toisaalta hänellä oli kokemusta ja osaamista siitä aiheesta, joten oli ymmärrettävää hakeutua kyseiseen asemaan.³³⁶ Lindqvist koki kunnallispuolen kehittämisen itselleen tärkeäksi tehtäväksi ja samalla kunnallispolitiikassa toimimisen hyväksi asiaksi, sillä siellä näki parhaiten toteutuiko laki siten kuin sen ajateltiin toimivan. Tämän lisäksi pysyi yhteydenpidossa kunnan kanssa, mikä oli hänestä edustajalle tärkeää.³³⁷ Suhola ei pitänyt siitä, kuinka reaktiivista politiikka oli, vaan hän toivoi aktiivisempaa näkökulmaa politiikassa. Olisi tullut katsoa pitempää aikaväliä ja suunnitella sen mukaan, kun taas eduskunnassa hänen mukaansa katsottiin vain vuosi tai enintään neljä vuotta eteenpäin. Suhola kuvaili edustajan päivää ”hektiseksi ja sääliseksi” ja mainitsi, kuinka hänen piti tehdä raja siihen, että perehtyi paremmin ainoastaan oman valiokuntansa asioihin ja muutoin yleisesti isoihin ja tärkeisiin asioihin, joihin täytyi ottaa henkilökohtainen kanta.³³⁸ Liikkanen olisi toivonut eduskunnassa enemmän asioiden ratkomista ja vähemmän puhumista. Hänen mielestään eduskunnan olisi tullut vahvistaa arvovaltaansa ja arvostustaan, sillä edustajat olivat liiaksi irtautuneet käytännön elämästä. Hänen mukaansa eduskunnassa tehtiin kovaa työtä, mutta väärällä tavalla. Hänen mukaansa kansanedustajat eivät ymmärtäneet mitä kentällä toivottiin.³³⁹

Edustajat korostivat kansanedustajan vaikutusmahdollisuuksissa ja vallankäytössä vaikutusvaltaa tai suhteiden käyttöä ja oikeiden ihmisten tuntemista vallankäytön kannalta.³⁴⁰ Kansanedustajan vallasta ja eduskunnan vallankäyttömahdollisuuksista nousi mielipiteitä Suholalta ja Liikkaselta. Suholan mukaan valta oli keskittynyt liiaksi virkamiehille, jotka valmistelivat hallituksen esityksiä. Sen lisäksi, että virkamiehet loivat lainsäädäntöä, markkinavoimat, media ja ammattiyhdistysliike käyttivät Suholan mukaan ulkoparlamentaarista voimaa. Hänen mukaansa myös puolueissa valta oli

³³⁵ Aula (haastattelu), 51.

³³⁶ Laukkanen (haastattelu), 84-85.

³³⁷ Lindqvist (haastattelu), 132-133.

³³⁸ Suhola (haastattelu), 66, 194-195.

³³⁹ Liikkanen (haastattelu), 102-103.

³⁴⁰ Laukkanen (haastattelu), 161-162; Lindqvist (haastattelu), 174; Liikkanen (haastattelu), 103.

liian harvojen käsissä, mikä teki demokratiasta heikon.³⁴¹ Liikkanen puolestaan kritisoi puolueita siitä, että vanhan ideologian mukainen jakautuma oikeiston, keskustan ja vasemmiston välillä oli kadonnut niiden perusasioiden mukana mitä ne olivat lähteneet ajamaan. Tämän hän arveli johtuneen siitä, että puolueet tekevät kaikkensa päästäkseen valtaan, koska ilman valtaa ei voinut tehdä mitään.³⁴² Liikkanen koki myös, että valtaa oli sen verran kuin sitä pystyi ottamaan, ja se tapahtui luottamuksen ja arvostuksen kautta, joita hän koki eduskunnassa olleen liian vähän.³⁴³

Vaikka Euroopan unioni oli päätöksenä merkittävä kauden tapahtuma, oli matka unioniin alkanut jo 1973 EEC vapaakauppasopimuksella ja matka jatkui 1980-luvulla. Ensin 1986 Suomen liittymisellä Eftaan ja myöhemmin 1989 Suomen liittymisellä Euroopan neuvostoon. 1992 maaliskuussa Suomi haki EY:n jäsenyyttä ja saman vuoden lokakuussa eduskunta oli hyväksynyt Eta-sopimuksen, joka astui voimaan 1994. Eta-neuvottelut olivat ensimmäisen kerran saatu päätökseen jo lokakuussa 1991. Sopimuksen ratifiointi venyi Euroopan parlamentin halutessa EY:n tuomioistuimen tulkinnan sopimuksesta. EY:n jäsenhakemusta vahvisti Ruotsin jäsenhakemus, Neuvostoliiton hajoaminen ja Suomen talousvaikeudet. Jäsenyysneuvottelut alkoivat helmikuussa 1993. Niiden liikkumavara oli kuitenkin pieni, sen koskiessa lähinnä siirtymäaikoja ja vähäisiä erityisjärjestelyjä. Hallituksen keskeisimmät tavoitteet liittyivät maatalouteen ja aluepolitiikkaan ja ratkaisuun päästiin maaliskuussa 1994. Tämän jälkeen Suomessa pidettiin neuvoa-antava kansanäänestys. Kansanäänestyksessä 56,9 % oli liittymisen kannalla, 43,1 % vastaan. Eduskunta äänesti liittymisestä 18.11.1994 äänin 152 puolesta, 45 vastaan. Keskustan eduskuntaryhmä oli pahasti kahtiajakautunut äänestyksessä, kun 55 edustajasta 24 äänesti liittymistä vastaan.³⁴⁴

Tämän vaalikauden tutkimuksen kansanedustajista Korkeaoja ja Suhola olivat ainoat, jotka äänestivät unioniin liittymistä vastaan. Euroopan unioniin liittymisestä kerrottaessa edustajat olivat yhtä mieltä siitä, että oma äänestäjäkunta oli liittymistä vastaan ja tämä vaikutti seuraavissa vaaleissa. Muutamalla edustajalla nousi haastatteluissa esiin maaseudun aseman heikkeneminen unioniin liittyttäessä ja tämä oli esimerkiksi Korkeaojan syy äänestää liittymistä vastaan.³⁴⁵ Myös SDP vaati liittymissopimuksessa parempaa maatalouden tukipakettia. Laukkasen mukaan SDP esiintyi EU:ta vastaan tässä asiassa, koska se oli hyvää oppositiopolitiikkaa. Todellisuudessa SDP oli hänen

³⁴¹ Suhola (haastattelu), 112-113, 201.

³⁴² Liikkanen (haastattelu), 76.

³⁴³ Liikkanen (haastattelu), 102-103.

³⁴⁴ Kallenaudio, 132-135, 140, 145-154.

³⁴⁵ Korkeaoja (haastattelu), 134.

mukaansa EU:n puolella. Laukkanen kertoi myös, kuinka hän uskoi unioniin liittymisen olleen erikoinen tapahtuma, sillä liittyminen muutti Suomen tilannetta merkittävästi, vaikkei liittyminen ollut ollut vaaliteemana edellisissä vaaleissa. Seuraavissa vaaleissa varsinkin Korkeaoja ja Suhola perustelivat äänimääräänsä omalla EU-kannallaan. Suhola kutsui 1995 vaaleja EU:n jälkivaaleiksi.³⁴⁶ Laukkanen putosi eduskunnasta 1995, mistä hän nosti yksittäiseksi tekijäksi EU-kantansa.³⁴⁷ Myös Björkenheim kertoi myönteisen EU-kantansa olleen merkittävin tekijä hänen putoamiselleen eduskunnasta 1995.³⁴⁸ Euroopan unioniin liittymisestä tehtiin viimeinen äänestys kauden loppuvaiheessa, noin neljä kuukautta ennen vaaleja, joten EU-kanta on varmasti ollut vaaleissa merkittävä tekijä. Samalla Keskustan äänestäjistä suuri osa ei ollut liittymisen kannalla, vaikka koko väestön enemmistö olikin. Laukkanen koki Keskustan eduskuntaryhmän aktiivisten EU-kannattajien olleen vähissä. Useita vastahakoisesti EU:n puolella olleita oli, mutta selvästi EU:n puolella olleet olivat vähemmistö.³⁴⁹ Liikkanen oli ainoa edustajista, joka kertoi menneensä tiukasti kansanäänestyksen tuloksella, vaikka hän ei ollutkaan kovin innoissaan liittymisestä.³⁵⁰ Esko Aho oli haastatteluiden mukaan keskeisessä asemassa Keskustan puolue ryhmän taivuttelussa liittymisen puolesta.³⁵¹

4.3.1 Aloitteet, puheet sekä suulliset ja kirjalliset kysymykset 1991-1995

Aloitteiden kohtalosta oltiin tämän vaalikauden tutkimuksen kansanedustajien kesken melko yksimielisiä. Kaikki edustajat Aulaa lukuun ottamatta kokivat, että aloitteet olivat huono tapa yrittää saada asioita eteenpäin. Lindqvist kuitenkin uskoi aloitteiden vaikutuksen olevan laajempi kuin pelkkä aloitteen läpimeno. Se oli jotain, jonka kansanedustaja nosti tärkeänä asiana esille. Lindqvist ja Laukkanen olivat yhtä mieltä siitä, että aloitteet etenivät hitaasti, eikä pitänyt uskoa niiden välittömään läpimenoon. Laukkanen ja Aula toivat esille myös aloitteiden tarkoituksen olleen se, että näytti tekevänsä jotain, vaikka Laukkasen mukaan jokainen kokenut kansanedustaja tiesi niiden todellisuudessa vähäisen merkityksen. Aula korosti enemmän aloitteiden näyttävän omaa intressialuetta ja osoittavan äänestäjille, että oli noteerannut aiheen ja koetti vaikuttaa asioihin.³⁵²

³⁴⁶ Korkeaoja (haastattelu), 35; Suhola (haastattelu), 51.

³⁴⁷ Laukkanen (haastattelu), 33.

³⁴⁸ Björkenheim (haastattelu), 90.

³⁴⁹ Laukkanen (haastattelu), 105, 136-137.

³⁵⁰ Liikkanen (haastattelu), 12-13.

³⁵¹ Laukkanen (haastattelu), 133; Liikkanen (haastattelu), 95-96; Lindqvist (haastattelu), 94-95.

³⁵² Lindqvist (haastattelu), 123, Laukkanen (haastattelu), 52-53, Aula (haastattelu), 78.

Korkeaoja, Suhola ja Liikkanen arvostelivat aloitteita kovin sanoin. Korkeaojan mukaan aloitteet ja kirjalliset kysymykset olivat huonoimpia kansanedustajan vaikutuskeinoista ja mikäli hallituspuolueen kansanedustaja joutui turvautumaan näihin, oli epäonnistunut vaikuttamaan oman hallituksensa ministeriin.³⁵³ Liikkasen mukaan aloitteiden teko oli turhanpäivästä touhua, joka ei johtanut mihinkään. Aloitteen tekeminen oli hänen mukaansa järkevää, mikäli pystyi itse nostamaan sen esille myöhemmin valiokunnassa, tai otti ministerin virkakoneistoon yhteyttä tai ajoi sitä eteenpäin käyttäen verkostoja, mutta tämäkään ei yleensä auttanut. Hän kertoi, että vaikka olisi kerännyt toistasataa kansanedustajaa aloitteen taakse, niin se ei johtanut mihinkään. Nykyään Liikkasen mukaan aloitteita tekevät vain avustajat.³⁵⁴ Suhola kertoi tehneensä alkuvuosina aloitteita lähinnä siksi, että ei tiennyt miten eduskunnassa oltiin ja koska kaikki muut tekivät jotain, niin hänkin teki sitten aloitteita. Mitä selvemmäksi aloitteiden todellinen merkitys kävi hänelle, niin sitä vähemmän hän niitä teki. Hän kertoi olleensa huono populistiksi ja että hänen olisi pitänyt tehdä aloitteita, vaikka tiesi, että ne eivät johda mihinkään. Suhola myös sanoi, että hallituspuolueen edustajana hän mieluummin olisi vaikuttanut suoraan omaan ministeriin kuin olisi tehnyt aloitteita tai kirjallisia kysymyksiä.³⁵⁵ Aula toi esiin sen, että aloitteiden määrää tilastoitiin. Hän ei kokenut tarvetta näkyä kärkijoukossa, mutta ei halunnut näkyä myöskään tilaston pohjalla. Hän uskoi, että keskivaiheilla oli hyvä olla. Hän ei myöskään kokenut, että muut vaikutuskanavat ja aloitteet olisivat toisensa poissulkevia, vaan molempia pystyi käyttämään samanaikaisesti. Tästä huolimatta Aula kertoi, että hänenkin aloitteidensa määrät vähenivät kansanedustajauransa loppua kohden.³⁵⁶

Taulukko 9. Uusien kansanedustajien aloitteiden ja suullisten ja kirjallisten kysymysten määrät 1991-1994.

1991-1994	Aula	Björkenheim	Korkeaoja	Laukkanen	Liikkanen	Lindqvist	Suhola
Lak.al.	3	2	0	0	1	0	0
Toiv.al.	11	6	5	8	26	4	5
Rah.al.	24	9	2	13	11	27	8
Yhteensä	38	17	7	21	38	31	13
Kirj.kysym.	7	7	2	20	2	3	1
Suul.kysym.	1	2	0	21	11	0	0

Lähde: Valtiopäiväasiakirjojen hakemistojen kansanedustajaesittelyt valtiopäivittäin 1991-1994.

Korkeaoja ja Suhola kertoivat aloitteiden yhteydessä myös kirjallisista kysymyksistä. He toivat esille kirjallisista kysymyksistä sen, että vastauksen kysymykseen teki ministeriön virkamies, jonka alle

³⁵³ Korkeaoja (haastattelu), 65.

³⁵⁴ Liikkanen (haastattelu), 57-58.

³⁵⁵ Suhola (haastattelu), 67, 181-182.

³⁵⁶ Aula (haastattelu), 78.

ministeri vain laitto nimensä. He eivät pitäneet tätä hyvänä vaikutuskeinona, vaan keinona näyttää kansalle kirjallisen kysyjän omaa aktiivisuutta. Korkea- ja totesi esiin, kuinka etujärjestöjen lobbaritkin kirjoittivat kysymyksiä kansanedustajille ja kansanedustaja laitto kysymykseen nimensä alle. Suulliset kysymykset ja kyselytunti olivat Korkea- ja totesi mukaan tärkeämpi keskustelufoorumi.³⁵⁷ Laukkanen piti kyselytuntia ja suullisia kysymyksiä onnistuneina silloin, kun käsiteltiin ajankohtaisia kysymyksiä, joissa oli jännite hallituksen ja opposition välillä. Hänen mukaansa debattia ei syntynyt ja kyselytunti epäonnistui, jos esitettiin jokin vanha kysymys, joka ei ollut ajankohtainen. Laukkanen mielestä puhemiehen rooli oli ratkaiseva kyselytunneilla. Hän ei pitänyt siitä, että tuli paljon kysymyksiä eri aiheista ja jokaiseen piti antaa yksi vastaus. Hänen mielestään ennemminkin olisi pitänyt paneutua muutamaa aiheeseen kunnolla.³⁵⁸ Kirjallisilla ja suullisilla kysymyksillä ylitettiin Laukkanen mukaan maakunnallisen julkisuuden raja ja päästiin paikallisiin lehtiin ja sillä oli merkitystä paikallisen vaalipiirin ja kunnan kanssa.³⁵⁹ Suholan mielestä kyselytunnin televisiointi ei parantanut puhekulttuuria, koska silloin kysyttiin lyhyt kysymys, johon usein tiedettiin jo vastaus, mutta saatiin huomiota halutulle aiheelle. Televisiointi lisäsi läsnäolomäärää, mutta aitoa debattia syntyi Suholan mukaan vain harvoin.³⁶⁰

Puhemiehen rooli korostui kyselytunnin ulkopuolellakin eduskunnan täysistunnoissa puheenvuorojen jakajana. Laukkanen mukaan puhemies pystyi mahdollistamaan keskustelua antamalla puheenvuoroja vastakkaisten näkökulmien välillä ja antamalla väittelyn jatkua riittävän kauan.³⁶¹ Liikkanen kertoi puhemiehen mielivaltaisuuden puheenvuorojen jaossa aiheuttaneen hieman puolueellista puheenvuorojen jakoa. Kyselytunnilla tämä näkyi selvästi ja Liikkanen sanoi uskovansa, että jokainen hallituspuolueesta oleva puhemies antoi hallituspuolueille enemmän puheenvuoroja ja jotkut opposition edustajat olivat jopa suutuksissaan, kun eivät saaneet lainkaan puheenvuoroja.³⁶²

Liikkasen mielestä eduskunnassa puhuttiin liikaa ja tehtiin liian vähän ongelmien ratkomista. Hän sanoi ymmärtäneensä, että keskustelu kuului politiikkaan, mutta hänestä asioiden ratkaiseminen vaati muutakin kuin keskustelua. Liikkanen kertoi myös, kuinka samat henkilöt puhuivat eri tavalla riippuen siitä olivatko hallituksessa vai oppositiossa. Hänen mukaansa istuntosalissa puhuminen oli

³⁵⁷ Korkea- ja totesi (haastattelu), 68-69; Suhola (haastattelu), 67.

³⁵⁸ Laukkanen (haastattelu), 97-100.

³⁵⁹ Laukkanen (haastattelu), 52-53.

³⁶⁰ Suhola (haastattelu), 118.

³⁶¹ Laukkanen (haastattelu), 97-98.

³⁶² Liikkanen (haastattelu), 57.

teatteria ulospäin. Enemmän vaikutusta oli hänen mukaansa sillä, kun keskusteltiin ryhmässä, jaostossa tai valiokunnassa.³⁶³ Björkenheim ja Suhola olivat tästä samaa mieltä. Björkenheimin mukaan keskustelukulttuuri eduskunnan täysistunnoissa oli huonoa. Siellä puolueiden kannat nousivat esiin, mutta ne olivat olleet tiedossa jo ennen keskustelua, joten yllätyksiä ei tapahtunut.³⁶⁴ Suhola myös kertoi, että eduskunnassa ei keskusteltu; istuntosalissa puhuminen oli kuin silmänlumetta, joka ei johtanut mihinkään. Suholan mielestä edustajien puheenvuorojen määrä ei ollut hyvä arviointiperuste edustajan ahkeruudesta. Jos esitti perustellun, kiinnostavan puheenvuoron, jossa oli näkemystä, oli se tilastojen mukaan samanarvoinen kuin toisen edustajan puhe, jossa hän totesi olevansa samaa mieltä asiasta ja pitävänsä aihetta vakavana. Median tapaa laskea puheenvuoroja loi lisää turhaa puhetta eduskuntaan.³⁶⁵ Myös tästä Björkenheim oli samaa mieltä. Björkenheim kertoi laskeneensa, että kävi neljän vuoden aikana 57 kertaa puhujankorokkeella puhumassa. Tämä oli hänen mielestään määränä pieni, sillä neljässä vuodessa oli yksittäisen edustajan toimesta käyty jopa 200 kertaa puhumassa korokkeella. Björkenheimin mukaan moni puhuja eduskunnassa ei sanonut mitään, vaan kävi puhumassa vain siitä syystä, että määrät tilastoitiin.³⁶⁶ Liikkanen myötäili tätä kertomalla, että eduskunnassa oli pakko puhua ja hänkin piti puheensa juuri tästä syystä: tilastot ja lehdet seurasivat maakunnassa sitä, kuinka paljon edustaja puhui. Jos ei puhunut, niin kentällä ihmeteltiin, että edustaja ei tehnyt mitään eduskunnassa.³⁶⁷

Suhola kertoi, että itse puhui vain silloin, kun hänellä oli asiaa ja silloinkin hän pyrki puhumaan hyvin. Tämä tarkoitti hänen mukaansa sitä, että hän ei puhunut joka viikko, mutta silloin, kun oli jokin näkemys, niin hän toi sen esiin ja piti siitä kiinni.³⁶⁸ Lindqvist koki Suholan tavoin pyrkivänsä puhumaan silloin, kun uskoi, että hänellä oli asiaan jokin näkökulma, joka olisi hyvä tuoda esille ja jota olisi hyvä korostaa. Aktiivisemmin Lindqvist puhui toisella kaudellaan, minkä hän uskoi johtuneen siitä, että hänellä oli asiat paremmin hallussa. Samalla Keskusta oli oppositiossa, joten joillain tavoin piti saada omia ja puolueen näkökulmia esille. Vaikka Lindqvist oli sitä mieltä, että eduskuntasalin puheilla ei muutettu mitään, joitain asioita hän halusi silti tuoda esiin puheillaan.³⁶⁹

³⁶³ Liikkanen (haastattelu), 53-54.

³⁶⁴ Björkenheim (haastattelu), 47.

³⁶⁵ Suhola (haastattelu), 112, 114.

³⁶⁶ Björkenheim (haastattelu), 46-47.

³⁶⁷ Liikkanen (haastattelu), 53-54.

³⁶⁸ Suhola (haastattelu), 114.

³⁶⁹ Lindqvist (haastattelu), 80-81.

Aulan mukaan eduskunnassa toisen puheen perusteella tuskin vaihdettiin mielipidettä, mutta puheet auttoivat ymmärtämään sen, millä logiikalla puhuja oli päätenyt omaan johtopäätökseensä. Aulan mukaan saattoi olla mielenkiintoistakin kuulla miten puhuja on ajatellut asian.³⁷⁰

Liikkanen kertoi, kuinka vanhemmat edustajat suosittelivat uusien edustajien menevän mahdollisimman aikaisin puhumaan eduskuntasalin puhujankorokkeelle, että pääsisivät siihen liittyvän jännityksen sen yli. Hänen mukaansa puhujankorokkeella puhumisessa oli ihmeellinen muuri, joka teki sinne menosta jännittävän, vaikka olisi koko ikänsä pitänyt puheita.³⁷¹ Suhola kertoi miettineensä omaan ensimmäiseen puheeseen liittyen sitä, uskalsiko puhua normaaliin tapansa persoonallisesti vai pitikö puheet samaan tapaan kuin kaikki muutkin.³⁷² Puheiden esitystavasta edustajat eivät olleet täysin yhtä mieltä. Laukkanen, joka oli aktiivinen puhuja eduskunnassa, oli sitä mieltä, että puhetta ei olisi tullut lukea paperista. Hänen mielestään edustajan olisi tullut osallistua keskusteluun ensi sijassa oman valiokunnan vastuualueella ja omalla vahvuusalueella, jolloin tuli pärjätä ilman papereita. Eri asia oli, kun piti ryhmäpuheenvuoroa, puhui puhujankorokkeelta tai esitti hallituksen ja valiokunnan mietintöjä. Näitä lukuun ottamatta puheet olisi tullut pitää ilman papereita.³⁷³ Suhola puolestaan kirjoitti kaikki puheensa paperille, koska sanoi ajattelevansa kirjoittamalla eikä halunnut puhua ylimääräistä. Hänen mukaansa spontaanit puheenvuorot sisälsivät usein ylimääräistä ja sitä hän pyrki välttämään.³⁷⁴

4.3.2 Valiokuntatyö ja valiokuntapaikat 1991-1995

Vuonna 1984 asetettiin komitea, jonka tehtävänä oli kehittää valiokuntalaitosta. Komitean keskeiset kehityskohteet olivat selvittää valiokuntalaitoksen rakenne, valiokuntien toimintatapojen ja työmäärän tarkoituksenmukaisuus sekä valiokuntalaitoksen kehittämistarve ja -mahdollisuudet. Vuonna 1986 toimikunta antoi puhemiesneuvostolle mietinnön, jonka mukaan komitealla oli kolme päätavoitetta: valiokuntien ministeriövastaavuuden lähentäminen, hallituksen esitysten jaon tasaisempi leviäminen valiokunnille ja valiokuntapaikkojen jäsenmäärämuutos siten, että yhdellä edustajalla olisi yksi varsinaisen jäsenen paikka. Toimikunta antoi ratkaisumallin, joka eteni eduskunnan puhemiesneuvostosta eduskunnan sisäisen virkamiestyöryhmän käsiteltäväksi, jotta

³⁷⁰ Aula (haastattelu), 80.

³⁷¹ Liikkanen (haastattelu), 54-55.

³⁷² Suhola (haastattelu), 116.

³⁷³ Laukkanen (haastattelu), 96-97.

³⁷⁴ Suhola (haastattelu), 117.

toimikunnan esitys voitaisiin antaa hallituksen esityksenä eduskunnalle. Tämä annettiin vuoden 1990 valtiopäiville ja se astui voimaan vuoden 1991 valtiopäivillä. Hallituksen esitys perustui vahvasti toimikunnan ehdotukseen. Esityksen merkittävimmät kohdat olivat valiokuntien ministerivastaavuuden muuttaminen, suuren valiokunnan merkittävä uudistaminen, valiokuntien kokoontumismahdollisuuksien vahvistaminen ja valiokuntien mahdollisuuksien parantaminen lakiehdotuksien muutoksille asiayhteyden rajoissa.³⁷⁵

Taulukossa 10 esitetään valiokunnat ennen ja jälkeen valiokuntauudistusta. Suuri valiokunta ei kuulunut kumpaankaan näistä valiokuntatyypeistä vaan toimi itsenäisenä ja erillisenä valiokuntana. Pankkivaliokunta oli ainut lakimääräinen valiokunta, joka lakkautettiin. Sen tehtävät siirtyivät suurimmaksi osin talousvaliokunnalle, josta siirrettiin terveydenhuollon toimet sosiaali- ja terveystaloudelle. Muut lakkautetut pysyvät valiokunnat olivat laki- ja talousvaliokunta sekä toinen lakivaliokunta. Uusia valiokuntia olivat hallintovaliokunta, työasiainvaliokunta ja ympäristövaliokunta. Suuren valiokunnan roolia muutettiin lakiehdotuksien teknisestä tarkastajasta tärkeimpien lainsäädäntöasioiden käsittelijäksi. Samalla sen jäsenmäärää vähennettiin 45:stä 25:een. Vuonna 1994 suurelle valiokunnalle asetettiin tehtäväksi myös EU:n mukanaan tuomien integraatioasioiden tarkastelu. Euroopan unioniin liittymisen jälkeen suuri valiokunta käsitteli EU:n jäsenyyteen liittyvän kansallisen politiikan valmistelua pois lukien ulko- ja turvallisuuspolitiikan, joka kuului ulkoasianvaliokunnalle. Vuonna 1993 perustettiin tulevaisuusvaliokunta, jonka tarkoituksena oli selvittää yhteiskunnan ja teknologian tulevaa kehitystä. Tulevaisuusvaliokunta perustettiin tilapäiseksi valiokunnaksi, mutta myöhemmin se äänestettiin pysyväksi, vaikka sen rooli ei ollutkaan perinteinen lakiehdotusten valmisteleminen.³⁷⁶

³⁷⁵ Helander – Pekonen, 40-47.

³⁷⁶ Helander – Pekonen, 45-49.

Taulukko 10. Valiokunnat ennen ja jälkeen vuoden 1990 valiokuntauudistusta.

	Ennen uudistusta	Uudistuksen jälkeen
Lakimääräiset valiokunnat	Perustuslakivaliokunta Lakivaliokunta Ulkoasiainvaliokunta Valtiovarainvaliokunta Pankkivaliokunta	Perustuslakivaliokunta Lakivaliokunta Ulkoasiainvaliokunta Valtiovarainvaliokunta
Pysyvät valiokunnat	Laki- ja talousvaliokunta Liikennevaliokunta Maa- ja metsätalousvaliokunta Puolustusasianvaliokunta Sivistysvaliokunta Sosiaalivaliokunta Talousvaliokunta Toinen lakivaliokunta	Hallintovaliokunta Liikennevaliokunta Maa- ja metsätalousvaliokunta Puolustusvaliokunta Sivistysvaliokunta Sosiaali- ja terveysvaliokunta Talousvaliokunta Työasiainvaliokunta Ympäristövaliokunta

Lähde: Helander – Pekonen, 40, 47-48.

Tämän ajanjakson kohteena olevat seitsemän edustajaa osallistuivat 13 valiokunnan työskentelyyn ja täyttivät 24 valiokuntapaikkaa, kuten taulukosta 11 voi nähdä. Tämän kauden korkeaan lukuun vaikutti osaltaan Rose-Marie Björkenheimin ja Raimo Liikkasen valiokuntapaikkojen vaihto sekä Aino Suholan neljä valiokuntapaikkaa vuodesta 1993. Björkenheim oli koko vaalikauden vain maa- ja metsätalousvaliokunnan varajäsen sekä talousvaliokunnan varapuheenjohtaja. Lakivaliokunnassa hän toimi noin puolitoista vuotta, 18.2.1992-17.9.1993 ja myöhemmin puolustusvaliokunnassa noin seitsemän kuukautta, 24.9.1993-22.4.1994.³⁷⁷ Liikkanen puolestaan lähti lakivaliokunnasta pois 14.2.1992 ja siirtyi 18.2.1992 varajäseneksi valtiovarainvaliokuntaan. Myöhemmin, 20.12.1993 hän jätti myös paikkansa suuressa valiokunnassa.³⁷⁸ Suhola puolestaan liittyi 1993 uutena valiokuntana tulleeeseen tulevaisuusvaliokuntaan, vaikka hänellä oli jo kolme aiempaa valiokuntapaikkaa. Hän oli haastatteluun osallistuneista kansanedustajista ainoa, jolla oli yhtäaikaaisesti neljä valiokuntapaikkaa. Tällä kaudella tutkielmaan valikoituneet kansanedustajat eivät osallistuneet sosiaali- ja terveysvaliokuntaan tai työasiainvaliokuntaan. Kaikissa merkittävissä valiokunnissa oli

³⁷⁷ Valtioapäiväasiakirjojen hakemistojen kansanedustajaesittelyt valtiopäivittäin 1992-1994.

³⁷⁸ Eduskunnan kansanedustajaesittely Raimo Liikkasesta, <<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/377.aspx>>, luettu 1.2.2019.

ensimmäisen kauden kansanedustaja, mutta yhdessäkään neljästä keskustalle merkittävästä valiokunnasta ei ollut useampaa tähän tutkielmaan valikoitunutta kansanedustajaa.

Taulukko 11. 1991 ensimmäisen kauden kansanedustajien valiokuntapaikat.

Hallinto-	Laki-	Liikenne-	Maa- ja metsätalous-	Perustuslaki-	Puolustus-
Liikkanen	Liikkanen ^c	Laukkanen	Björkenheim ^a	Laukkanen	Lindqvist
	Lindqvist ^b				Björkenheim ^b
	Suhola				
	Björkenheim ^b				

Sivistys-	Suuri	Talous	Tulevaisuus-*	Ulkoasiain-	Valtiovarain-	Ympäristö-
Lindqvist	Liikkanen ^c	Björkenheim	Korkeaoja ^a	Korkeaoja ^d	Liikkanen ^c	Korkeaoja
Suhola	Suhola		Suhola			Aula ^d
Aula			Aula ^a			

* = Tulevaisuusvaliokunta luotiin uutena valiokuntana eduskuntaan kesken vaalikauden vuonna 1993.

a = Varajäsen valiokunnassa.

b = Edustaja ei toiminut valiokunnassa täyttä kautta.

c = Varajäsen valiokunnassa, eikä edustaja toiminut täyttä kautta valiokunnassa.

d = Jäsen / varajäsen

Lähde: Valtiopäiväasiakirjojen hakemistojen kansanedustajaesitykset valtiopäivittäin 1991-1994.

Tällä kaudella ensimmäisen kauden edustajat pääsivät osallistumaan kaikkiin arvostetuimpina pidettyihin valiokuntiin: valtiovarainvaliokuntaan, ulkoasianvaliokuntaan ja perustuslakivaliokuntaan. Vähemmän arvostetut uusien edustajien valiokunnat lakivaliokunta ja suuri valiokunta olivat kuitenkin jälleen suosittuja. Liikkanen päätyi näihin molempiin, mutta jätti myös paikkansa molemmissa myöhemmin vaalikaudella. Lindqvist oli vain varajäsenenä lakivaliokunnassa, eikä kovin usein sinne omien sanojensa mukaan ehtinyt.³⁷⁹ Talousvaliokunnan muuttuessa merkittävämmäksi valiokunnaksi, oli vanhoista valiokunnista sivistysvaliokunta seuraavaksi pienimmän keskimääräisen valtiopäiväkokemuksen valiokunta, jolloin sinne osallistui enemmän uusia edustajia³⁸⁰ Toisaalta uudet valiokunnat: ympäristövaliokunta ja tulevaisuusvaliokunta eivät vielä olleet löytäneet paikkaansa eduskunnan valiokuntahierarkiasta, joten niiden rooli oli avoin.

³⁷⁹ Lindqvist (haastattelu), 64-65.

³⁸⁰ Forsten, 157.

Suhola kertoi lakivaliokunnan olleen opettavainen mutta rankka. Hän kertoi, ettei käsittänyt aluksi mitä siellä tehtiin ja puhuttiin, mutta hiljalleen hän ymmärsi voivansa oppia lainsäädännön perusteet siellä.³⁸¹ Björkenheim kertoi, että lakivaliokunta ei ollut lähellä hänen kiinnostuksen kohteitaan ja asiat liikkuvat liian hitaasti siellä, mikä hänen mukaansa oli osittain valiokunnan puheenjohtajan syytä. Lakivaliokunnan puheenjohtaja ei Björkenheimin mukaan vaikuttanut pätevältä, eikä saanut asioita liikkeelle. Björkenheim pyysi eduskuntaryhmältä, että hänet otettaisiin pois lakivaliokunnasta, mutta kesti hetken ennen kuin hän pääsi pois sieltä. Tämä johtui hänen mukaansa siitä, että kukaan ei halunnut sinne.³⁸² Liikkanen kertoi, että ei alussa ymmärtänyt valiokuntapaikkojen jakoa. Kokeneet edustajat osasivat hänen mukaansa ottaa parhaat päältä ja tunsivat rakenteen työskentelystä eli kokoontuiko valiokunta aamu- vai iltapäivällä ja osasivat sitä kautta suunnitella omia menojaan. Liikkasella ei ollut tarkkaa halukkuutta mihinkään valiokuntaan, mistä syystä hän joutui lakivaliokuntaan. Hän oletti, että edustajat laitetaan sinne eikä sinne tahdota oma-aloitteisesti. Hänkin mainitsi jo aiemmilla kausilla esiin nousseen lakiterminologisen kielen, juristien kielen, mikä oli ulkopuoliselle hankalasti ymmärrettävää. Vajaan vuoden jälkeen Liikkanen jätti lakivaliokunnan ja siirtyi valtiovarainvaliokunnan varajäseneksi. Hän kertoi hakeneensa sinne Mikko Pesälän vihjeestä ja ohittaneensa sinne päästyään monia kolme tai neljä kautta eduskunnassa olleita kansanedustajia. Valtiovarainvaliokunnassa Liikkanen toimi asunto- ja ympäristöjaostossa sekä kauppa- ja teollisuusjaostossa. Hallintovaliokuntaan Liikkanen pyrki ja pääsi, vaikka sinne oli hänen mukaansa kova kilpailu. Valtiovarainvaliokunta ja hallintovaliokunta olivat hänelle mieluisimmat paikat. Suuren valiokunnan hän sivuutti haastattelussa sanomalla, että sinne oli joku nimetty ja se oli nyt hän. Hän ei viihtynyt suuressa valiokunnassa.³⁸³ Valiokuntareformissa 1991 suuren valiokunnan jäsenmäärää laskettiin 45 varsinaisesta jäsenestä ja 17 varajäsenestä 25 varsinaiseen jäseneseen ja 13 varajäseneseen. Samassa reformissa suuren valiokunnan toiminta lakien läpikäynnissä muuttui, eikä valiokunta enää osallistunut automaattisesti lainsäädäntöprosessiin. Kahdessa tapauksessa laki tuli yhä suuren valiokunnan käsittelyyn: kun eduskunta lähetti lakiehdotuksen ensimmäisessä käsittelyssä suureen valiokuntaan tai jos eduskunta oli toisessa käsittelyssä muuttanut lakiehdotuksen sisältöä. Tämä vähensi suuren valiokunnan työtä merkittävästi ja avasi väylän EU-asioita käsitteleväksi valiokunnaksi. Vuodesta 1994 alkaen ETA-

³⁸¹ Suhola (haastattelu), 68-70.

³⁸² Björkenheim (haastattelu), 39-41.

³⁸³ Liikkanen (haastattelu), 24-30, 37-38, 59.

järjestöjäsenyyden astuttua voimaan suuri valiokunta aloitti integraatiotoiminnan.³⁸⁴ Suhola ehti osallistua suuren valiokunnan Euroopan unionin integraatioajattelutoimintaan tuon vuoden aikana. Hän kertoi valiokunnan muuttuneen työlääksi ja perehtymistä vaativaksi. Samalla valiokunnan aihepiiri ei enää ollut lähellä hänen intressejään.³⁸⁵

Suholan kiinnostuksen kohteet olivat enemmän sivistysvaliokunnan puolella, minne hän pääsikin ensimmäisellä kaudellaan. Lindqvist ja Aula toimivat myös ensimmäisellä kaudellaan sivistysvaliokunnassa Suhola nostaa esiin sivistysvaliokunnasta laman vaikutuksen ja säästölakien tekemisen, mitkä alkoivat koulutuksen parissa jo ennen kuin laman todellinen laajuus oli ilmennyt. Tästä syystä säästötoimenpiteet otettiin vastaan raskaasti Opetusalan Ammattijärjestön, kouluväen, opposition ja jopa kansan taholta. Hän myös ihmetteli valiokunnan voimasuhteita, jotka olivat 9-8 hallituksen puolella, mikä teki jokaisesta valiokunnan sisäisestä äänestyksestä hyvin tiukan.³⁸⁶ Aula mainitsi myös tarkemmin sivistysvaliokunnan voimasuhteista kertomalla valiokunnan hengen olleen vastakkain asetteleva siinä mielessä, että Keskusta, Kokoomus ja RKP olivat hallituksesta ja SDP, Vasemmistoliitto ja Vihreät oppositiosta. Tämä teki työstä poliittisesti jännitteistä.³⁸⁷ Lindqvist kommentoi sivistysvaliokunnan olleen erittäin hyvä, koska siellä oli monia koulutusasioista kiinnostuneita edustajia.³⁸⁸ Aula hakeutui sivistysvaliokuntaan, koska häntä kiinnosti vireillä ollut opintotukiremonttiasia ja muut opiskelijoiden asiat. Hänen mukaansa opintotuen opintorahapainotteisuus oli isoimpia uudistuksia, mitä kyseisellä kaudella valiokunnassa tehtiin, kaikkien muiden ollessa säästöjä.³⁸⁹

Korkeaaja, Aula ja Suhola olivat uuden tulevaisuusvaliokunnan jäseniä. Tämä valiokunta vasta muokkasi omaa asemaansa valiokuntalaitoksessa ja sen rooli jakoi edustajien mielipiteet. Suhola kuvasi tulevaisuusvaliokuntaa ja varsinkin sen tulevaisuusselontekoa ideana nerokkaaksi ja historialliseksi. Hän myös kertoi olleensa ensimmäisenä haluamassa siihen mukaan. Hän koki tärkeäksi sen perustamisen ja sen, että siitä tulee vakituinen valiokunta.³⁹⁰ Aula puolestaan ei ollut yhtä innoissaan tulevaisuusvaliokunnasta. Hän kertoi, että valiokunnan merkitys ei ollut ihan vielä kirkas. Siitä oli paljon keskustelua, pohdintaa ja vetoa suuntaan ja toiseen, mutta fokus oli Aulan

³⁸⁴ Vainio, Jouni (2007) "Varsinainen työhän tehdään valiokunnissa". Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Valiokunnat lähikuvassa, Suomen eduskunta 100 vuotta, Edita, Helsinki, 243-245.

³⁸⁵ Suhola (haastattelu), 96-97.

³⁸⁶ Suhola (haastattelu), 73-75.

³⁸⁷ Aula (haastattelu), 60.

³⁸⁸ Lindqvist (haastattelu), 51, 53.

³⁸⁹ Aula (haastattelu), 59.

³⁹⁰ Suhola (haastattelu), 96.

mielestä hukassa. Hän ei kokenut sitä mielekkääksi valiokunnaksi itselleen.³⁹¹ Korkeaaja oli tulevaisuusvaliokunnassa varajäsenenä. Hänen mielestään se oli mielenkiintoinen mutta irrallinen valiokunta, joka pyrki katselemaan pitkälle eteenpäin. Hänen mukaansa se ei ollut lainsäädäntövaliokunta, vaan omalaatuinen maailmanparantajien valiokunta.³⁹²

Korkeaajan muut valiokunnat olivat ensimmäisellä kaudella ulkoasiainvaliokunta ja ympäristövaliokunta. Hän pyrki maa- ja metsätalousvaliokuntaan tai sivistysvaliokuntaan, mutta ei päässyt kumpaankaan. Näiden sijaan hän kertoi päässeensä parempiin kuin mitä silloin ymmärsikään. Ulkoasiainvaliokuntaan pääseminen ensimmäisellä kaudella oli hänen mukaansa ennenkuulumatonta. Korkeaaja kuvaili ulkoasiainvaliokunnan työtä äärimmäisen mielenkiintoiseksi ja hän kertoi kuinka pääsi seniorikansanedustajien kansainväliseen työryhmään heti ensimmäisellä kaudella. Hän mainitsi ulkoasiainvaliokunnan käsitelleen EU-sopimuksen. Tätä hän kuvaili vuosisadan suurimmaksi työksi kyseisessä valiokunnassa, myös maatalouden kannalta, ja kuinka hän pääsi siihen mukaan sattumalta ja tuurilla.³⁹³

Ympäristövaliokunta oli tulevaisuusvaliokunnan kanssa ensimmäistä kertaa järjestetty tällä vaalikaudella ja uusista edustajista siihen valikoituivat Aula ja Korkeaaja. Molemmat edustajat muistelivat valiokunnan alussa valiokuntajäsenten yhteistä matkaa, jolla he kiersivät Viron ja Venäjän ympäristökohteita puolitoista viikkoa ja jolla ympäristövaliokunnan kansanedustajat saivat yhteishenkeä.³⁹⁴ Ympäristövaliokunnasta kumpikaan edustajista ei maininnut muuta kuin tämän matkan. Valiokuntamatkojen tarkoitus oli perehdyttää valiokunnan uudet jäsenet valiokunnan toimintaan. Matka liittyi yleensä johonkin käsiteltävänä olevaan asiaan tai teemaan.³⁹⁵ Haastatteluissa kansanedustajat kertoivat valiokuntamatkojen olleen merkittävässä asemassa valiokuntajäsenten yhteishenkeä nostattavina retkinä, joilla oppii tuntemaan muita edustajia, mikä helpotti valiokuntatyöskentelyä.

Markku Laukkanen toimi hieman erillään muista edustajista valiokuntatyössä, sillä hän ei kuulunut mihinkään valiokuntaan, jossa olisi joku toinen ryhmän edustajista ollut mukana. Laukkanen päätyi perustuslakivaliokuntaan sekä liikenne- ja viestintävaliokuntaan. Perustuslakivaliokunnasta hän kertoi samoja asioita kuin muut edustajat olivat kertoneet lakivaliokunnasta: kuinka siellä olisi ollut

³⁹¹ Aula (haastattelu), 62-63.

³⁹² Korkeaaja (haastattelu), 83.

³⁹³ Sama, 46-47. 69-71.

³⁹⁴ Korkeaaja (haastattelu, 79; Aula (haastattelu), 57-58.

³⁹⁵ Vainio, 270-271.

uuden edustajan hyvä toimia ainakin yksi kausi, sillä siellä pääsi oppimaan lainsäädäntötyön konkreettisesti. Tällä kaudella esiin noussut merkittävä perustuslakivaliokunnan käsiteltävä asia oli Kauko Juhantalon erottaminen ministerin ja kansanedustajan toimista. Laukkanen kuitenkin mainitsi tämän jääneen EU-ratkaisun ja ydinvoimakysymyksen taakse, koska ne olivat hänelle merkityksellisempiä asioita.³⁹⁶ Liikennevaliokunta oli hänelle vaalipiirin kannalta tärkeä ja hänen mukaansa olisi ensimmäisen kauden edustajalla hyväkin olla jokin konkreettinen valiokuntapaikka, kuten liikennevaliokunta. Tämä siitäkin huolimatta, että liikennevaliokunta ei päättänyt mitä teitä tehtiin, vaan antoi vain oman lausuntonsa siitä, mitä valiokunnan mukaan kannatti kehittää. Tällä oli merkittävä painoarvo, mutta ei konkreettista toimeenpanevaa voimaa.³⁹⁷

Björkenheim ja Lindqvist toimivat puolustusvaliokunnassa. Lindqvist oli valiokunnassa koko kauden ja hänen mukaansa puolustusvaliokunta nosti profiiliaan tällä kaudella EU-jäsenyyden myötä. Lindqvist mainitsi puolustusvaliokunnan jäsenenä päässeensä moniin kansainvälisiin toimiin mukaan. Tärkeänä elementtinä Lindqvist myös korosti Neuvostoliiton sortumisen aiheuttaman epävarmuuden 90-luvulla, minkä johdosta mitään radikaalia muutosta maanpuolustuksessa ei kannattanut hänen mukaansa tehdä. Myös Nato-keskustelu nousi Lindqvistin mukaan esille tällä kaudella.³⁹⁸ Björkenheim ei puolustusvaliokunnan toimintaan juuri osallistunut sillä hänen mukaansa talousvaliokunta kokoontui niin useasti, että se vei suuren osan hänen ajastaan. Björkenheim päätyi puolustusvaliokuntaan vaalikauden lopulla. Hänen mukaansa hänelle ei jäänyt puolustusvaliokunnasta minkäänlaista vaikutusta.³⁹⁹

Björkenheimin valiokuntapaikkatoiveet olivat talousvaliokunta ja maa- ja metsätalousvaliokunta. Molemmat olivat haluttuja valiokuntapaikkoja Keskustan kansanedustajalle ja hän pääsi heti ensimmäisellä vaalikaudellaan molempiin. Maa- ja metsätalousvaliokuntaan hän pääsi varajäseneksi, eikä hän kuitenkaan ehtinyt kovinkaan usein käydä sen kokouksissa talousvaliokunnan kiireiden vuoksi. Björkenheim oli talousvaliokunnassa koko kauden varapuheenjohtajana. Oli harvinaista, että ensimmäisen kauden kansanedustaja pääsi valiokunnan varapuheenjohtajaksi ja tällä kaudella talousvaliokunta oli laman johdosta keskeisessä asemassa eduskunnassa. Björkenheim katsoi Esko Ahon olleen viime kädessä vastuussa Keskustan valiokuntapaikoista ja varsinkin siitä, että Björkenheim valittiin varapuheenjohtajaksi

³⁹⁶ Laukkanen (haastattelu), 45-46, 49.

³⁹⁷ Laukkanen (haastattelu), 50-51.

³⁹⁸ Lindqvist (haastattelu), 58-59.

³⁹⁹ Björkenheim (haastattelu), 41.

talousvaliokuntaan. Tähän hän ei olisi päätenyt, jos Aho ei olisi pitänyt häntä soveltuvana. Björkenheim kuvaili talousvaliokuntaa hyvin positiiviseksi työympäristöksi ja kehui varsinkin valiokunnan puheenjohtajaa SDP:n Matti Louekoskea päteväksi puheenjohtajaksi. Björkenheim kertoi, että valiokunnassa SDP ei halunnut oppositioroolinsa johdosta suostua kaikkiin valiokunnan päätöksiin, joten hänen tehtävänä oli muokata kompromisseja, joihin myös SDP suostui. Björkenheimin mukaan vaalikaudella tapahtui paljon, eikä hän muista paljoa yksityiskohtia, mutta hänelle oli jäänyt mieleen se, kuinka valtiovarainministeri Iiro Viinanen kiitti häntä henkilökohtaisesti hyvästä työstä talousvaliokunnassa.⁴⁰⁰

4.4 Aloittavien kansanedustajien suhteet ja verkostot eduskunnassa 1991-1995

Keskustalla oli vaalikaudella 1991-1995 merkittävä vastuu toimia hankalan vaalikauden pääministeripuolueena ja Esko Aholla oli pääministerinä lopullinen vastuu pitää eduskuntaryhmän linja yhtenäisenä. Tässä yhteydessä ensimmäisen kauden edustajat olivat poikkeuksellisen suuren paineen alla pysyä puolueen linjassa, vaikka eivät täysin olisikaan olleet sen kannalla. Tämän puolueen ja hallituksen konsensuksen ylläpidossa kansanedustajien suhteiden käyttö oli merkittävässä roolissa.

Haastatteluissa median roolia pidettiin kansanedustajalle tärkeänä. Vaikka media ja eduskuntalaitos hyötyivät toisistaan, hyötyi media kuitenkin Korkeaojan mukaan enemmän tästä suhteesta.⁴⁰¹ Edustajat puhuivat tälläkin vaalikaudella populismista negatiiviseen sävyyn, mutta samalla osa edustajista oli sitä mieltä, että heidän olisi itse pitänyt osata toimia populistisemmin.⁴⁰² Median parissa ennen kansanedustajauraa oli tälle vaalikaudelle tutkimukseen valituista kansanedustajista työskennellyt kolme: Aula, Laukkanen ja Suhola. Aula tutki poliittista journalismia, kun taas Laukkanen ja Suhola olivat työskennelleet toimittajina. He kokivat siitä olleen hyötyä, mutta hyödyn rajoittuneen lähinnä median toiminnan ymmärtämiseen. Laukkasen mukaan mediassa oli hänen kansanedustaja-aikanaan koettu murros siinä, että kaikki olivat alkaneet seuraamaan politiikkaa, eivätkä enää vain politiikan erityistoimittajat. Tämä muutti politiikan uutisointia kevyempään

⁴⁰⁰ Björkenheim (haastattelu), 38-40, 43, 84.

⁴⁰¹ Korkeaoja (haastattelu), 119.

⁴⁰² Korkeaoja (haastattelu), 122-123; Suhola (haastattelu), 67.

suuntaan, kun toimittajat eivät olleet erityisesti perehtyneet politiikkaan.⁴⁰³ Edustajat kokivat, että asiatieto ei kiinnostanut mediaa eikä sillä saanut palstatilaa. Ahon mediakäytös nousi esille haastatteluissa. Hän antoi herkemmin kommentteja kuin aiemmat pääministerit, mikä Suholan ja Aulan mukaan melkein muokkasi politiikan ja median suhdetta.⁴⁰⁴ Edustajat mainitsivat jälleen siitä, kuinka varmin tapa päästä uutisiin oli kritisoida oman puolueen johtoa. Suhola ja Lindqvist olivat yhtä mieltä siitä, että eduskuntasalin puheiden televisiointi muutti kansanedustajien käytöstä eduskuntasalissa. Kun eduskuntasalia televisioitiin, suurempi osa edustajista oli paikalla, mutta samalla puheenvuorot ja kysymykset olivat tarkkaan eikä niissä tullut mitään uutta esiin.⁴⁰⁵ Aiemmassa luvussa tuli esille myös se, kuinka kansanedustajien toimien mittaaminen kohdistui usein väärin asioihin, kuten tehtyjen aloitteiden lukumäärään tai pidettyjen puheiden määrään ilman sisällön tarkastelua. Liikkanen toi esiin esimerkkinä taksien käytön uutisoinnin. Hän sanoi ymmärtävänsä median kontrollin tärkeyden, mutta oli sitä mieltä, että se oli mennyt paikoitellen liiallisuuksiin.⁴⁰⁶ Edustajilla oli myös yksilöllisempiä huonoja kokemuksia median kanssa. Lindqvist kertoi, kuinka hänen kommenttinsa homoparien rekisteröinnistä ei miellyttänyt median edustajia, jotka pyrkivät myöhemmin pudottamaan Lindqvistin eduskunnasta negatiivisella uutisoinnilla.⁴⁰⁷ Björkenheim kertoi puolestaan, kuinka hänen vaalipiirinsä paikallinen sanomalehti Ilkka lopetti hänen tukemisensa, kun Björkenheim ilmoitti julkisesti olevansa Euroopan unioniin liittymisen puolella.⁴⁰⁸

4.4.1 Suhteet eduskuntaryhmän sisällä 1991-1995

Tällä vaalikaudella Keskustan eduskuntaryhmään valittiin 55 kansanedustajaa, joista 25 oli uusia. Suuri ryhmä ja vaikea kausi toivat omat haasteensa Keskustalle, mistä myös haastatteluissa nousi esiin ryhmäkurin merkitys, vaikka suhtautuminen siihen vaihteli. Liikkasen mukaan ryhmäkuri oli välillä liian kovaa, mutta juuri tämän puolueen eduskuntaryhmän suuresta jäsenmäärästä johtuen se oli ymmärrettävää. Tästä huolimatta oli tärkeää, että linjan määrääjillä oli selkeä näkemys.⁴⁰⁹ Lindqvistin mukaan täydellistä ryhmäkuria ei ollut, vaan Keskustassa keskusteltiin asioista ja pyrittiin

⁴⁰³ Laukkanen (haastattelu), 127.

⁴⁰⁴ Suhola (haastattelu), 138, Aula (haastattelu), 126-127.

⁴⁰⁵ Lindqvist (haastattelu), 87; Suhola (haastattelu), 118.

⁴⁰⁶ Liikkanen (haastattelu), 82.

⁴⁰⁷ Lindqvist (haastattelu), 27-31.

⁴⁰⁸ Björkenheim (haastattelu), 69.

⁴⁰⁹ Liikkanen (haastattelu), 70-71.

luomaan yhteinen linja, sellainen kompromissi, josta kaikki voivat olla tyytyväisiä.⁴¹⁰ Suhola oli puolestaan sitä mieltä, että ryhmässä sai olla vain yksi mielipide, joka oli pääministerin mielipide. Hän kertoi, kuinka ryhmässä oli ryhmäkokouksia ja ”tuuletuskokouksia”, joissa sai puhua, mutta jotka eivät johtaneet mihinkään.⁴¹¹ Ryhmäkuriin liittyen tuli ilmi, että jos oli ilmoittanut asiasta ryhmäkokouksessa, sai lähes poikkeuksetta luvan olla eri mieltä. Mutta jos ryhmälle ei kertonut kannastaan ennen kuin salissa äänesti puolueen linjaa vastaan, joutui pian hankaluuksiin eduskuntaryhmässä.⁴¹² Kaudelle mahtui myös muutamia äänestyksiä, joissa jokainen edustaja sai vapaasti äänestää haluamallaan tavalla, kuten äänestys EU:sta ja ydinvoimasta. Yleisesti niin sanotuissa omantunnonkysymyksissä kansanedustajilla oli vapaus äänestää haluamallaan tavalla, ilman puolueen ohjeistusta. Omantunnon kysymyksiksi laskettiin yleisesti uskontoon ja raittiuteen liittyvät kysymykset.

Eduskuntaryhmän sisäisistä fraktioista, tai pikemminkin voimahahmoista puhuttaessa nousivat eniten esiin Esko Aho, Seppo Kääriäinen, Mauri Pekkarinen ja Paavo Väyrynen. Korkeaaja kertoi olleensa Ahon ja Pekkarisen kanssa vanhoja tuttuja jo NKL:n ajoilta. Hän myös mainitsi, kuinka Pekkarinen informoi hyvin ryhmää siitä miksi tiettyjä päätöksiä tehtiin, sillä Aho ei itse voinut sitä tehdä välttääkseen linjauksiensa joutumista julkisuuteen. Tämä olisi keskeneräisissä asioissa voinut hankaloittaa asioiden käsittelyä. Korkeaajan mukaan Kääriäinen ja Pekkarinen olivat Keskustan näkyvimpiä voimahahmoja, mutta he eivät luoneet fraktioita, vaan olivat ennemmin toistensa kilpailijoita.⁴¹³ Laukkanenkin nosti esiin Kääriäisen ja Pekkarisen, mutta molemmista hänellä oli vain positiivista sanottavaa. Hänen mukaansa molemmat olivat eri tavalla päteviä ja vahvoja hahmoja.⁴¹⁴ Suholan mukaan monet pitivät Kääriäistä vahvana ryhmänjohtajana, vaikka todellisuudessa Aho johti kaikkea. Suhola kritisoi sitä, kuinka hänestä tuntui, että Ahon mielipide oli aina se, joka meni läpi. Tämä ei hänestä kuulunut demokratiaan.⁴¹⁵ Kääriäisen yhteydessä nousi usein esiin Väyrynen. Korkeaajan mukaan Kääriäinen oli mukana Väyrysen eroamisessa ulkoministerin toimesta, minkä tarkoitus oli pyrkiä kaatamaan hallitus ja luomaan uusi hallitus, jonka pääministerinä Väyrynen olisi ollut. Aho kuitenkin löysi sopivan ulkoministerin, Heikki Haaviston, Maa- ja metsätaloustuottajain

⁴¹⁰ Lindqvist (haastattelu), 115-116.

⁴¹¹ Suhola (haastattelu), 134.

⁴¹² Lindqvist (haastattelu), 115-116; Liikkanen (haastattelu), 70-71.

⁴¹³ Korkeaaja (haastattelu), 106, 116-117.

⁴¹⁴ Laukkanen (haastattelu), 108.

⁴¹⁵ Suhola (haastattelu), 134.

keskusliiton silloisen puheenjohtajan, joka korvasi Väyrysen ja hallituksen kaato ei onnistunut.⁴¹⁶ Myös Laukkanen kommentoi kuinka Väyrysen ero hallituksesta ei yllättänyt, sillä puolueessa oli oma fraktio, joka halusi erota porvarihallituksesta ja luoda uuden hallituksen SDP:n kanssa. Hänen mukaansa Väyrynen oli varma, että Aho ei löytäisi hankalassa tilanteessa uutta ulkoministeriä.⁴¹⁷ Aulan mukaan Väyrynen ajoi itsensä ulkoraiteille 1990-luvun aikana, koska hänen lähipiirinsä katosi. Hänen mukaansa Väyrysen lähipiiri oli estänyt Väyrystä ajautumasta väärille raiteille ja tämän kriittisen voiman kaikottua 1990-luvun alussa Väyrynen alkoi uskoa omaan agendaansa liiaksi. Kääriäinen oli Aulan mukaan yksi Väyrystä rakentavasti kritisoinut lähipiiriläinen, joka kuitenkin irtautui Väyrysestä, koska halusi luoda oman uran.⁴¹⁸

Keskustalle ei tälläkään kaudella noussut varsinaisia ryhmäfraktioita samaan tapaan esille kuin aiemmilla vuosikymmenillä, mutta haastatteluissa nousi esiin muutama aihe ja tilanne, joissa tiettyä linjautumista lähes poikkeuksetta tapahtui. Vaikka Keskusta oli jo tähän mennessä vakiintunut yleispuolueena, löytyi haastattelujen mukaan puolueesta yhä kansanedustajia, joiden tärkein agenda oli maatalous- ja aluepolitiikka.⁴¹⁹ Tästä Liikkanen oli ainoana eri mieltä. Hän mainitsi, että puolueessa oli maanviljelijöitä, mutta hänen mielestään maatalouspolitiikka ei erottunut selkeästi, vaan Keskustasta oli tullut kunnollinen yleispuolue. Hän toisaalta myönsi, että maaseudulta tuli enemmän maaseutupoliitikkoja. Liikkanen mainitsi sen, kuinka Keskustan ryhmäfraktiot nousivat esille ryhmänjohtajan vaaleissa, kun osa edustajista asettui aina saman henkilön taakse.⁴²⁰ Laukkasen mukaan hallituspuolueessa oli edustajia, jotka olivat lojaaleja hallitusryhmälle, kun taas toinen fraktio kyseenalaisti hallituksen toimintaa.⁴²¹ Ainoana edustajista Lindqvist nosti esiin Keskustan fraktion, josta hän käytti nimitystä hevosmiesten kerho, johon kuuluivat muun muassa Juhantalo, Kalli, Rantakangas, Leppä ja Rehula. He tekivät Lindqvistin mielestä yhteistyötä: tukivat toisiaan ja keskustelivat keskenään keräten esityksilleen tukijoita riittävästi. Heitä yhdisti hevosurheiluharrastus. Lindqvist mainitsi myös pienen sisäisen, laman johdosta syntyneen opposition eduskuntaryhmässä, minkä taustalla oli haluttomuus käsitellä lamaleikkauksia.⁴²²

⁴¹⁶ Korkea-oja (haastattelu), 71-73.

⁴¹⁷ Laukkanen (haastattelu), 134.

⁴¹⁸ Aula (haastattelu), 93-94.

⁴¹⁹ Lindqvist (haastattelu), 91-92; Aula (haastattelu), 85-86.

⁴²⁰ Liikkanen (haastattelu), 59-60.

⁴²¹ Laukkanen (haastattelu), 105.

⁴²² Lindqvist (haastattelu), 90, 112.

Korkeaoja ja Liikkanen mainitsevat ryhmässä vaikuttamisesta sen, kuinka tärkeä oli saada ryhmän sisältä tukea omalle asialleen, jotta sitä sai ajettua eteenpäin. Korkeaoja korosti työryhmien ja valiokuntaryhmien merkitystä ja sitä, kuinka osaava puhuminen oli tärkeää, varsinkin se, että puhui pikaisesti ja asiaa eikä varastanut muiden aikaa liikaa omalla puheenvuorollaan.⁴²³ Liikkanen puolestaan painotti, kuinka asioiden ajamisessa yleensä riitti se, että sai oman puolueen vaikutusvaltaisen henkilön puhuttua puolelleen. Eduskuntasalissa ei asioihin vaikutettu.⁴²⁴ Suhteessa omaan eduskuntaryhmään haastatteluissa nousi myös suuri määrä yksittäisiä huomioita, arvosteluja ja kehuja oman puolueen kansanedustajia kohtaan.

4.4.2 Uusien kansanedustajien suhteet hallitukseen ja presidenttiin 1991-1995

Hallituksen muodostuksesta Korkeaoja kertoi, että vaikka uusillakin kansanedustajilla oli paljon mahdollisuuksia, niin siinä hetkessä eduskuntaan pääsy riitti, eikä hän kokenut ajankohtaiseksi murehtia hallituksesta ja hallituskokoonpanosta. Hänen mukaansa vanhat edustajat hoitivat hallituksen muodostamisprosessin.⁴²⁵

Haastatteluissa nousi esiin katkeruus SDP:n vuoden 1995 vaalivoitosta, jonka he olivat saaneet kritisoidulla Keskustan leikkauksia. Lindqvist mainitsi, kuinka vastalauseiden tekeminen oppositiolta oli varsinkin leikkausten aikana helppoa, koska leikkausten vastustamista laman aikana oli helppo perustella.⁴²⁶ Tästä riippumaton SDP:n oppositiopelaaminen oli jäänyt monelle edustajalle mieleen. Laukkanen kertoi siitä, miten SDP halusi paremman maatalousratkaisun EU-jäsenyydestä puhuttaessa. Laukkasen mukaan hyvän maatalousratkaisun saaminen oli Keskustalle hyvin tärkeää, joten maatalousratkaisun kritisointi oli hänen mukaansa vain SDP:n oppositiopolitiikkaa. Samalla Laukkanen muisteli SDP:n olleen olevinaan EU-jäsenyyttä vastaan, vaikka he Laukkasen mukaan todellisuudessa olivat voimakkaasti jäsenyyden kannalla.⁴²⁷ Myös Liikkanen arvosteli SDP:n kansanedustajia siitä, kuinka he oppositiossa kritisoivat Keskustan hallitusta ja seuraavaan hallitukseen päästessään ajoivat samoja päätöksiä kuin mitä aiemmin olivat vastustaneet.⁴²⁸ Aula mainitsi tämän toiminnan aiheuttamista pitkän aikavälin ongelmista: siitä kuinka SDP ei vielä

⁴²³ Korkeaoja (haastattelu), 112-113.

⁴²⁴ Liikkanen (haastattelu), 40-41.

⁴²⁵ Korkeaoja (haastattelu), 46.

⁴²⁶ Lindqvist (haastattelu), 55.

⁴²⁷ Laukkanen (haastattelu), 136.

⁴²⁸ Liikkanen (haastattelu), 35.

(hänen haastattelunsa aikaan 1.6.2015) ollut toipunut siitä politiikkalinjauksesta mihin se Lipposen johdolla ajautui. Kokoomus taas pystyi esiintymään johdonmukaisesti heidän ollessaan säästöjen puolella sekä vaalikaudella 1991-1995 että sitä seuraavallakin vaalikaudella. Keskustan hän sanoi olleen välimaastossa: vastusti hallituksen toimia, mutta ei vaihtanut linjaustaan niin rankasti hallitusaikana kuin vasemmisto.⁴²⁹ Suhola mainitsi Keskustan 1991 vaalivoiton ja vaalilupausten aiheuttaneen vuoden 1995 eduskuntavaalikentällä sen, että ihmiset syylistivät Keskustan edustajia laman vaikutuksista. Hän kertoi, kuinka Keskusta oli luvannut paljon edellisissä vaaleissa. Näiden lupausten seurauksena Keskusta sai suuren vaalivoiton. Lupauksia ei kuitenkaan kyetty laman seurauksena toteuttamaan. Äänestäjät kokivat tämän Suholan mukaan suuren luokan petoksena.⁴³⁰

Ministereiden ja eduskuntaryhmän välisestä roolista oltiin hieman eri mieltä kansanedustajien kesken. Laukkasen mukaan ministereillä oli eduskunnan luottamus niin kauan kuin heillä oli ryhmän tuki. Tuen lähtiessä ministeriltä lähti luottamus.⁴³¹ Liikkanen myös kertoi, kuinka ministereitä lähes vaadittiin olemaan ryhmäkokouksissa mukana. Jos ministerit eivät tulleet ryhmän ja puolueen kokouksiin ilman painavaa syytä, niin sillä oli seurauksia.⁴³² Suholan mukaan valta oli liiaksi keskittynyt hallitukselle. Hallituksen esitys oli eduskuntaan tullessaan liian lukkoon lyöty. Ministereiden kiireen johdosta esitykset olivat kuitenkin ministeriöiden virkamiesten käsialaa ja näiden esitysten lakipykälät olivat ne, jotka lähes poikkeuksetta säilyvät muuttumattomina. Valiokunnan mietinnöt aiheesta eivät olleet hänen mielestään tarpeeksi merkittävässä asemassa.⁴³³ Björkenheim kertoi, kuinka virkamiehet pystyivät ohjaamaan varsinkin uusia ministereitä oikeaan suuntaan kertomalla, kuinka asiat oli hoidettava. Tässä tapauksessa valta oli todellisuudessa muualla kuin ministerillä.⁴³⁴ Hallituksen henkilöstä nousi esiin vahvimmin pääministeri Esko Aho, johon suurin osa edustajista oli tyytyväisiä. Hänen toimintaansa ei yleisesti haastatteluissa kritisoitu, vaikka joitain yksittäisiä asioita tai toimintatapoja arvosteltiin.

Korkea-aho mainitsi olleensa Keskustan eduskuntaryhmästä jo ensimmäisellä kaudella ehdolla maa- ja metsätalousministeriksi maaliskuussa 1994. Hän kertoi tienneensä, että ei luultavasti tule valituksi. Hän kuitenkin halusi näyttää, että hänellä oli itseluottamusta ja pyrkyä tehtäviin. Ministeriä hänestä ei tässä vaiheessa vielä tullut. Hän sanoikin olleensa vakuuttunut, että sillä osallistumisella

⁴²⁹ Aula (haastattelu), 60-61.

⁴³⁰ Suhola (haastattelu), 52-53.

⁴³¹ Laukkanen (haastattelu), 160.

⁴³² Liikkanen (haastattelu), 68-69.

⁴³³ Suhola, (haastattelu), 201.

⁴³⁴ Björkenheim (haastattelu), 76-77.

politiikkaan se ei olisi vielä mahdollista.⁴³⁵ Myös Björkenheimiä oli Helsingin Sanomat spekuloinut yhdeksi ehdokkaaksi maa- ja metsätalousministerin paikalle 1993. Björkenheim ei ottanut tätä vakavissaan, koska hän tiesi, ettei häntä valittaisi eikä hänellä ollut vakavaa pyrkimystäkään tehtävään. Hän oli ehdolla myös kauppa- ja teollisuusministeriksi tällä kaudella. Björkenheim kertoi, kuinka nämä nimitykset ja ehdotukset huvittivat häntä, sillä hänellä ei ollut omasta mielestään riittävää kokemusta politiikasta kahden vuoden kansanedustajana toimimisen jälkeen. Hän sanoi, että olisi kieltäytynyt ministeripaikasta, vaikka sitä olisi hänelle tarjottu.⁴³⁶

Väyrynen oli tällä kaudella jälleen Keskustan presidenttiehdokas, mutta hänen ehdokkuuttaan eivät kaikki Keskustassa haastatteluiden perusteella tukeneet. Suhola kertoi joutuneensa puolueessa huonoon valoon, kun hän tuki Väyrystä presidentinvaaleissa julkaisemalla kirjan Väyrysestä ja leimautui puolueessa väyrysläiseksi. Hän kertoi, kuinka ei käsittänyt aluksi, että vaikka Väyrynen oli Keskustan presidenttiehdokas, ei hänen oikeasti haluttu voittavan.⁴³⁷ Björkenheim oli Väyrysen presidentinvaalikampanjassa mukana, mutta hän kertoi, ettei hän suoranaisesti ollut Väyrysen tukija. Hän oli toiminut Väyrysen valitsijamiehenä 1988 presidentinvaaleissa, mutta hän oli ollut epävarma äänestäessään Väyrystä. Björkenheimin mukaan Väyrynen ei myöskään halunnut apua vaalikampanjassa muuten kuin rahan keräämisessä. Björkenheim ei halunnut profiloitua Väyrysen vaalikampanjan avulla mitenkään.⁴³⁸ Aula mainitsi presidentinvaalien olleen Keskustassa ikään kuin hajaannuksen aikaa, sillä Väyrysen lisäksi presidentinvaaleissa oli ehdolla Keijo Korhonen ja Eeva Kuuskoski, jotka molemmat taistelivat samoista äänistä kuin Väyrynen.⁴³⁹ Presidentinvaalin ensimmäisellä kierroksella Väyrynen jäi kolmanneksi 19,5 % kannatuksella, n. 2,5 prosenttiyksikköä toiseksi tulleen Elisabeth Rehnin perässä.⁴⁴⁰

Haastatteluiden perusteella molemmat istuvat presidentit jäivät etäisiksi hahmoiksi, toisin kuin Kekkosen aikaan. Muutamia henkilökuvauksia heistä tuli, mutta näiden yhteydessä mainittiin, että nämä olivat vain luonnehdintoja, sillä läheisempää kosketusta presidentteihin ei haastatelluilla edustajilla ollut ollut.⁴⁴¹

⁴³⁵ Korkea-joja (haastattelu), 131.

⁴³⁶ Björkenheim (haastattelu), 88-89.

⁴³⁷ Suhola (haastattelu), 129-130.

⁴³⁸ Björkenheim (haastattelu), 55.

⁴³⁹ Aula (haastattelu), 98.

⁴⁴⁰ Tilastokeskus (1994) Presidentin vaalit. Suomen virallinen tilasto, Helsinki, 66.

⁴⁴¹ Korkea-joja (haastattelu), 125-126; Liikkanen (haastattelu), 104-106; Lindqvist (haastattelu), 157-158.

4.4.3 Kansanedustajien suhteet maakuntaan ja puoluerajojen yli 1991-1995

Maakunnan vaikutuksesta kerrottiin vähän verrattuna aiempiin kausiin. Korkeaoja kertoi maakunnan yhteisistä aloitteista, joista varsinkin budjettialoitteet maakunnan kansanedustajat vain allekirjoittivat vuorotellen. Tämäkin oli hänestä enemmän näön vuoksi kuin konkreettisten vaikutusten hakemiseksi.⁴⁴² Lindqvist ja Liikkanen toivat myös esille oman vaalipiirinsä kansanedustajien kokoukset, joissa he käsittelivät kuntien asioita ja jakoivat alueellisia töitä edustajien kesken.⁴⁴³ Suhola ja Aula kertoivat ajaneensa omaa aluepoliittista asiaansa hieman eri tavoin, Aula pyrkimällä vaikuttamaan virkamiehiin ja ministereihin, Suhola puolestaan pitämällä vaalipiirin alueella paljon puheita, jotka eivät olleet virallisesti poliittisia, mutta joissa hän ajoi ihmisyyttä ja toi sitä kautta omaa politiikkaansa esiin. Suholan mukaan hänellä ei ollut paljon puolueihmisiä takanaan vaalipiirissään, koska tuli ilman poliittista järjestötaustaa eduskuntaan.⁴⁴⁴

Haastatelluista Keskustan kansanedustajista vain Liikkanen koki, että pahimmat kilpailijat olivat omassa vaalipiirissä. Tästä huolimatta hän kertoi tulleen hyvin toimeen Pesälän ja Laukkasen kanssa, jotka molemmat olivat hänen kanssaan saman vaalipiirin Keskustan edustajia.⁴⁴⁵ Björkenheim sanoi, kuinka omassa vaalipiirissä voivat muiden puolueiden edustajat olla parempia kavereita kuin oman puolueen muut edustajat.⁴⁴⁶ Korkeaoja mainitsi, kuinka hän kilpaili Timo Kallin kanssa samoista äänistä vieläpä melko samanlaisella profiililla, mutta että he eivät kisanneet keskenään, vaan kehuivat toisiaan ja korostivat yhteistyötä, mikä heidän kohdallaan tuottikin tulosta. Hän korosti, kuinka pahin vihollinen oli usein omasta puolueesta ja myönsi, että alkuun heillä oli hieman kilpailua, kun molemmat hakivat ensimmäistä kauttaan eduskunnassa.⁴⁴⁷

Yksittäisten ihmisten asiat nousivat keskeisenä yhtenäisenä teemana esiin edustajilla. Korkeaojan mukaan kansanedustajalla oli kolme keskeistä tehtävää: lainsäädäntövalmistelu, toiminta oman vaalipiirin edustajana sekä yksittäisten ihmisten asioiden ajaminen.⁴⁴⁸ Tyypillinen esimerkki yksittäisten ihmisten asioista oli viranomaisen kanssa ilmenneet vaikeudet, kuten eläkehakemuksen tai muun lupakäsittelyn hylkääminen, johon piti saada muutos.⁴⁴⁹ Suhola mainitsi suuren osan

⁴⁴² Korkeaoja (haastattelu), 67.

⁴⁴³ Lindqvist (haastattelu), 124; Liikkanen (haastattelu), 78.

⁴⁴⁴ Aula (haastattelu), 48-49; Suhola (haastattelu), 180-181.

⁴⁴⁵ Liikkanen (haastattelu), 59.

⁴⁴⁶ Björkenheim (haastattelu), 44.

⁴⁴⁷ Korkeaoja (haastattelu), 34.

⁴⁴⁸ Sama, 53-54.

⁴⁴⁹ Korkeaoja (haastattelu), 53-54; Laukkanen (haastattelu), 42-43; Aula (haastattelu), 49-50.

näiden yksittäisten ihmisten asioista kuuluneen enemmän sosiaalitoimistolle kuin kansanedustajalle.⁴⁵⁰

Puoluerajoja ylittävistä kokemuksista tuli jo aiemmassa alaluvussa esille kritisointia SDP:n oppositiokäytöksestä. Samaan teemaan liittyen myös Kokoomus mainittiin yhteistyön kannalta tärkeänä puolueena. Lindqvist kertoi, kuinka hänelle läheisimmät yhteistyökumppanit puoluerajojen yli löytyivät ensimmäisellä kaudella hallituskumppanista Kokoomuksesta.⁴⁵¹ Liikkanen puolestaan painotti, että poliittinen jako eduskunnassa ei ollut niin merkittävä kuin miltä se ulkopuolisesta tuntui. Hänen mukaansa kyse oli enemmän siitä, kuka oli asiantuntija kuin siitä, mitä puoluetta hän edusti.⁴⁵²

Sauna oli merkittävässä asemassa puoluerajat ylittävänä foorumina. Korkeaoja kertoo puhuneensa monen asian taustat saunassa.⁴⁵³ Laukkanen myös mainitsi saunasta ja saunavaliokunnasta, vaikka ei ollutkaan itse kovin aktiivinen saunoja. Saunan lisäksi Laukkanen korosti valiokuntamatkojen merkitystä valiokuntien työssä sekä eduskunnan kahvilaa epävirallisen keskustelun foorumina, jossa pystyi sopimaan virallisiakin asioita.⁴⁵⁴ Valiokuntamatkojen merkitystä korosti myös Liikkanen, jonka mukaan matkoilla oppi tuntemaan valiokuntaedustajien taustoja ja tätä kautta ymmärsi heitä paremmin.⁴⁵⁵

4.4.4 Naisten asema ensimmäisellä kaudella 1991-1995

Tämän kauden mieskansanedustajat eivät haastatteluissa tuoneet selvästi esiin sukupuoliaspektia eikä heiltä tästä aiheesta kysytty erikseen, joten naisten aseman käsittely jää tälläkin vaalikaudella naisten varaan. Vaalikaudella nousi ennätyksellinen määrä naisia eduskuntaan: 77.⁴⁵⁶ Näistä 17 oli Keskustan eduskuntaryhmästä ja seitsemän ensimmäistä kauttaan vuonna 1991. Neljälle, eli kaikille tämän tutkimuksen ulkopuolelle jääneistä edustajista sekä Björkenheimille, tämä jäi ainoaksi kaudeksi. Tämän vaalikauden alussa perustettiin eduskunnan naisverkosto, jonka tehtävänä oli koota naiskansanedustajat yli puoluerajojen keskustelemaan erityisesti naisia koskettavista

⁴⁵⁰ Suhola (haastattelu), 181.

⁴⁵¹ Lindqvist (haastattelu), 118.

⁴⁵² Liikkanen (haastattelu), 33.

⁴⁵³ Korkeaoja (haastattelu), 48.

⁴⁵⁴ Laukkanen (haastattelu), 100-101.

⁴⁵⁵ Liikkanen (haastattelu), 48.

⁴⁵⁶ Lähteenmäki, Maria (2006) Naiset tasa-arvoisemman yhteiskunnan puolesta 1907-2003. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Naiset eduskunnassa, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 4, Edita, Helsinki, 200.

poliittisista kysymyksistä. Verkostoon kuuluivat kaikki naiskansanedustajat.⁴⁵⁷ Björkenheim ei verkostoitunut eduskunnassa juurikaan omasta valinnastaan. Hän ei käyttänyt mahdollisuutta osallistua naisverkostoon tai suomenruotsalaisten yhteistyöjärjestöön eduskunnassa. Hän kuitenkin päätyi hieman vastentahtoisesti Nytkiksen, eli Naisjärjestöt Yhteistyössä, Pohjanmaan puheenjohtajaksi.⁴⁵⁸ Lindqvist puolestaan kertoi, kuinka naisverkosto kokoontui päällekkäin valiokuntakokousten kanssa, minkä johdosta hän pääsi vain muutaman kerran osallistumaan naisverkoston kokoukseen. Hänen mielestään naisverkostosta muodostui liian feministinen liike, jonka toimet eivät ajaneet sitä asiaa, mitä varten se oli luotu. Naisen asemasta yleisesti eduskunnassa Lindqvist kertoo, että Keskustan ryhmästä löytyi naisia aliarvioivaa henkeä, mihin hän ei aiemmin urallaan ollut törmännyt. Hän kertoi kuulleensa saman ilmiön tapahtuneen muissakin ryhmissä, eikä pelkästään Keskustassa, vaikka Keskustasta löytyi useampia agraaritaustaisia, joilla saattoi olla tasa-arvokysymyksissä Lindqvistin mukaan erilainen ajattelutapa.⁴⁵⁹

4.5 Yhteenveto kaudesta 1991-1995

Vaikka kausi oli uusien kansanedustajien mielestä huomattavan rankka, ei kauden rankkuus noussut merkittävästi esiin arkityössä edustajien haastatteluissa. Kerronta oli hyvin samantapaista kuin muillakin kausilla, vaikka tällä kaudella edustajien mielipiteet olivat yhä aiempaa enemmän yksilöllisiä. 1980- ja 1990-luvuilla kansanedustajan työ meni haastatteluiden mukaan yksilöllisempään suuntaan, kun joidenkin kansanedustajien mukaan työ muuttui yhä enemmän kokopäivätoimimiseksi ja samalla vapaa-ajan yhdessäolo väheni kansanedustajilla. Työtahdin kiristymisen johdosta ei kansanedustajilla ollut aikaa miettiä asioita yhdessä.⁴⁶⁰ Aiemmissakin luvuissa nousi esiin edustajien omat työhuoneet ja kahvilakulttuurin väheneminen. Tutkimukseen valikoituneilla tämän kauden edustajilla oli suurta vaihtelua iän, koulutuksen, työn ja asumisen suhteen. Osa oli nuorta, osa vanhempaa; osa korkeammin koulutettua, kun taas osa vähemmän koulutettua; edustajia oli maaseudulta ja kaupungista; pitkän puolueustan omaavia ja juuri puolueeseen liittyneitä.

⁴⁵⁷ Lähtenmäki, 200.

⁴⁵⁸ Björkenheim (haastattelu), 62.

⁴⁵⁹ Lindqvist (haastattelu), 128-129.

⁴⁶⁰ Honka-Hallila, 220.

Tämän kauden haastateltujen kansanedustajien mielipiteiden ja intressien monipuolisuus oli suuri. Oli hankala löytää kansanedustajan työstä selkeitä suuntaviivoja ja yhdistäviä tekijöitä, jotka olisivat olleet kaikilla yhteneviä, mistä syystä luvun kerronta on yhä henkilökeskeisempää kuin aiemmissa luvuissa. Valiokuntatyö oli toisaalta edelleen kansanedustajien mielestä merkittävin osa kansanedustajan työtä ja valiokuntatyöhön panostettiin, vaikka valiokunnissa työskentelyn kerrottiin vaatineen oppimista kauden alussa. Valiokuntiin jakautuminen oli tällä kaudella laajaa ja myös valiokuntareformi ja kesken kauden perustettu tulevaisuusvaliokunta sekoittivat valiokuntapaikkoja. Huomattavaa oli, kuinka haastatelluista kansanedustajista Korkeaoja pääsi ulkoasianvaliokuntaan, Liikkanen valtiovarainvaliokuntaan, Laukkanen perustuslakivaliokuntaan ja Björkenheim maa- ja metsätalousvaliokuntaan. Eli jokaiseen Keskustan kannalta merkittävään valiokuntaan päätyi joku haastatellun ryhmän edustaja. Björkenheim pääsi myös talousvaliokunnan varapuheenjohtajaksi, mikä oli merkittävä saavutus ensimmäisen kauden kansanedustajalta. Aloitteiden vaikutuksesta oltiin lähes yksimielisiä. Aloitteiden määrä oli laskenut viime kauden vertailuluvusta samoihin lukuihin kuin 1966 kaudella. Vaikutusmahdollisuuksista merkittävimmäksi valiokuntien oheen nostettiin suhteet ministeriin tai toiseen vaikutusvaltaiseen kansanedustajaan. Aloitteiden vaikuttamismahdollisuuksista osa edustajista kertoi, että suora vaikuttaminen ei ollut aloitteiden pääasiallinen tehtävä. Niillä kerrottiin kansalle omasta mielenkiinnosta ja aktiivisuudesta sekä pohjustettiin ajettavaa asiaa.

Vaikka talouslama oli koko kauden yllä varjona, joka heijastui vielä seuraaviin vaaleihin mentäessä, ei se uusien kansanedustajien työssä tullut merkittävästi esille. Toki se mainittiin useaan kertaan ja säästöistä ja leikkauksista puhuttiin, mutta näistä puhuttiin kuin ulkoryhmäläisenä. Oli konsensus siitä, että lama vain yksi työtä vaikeuttava tekijä, jolle ei voinut tehdä mitään. Tämä oli yksittäiselle uudelle kansanedustajalle varmasti hyvin paikkansa pitävä tapa kohdata lama, vaikka olisikin ollut hallituspuolueessa. Tämä selittää myös sitä mielikuvaa, kuinka Aho ja Viinanen, lama-ajan pääministeri ja valtiovarainministeri, olivat lama-ajan hallituksen voimakaksikko, jotka runnoivat hankalat päätökset läpi.

Euroopan unioniin liittymisen erinäiset äänestykset ja keskustelut alkoivat jo vuonna 1991 ja jatkuivat vaalikauden loppuhetkille marraskuuhun 1994. Suuri osa haastatelluista edustajista oli liittymisen puolella, vain Korkeaoja ja Suhola olivat vastaan. Äänestyksen seurauksista puhuttiin

seuraavien vaalien tuloksien yhteydessä – kuinka EU-kanta oli suoraan vaikuttanut omaan äänimäärään. Suhola kuvasi vaaleja EU:n jälkivaaleiksi.⁴⁶¹

⁴⁶¹ Suhola (haastattelu), 51.

5. Ensimmäisen kauden muuttuva asema

Tässä luvussa keskitytään tarkastelemaan ensimmäisen kauden kansanedustajien vaalikausien eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Mikä on eduskunnassa Keskustan ensimmäisen kauden kansanedustajan osalta pysynyt samana ja mikä puolestaan on muuttunut? Käsittely tapahtuu samaan tapaan kuin aiemmissa käsittelyluvuissa, aihe kerrallaan. Ymmärtävän muistitiedon mukaisesti tutkielmassa on pyritty korostamaan kansanedustajien kokemuksia ja muistoja kansanedustajauran ensimmäiseltä kaudelta. Eri aiheiden priorisointi ja vahvat mielipiteet vaikutusmahdollisuuksista ovat haastatteluissa nousseet esiin. Pääasiassa haastatteluiden tulkinnassa on keskitytty yleisesti jaettuihin kokemuksiin tai kokemuksiin, joita useampi kansanedustaja on kuvaillut haastatteluissa. Usein kansanedustajien suhtautuminen samoihin kokemuksiin on ollut erilainen. Jokaisen kansanedustajan kuvauksia omista kokemuksista ei ole kuitenkaan nostettu esiin, vaan tutkielmassa on pyritty löytämään yhdistäviä tai yhteisiä näkökulmia, jotta ensimmäisen kauden kansanedustajan aseman yleispiirteitä voisi haastatteluiden perusteella selvittää. Yksittäisiä kokemuksia on tutkielmassa tuotu esiin silloin, kun ne ovat vaikuttaneet tutkielmalle oleellisilta. Kokemuksista, joissa on ollut useita tulkintoja, on tavallisesti esitetty vastakohtaiset tulkinnat. Tämä korostaa tilanteiden kokemisen monipuolisuutta. Tilastoja on tuotu esiin pääasiassa aloitteista ja suullisista ja kirjallisista kysymyksistä. Haastatteluiden yhdenmukaisuus on ohjannut haastateltavien huomiota yhteneväiseen suuntaan ja siten auttanut jaettujen kokemusten löytymisessä.

5.1 Uusien edustajien taustat ja vaalikampanjat

Vuosi 1966 oli edustajien taustoilta erilainen kuin myöhemmät kaudet. Kaudet 1987-1991 ja 1991-1995 olivat hyvin samankaltaisia edustajien taustojen ja tilanteen, osittain myös kansanedustajan työtä ja työntekoa koskevien mielipiteiden ja kokemusten osalta. Taustojen samankaltaisuus ilmenee kahdella myöhemmällä kaudella lähinnä siinä, että molemmissa kansanedustajien taustat olivat huomattavan erilaiset. Tutkimukseen valikoituneita kansanedustajia tarkastelemalla näyttää siltä, ettei Keskustan kansanedustajan uralle enää ollut tiettyjä raameja tai polkua. Samalla työnkuvasta tuli laajempi. Vaikka työnkuva oli laajempi, olivat

kansanedustajat myös erikoistuneet aiempaa vahvemmin esimerkiksi tiettyyn valiokuntaan.⁴⁶² Vuonna 1966 haastateltujen edustajien intressit olivat useilla edustajilla kapeammat niiden keskittyessä sisäpolitiikkaan ja varsinkin omaan vaalipiiriin enemmän kuin kahdella myöhemmällä kaudella.⁴⁶³

Edustajien koulutustaso oli noussut, mikä vastasi myös Suomen yleistä koulutustason nousua. Kansanedustajien koulutustaso on kuitenkin aina ollut korkeampi kuin äänestäjien.⁴⁶⁴ Vaalikaudella 1966-1970 suurin osa tutkimukseen valituista kansanedustajista oli toisen asteen koulutuksen saaneita, kun taas kausilla 1987-1991 ja 1991-1995 suurin osa oli jo yliopistokoulutuksen suorittaneita. Kauden 1966-1970 kansanedustajien taustoissa näkyi vahvasti yhteys maanviljelykseen. Tämä oli jäänyt lähes täysin pois 1991-1995 kauden uusilla edustajilla. Tähän vaikutti Keskustan onnistunut puoluemuutos agraaripuolueesta yleispuolueeksi samalla, kun yhteiskunta muuttui jatkuvasti enemmän kaupunkikeskeiseksi maanviljelijöiden ja maatilojen määrän vähentyessä.⁴⁶⁵

Keskustalla on vahva järjestöhistoria, jossa kunnanvaltuustoon kuuluminen on ollut lähes edellytyksenä kansanedustajaehdokkaaksi pääsemiseen. Tämä on myöhemmin alkanut murentua, mikä nousee esiin myös kansanedustajien taustoissa. Kauden 1966-1970 haastatteluryhmän kansanedustajista jokainen oli toiminut kunnanvaltuustoissa, osa myös kunnanhallituksessa. Kauden 1987-1991 neljästä edustajasta enää kaksi oli toiminut kunnanvaltuustossa ja 1991-1995 vain kaksi kansanedustajaa seitsemästä oli toiminut kunnanvaltuustossa. Muita luottamustehtäviä ei tässä tutkimuksessa nostettu esille, vaikka niitä oli edustajilla runsaasti ja monipuolisesti. Juuri niiden runsauden ja monipuolisuuden takia olisi tarpeetonta tuoda esille listausta jokaisen kansanedustajan toimista.

Vuonna 1966 kansanedustajaksi nousseet olivat myös yrittäneet keskimäärin useamman kerran eduskuntaan kuin myöhempien kausien edustajat. 1966 tämän tutkimuksen kansanedustajat pääsivät keskimäärin 1,625 kerralla kansanedustajaksi, 1987 vastaava luku oli 1,25 ja 1991 1,29.

⁴⁶² Ollila, 100.

⁴⁶³ Tästä yksi esimerkki oli 1966 eduskuntaan noussut Eino Lottanen, joka kertoi pyrkineensä eduskunnassa pääasiassa sokerijuurikastuotannon tukemiseen. Lottanen (haastattelu), 151.

⁴⁶⁴ Paloheimo, 344-345; Forsten, 95-96.

⁴⁶⁵ Kääriäinen, 90-92, 265, 328-329.

Veteraanikansanedustajien ollessa kyseessä on luku mahdollisesti alhaisempi kuin kaikkien eduskuntaan valittujen kansanedustajien keskiarvo.

Vaalikampanjointi on muuttunut myös monipuolisemmaksi myöhemmillä vaalikausilla kuin vuonna 1966. Vuonna 1966 vaalikampanjat olivat kuin samasta muotista: kierrettiin vaalipiiriä tupailloissa, käytiin puhetilaisuuksissa ja mainostettiin lehdissä ja seinäilmoituksilla. Varat tulivat suurelta osin ehdokkaalta itseltään, eri järjestöt auttoivat ehdokkaita vain hieman. Myöhemmillä kausilla haastatteluissa nostettiin esiin se, että piti mennä äänestäjien luo, koska perinteisiin vaali- ja puhetilaisuuksiin eivät äänestäjät enää tulleet.⁴⁶⁶ Myös tupailtakulttuuri vaaleissa oli vähentynyt varsinkin 1991 kaudella, vaikka tämä vaihtelikin vaalipiireittäin. Vaalikampanjoita rahoitettiin monipuolisesti ja kekseliäästi grafiikan jälleenmyymisellä, vaalilehdillä ja aiempaa enemmän yritysten tuella. Kaikille ei rahoitusta löytynyt, joten osa kansanedustajista myöhemmilläkin vaalikausilla joutui käyttämään suurelta osin omaa pääomaa kampanjan rahoittamiseksi, mutta tämä osuus oli pienentynyt. Haastatteluiden perusteella on hankala sanoa onko kampanjointi tullut kalliimmaksi, koska vuoden 1966 haastatteluissa konkreettisen summan vaalikampanjan hinnalle antoi vain Eino Lottanen. Myöhemmillä kausilla oli tavanomaisempaa antaa rahallinen suuntaa antava arvio kampanjan kuluista. Sanallisia arvioita siitä, kuinka kallista kampanjointi oli ja kuinka suuren osan joutui itse maksamaan tuli myös varsinkin myöhempien vaalikausien haastatteluissa.

Kansanedustajien odotukset vaihtelivat vaalikauden sisällä ja eri vaalikausien välillä. Ainoa toistuva teema odotuksissa oli se, kuinka moni uusi kansanedustaja korosti sitä, että oli vierailut jo jossain tilanteessa eduskuntarakennuksessa. Useat uudet kansanedustajat olivat päässeet lähelle kansanedustajan työtä olemalla aiemmin eduskunnassa toimineen kansanedustajan seuraajana, presidentin valitsijamiehenä tai muussa järjestötoimessa. Lähes kaikilla oli myös jokin henkilökohtainen tavoite omasta vaalipiiristä tai oma agenda, joka mielessä he eduskuntaan lähtivät. Monet saivat varsinkin aiemmilla kausilla myös äänestäjiltä ohjeistuksia siitä, mitä eduskunnassa tuli tehdä tai mihin valiokuntaan pyrkiä.

⁴⁶⁶ Mm. Huuhtanen (haastattelu), 36-37.

5.2 Ensimmäisen kauden kansanedustajien työ

Uusien kansanedustajien työympäristö muuttui 25 vuoden aikana. Edustajien työhuoneita lisättiin ja huoneet muuttuivat keskimäärin neljän kansanedustajan huoneista yhden edustajan huoneiksi. Tämä salli paremman työrauhan, mutta samalla vähensi edustajien yhteisöllisyyttä. Haastatteluissa harmiteltiin eduskunnan kahvilakulttuurin merkityksen vähenemistä. Kaikki edustajat eivät myöskään viihtyneet uusissa pienissä huoneissa.⁴⁶⁷ Lisäksi eduskunnan vakiohenkilökunnan määrä kasvoi. Tämä ei vaikuttanut henkilökunnan arvostukseen. Jokaiselta kaudelta eduskunnan henkilökuntaa on kehuttu. Varsinkin tietopalvelu on koettu hyödylliseksi ja nopeaksi tavaksi saada tietoa. Kansanedustajan työn alkuvaiheita helpotettiin työn perehdytyksen aloittamisella 1980-luvun lopulla.⁴⁶⁸ Tämä alkoi haastatteluiden perusteella näkyä selvemmin viimeisellä vaalikaudella 1991-1995, kun suuri osa edustajista oli jo sitä mieltä, että perehdytystä oli riittävästi.⁴⁶⁹

Aloitteiden asema on tämän tutkimuksen kausilla uusien kansanedustajien keskuudessa pysynyt melko pitkälle samana. Kaikki edustajat tekivät niitä ja suurin osa koki niiden tekemisen vähentyneen uran loppua kohden, kun löydettiin parempia tapoja vaikuttaa. Kansanedustajauran alussa aloitteita tehtiin kuitenkin eniten. Keskimäärin tähän tutkimukseen valikoituneet kansanedustajat tekivät aloitteita vaalikaudella 1966-1970 53,25; kaudella 1987-1991 118,75 ja kaudella 1991-1995 23,57. Oppositiokaudella tehtiin siis huomattavasti enemmän aloitteita kuin hallituskausilla. Kauden 1966-1970 keskiarvoa nostaa huomattavasti Veikko Hanhiova, joka oli tutkimukseen valituista kansanedustajista ahkerin aloitteentekijä 168 aloitteella. Vähiten aloitteita teki Juha Korkea-aho seitsemällä aloitteella. Jonkin verran aloitteita meni myös läpi tutkielman kansanedustajilta, vaikka tietysti vain pieni osa kaikista tehdyistä. Kaudella 1991-1995 aloittaneet edustajat kokivat aloitteiden määrän vertailun olevan huono mittari kansanedustajien aktiivisuudesta ja osa aloitteista tehtiinkin vain siksi, että media uutisoi aloitteiden määrää.⁴⁷⁰ Aloitteisiin suhtauduttiin haastatteluissa kolmella päätavalla:

1. Ensimmäinen osa piti aloitteita huonona vaikutusmahdollisuutena ja ajan tuhlaamisena.

⁴⁶⁷ Tässä tutkimuksessa Liikkanen ja Laukkanen kritisoivat huoneiden kokoa. Laukkanen (haastattelu), 40-41; Liikkanen (haastattelu), 19.

⁴⁶⁸ Ollila, 33.

⁴⁶⁹ Björkenheim ja Suhola olivat sitä mieltä, että perehdytystä oli vain vähän. Björkenheim (haastattelu), 36; Suhola (haastattelu), 67.

⁴⁷⁰ Mm. Aula (haastattelu), 78; Laukkanen (haastattelu), 53;

2. Toisen osan mielestä aloitteet olivat hyvä tapa nostaa esille omaa intressiään ja aktiivisuuttaan sekä jotain mahdollista epäkohtaa. Tämän linjan mukaan aloitteet toimivat yhtenä mahdollisena vaikutuskeinona eivätkä poissulkeneet mitään muuta keinoa.
3. Kolmas osa kansanedustajista piti aloitteita hyvänä vaikutusmahdollisuutena, joka samalla myös mittasi kansanedustajan pätevyyttä: hyvät kansanedustajat saivat aloitteensa läpi, huonot eivät.

Suurin osa kansanedustajista jokaisella kaudella kallistui ensimmäiseen kategoriaan. 1966 kaudella oli enemmän aloitteita puolustavia edustajia kuin jälkimmäisillä kausilla. Myöhemmillä kausilla puolestaan oli enemmän toiseen kategoriaan kuuluneita edustajia kuin ensimmäisellä.

Eduskunnan puhekulttuuri ja kysymyslaitos otettiin paremmin esiin haastatteluissa vasta myöhemmillä kausilla. 1966 haastatteluissa kansanedustajat kokivat, että valiokunnissa puhutaan asiat läpi, eikä täysistunnossa vaikuteta puheilla. Kirjallisista ja suullisista kysymyksistä nostettiin 1966 kaudella vain muutamia yksittäistapauksia esille, ja nekään eivät liittyneet ensimmäisen kauden kansanedustajuuteen, vaan myöhäisempien ministerikausien hetkiin, jolloin edustajat toimivat vastaajan roolissa kyselytunnilla. Yhteinen piirre 1966 kauden veteraanikansanedustajille oli myös SMP:n Veikko Vennamon puhetavan kritisointi, joka edustajien mukaan vähensi eduskunnan arvovaltaa ja hidasti työtä. Myöhemmillä kausilla eduskunnan puhekulttuuri nousi laajemmin esiin ja haastatteluissa kerrottiin enemmän puheiden kirjoitustavasta ja esiintymisestä eduskunnassa. Puhemiesten roolia korostettiin ja osin jopa heidän toimintaansa arvosteltiin. Tähän on voinut vaikuttaa paitsi puheiden julkisuuden kasvu, myös haastattelupohjan kehittyminen, sillä eduskunnan puhekulttuurista tai puheista ei useissa kauden 1966-1970 haastatteluissa kysytty. Kyseisen kauden edustajat olivat puhuneet täysistunnoissa, mutta haastatteluissa käsiteltiin lähinnä puheenaiheita ja niiden merkitystä kansanedustajalle, kun taas myöhemmillä kausilla kysymys kohdistettiin puhekulttuuriin ja puhumisella vaikuttamiseen. Median muuttuva rooli ja puhemäärän tilastointi ovat myös vaikuttaneet asiaan.

Taulukossa 12 näkyy kaikkien tämän tutkimuksen kansanedustajien valiokuntapaikat ensimmäisellä kaudella. Valiokuntapaikat ja toiveet eivät kaikilla osuneet yhteen, mutta osa pääsi jo ensimmäisellä kaudellaan haluamiinsa valiokuntiin. Tässä helpotti, jos toivottu valiokunta ei ollut Keskustan piirissä suosittu. On ollut normaalia, että ensimmäisen kauden kansanedustajan toiveet valiokuntapaikoista

eivät ole toteutuneet ja edustaja on joutunut itselleen merkityksettömään valiokuntaan, tai valiokuntaan, jonka ala ei ole hänelle tuttu.⁴⁷¹ Lakivaliokunta on ollut yleisin valiokunta edustajien keskuudessa ja se on jakanut mielipiteitä. Suurin osa on kehunut valiokuntaa eduskuntatyön ja varsinkin lainsäädännön oppikouluna. Osa edustajista pyrkinä lakivaliokuntaan tästä syystä. Osa kuitenkin kertoi, kuinka kyseiseen valiokuntaan ei kokeneilla edustajilla ollut suurta kysyntää ja heidän mukaansa lakivaliokuntaan määrättiin ennemmin kuin pyrittiin. Lakivaliokuntaa myös luonnehdittiin raskaaksi tai työlääksi, varsinkin lakikielen käytön takia.⁴⁷²

Toiseksi yleisin valiokunta edustajille oli suuri valiokunta. Suuren valiokunnan arvostus oli edustajien keskuudessa haastatteluiden mukaan hyvin alhainen, eikä yksikään edustajista pyrkinyt sinne, vaan se tuli toisena valiokuntana, jonkin halutumman valiokunnan ohella. Suuri valiokunta oli poikkeuksellinen valiokunta sen suuren jäsenmäärän ja toisen kamarin roolin johdosta. Suurella valiokunnalla oli myös selkeä asema ensimmäisen kauden kansanedustajien valiokuntana ennen sen muutosta EU-valiokunnaksi.⁴⁷³

Kolmanneksi yleisin valiokunta oli sivistysvaliokunta. Se nosti profiiliaan varsinkin myöhempien kausien kansanedustajien keskuudessa, kun opiskelijoiden ja muiden vähempiossaisten asiat olivat edustajien kiinnostuksen kohteena. Mielenkiintoista tässä on sivistysvaliokunnan sukupuolittuneisuus: viisi kuudesta valiokuntaan osallistuneesta kansanedustajasta oli naisia. Perinteisesti sukupuolen mukainen työnjako on tarkoittanut sitä, että naisten toimialaksi määriteltiin hoiva- ja opetustehtävät. Näitä vastaavat valiokunnista parhaiten sivistys- ja sosiaalivaliokunta.⁴⁷⁴ Haastatteluissa ei kuitenkaan noussut sukupuolen rooli tässä asiassa esille. Puolet sivistysvaliokunnan jäsenistä tässä tutkimuksessa olivat kauden 1991 aloittaneita edustajia, jotka joutuivat huonoon tilanteeseen lamakaudella, kun sosiaalimenoista jouduttiin karsimaan runsaasti. Jaetulla neljänneksi yleisimmällä paikalla edustajien kesken oli puolustusvaliokunta ja talousvaliokunta, joka vuoteen 1991 asti keskittyi terveydenhuoltoon ennemmin kuin talouteen. Näissäkin oli toisaalta vain viisi edustajaa yhdeksäntoista kansanedustajan ryhmästä, joten kovin yleiseksi ei voi talous- ja puolustusvaliokuntaa nimittää.

⁴⁷¹ Kunttu, 285.

⁴⁷² Mm. Eskelinen (haastattelu), 31; Ryyänen (haastattelu), 48-49; Suhola (haastattelu), 68-69; Liikkanen (haastattelu), 26; Perustuslakivaliokunnasta saman kaltaisia kommentteja kertoi Laukkanen. Laukkanen (haastattelu), 45-46.

⁴⁷³ Kunttu, 285; Forsten 158.

⁴⁷⁴ Ollila, 138.

Taulukko 12. Kaikkien tutkimukseen valittujen kansanedustajien valiokuntapaikat ensimmäisellä vaalikaudella.

Laki-	Suuri	Sivistys-	Talous-	Puolustus-	Sosiaali-	Tulevaisuus-
Eskelinen	Hanhirova ^b	Linna ^b	Hanhirova	Linna	Eskelinen ^c	Korkeaoja ^a
Haukipuro	Lottanen	Saimo ^c	Kaarlonen	Saimo ^c	Saimo ^d	Suhola
Hanhirova ^c	Saimo	Ryynänen	Sileäkangas	Sileäkangas	Väistö	Aula ^a
Lottanen	Sileäkangas ^d	Lindqvist	Björkenheim	Björkenheim ^b		
Ryynänen	Huuhtanen ^a	Suhola	Huuhtanen	Lindqvist		
Väistö	Ryynänen ^a	Aula				
Liikkanen ^c	Liikkanen ^c					
Lindqvist ^b	Suhola					
Suhola						
Björkenheim ^b						

Valtiovarain-	II Laki-	Liikenne-	Perustuslaki-	Vero-*	Ympäristö-	Maa- ja metsätalous-
Hanhirova ^c	Kaarlonen ^c	Hanhirova	Saapunki ^a	Haukipuro ^a	Korkeaoja	Saapunki
Liikkanen ^c	Linna ^b	Laukkanen	Laukkanen	Linna	Aula ^d	Björkenheim ^a

Alkoholi-*	Hallinto-	Laki- ja talous-	Pankki-	Ulkoasiain-
Eskelinen	Liikkanen	Sileäkangas ^a	Huuhtanen	Korkeaoja ^d

* = Väliaikainen valiokunta

a = Varajäsen valiokunnassa

b = Kansanedustaja ei toiminut valiokunnassa täyttä vaalikautta

c = Kansanedustaja ei toiminut valiokunnassa täyttä kautta ja oli varajäsen

d = Jäsen / varajäsen

Kaikkien Suomen kansanedustajien kesken suhteellisesti eniten ensimmäisen kauden kansanedustajia on ollut suuressa valiokunnassa (20,3 %), lakivaliokunnassa (17,3 %) ja talousvaliokunnassa (13,8 %). Myös sivistysvaliokunnassa on ollut paljon ensimmäisen kauden edustajia: vuosina 1945-1994 46,6 % ensimmäisen kauden edustajista päätyi sivistysvaliokuntaan. Lakivaliokunnan vastaava määrä oli 53,6 %, talousvaliokunnalla 44,3 % ja suurella valiokunnalla 39,7 %.⁴⁷⁵ Timo Forsten on jakanut väitöskirjassaan valiokuntien arvojärjestyksen kolmeen osaan: keskeiset valiokunnat, ammattivaliokunnat ja uusien kansanedustajien valiokunnat. Uusien edustajien valiokuntia ovat hänen tutkimuksensa mukaan talousvaliokunta, lakivaliokunta ja suuri

⁴⁷⁵ Helander – Pekonen, 111-114.

valiokunta vuoteen 1994 asti.⁴⁷⁶ Tämän tutkimuksen kansanedustajien valiokuntapaikat tukevat Forstenin tutkimustulosta.

Valiokuntapaikat vaihtelivat hallituskausilla enemmän kuin oppositiossa. Vuoden 1966 kohderyhmästä kansanedustajilla oli keskimäärin 3,25 valiokuntapaikkaa, vuoden 1987 kohderyhmän kansanedustajilla puolestaan oli 2,5 valiokuntapaikkaa. Vuonna 1991 valiokuntapaikkojen keskiarvo oli 3,29. Hallituksessa on siis hieman enemmän valiokuntapaikkoja tai ennemminkin niiden vaihtuvuus on suurempi. Valiokuntapaikat jaetaan vaalikauden alussa, mutta ne voivat muuttua hallituspuolueiden kansanedustajilla hallituksen muodostuttua, kun ministeriksi valitut jättävät valiokuntapaikkansa.⁴⁷⁷ Tämä vaikuttaa siihen, että Keskustan oppositiokaudella 1987 oli vähiten valiokuntapaikkoja, sillä tilastoissa on mukana kaikki valiokunnat, joissa edustajat toimivat ensimmäisillä vaalikausillaan mukaan lukien lyhytaikaiset valiokuntapaikat.

5.3 Aloittavien kansanedustajien suhteet ja verkostot eduskunnassa

Keskustapuolueen sisäiset suhteet olivat jokaisella kaudella erilaisia. Vaalikausi 1966-1970 oli sisäisistä suhteista monipuolisin ja selkeimmin rajattu, kun puolueesta löytyi sisäisinä fraktiona K-linja ja V-linja. Tällä kaudella mainittiin myös Sukselaisen kannattajista omana pienempänä ryhmittymänä. Musta tusina ja tohtorien taistelu, jotka olivat tunnettuja Keskustapuolueen sisäisiä ryhmittymiä, alkoivat edustajien mielestä nousta esiin vasta myöhemmillä vaalikausilla 1970-luvulla.⁴⁷⁸ Myöhemmillä kausilla eduskuntaryhmän johto ja puolueen johto halusivat tehdä joitain asioita eri tavoin, mikä vaikutti sisäiseen valtakamppailuun, mutta tämä ei ollut haastatteluiden mukaan niin puolueen eduskuntaryhmää jakava kuin K-linja ja V-linja. Vuonna 1987 Keskustan eduskuntaryhmän sisäinen kamppailu kohdistui haastateltujen edustajien mukaan lähinnä siihen, millaisen oppositioroolin Keskusta ottaisi. Kauden 1991-1995 Keskustan eduskuntaryhmällä oli kova paine pitää ryhmä koossa, että tarvittavat säästötoimet onnistuisivat, joten tämä välttämättömyyden politiikka peitti alleen lähes kaiken sisäisen erimielisyyden. Euroopan unioniin liittymisestä eduskuntaryhmä sai äänestää vapaasti, mikä jokoikin Keskustan eduskuntaryhmän

⁴⁷⁶ Forsten, 158.

⁴⁷⁷ Helander – Pekonen, 107.

⁴⁷⁸ Haukipuro (haastattelu), 32-33; Kaarlone (haastattelu), 42; Linna (haastattelu) 173-189; Lottanen (haastattelu), 118; Sileäkangas (haastattelu), 43-48.

puoliksi. Vaalikausilla 1987-1991 ja 1991-1995 haastatteluissa mainitaan Keskustan sisäisten voimahahmojen kamppailussa toistuvasti Paavo Väyrynen, joka toimi Keskustan puheenjohtajana 1980-1990. Väyrysen kerrottiin halunneen pitää Keskustan eduskuntaryhmä Keskustan puolueen tiukassa ohjauksessa, kun taas eduskuntaryhmän puheenjohtajat olivat sitä mieltä, että eduskuntaryhmä on itsenäinen.⁴⁷⁹

Useassa haastattelussa nousi esiin se, kuinka ministerien, varsinkin oman puolueen ministerien, kautta sai vaikutettua parhaiten. Kuitenkin asenne hallituskaudesta vaihteli. Kaudella 1966-1970 osa kansanedustajista oli jo sitä mieltä, että Keskustan olisi pitänyt mennä oppositioon eikä suostua hallitukseen SKDL:n kanssa heikolla hallitusohjelmalla, sillä vaalikampanjoissa osalla edustajista kovin vastus oli ollut SKDL.⁴⁸⁰ Myöhemmillä kausilla oppositioasema tuli edustajilla tutuksi, kun 1987-2003 aikavälillä Keskusta oli neljästä vaalikaudesta kolme oppositiossa. Toisaalta 1960- ja 1970-luvuilla hallitukset vaihtuivat tiuhempaan kuin 1980-luvulla ja sen jälkeen. Myöhemmillä kausilla kansanedustajat olisivat jo huolineet hallituspuolueen roolin herkemmin. Kaikilla kausilla haastatteluissa kuitenkin tiedostettiin hallituksessa olemisen merkityksellisyys vallankäytössä.

Presidentin vaihtuminen ja presidenttiin suhtautuminen kokivat myös selkeän muutoksen. Suurella osalla kauden 1966-1970 kansanedustajista oli läheisemmät suhteet presidentti Kekkoeseen kuin myöhempien kausien kansanedustajilla presidentti Koivistoon tai Ahtisaareen. Kekkonen ajalla presidentin rooli oli kuitenkin toisenlainen ja Kekkonen käytti asemaansa vahvemmin myös sisäpoliittisesti kuin myöhemmät presidentit.

Suhteet omiin vaalipiireihin pysyivät samankaltaisina kaikilla tämän tutkimuksen vaalikausilla. Vaalipiireissä oli omia kokouksia, joissa jaettiin vaalipiireille tärkeitä asioita ajettavaksi joko aloitteiden muodossa tai muilla tavoin ja näitä asioita vaalipiirin valitut kansanedustajat lähtivät myös ajamaan.⁴⁸¹ Vastaavia yhteisiä aloitteita ei haastatteluissa noussut esiin kuin vaalipiireistä puhuttaessa. Esimerkiksi eduskuntaryhmän yhteisistä aloitteista ei mainittu haastatteluissa. Usein sanottiin tai pidettiin oletusarvona sitä, että omasta vaalipiiristä ja omasta puolueesta tulevat pahimmat kilpailijat, mutta haastatteluissa tuli silti paljon kommentteja siitä, kuinka tämä ei omalla kohdalla kuitenkaan pitänyt paikkaansa. Useimmat tämän tutkimuksen kansanedustajista kokivat

⁴⁷⁹ Huuhtanen (haastattelu), 85-86; Väistö (haastattelu), 140-141.

⁴⁸⁰ Haukipuro (haastattelu), 17; Sileäkangas (haastattelu), 45-46.

⁴⁸¹ Eskelinen (haastattelu), 28; Saimo (haastattelu), 27; Saapunki (haastattelu), 113; Väistö (haastattelu), 185-186; Korkea-aho (haastattelu), 67; Lindqvist (haastattelu), 124-125; Liikkanen (haastattelu), 78.

tulleensa hyvin toimeen samasta vaalipiiristä tulleiden edustajien kanssa. Mukana oli kuitenkin myös edustajia, jotka kertoivat heidän pahimpien kilpailijoidensa olleet omasta vaalipiiristä. Nämä edustajat olivat kuitenkin selkeä vähemmistö. Puoluerajat ylittävää yhteistyötä tapahtui jatkuvasti, eikä puoluepolitiikka ollut yksilötasolla niin merkittävää kuin miltä se eduskunnan ulkopuolelle näytti. Edustajien mukaan täysistunnoissa on näyttelyä ja esittämistä mukana, varsinkin televisioituissa täysistunnoissa.

6. Tutkimustulokset ja jatkotutkimus

Kansanedustajien taustat olivat muuttuneet vaalikausien välillä runsaasti. Kauden 1966-1970 Keskustan agraaripuoluemaisuus näkyy kansanedustajien taustoissa ja ajamissa asioissa vielä selvästi. Kaikki olivat maataloilta lähtöisin, ja taustalla puoluepoliittisuus oli integroitunut yhteiskuntaan ja ammatteihin selvemmin kuin myöhemmillä kausilla, jolloin kontakti maaseutuun oli haastatteluiden perusteella vähentynyt. Yleinen kansanedustajien koulutustaso oli samalla noussut. Timo Forstenin väitöskirjassa tulee esiin, kuinka Keskustan kansanedustajista vuosina 1962-1982 kaksi kolmasosaa oli suorittanut korkeimmillaan perusasteen tai toisen asteen koulutuksen, kun taas aikavälillä 1983-2002 kahdella kolmasosalla oli korkea-asteen koulutus. Tähän tutkimukseen valikoiduilla kansanedustajilla oli myöhemmillä kausilla jo tätä suurempi edustus korkea-asteen koulutuksesta: yhdeksällä yhdestätoista oli yliopistotutkinto. Keskustan vuosien 1962-1982 kaikista kansanedustajista yli puolet olivat maanviljelijöitä, kun taas vuosina 1983-2002 vain hieman yli neljännes Keskustan kansanedustajista oli ammatiltaan maanviljelijä. Suurin osa maanviljelijöistä oli vaihtunut johtavassa asemassa ja ylempänä toimihenkilönä työskenteleviin kansanedustajiin.⁴⁸²

Kansanedustajien työn alku oli haastatteluiden perusteella hankalaa uusille kansanedustajille varsinkin kauden 1966 alussa. Tämä nousi esille haastatteluiden lisäksi myös aiemmassa tutkimuksessa, jonka mukaan uusille kansanedustajille ei tarjottu kattavampaa perehdytystä ja työn oppiminen oli uuden kansanedustajan oman aktiivisuuden varassa.⁴⁸³ Vaikka 1980-luvulla työhön alettiin järjestää parempaa perehdytystä, oli tämän tutkimuksen kansanedustajilla kauden 1987-1991 alussa suurin apu vielä joku toinen kansanedustaja, jolta saattoi mennä kysymään apua ja joka ohjeisti käytännöissä kysyttäessä. Kaudella 1991-1995 uudet kansanedustajat olivat jo suurimmilta osin tyytyväisiä perehdytyksen määrään ja laatuun, vaikka osalla edustajista kesti yhä aikansa työhön oppimisessa. Kaudella 1966-1970 kansanedustajien muisteluiden mukaan oli ajan tapana, että aloittava edustaja kuuntelee ja opettelee alkuajan eduskunnassa. Kaudella 1966-1970 nousi esiin käsitys, kuinka ensimmäinen vuosi tai kaksi kannattaisi kuunnella ja opetella ennen kuin alkaa pitämään puheenvuoroja. Eduskunnassa on ollut ja on yhä voimassa senioriteettiperiaate, jonka mukaan vanhemmat ja kokeneemmat kansanedustajat olivat etusijalla valiokuntapaikkojen jaossa

⁴⁸² Forsten, 99.

⁴⁸³ Mm. Ollila, 33.

ja muissa luottamustehtävissä.⁴⁸⁴ Tämä kuvastaa sitä, kuinka eduskunnassa arvostetaan lainsäädäntökokemusta ja valtiopäiväkokemusta enemmän kuin edustajien aiempaa työkokemusta. Tämä periaate ei haastatteluiden perusteella ollut muuttunut mihinkään vaalikausien välissä. Senioriteettiperiaate on perusteltu, sillä eduskuntaryhmät haluavat varmistaa merkittävien valiokuntien kautta vaikuttamisen onnistumisen kokeneilla ja luotettavilla jäsenillään.⁴⁸⁵

Senioriteettiperiaate on kuitenkin vain suuntaa antava ja yleinen käytäntö eduskunnassa. Osa tähän tutkimukseen valikoituneista kansanedustajista pääsi jo ensimmäisellä kaudella merkittävimpiin valiokuntiin tai luottamustehtäviin. Kauden 1966-1970 kansanedustajista Veikko Hanhirona ja kauden 1991-1995 kansanedustajista Rose-Marie Björkenheim pääsivät jo ensimmäisillä valtiopäivillään talousvaliokunnan varapuheenjohtajaksi. Tämä on harvinaista, sillä vain 1,8 prosentilla varapuheenjohtajista ei ollut aiempaa valtiopäiväkokemusta.⁴⁸⁶ Hanhirona pääsi myös ensimmäisen kauden lopulla, vuoden 1969 valtiopäivillä valtiovarainvaliokuntaan varajäseneksi. Hän olikin poikkeus 1966-1970 vaalikauden tämän tutkimuksen kansanedustajista, joista yksikään toinen ei saanut yhtä merkittäviä valiokuntapaikkoja tai puheenjohtajuuksia. Merkittäviksi valiokuntapaikoiksi lasketaan yleisesti valtiovarainvaliokunta, ulkoasiainvaliokunta ja perustuslakivaliokunta.⁴⁸⁷ 1987 kaudella Pauli Saapunki pääsi maa- ja metsätalousvaliokuntaan, mikä oli Keskustan piirissä varsin haluttu valiokuntapaikka. Tämän lisäksi hän pääsi varajäseneksi perustuslakivaliokuntaan. 1991 Juha Korkea-oja pääsi ulkoasiainvaliokuntaan, Markku Laukkanen pääsi perustuslakivaliokuntaan ja 1992 Raimo Liikkanen pääsi valtiovarainvaliokuntaan varajäseneksi. Rose-Marie Björkenheim pääsi maa- ja metsätalousvaliokuntaan varajäseneksi. 1991 kaudella Keskustalle tuli paljon uusia edustajia, joten merkittäviä valiokuntapaikkoja oli jaossa tavallista enemmän myös ensimmäisen kauden kansanedustajille. Myöhemmillä kausilla oli aiempaa yleisempää valita uusia kansanedustajia tärkeisiin valiokuntiin varmistamaan poliittisten asiantuntijoiden jatkuvuutta.⁴⁸⁸ Ensimmäisellä kaudella Björkenheim ja Korkea-oja olivat puolueessa ehdolla ministeriksi tai ainakin heitä pidettiin potentiaalisina ehdokkaina. Ministeriksi kumpaakaan ei kuitenkaan valittu, mutta Korkea-ojan mielestä oli tärkeä näyttää eduskuntaryhmälle, että on

⁴⁸⁴ Mm. Ollila, 34-35, Helander – Pekonen, 107-109, Forsten, 50.

⁴⁸⁵ Forsten, 47.

⁴⁸⁶ Vuosina 1945-2002. Forsten, 150.

⁴⁸⁷ Helander – Pekonen, 110-111.

⁴⁸⁸ Forsten, 158.

halukkuutta ministeriksi.⁴⁸⁹ Björkenheim puolestaan kertoi, kuinka hän ei aktiivisesti pyrkinyt ministeriksi, eikä hänellä mielestään olisi ollut poliittista kokemusta kyseiseen toimeen.⁴⁹⁰

Kansanedustajauransa alussa edustajat muistelivat tehneensä enemmän aloitteita ja uran loppua kohden aloitteet vähenivät. Tämä johtui siitä, että edustajat kokivat itse, kuinka vain harva aloite meni läpi. Samalla edustajat saivat kokemusta ja löysivät parempia vaikutuskanavia. Aloitteilla oli mahdollisesti suurempi merkitys oppositiopuolueiden kansanedustajalle kuin hallituspuolueen edustajille, vaikka tämä ei haastatteluissa noussut esille. Oppositiossa tämän tutkimuksen kansanedustajat tekivät vaalikaudella 1987-1991 yli kaksi kertaa enemmän aloitteita kuin kaudella 1966-1970 kaudella ja yli neljä kertaa enemmän kuin kaudella 1991-1995 kaudella keskimäärin. Suullisia ja kirjallisia kysymyksiä ei noteerattu vaikutusmahdollisuutena, vaan ennemmin julkisuusvälineenä.

Myös verkostoilla oli suuri merkitys usean haastattelun pohjalta. Tämän tutkimuksen edustajista merkittäviin valiokuntiin päässeet edustajat löysivät tiensä sinne yleensä juuri suhteiden ansiosta. Lähes kaikki tämän tutkimuksen kansanedustajat, jotka saivat merkittävät valiokuntapaikat ensimmäisellä kaudellaan, ilmaisivat oman aktiivisuutensa käymällä keskustelemassa eduskuntaryhmän johdon kanssa, tai saivat apua joltain kokeneemmalta kansanedustajalta. Vaalikaudella 1966-1970 hyvät suhteet puolueeseen ja oman vaalipiirin edeltäjään helpottivat kansanedustajaksi valintaa. Suhteiden merkitystä korostettiin lähes jokaisessa haastattelussa. Edustajat kertoivat, että yksi kansanedustaja voi vaikuttaa, mutta ei yksin. Eduskunnassa työskentely on yhteistyötä ja omaa asiaa ajaessa apua haetaan myös oman puolueen eduskuntaryhmän ulkopuolelta. Usean edustajan mukaan suhteet omaan vaalipiiriin ja äänestäjiin oli myös syytä pitää mielessä, mikäli halusi jatkaa eduskunnassa.

Johtopäätöksenä ja karkeana yleistyksenä kerätystä aineistosta voidaan todeta, että ensimmäisellä kaudella kansanedustaja ei suurella todennäköisyydellä pääse merkittävään asemaan eduskunnassa. Ensimmäisen kauden edustajien tulee pystyä verkostoitumaan ja näyttämään olevansa luotettavia ja asiantuntevia saadakseen mahdollisuuden jatkaa merkittävimpiin tehtäviin eduskunnassa seuraavilla kausillaan. Toisaalta, mikäli kansanedustajan intressit ja asiantuntemus

⁴⁸⁹ Korkeaoja (haastattelu), 131.

⁴⁹⁰ Björkenheim (haastattelu), 88-89.

ovat ammattivaliokunnissa⁴⁹¹, voi kansanedustaja saada henkilökohtaisesti merkittäviä valiokuntapaikkoja jo ensimmäisellä kaudellaan.

Jatkotutkimuksena olisi kiinnostavaa laajentaa tutkimusta kattamaan sekä pidempi aikaväli että suurempi määrä puolueita. Vaihtoehtoisesti mahdollinen rinnakkaistutkimus pelkästään toisesta puolueesta tai aikakaudesta olisi myös tutkimisen arvoinen. Vastaavan tutkimuksen toistaminen varsinkin SDP:n edustajilla voisi olla hedelmällistä, sillä siinä näkisi aloittavien kansanedustajien suhteen presidentteihin. Samalla näkisi, kuinka oppositiossa suhtauduttiin vaalikauteen 1991-1995. Myös vuoden 1995 jälkeiset vaalikaudet internetin, matkapuhelimien yleistymisen ja kansanedustajien avustajien aikakaudella olisivat hedelmällisiä jatkotutkimukselle.

Tässä tutkimuksessa on myös käytetty vain veteraanikansanedustajien muistitietoarkistojen haastatteluita pääasiallisena aineistona. Nämä haastattelut eivät keskity kansanedustajan uran tiettyihin kausiin, vaan kansanedustajan koko uraan ja elämään ennen eduskuntaa ja eduskunnan jälkeen. Veteraanikansanedustajiksi valikoidaan myös pääasiallisesti useamman kauden edustajia. Uusilla haastatteluilla, joihin valikoituisi mukaan myös enemmän yhden kauden edustajia ja jotka keskittyisivät ensimmäiseen kauteen, voisi saada tarkempia tuloksia tai erilaisia näkökulmia ensimmäiseen kauteen.

⁴⁹¹ Ammattivaliokuntia ovat Forstenin valiokuntajaossa maa- ja metsätalousvaliokunta, liikennevaliokunta, laki- ja talousvaliokunta, puolustusvaliokunta, sosiaalivaliokunta ja sivistysvaliokunta. Forsten, 158.

Lähteet

Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto:

Maria Kaisa Aulan haastattelu 1.6.2015. Haastattelija Joni Krekola.

Rose-Marie Björkenheimin haastattelu 21.11.2013. Haastattelija Henrik Ekberg.

Katri-Helena Eskelisen haastattelu 19.3.1991. Haastattelija Eeva Ahtisaari.

Veikko Hanhirovan haastattelu 25.7.1990. Haastattelija Marjatta Hietala.

Erkki Haukipuron haastattelu 8.1.1990. Haastattelija Juhani Mylly.

Jorma Huuhtasen haastattelut 18.12.2007 & 21.12.2007. Haastattelija Jorma Kallenautio.

Katri Kaarlosen haastattelu 9.9.1992. Haastattelija Juhani Mylly.

Juha Korkeaajan haastattelut 7.5.2013 & 20.8.2013. Haastattelija Tapani Kunttu.

Markku Laukkasen haastattelu 3.6.2014. Haastattelija Tapani Kunttu.

Raimo Liikkasen haastattelu, 6.9.2006. Haastattelija Tapani Kunttu.

Maija-Liisa Lindqvistin haastattelu 15.6.2011. Haastattelija Jorma Kallenautio.

Heimo Linnan haastattelu 3.6.1994. Haastattelija Jorma Kallenautio.

Eino Lottasen haastattelu 1.2.1991. Haastattelija Jorma Kallenautio.

Mirja Ryynäsen haastattelu 26.6.2008. Haastattelija Jorma Kallenautio.

Pauli Saapungin haastattelut 24.10.2006 & 2.11.2006. Haastattelija Jorma Kallenautio.

Sylvi Saimon haastattelu 15.1.1991. Haastattelija Eeva Ahtisaari.

Aulis Sileäkankaan haastattelu 29.8.1991. Haastattelija Tapani Kunttu.

Aino Suholan haastattelu 28.6.2007. Haastattelija Jorma Kallenautio.

Matti Väistön haastattelu 12.6.2013. Haastattelija Jorma Kallenautio.

Kirjallisuus

Abrams, Lynn (2010) *Oral History Theory*, Routledge, New York.

Ahonen, Pertti (1980) *Eduskunta, informaatio, hallinto. Tutkimus valtion keskushallinnon ja eduskunnan välisestä informaationkulusta*, Valtiovarainministeriön järjestelyosasto, Helsinki.

Eduskunnan keskuskanslia (1966) *Suomen eduskunta 1966-1969 Finlands riksdag*, Valtioneuvoston kirjapaino, Helsinki.

Eduskunnan tiedotusyksikkö (1987) *Suomen eduskunta – Valittu 1987. Finlands riksdag – Vald 1987. Valtion painatuskeskus*, Helsinki.

Eduskunnan tiedotusyksikkö (1991) *Suomen eduskunta – Valittu 1991. Finlands Riksdag – Vald 1991. Valtion painatuskeskus*, Helsinki.

Fingerroos, Outi – Haanpää, Riina (2006) *Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa Fingerroos, Outi – Haanpää, Riina – Heimo, Anne – Peltonen, Ulla-Maija (toim.) Muistitietotutkimus – metodologisia kysymyksiä*, Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Fingerroos, Outi – Peltonen, Ulla-Maija (2006) *Muistitieto ja tutkimus. Teoksessa Fingerroos, Outi – Haanpää, Riina – Heimo, Anne – Peltonen, Ulla-Maija (toim.) Muistitietotutkimus – metodologisia kysymyksiä*, Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Forsten, Timo (2005) *Valiokuntapalapeli eduskunnassa – Valiokuntajäsenyydet 1945-2002*, Turun yliopisto, Turku.

Graae, Kristiina – Hietala Marjatta (2006) *Veteraanikansanedustajien muistitieto on osa eduskunnan 100-vuotishistoriaa. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Miten eduskunta toimii. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 6*, Edita, Helsinki.

Helander, Voitto – Pekonen, Kyösti (2007) *Eduskunnan vahvistuva valiokuntalaitos. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Valiokunnat lähikuvassa, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 7*, Edita, Helsinki.

Honka-Hallila, Helena (2006) *Eduskunta sosiaalisena työyhteisönä. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Miten eduskunta toimii, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 6*, Edita, Helsinki.

Hulkko, Kustaa – Pöysä, Jorma (1998) *Vakaa markka – Teot ja tarinat*, Atena Kustannus, Juva.

Isohookana-Asunmaa, Tytti (2006) Virolaisen aika – Maalaisliitosta Keskustapuolue 1963-1981. Maalaisliitto-keskustan historia 5, WSOY, Porvoo.

Jussila, Osmo – Hentilä, Seppo – Nevakivi, Jukka (2009) Suomen poliittinen historia 1809-2009, WSOY, Helsinki, 6. uudistettu painos.

Jyränki, Antero (2006) Kansanedustuslaitos ja valtiosääntö 1906-2005. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Eduskunnan muuttuva asema, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 2, Edita, Helsinki.

Kallenautio, Jorma (2007) Puolueettomuuspolitiikan linjalla kohti Euroopan unionia. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Kansainvälinen eduskunta, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 11, Edita, Helsinki.

Kantola, Anu (2002) Markkinakuri ja managerivalta – Poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä, Pallas, Tampere.

Kiander, Jaakko (2001) 1990-luvun talouskriisi – Suomen Akatemian tutkimusohjelma: Laman opetukset – Suomen 1990-luvun kriisin syyt ja seuraukset, valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki.

Kiander, Jaakko – Vartia, Pentti (1998) Suuri lama – Suomen 1990-luvun kriisi ja talouspoliittinen keskustelu, Taloustieto Oy, Helsinki.

Koiranen, Ilkka – Koivula, Ari – Saarinen, Arttu – Räsänen, Pekka (2017) Puolueiden rakenteet ja jäsenistön verkostot, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.

Kunttu, Tapani (2007) Valiokuntapersoonia viideltä vuosikymmeneltä. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Valiokunnat lähikuvassa, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 7, Edita, Helsinki.

Kääriäinen, Seppo (2002) Sitä niittää, mitä kylvää – Keskustan strategiset valinnat 1964-2001, Gummerus, Jyväskylä.

Laaksovirta, Tuula H. (2007) Eduskunnan virallinen tiedonvälitys. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 10, Edita, Helsinki.

Lähteenmäki, Maria (2006) Naiset tasa-arvoisemman yhteiskunnan puolesta 1907-2003. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Naiset eduskunnassa, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 4, Edita, Helsinki.

- Marttila, Jouko (2016) Hillitty markkinatalous. Kokoomuksen ja SDP:n talouspoliittinen lähentyminen ja hallitusyhteistyö 1980-luvulla. Docendo, Jyväskylä.
- Mickelsson, Rauli (2007) Suomen puolueet – Historia, muutos ja nykypäivä, Vastapaino, Tampere.
- Nousiainen, Jaakko (2006) Suomalainen parlamentarismi. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Eduskunnan muuttuva asema, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 2, Edita, Helsinki.
- Ollila, Anne (2007) Ammattina kansan edustaminen, teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Kansanedustajan työ ja arki, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 5, Edita, Helsinki.
- Outinen, Sami (2015) Sosiaalidemokraattien tie talouden ohjailusta markkinareaktioiden ennakointiin. Työllisyys sosiaalidemokraattien politiikassa Suomessa 1975-1998. Into Kustannus Oy, Helsinki.
- Paloheimo, Heikki (2007) Eduskuntavaalit 1907-2003. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Kansanedustajan työ ja arki, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 5, Edita, Helsinki.
- Pernaa, Ville (2007) Neljäs valtiomahti haastaa ensimmäisen. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti, Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 10, Edita, Helsinki.
- Portelli, Alessandro (2006) – Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? Teoksessa Fingerroos, Outi – Haanpää, Riina – Heimo, Anne – Peltonen, Ulla-Maija (toim.) Muistitietotutkimus – metodologisia kysymyksiä, Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Puoskari, Pentti (2013) Väärää politiikkaa suuren muuton vuosina? Virolaisen ja Paasion hallitusten elinkeino- ja rakennepoliittikka 1964-1968. Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere.
- Quinlan, Mary Kay (2011) The Dynamics of Interviewing. Teoksessa Donald A. Ritchie (toim.) The Oxford Handbook of Oral History, Oxford University Press, Inc. New York.
- Tilastokeskus (1988) Presidentin vaalit 1988. Suomen virallinen tilasto, Valtion painatuskeskus, Helsinki.
- Tilastokeskus (1994) Presidentin vaalit 1994. Suomen virallinen tilasto, Helsinki.
- Thomson, Alistair (2011) Memory and Remembering in Oral History. Teoksessa Donald A. Ritchie (toim.) The Oxford Handbook of Oral History, Oxford University Press, Inc. New York.

Ukkonen, Taina (2006) Yhteistyö, vuorovaikutus ja narratiivisuus muistitietotutkimuksessa. Teoksessa Fingerroos, Outi – Haanpää, Riina – Heimo, Anne – Peltonen, Ulla-Maija (toim.) Muistitietotutkimus – metodologisia kysymyksiä, Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Vainio, Jouni (2007) ”Varsinainen työhän tehdään valiokunnissa”. Teoksessa Mylly, Juhani (toim.) Valiokunnat lähikuvassa, Suomen eduskunta 100 vuotta, Edita, Helsinki.

Www-lähteet

Eduskunnan kansanedustajaesittely Raimo Liikkasesta,
<<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/377.aspx>>.

Esko Ahon hallituksen tiedot ja kokoonpano,
<<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/65>>.

Harri Holkerin hallituksen kokoonpano ja tiedot,
<<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/64>>.

Mauno Koiviston hallituksen kokoonpano ja tiedot,
<<http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/51>>.

Pääministeri Harri Holkerin hallituksen ohjelma 30.4.1987,
<https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/64-paaministeri-harri-holkerin-hallituksen-ohjelma>.

Pääministeri Esko Ahon hallituksen ohjelma 26.4.1991,
<https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelmat/-/asset_publisher/65-paaministeri-esko-ahon-hallituksen-ohjelma>.

Rafael Paasion hallituksen kokoonpano ja tiedot,
<<http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/50>>.

Seppo Kääriäinen (13.8.2018) Se on nyt tässä,
<<http://seppokaariainen.com/2018/08/13/seppo-kaariainen%C2%A8se-on-nyt-tassa%C2%A813-8-2018/>>.

Tilastokeskuksen vaalitilastot, Suurimpien puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa 1945 - 2003 (%),

<http://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit2003/vaalit2003_vaalitilastot_aspuoluekannatus.html>.

Tilastokeskuksen vaalitilastot, Puolueiden edustajapaikat eduskuntavaaleissa 1945 – 2003,

<http://www.tilastokeskus.fi/tk/he/vaalit/vaalit2003/vaalit2003_vaalitilastot_aspuolueidenedustajapaikat.html>.

Tilastokeskus (2004) Suomen tilastollinen vuosikirja 2004. Karisto Oy, Hämeenlinna,

<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/90078/yyti_stv_200400_2004_net.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Tutkimuskäytössä olevat veteraanikansanedustajien haastattelut,

<https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/kirjasto/palvelut/Arkiston_palvelut/Documents/Haastatellut-veteraaniedustajatFISV.pdf>.

Valtiopäiväasiakirjojen hakemistojen kansanedustajaesitykset valtiopäivittäin 1966-1969.

Hakemisto löytyy osoitteesta <<http://avoindata.eduskunta.fi/digitoidut/>>.